

IGUALS

POSEM FI A LA DESIGUALTAT EXTREMA.
ÉS HORA DE CANVIAR LES REGLES.

RESSENYES

KOFI ANNAN

President de l'Àfrica Progress Panel (Grup per al Progrés de l'Àfrica), exsecretari general de les Nacions Unides i premi Nobel de la Pau

La creixent desigualtat entre rics i pobres es troba en un punt d'inflexió: o bé es consolida encara més, i posa en perill els nostres esforços de reducció de la pobresa, o bé fem canvis concrets que ens permetin corregir-la. Aquest valuós informe d'Oxfam analitza els problemes provocats per la desigualtat extrema, així com les decisions polítiques que els governs poden adoptar per construir un món més just on totes les persones tinguem les mateixes oportunitats. Aquest informe és una crida a l'acció en favor del bé comú. Hem de respondre-hi.

JOSEPH STIGLITZ

Professor de la Universitat de Columbia i premi Nobel d'Economia

L'extrema desigualtat en termes de renda i riquesa que actualment hi ha en una gran part del món és perjudicial per a la nostra economia i la nostra societat, i soscava la nostra política. Tot i que aquesta situació hauria de preocupar-nos a tots, la veritat és que són les persones més pobres les que més la pateixen: no només les seves vides es veuen afectades per una gran inequitat, sinó que també hi ha una gran manca d'igualtat d'oportunitats. L'informe d'Oxfam ens recorda, en un moment molt oportú, que qualsevol iniciativa que realment pretengui eradicar la pobresa ha de fer front a les decisions sobre polítiques públiques que generen i perpetuen la desigualtat.

NAWAL EL SAADAWI

Escriptora i activista egípcia

L'informe d'Oxfam posa de manifest un nou repte per al món capitalista i patriarcal i per a l'anomenat lliure mercat. Hem de lluitar junts, mundialment i localment, per tal de construir un nou món basat en una igualtat real entre les persones, sense distinció de gènere, classe, religió, raça, nacionalitat o identitat.

ANDREW HALDANE

Economista cap del Banc d'Anglaterra

La revelació d'Oxfam, el gener del 2014, que les 85 persones més riques del món posseeixen la mateixa riquesa que la meitat més pobre de la humanitat va tocar la fibra moral de moltes persones. Ara, aquest exhaustiu informe va més enllà de les estadístiques per analitzar la relació fonamental que existeix entre la desigualtat i la persistència de la pobresa. També proposa algunes solucions. En posar en relleu el problema de la desigualtat, Oxfam no només defensa els interessos de les persones més pobres, sinó també el nostre interès col·lectiu: cada vegada hi ha més dades que demostren que la desigualtat extrema perjudica d'una manera significativa i duradora l'estabilitat del sistema financer i el creixement de l'economia, a més de retardar el desenvolupament del capital físic, social i humà necessari per millorar les condicions de vida i el benestar de les persones. Els polítics i legisladors estan començant a adonar-se d'això. Tenim l'imperatiu moral, econòmic i social de desenvolupar polítiques públiques que facin front a l'increment de la desigualtat. L'informe d'Oxfam és un important pas endavant en el camí per aconseguir aquest objectiu.

JEFFREY SACHS

Director de l'Institut de la Terra de la
Universitat de Columbia

Oxfam ha tornat a fer una poderosa crida a l'acció per lluitar contra l'augment de la desigualtat a tot el planeta. I aquest informe arriba just a temps, quan els governs d'arreu del món són a punt d'aprovar els Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS) el 2015. El desenvolupament sostenible implica que la prosperitat econòmica ha de ser inclusiva i sostenible des del punt de vista mediambiental. No obstant això, una bona part de l'actual creixement econòmic no és ni inclusiu ni sostenible. Els rics s'enriqueixen encara més, mentre les persones pobres i el nostre planeta en paguen el preu. Oxfam explica com hem de canviar de rumb: a través d'una fiscalitat més justa, eliminant els paradisos fiscals i el secret bancari, garantint la igualtat d'accés de rics i pobres a serveis essencials com la sanitat i l'educació, i trencant el cercle viciós de riquesa i poder amb el qual els rics manipulen la política per enriquir-se encara més. Oxfam marca clarament el rumb que cal seguir. Tots hem de mobilitzar-nos a favor que el creixement inclusiu i sostenible sigui un element fonamental dels ODS de l'any vinent.

JAY NAIDOO

President del Consell d'Administració
i del Consell Permanent d'Associació de
l'Aliança Global per a la Millora de la
Nutrició (GAIN)

Tots aquells que es preocupen pel nostre futur comú haurien de llegir aquest informe. L'augment de la desigualtat ha esdevingut l'amenaça més gran per a la pau mundial, i fins i tot per a la supervivència de l'espècie humana. L'increment de la concentració de riquesa a les mans d'una petita minoria ha aguditzat tant la crisi econòmica com l'ecològica, la qual cosa ha produït al seu torn una escalada de la violència a tots els racons del nostre abrasador planeta.

ROSA PAVANELLI

Secretària general de la Internacional
de Serveis Públics

Les respostes que Oxfam proposa són senzilles, intel·ligents i perfectament assolibles. L'única cosa que s'interposa entre aquestes propostes i un canvi real és la manca de voluntat política. La nostra tasca és difondre aquesta crida, transformar la urgència en mesures, denunciar sense treva les injustícies i exigir que es resolguin. Ha arribat el moment d'actuar. Ara.

KATE PICKETT

I RICHARD WILKINSON

Coautors de *Desigualdad: un análisis de la (in) felicidad colectiva*

Aquest informe constitueix el primer pas per canviar les polítiques amb què una minoria s'ha enriquit a costa de la majoria. És una lectura obligada per als governs, per als responsables polítics i per a qualsevol persona que estigui farta que se sacrifiqui el benestar de la ciutadania en favor de l'1% més ric de la població.

HA-JOON CHANG

Economista de la Universitat de Cambridge

Iguals és el millor resum que s'ha fet fins ara de per què és fonamental fer front a la desigualtat per al desenvolupament mundial. L'abisme entre rics i pobres no només és pernicios en si mateix, sinó que a més genera un desaprofita ment econòmic i humà innecessari. Els insto a llegir l'informe i a unir-se a la campanya mundial per un món més just.

IGUALS

POSEM FI A LA DESIGUALTAT EXTREMA.
ÉS HORA DE CANVIAR LES REGLES.

IGUALS

AGRAÏMENTS

Aquest informe ha estat escrit i coordinat per Emma Seery i Ana Caistor Arendar, amb seccions i contribucions de Ceri Averill, Nick Galasso, Caroline Green, Duncan Green, Max Lawson, Catherine Olier, Susana Ruiz i Rachel Wilshaw.

Nombrosos companys han fet aportacions escrites i han proporcionat suport per a la versió final d'aquest informe. Agraïm especialment la contribució de Gregory Adams, Ed Cairns, Rosa Maria Cañete, Teresa Caveró, Katharina Down, Sarah Dransfield, Kate Geary, Jessica Hamer, Deborah Hardoon, Mohga Kamal-Yanni, Didier Jacobs, Roberto Machado, Katie Malouf, Araddhya Mehtta, Pooven Moodley, Jessica Moore, Robbie Silverman, Katherine Trebeck, Daria Ukhova, Katy Wright i Andrew Yarrow.

Oxfam agraeix l'oportunitat que se li ha brindat de consultar les persones següents durant l'elaboració de l'esborrany d'aquest informe, així com els seus valuosos comentaris i suport: Andrew Berg (Fons Monetari Internacional), Laurence Chandy (The Brookings Institution), Diane Elson, Chris Giles (*Financial Times*), professora Kathleen Lahey, Kate Pickett, Michael Sandel (autor de *What Money Can't Buy: The Moral Limits of Market*, Harvard), Olivier de Schutter (assessor honorífic d'Oxfam), Mark Thomas (PA Consulting Services) i Kevin Watkins (Institut de Desenvolupament d'Ultramar).

La producció d'aquest informe ha estat gestionada per Jonathan Mazliah. El text ha estat editat per Mark Fried i Jane Garton. L'informe ha estat dissenyat per Soapbox.

L'informe ha estat traduït de l'anglès a l'espanyol per Cristina Álvarez i de l'espanyol al català per David Aguilar.

Portada:

Un home empeny la seva bicicleta, carregada de melons, davant d'un cartell publicitari que anuncia els serveis en primera classe de la línia aèria Oman Air. Foto: Panos/GMB AKASH

ÍNDEX

PRÒLEG DE GRAÇA MACHEL	3
PRÒLEG DE WINNIE BYANYIMA	4
RESUM EXECUTIU	6
INTRODUCCIÓ	28
1 DESIGUALTAT EXTREMA UNA HISTÒRIA QUE NECESSITA UN ALTRE FINAL	32
1.1 La realitat actual de rics i pobres	33
1.2 La desigualtat extrema ens perjudica a tots	41
1.3 Quines són les causes que la desigualtat s'hagi disparat?	61
2 QUÈ ES POT FER PER POSAR FI A LA DESIGUALTAT EXTREMA?	77
2.1 La història de dos futurs	79
2.2 El camí cap a un món més equitatiu	81
2.3 Impostos i despesa pública per equilibrar la balança	91
2.4 Sanitat i educació: armes poderoses en la lluita contra la desigualtat	101
2.5 Viure sense por	114
2.6 Aconseguir la igualtat econòmica de les dones	117
2.7 El poder del poble: arrabassar l'1%	122
3 HA ARRIBAT EL MOMENT DE POSAR FI A LA DESIGUALTAT EXTREMA	127
NOTES	138

PRÒLEG

En les últimes dècades, la humanitat ha progressat extraordinàriament, tant a l'Àfrica com a la resta del món. Aquest progrés, però, ara es veu amenaçat per la xacra que suposa el ràpid augment de la desigualtat.

Aquest informe constitueix un rigorós i oportú retrat de la creixent desigualtat que caracteritza una gran part de l'Àfrica i del món actualment. Set de cada deu persones viuen en països on la desigualtat creix ràpidament, i on els més privilegiats de la societat exclouen la resta.

Reduir la bretxa que separa les persones més riques de les més pobres, així com fer front als efectes que aquesta bretxa té sobre altres profundes desigualtats (com ara les que hi ha entre homes i dones o entre les races, que fan que la vida sigui insuportable per als menys afavorits), és un imperatiu del nostre temps. En massa casos, el futur dels nens que neixen avui està condicionat pels baixos ingressos dels seus pares, com també pel seu gènere i la seva raça.

La bona notícia és que l'augment de la desigualtat no és inevitable. És un problema que es pot resoldre. Aquest informe conté exemples d'això que ens poden servir d'inspiració. Espero que moltes persones, des de funcionaris governamentals i líders empresarials i de la societat civil fins a organismes bilaterals i multilaterals, llegeixin atentament aquest informe, reflexionin sobre les seves recomanacions i adoptin mesures duradores que facin front a l'actual explosió de desigualtat.

EXCEL·LENTÍSSIMA SRA. GRAÇA MACHEL

Fundadora de Graça Machel Trust

PRÒLEG

He lluitat contra la desigualtat durant tota la vida. En el lloc on vaig créixer, a Uganda, la meva família no tenia gaires coses, però estàvem entre els més acomodats. La meva millor amiga i jo anàvem a escola plegades cada dia. Jo tenia un parell de sabates, ella anava descalça. En aquell moment no entenia per què, i ara tampoc. Cal combatre la desigualtat sempre, en tot moment.

Molts dels països més pobres del món han avançat enormement en la lluita contra la pobresa; ho he vist personalment en el transcurs de les visites que he fet a alguns dels llocs més difícils del món. L'augment de la desigualtat, però, constitueix una amenaça per a aquests avenços. Els diners, el poder i les oportunitats es concentren a les mans d'una minoria, a costa de la majoria.

Un nen que neixi en una família rica, fins i tot als països més pobres, anirà als millors col·legis i rebrà la millor atenció mèdica quan es posi malalt. Al mateix temps, les famílies pobres veuran com malalties fàcils de prevenir els arrabassaran els seus fills perquè no tenen diners suficients per pagar un tractament mèdic. La realitat és que, a tot el món, les persones riques gaudeixen de vides més llargues, sanes i felices, i poden utilitzar la seva riquesa per contemplar com els seus fills gaudeixen del mateix tipus de vida.

La persistent desigualtat entre homes i dones no fa altra cosa que agreujar aquestes diferències. Veig proves d'això a tot arreu on viatjo amb Oxfam, i també cada vegada que torno a casa meua, a Uganda. La meitat de les dones de l'Àfrica subsahariana donen a llum soles i en condicions poc segures. Cap d'elles és rica. La baixa posició de la dona en la societat es tradueix en el fet que la salut materna gairebé no rep cap atenció en les assignacions pressupostàries, de manera que els hospitals i centres de salut públics disposen de pocs recursos i un personal escàs. Mentrestant, les mullers, germanes i filles de les famílies més riques i poderoses d'aquests països donen a llum en hospitals privats, ateses per metges i llevadores qualificats.

Això no pot continuar així. La concentració de riquesa a les mans d'uns pocs posa en risc la capacitat per expressar la nostra opinió i per participar en la gestió de la societat en què vivim. Els ciutadans més rics poden utilitzar el seu poder econòmic, i la capacitat d'influència inherent a aquest poder, per manipular les lleis i les decisions polítiques a favor seu, la qual cosa enforteix encara més la seva posició. Tant als països rics com als països pobres, els diners confereixen poder i privilegis a costa dels drets de la majoria de ciutadans.

La ciutadania ha estat ignorada durant massa temps, i això ja ha provocat protestes i indignació ciutadana a tot el món. Indignació perquè determinats governs electes representen els interessos d'una minoria poderosa mentre desatenen la seva responsabilitat de garantir un futur digne a tots els ciutadans. Indignació pel rescat de bancs i banquers la temeritat dels quals va provocar la crisi econòmica, mentre els més pobres de la societat han hagut de pagar-ne el preu. Indignació perquè els gegants empresarials poden evadir i eludir impostos mentre paguen als seus treballadors uns sous miserables.

Molts de vostès es preguntaran si podem fer alguna cosa per canviar aquesta situació. La resposta és un sí ferm. La desigualtat no és inevitable, és el resultat de decisions polítiques. Aquest informe se centra en l'anàlisi de les alternatives i mesures polítiques que poden canviar la situació: des de serveis públics i gratuïts de salut i educació a l'abast de tota la població, que garanteixin que no s'exclou les persones pobres; fins a salaris dignes que eradiquin la pobresa entre els treballadors; una fiscalitat progressiva, amb la qual els rics paguin el que els correspon; i espais de participació ciutadana protegits, on les persones puguin expressar la seva opinió i tinguin capacitat per decidir sobre la societat en què viuen.

Oxfam se solidaritza amb els ciutadans de tot el planeta que exigeixen un món més equitatiu i la fi de la desigualtat extrema.

WINNIE BYANYIMA

Directora executiva d'Oxfam

Un treballador de la neteja passa per davant d'una foto d'un apartament de luxe a la planta baixa d'un complex residencial del districte de Chaoyang, a la Xina (2013).

Foto: Panos/Mark Henley

RESUM EXECUTIU

En Nthabiseng va néixer en una família pobre de raça negra a Limpopo, una zona rural de Sud-àfrica. En Pieter va néixer a prop, en un barri residencial ric de Ciutat del Cap. La mare d'en Nthabiseng no va rebre educació formal i el seu pare no té feina, mentre que els pares d'en Pieter van acabar els estudis universitaris a la Universitat de Stellenbosch i tenen ocupacions ben remunerades.

En conseqüència, les oportunitats de futur d'en Nthabiseng i les d'en Pieter són molt diferents. La probabilitat que en Nthabiseng mori durant el seu primer any de vida és gairebé 1,5 vegades més gran que la d'en Pieter¹, i és probable que en Pieter visqui 15 anys més que en Nthabiseng.²

En Pieter tindrà, de mitjana, 12 anys d'escolarització, i més possibilitats d'anar a la universitat, mentre que en Nthabiseng completarà, en el millor dels casos, un any d'educació.³ Serveis bàsics com ara sanitaris nets, aigua neta o una atenció sanitària digna⁴ estaran fora del seu abast. Si en Nthabiseng té fills, és molt probable que ells també creixin en la pobresa.⁵

Tot i que en Nthabiseng i en Pieter no han triat el seu lloc de naixement, el seu sexe ni la riquesa i educació dels seus pares, els governs sí que tenen l'opció d'intervenir per tal que les oportunitats de futur dels ciutadans no siguin tan diferents. Si no s'adopten mesures explícites en relació amb aquest tema, la injustícia es repetirà a molts països de tot el món.

Aquest exercici de reflexió està extret de l'Informe sobre el Desenvolupament Mundial del 2006. Oxfam ha actualitzat les dades d'oportunitats de futur a Sud-àfrica.⁶

De Ghana a Alemanya, de Sud-àfrica a Espanya, les diferències entre els rics i els pobres estan augmentant ràpidament, i la desigualtat econòmica* ha arribat a nivells extrems. Actualment, la desigualtat a Sud-àfrica és més gran que al final de l'apartheid.⁸

Les conseqüències són destructives per a tothom. La desigualtat extrema corromp la política, frena el creixement i redueix la mobilitat social. A més, fomenta la delinqüència i fins i tot els conflictes violents, desaprofita el talent i el potencial de les persones i afebleix els fonaments de la societat.

De manera crucial, el ràpid augment de la desigualtat constitueix un obstacle per a l'eradicació de la pobresa mundial. Actualment, centenars de milions de persones viuen sense accés a aigua potable i sense prou menjar per alimentar les seves famílies; moltes d'aquestes persones treballen fins a l'extenuació únicament per subsistir. Només és possible millorar la vida de la major part de

//

Hi ha hagut una lluita de classes durant els últims 20 anys, i la meua classe ha guanyat

WARREN BUFFETT
LA QUARTA PERSONA MÉS
RICA DEL MÓN⁷

//

* La desigualtat té moltes dimensions diferents, com ara la raça, el gènere, la geografia o l'economia, i aquestes dimensions poques vegades van aïllades. Aquest informe se centra principalment en la concentració dels recursos financers i de la riquesa a les mans d'una minoria, un fet que pot repercutir en els processos polítics, socials i culturals en perjudici dels més vulnerables. Així, en l'informe s'utilitza el terme desigualtat per fer referència a la desigualtat econòmica extrema (de riquesa i de renda). S'especificarà quan l'informe al·ludeixi a altres dimensions diferents de la desigualtat.

la població mundial si fem front a l'extrema concentració de riquesa i poder a les mans de les elits.

A Oxfam, dècades d'experiència treballant amb les comunitats més pobres del món ens han ensenyat que la pobresa i la desigualtat no són inevitables ni accidentals, sinó el resultat d'eleccions polítiques deliberades. És possible posar fi a la desigualtat. El món necessita mesures coordinades per tal de construir un sistema polític i econòmic més just que valori el conjunt de la ciutadania. Les normes i sistemes que han donat lloc a l'actual explosió de la desigualtat han de canviar. Calen mesures urgents que equilibrin la situació, mitjançant l'aplicació de polítiques que redistribueixin els diners i el poder, de les mans de les elits a les de la majoria de la població.

Aquest informe mostra, a través de noves investigacions i exemples d'arreu del món, la magnitud del problema que constitueix la desigualtat econòmica extrema, i posa de manifest els diversos perills que aquesta desigualtat implica per a la població mundial. Així mateix, identifica els dos poderosos factors que han impulsat aquest ràpid augment de la desigualtat a tants països: el fonamentalisme de mercat i el segrest democràtic per part de les elits. L'informe destaca algunes de les mesures concretes que poden adoptar-se per fer front a aquesta amenaça, i demostra que el canvi és possible.

La desigualtat econòmica extrema s'ha disparat a tot el planeta en els últims 30 anys i ha esdevingut un dels problemes econòmics, polítics i socials més importants del nostre temps. Les antigues desigualtats, basades en el gènere, la casta, la raça i la religió són injustícies en si mateixes, però a més es veuen agreujades per l'augment de la bretxa entre rics i pobres.

Amb el llançament mundial de la campanya **Iguals**, Oxfam s'uneix a un corrent d'opinió que inclou multimilionaris, líders religiosos i dirigents d'institucions com el Fons Monetari Internacional (FMI) i el Banc Mundial, així com sindicats, moviments socials, organitzacions de dones, acadèmics i milions de ciutadans de tot arreu. Junts, exigim als líders mundials que adoptin mesures per fer front a la desigualtat extrema abans que sigui massa tard.

//

Les desigualtats de renda extremes estan alentint la reducció de la pobresa i obstaculitzant el desenvolupament d'un creixement econòmic ampli.

KOFI ANNAN
GRUP PER AL PROGRÉS DE
L'ÀFRICA, 2012⁹

//

L'AUGMENT DE LA DESIGUALTAT ENTRE RICS I POBRES

Les tendències de les rendes i la riquesa expliquen una història clara: la bretxa entre rics i pobres és més àmplia que mai i continua augmentant, mentre que el poder està, cada vegada més, a les mans de les elits.

La desigualtat entre països es va incrementar amb rapidesa entre el 1980 i el 2002, però d'aleshores ençà s'ha reduït lleugerament gràcies al creixement experimentat pels països emergents, especialment la Xina. Tot i això, per a la vida de les persones és més important la desigualtat que es dona dins dels mateixos països, ja que mentre els més pobres lluiten per subsistir, els seus veïns prosperen. Aquest tipus de desigualtat està augmentant ràpidament a la majoria de països: 7 de cada 10 persones viuen en un país on la desigualtat entre rics i pobres és més gran ara que fa 30 anys,¹¹ i a diversos països la minoria rica està augmentant encara més la seva participació en la renda nacional.¹²

A escala mundial, la desigualtat en termes de riquesa individual és encara més extrema. Oxfam ha calculat que, l'any 2014, les 85 persones més riques del planeta posseïen tanta riquesa com la meitat més pobre de la humanitat.¹³ Entre el març del 2013 i el març del 2014, la riquesa d'aquestes 85 persones es va incrementar en 668 milions de dòlars diaris.¹⁴ Si Bill Gates volgués utilitzar tota la seva riquesa i es gastés un milió de dòlars al dia, necessitaria 218 anys per acabar tota la seva fortuna.¹⁵ Encara que, en realitat, no es quedaria mai sense diners: fins i tot si obtingués un rendiment modest per la seva riquesa, inferior al 2%, guanyaria 4,2 milions de dòlars diaris només en concepte d'interessos.

Des que va començar la crisi financera, el nombre de milmilionaris** s'ha més que duplicat fins arribar a la xifra de 1.645 persones.¹⁶ La riquesa extrema no és només un assumpte dels països rics. L'home més ric del món és el mexicà Carlos Slim, que el juliol del 2014 va desbancar Bill Gates de la primera posició. Actualment, hi ha 16 milmilionaris a l'Àfrica subsahariana, que conviuen amb els 358 milions de persones en situació de pobresa extrema.¹⁷ Arreu del món, ens trobem tant uns nivells de riquesa absurds com la pobresa més desesperada.

Els possibles beneficis de posar fre, encara que sigui lleugerament, a la riquesa desmesurada, constitueixen també un argument de pes. Oxfam ha calculat que, si just després de la crisi financera s'hagués aplicat un impost de només l'1,5% sobre la riquesa de les persones amb una fortuna superior als mil milions de dòlars, es podrien haver salvat 23 milions de vides en els 49 països més pobres del món, proporcionant-los diners per invertir en atenció sanitària.¹⁸ Tant el nombre de milmilionaris com la seva riquesa conjunta s'han incrementat tan ràpidament que, l'any 2014, una taxa de l'1,5% podria contrestar el dèficit anual de finançament per poder escolaritzar tots els menors i oferir atenció sanitària en aquests països.¹⁹

És necessari un cert grau de desigualtat per premiar el talent, les capacitats i la voluntat d'innovar i d'assumir riscos empresarials. No obstant això, l'actual desigualtat econòmica extrema afebleix el creixement i el progrés i no dona lloc a una inversió en el potencial i les capacitats de centenars de milions de persones.

** En aquest informe, optem per utilitzar el terme *milmilionari* (en anglès, *billionaire*) per referir-nos a les persones que tenen més de 1.000 milions de dòlars. És a dir, són persones que tenen més riquesa que els anomenats *multimilionaris* (que tenen més d'un milió de dòlars). Dit amb altres paraules, hi ha molts més multimilionaris que milmilionaris.

LA DESIGUALTAT EXTREMA ENS PERJUDICA A TOTS

La desigualtat extrema, un obstacle per a la reducció de la pobresa

El ràpid increment de la desigualtat econòmica extrema dificulta considerablement la lluita contra la pobresa. Noves investigacions d'Oxfam han revelat que, si es reduís la desigualtat d'ingressos a Kenya, Indonèsia i l'Índia, seria possible treure de la pobresa milions de persones d'aquests països.²⁰ Si l'Índia frenés l'augment de la desigualtat, l'any 2019 podria posar fi a la situació de pobresa extrema en què viuen 90 milions de persones. Si fos més enllà i reduís la desigualtat en un 36%, podria pràcticament eradicar-hi la pobresa extrema.²¹ The Brookings Institution també ha desenvolupat una sèrie de supòsits que demostren que la desigualtat impedeix que s'eradiqui la pobresa a escala mundial. En aquests casos, si es reduís la desigualtat podrien sortir de la pobresa 463 milions de persones més que si la desigualtat augmentés.²²

La distribució dels ingressos dins d'un país repercuteix considerablement en les oportunitats de futur de la seva població. Bangla Desh i Nigèria, per exemple, tenen rendes mitjanes similars. Nigèria és un país una mica més ric, però bastant menys igualitari. En conseqüència, un infant nascut a Nigèria té tres vegades més possibilitats de morir abans de fer els 5 anys d'edat que un infant nascut a Bangla Desh.²³

Actualment, líders de tot el món estan debatent sobre nous objectius per posar fi a la pobresa extrema l'any 2030. No obstant això, si no estableixen un objectiu per fer front a la desigualtat econòmica, no aconseguiran eradicar la pobresa, amb la qual cosa es perdran innombrables vides.

La desigualtat extrema afebleix el creixement econòmic que ajuda la majoria

La idea que fer front a la desigualtat és perjudicial per al creixement econòmic està molt estesa. No obstant això, diverses dades recents demostren amb contundència que les desigualtats extremes són perjudicials per al creixement.²⁴ Als països on la desigualtat econòmica és extrema, el creixement no és tan durador i el creixement futur es veu afeblit.²⁵ Recentment, diversos economistes de l'FMI han documentat que la desigualtat econòmica ha contribuït a provocar la crisi financera mundial.²⁶ Resulta obvi que l'argument del creixement com a justificació per no enfrontar-se a la desigualtat econòmica ja no és vàlid.

La desigualtat extrema també disminueix l'impacte del creixement en la reducció de la pobresa.²⁷ En molts països, el creixement econòmic ja s'ha convertit en una font inesperada d'ingressos per als més acabalats de la societat. Per exemple, el PIB per capita de Zàmbia va créixer una mitjana del 3% anual entre el 2004 i el 2013, amb la qual cosa aquest país es va incorporar a la categoria de països de renda mitjana-baixa del Banc Mundial. Malgrat el creixement, el nombre de persones que hi viuen per sota del llindar de pobresa d'1,25 dòlars al dia va augmentar del 65% el 2003 al 74% el 2010.²⁸

Investigacions d'Oxfam²⁹ i del Banc Mundial³⁰ indiquen que la desigualtat és la baula perduda que explica per què una mateixa taxa de creixement pot donar lloc a diferents índexs de reducció de la pobresa.

//

El poder del creixement per reduir la pobresa (...) tendeix a minvar tant en funció del nivell inicial de desigualtat com amb l'increment de la desigualtat durant el procés de creixement.

F. FERREIRA I
M. RAVALLION³¹

//

La desigualtat econòmica agreuja la desigualtat entre homes i dones

Un dels tipus de desigualtat més estesos (i antics) és el que hi ha entre homes i dones. La desigualtat econòmica i la de gènere estan unides per un vincle molt estret.

Els homes tenen una presència majoritària en els segments més alts del nivell d'ingressos, i a més ocupen més llocs de poder, en qualitat de ministres i líders empresarials. Només 23 dels directors executius de les empreses de Fortune 500, i només 3 de les 30 persones més riques del món, són dones. Alhora, la immensa majoria dels treballadors pitjor remunerats i amb les ocupacions més precàries són dones. A Bangla Desh, per exemple, les dones constitueixen gairebé el 85% de la mà d'obra del sector tèxtil. Encara que aquest tipus d'ocupacions acostumen a ser millor per a les dones que l'agricultura de subsistència, el nivell de seguretat laboral i fins i tot de seguretat física que ofereixen és mínim: la majoria de les persones que van morir en l'enfonsament de la fàbrica tèxtil Rana Plaza l'abril del 2013 eren dones.

Els estudis mostren que, en les societats amb més desigualtat econòmica, menys dones acaben l'educació superior, menys dones tenen representació en els òrgans legislatius i més gran és la bretxa salarial entre homes i dones.³² Per tant, el ràpid increment de la desigualtat econòmica que s'ha produït recentment en la majoria de països suposa un dur revés pel que fa als esforços per aconseguir la igualtat de gènere.

La desigualtat econòmica és causa de disparitats en els àmbits sanitari i educatiu, i en termes d'oportunitats de futur

El gènere, la casta, la raça, la religió, l'ètnia i altres identitats que "s'atribueixen" a les persones des que neixen també exerceixen un paper important a l'hora de crear divisions entre rics i pobres. A Mèxic, les taxes de mortalitat materna entre les dones indígenes són sis vegades més altes que la mitjana nacional, i tan elevades com en molts països africans.³³ A Austràlia, els pobles aborígens i els illencs de l'estret de Torres són els principals afectats per la pobresa, la desocupació, les malalties cròniques i la discapacitat; els seus habitants tenen més probabilitats de morir joves i d'acabar a la presó.

La desigualtat econòmica també genera enormes diferències quant a les oportunitats de futur: les persones més pobres ho tenen tot en contra en termes educatius i d'esperança de vida. L'últim Programa Nacional d'Enquestes Demogràfiques i de Salut³⁴ ha demostrat com la pobresa interactua amb la desigualtat econòmica i altres desigualtats, creant "paranys de desavantatge" que enfonsen els col·lectius més pobres i exclosos, de manera que no poden sortir del pou.

El 20% més pobre de la població etiop té una probabilitat tres vegades més gran de no ser escolaritzada que el 20% més ric. Si es tenen en compte els efectes de la desigualtat de gènere en la desigualtat urbà-rural i en la desigualtat econòmica, la bretxa entre rics i pobres és molt més gran. La probabilitat de no anar mai a escola és sis vegades més gran per a les dones pobres de les zones rurals que per als homes rics de les zones urbanes.³⁵ Si no es duen a terme esforços deliberats per abordar-la, aquesta injustícia es perpetuarà i afectarà les filles i les nêtes d'aquestes dones.

Condemnats a continuar sent pobres durant generacions

"Els meus pares no van rebre educació. La mare no va anar a escola. El pare va anar a una escola pública fins al cinquè curs i va entendre la importància de l'educació. Em va animar perquè m'esforcés sempre més i més a classe. Vaig ser la primera persona de la meva família i del meu clan que va anar a l'escola secundària. Després, vaig anar a la universitat i vaig fer una formació per ser professor abans de tenir l'oportunitat de rebre formació especialitzada sobre ONG i poder cursar estudis de desenvolupament fora del meu país.

Crec que, actualment, el 75% dels estudiants admesos a la facultat d'agricultura procedeix de col·legis privats. La universitat està fora de l'abast del ciutadà mitjà de Malawi. No en puc estar segur, però em temo que, si jo hagués nascut actualment en les mateixes circumstàncies, hauria estat un agricultor pobre i m'hauria quedat al meu poble."

John Makina és el director d'Oxfam a Malawi

//

Si els nord-americans volen viure el somni americà, haurien d'anar a Dinamarca.

RICHARD WILKINSON
COAUTOR DE *DESIGUALDAD: UN ANÁLISIS DE LA (IN)FELICIDAD COLECTIVA*³⁸

//

Moltes persones consideren que un cert grau de desigualtat econòmica és acceptable, sempre que aquells que estudien i treballen molt puguin tenir èxit i augmentar la seva riquesa. Aquesta idea està profundament arrelada en l'imaginari popular i està reforçada per desenes de pel·lícules de Hollywood, les històries d'ascens social de les quals continuen alimentant el mite del somni americà arreu del món. Tot i així, en els països on la desigualtat és extrema, la realitat és que la majoria dels fills dels rics substituïran els seus pares en la jerarquia econòmica, de la mateixa manera que els fills dels pobres ocuparan el lloc dels seus pares, independentment de les capacitats que tinguin o de si treballen molt o poc.

//

Els investigadors han revelat que, en els 21 països per als quals hi ha dades sobre això, existeix una forta correlació entre la desigualtat extrema i la baixa mobilitat social.³⁸ Dit amb altres paraules: si neixes pobre en un país amb una desigualtat elevada, probablement moriràs pobre i els teus fills i néts també seran pobres. Al Pakistan, per exemple, si els pares d'un infant d'una zona rural pertanyen al 20% més pobre de la població, aquest només té una probabilitat de l'1,9% d'arribar a pertànyer en algun moment al 20% més ric.³⁹ Als Estats Units, gairebé la meitat dels infants nascuts de pares de renda baixa seran adults de renda baixa.⁴⁰

Arreu del món, la desigualtat atenta contra les esperances i ambicions de milers de milions de persones pobres. Si no es duen a terme intervencions polítiques a favor de la majoria, aquesta hemorràgia de privilegis i desavantatges perdurarà durant generacions.

La desigualtat constitueix una amenaça per a la societat

Per tercer any consecutiu, l'enquesta de riscos mundials del Fòrum Econòmic Mundial ha conclòs que les "grans diferències de renda" són una de les principals amenaces globals de la propera dècada.⁴¹ Cada vegada hi ha més proves que demostren també que la desigualtat econòmica està vinculada

Cap societat no pot mantenir un increment com aquest de la desigualtat. De fet, no hi ha exemples en la història de la humanitat en els quals la riquesa estigués tan acumulada sense que en algun moment les persones s'alcessin en armes.

NICK HANAUER
MULTIMILIONARI I EMPRESARI
NORD-AMERICÀ³⁷

//

a un seguit de problemes socials i sanitaris com les malalties mentals o els delictes violents,⁴² tant als països rics com als pobres, i afecta negativament les persones riques i les pobres.⁴³ La desigualtat és perjudicial per a tothom.

Les taxes d'homicidis són gairebé quatre vegades més altes als països on hi ha una desigualtat econòmica extrema que a les nacions més igualitàries.⁴⁴ L'Amèrica Llatina (la regió més desigual i perillosa del món)⁴⁵ és un dur exemple d'aquesta tendència.⁴⁶ A aquesta zona del món pertanyen 41 de les 50 ciutats més perilloses del món,⁴⁷ i s'hi han perpetrat un milió d'assassinats entre els anys 2000 i 2010.⁴⁸ És perillós viure en un país amb una gran desigualtat.

Molts dels països més desiguals també es veuen afectats per la inestabilitat o els conflictes. A més de ser resultat d'un cúmul de factors polítics, la inestabilitat subjacent a Síria abans del 2011 estava motivada per l'augment de la desigualtat, ja que la disminució de les subvencions governamentals i la caiguda de l'ocupació en el sector públic va afectar més uns col·lectius que d'altres.⁴⁹

Encara que viure en un país desigual és clarament perjudicial per a tots els ciutadans, però, són els més pobres els qui més en són víctimes. Els mecanismes legals i policials pràcticament no els protegeixen, acostumen a viure en habitatges vulnerables i no poden permetre's pagar protecció privada. Quan es produeix una catàstrofe, aquells que no tenen riquesa ni poder són els més afectats i els que tenen més dificultats per recuperar-se'n.

//

Ser ric i estar valorat en una societat injusta és una desgràcia.

MAHATMA GANDHI

//

L'instint d'igualtat

Les proves mostren que, quan se'ls pregunta, les persones senten instintivament que els alts nivells de desigualtat no són bons.

Diversos estudis experimentals han revelat com és d'important la justícia per a la majoria de les persones, en contra de la suposició predominant que les persones tenen una tendència inherent a buscar el propi interès.⁵⁰ Una enquesta feta l'any 2013 a sis països (Espanya, el Brasil, l'Índia, Sud-àfrica, el Regne Unit i els Estats Units) va revelar que la majoria de les persones considera que la diferència entre els més rics i la resta de la societat és massa gran. Als Estats Units, el 92% dels enquestats van declarar que eren partidaris d'una major igualtat econòmica, en triar com a distribució ideal dels ingressos la que hi ha actualment a Suècia i rebutjar la que representa la realitat dels Estats Units.⁵¹

A tot el planeta, els camps de la religió, la literatura, el folklore i la filosofia coincideixen a preocupar-se per l'augment de les diferències entre rics i pobres, i consideren que aquesta disparitat és intrínsecament injusta i moralment condemnable. El fet que aquesta preocupació per la distribució de la riquesa estigui tan estesa en les diferents cultures i societats indica una preferència humana bàsica per societats justes i igualitàries.

Quines són les causes que la desigualtat s'hagi disparat?

Moltes persones consideren que la desigualtat és, en certa manera, inevitable; o una conseqüència necessària de la globalització i el desenvolupament tecnològic. No obstant això, les experiències de diferents països al llarg de la història posen de manifest que, en realitat, són les eleccions polítiques i econòmiques deliberades el que ha generat més desigualtat. Hi ha dos

poderosos factors polítics i econòmics que exacerben la desigualtat i que expliquen en gran mesura les extremes desigualtats actuals: el fonamentalisme de mercat i el segrest democràtic per part de les elits.

Fonamentalisme de mercat: la fórmula de la desigualtat actual

Durant els darrers tres-cents anys, l'economia de mercat ha proporcionat prosperitat i una vida digna a centenars de milions de persones a Europa, l'Amèrica del Nord i el sud-est asiàtic. No obstant això, com ha demostrat l'economista Thomas Piketty en el seu llibre *El capital* en el segle XXI, sense la intervenció de l'Estat, l'economia de mercat tendeix a concentrar la riquesa a les mans d'una petita minoria, i això fa que la desigualtat augmenti.⁵³

Tot i així, el pensament econòmic dels últims anys ha estat dominat per un enfocament de "fonamentalisme de mercat", que insisteix a defensar que només és possible aconseguir un creixement econòmic sostingut reduint la intervenció estatal i deixant que els mercats funcionin per si mateixos. Però aquest enfocament afebleix la regulació i la fiscalitat necessàries per mantenir la desigualtat sota control.

Podem treure conclusions clares de la història recent. Durant les dècades del 1980 i el 1990, les crisis de deute van sotmetre els països de l'Amèrica Llatina, l'Àfrica, l'Àsia i l'antic bloc soviètic a una allau de desregulacions, ràpides retallades de la despesa pública, privatitzacions, liberalitzacions financeres i comercials, generoses retallades fiscals per a les empreses i les persones riques i una competició per afeblir els drets laborals. La conseqüència va ser una desigualtat més gran. L'any 2000, els nivells de desigualtat havien assolit màxims històrics a l'Amèrica Llatina, on la majoria de països van registrar augments en la desigualtat d'ingressos en comparació de les dues dècades precedents.⁵⁵ Es calcula que la meitat de l'augment de la pobresa durant aquest període va ser degut a la redistribució de la riquesa a favor dels més rics.⁵⁶ A Rússia, la desigualtat d'ingressos gairebé es va duplicar durant els 20 anys posteriors al 1991, després d'unes reformes econòmiques centrades en la liberalització i la desregulació.⁵⁷

Les dones són les principals afectades per les polítiques de fonamentalisme de mercat. Són les que més perden quan s'afebleix la legislació laboral (per exemple, amb l'eliminació de la baixa per maternitat remunerada i el dret a vacances) o amb el deteriorament dels serveis estatals, que incrementa encara més la seva càrrega de treball no remunerat. I, com que les dones i els nens són els principals beneficiaris de serveis públics com l'atenció sanitària o l'educació gratuïta, són els qui més pateixen la retallada d'aquests serveis.

Tot i que el fonamentalisme de mercat ha tingut un paper causal determinant en la recent crisi econòmica mundial, continua sent la visió ideològica dominant al món, i continua impulsant la desigualtat. Aquest enfocament ha estat un pilar fonamental de les condicions imposades als països europeus endeutats, obligant-los a desregularitzar, privatitzar i retallar les prestacions socials per als més pobres, alhora que es redueix la càrrega impositiva dels rics. No es podrà guarir la desigualtat mentre els països es vegin obligats a prendre aquesta medicina.

//

Així com qualsevol revolució es menja els seus fills, el fonamentalisme de mercat sense control pot devorar el capital social necessari per al dinamisme a llarg termini del mateix capitalisme.

MARK CARNEY
GOVERNADOR DEL BANC
D'ANGLATERRA⁵²

//

//

Un dels defectes del fonamentalisme de mercat és que mai no ha parat atenció a la distribució dels ingressos, ni a la idea d'una societat bona o justa.

JOSEPH STIGLITZ⁵⁴

//

El segrest democràtic per part de les elits ha agreujat la desigualtat

Durant molt de temps, la influència i els interessos de les elits polítiques i econòmiques han reforçat la desigualtat. Els diners compren el poder polític, que els més rics i poderosos utilitzen per afermar encara més els seus injustos privilegis. L'accés a la justícia també acostuma a estar en venda, de manera legal o il·legal, i les despeses judicials i l'accés als millors advocats garanteixen impunitat als poderosos. Els resultats es manifesten ben clarament en les desequilibrades polítiques fiscals i els laxos sistemes normatius actuals, que priven els països d'ingressos fonamentals per finançar els serveis públics, a més d'afavorir pràctiques corruptes i afeblir la capacitat dels governs per lluitar contra la pobresa i la desigualtat.⁵⁸

Tant als països pobres com als rics, les elits utilitzen la seva influència política tant per guanyar-se el favor dels governs (per exemple, en forma d'exempcions fiscals, contractes privilegiats, concessions de terra i subvencions) com per oposar-se a la introducció de polítiques que puguin enfortir els drets de la majoria. Al Pakistan, el patrimoni net mitjà dels parlamentaris és de 900.000 dòlars, i tot i això només alguns d'ells tributen,⁵⁹ la qual cosa afebleix la inversió en sectors com l'educació, l'atenció sanitària o la petita agricultura, que poden tenir un paper essencial a l'hora de reduir la pobresa i la desigualtat.

L'enorme capacitat d'influència política que les empreses riques poden exercir per manipular les lleis a favor seu ha incrementat la concentració de poder i diners a les mans d'una minoria. Les institucions financeres dediquen més de 120 milions d'euros anuals a finançar exèrcits de lobistes que treballen per influir sobre les polítiques de la Unió Europea a favor dels seus interessos.⁶⁰

Moltes de les persones més riques van fer les seves fortunes gràcies a les concessions governamentals exclusives i la privatització inherents al fonamentalisme de mercat. La privatització a Rússia i Ucraïna després de la caiguda del comunisme va convertir els polítics en multimilionaris de la nit al dia; Carlos Slim va guanyar els molts milers de milions que té garantint-se uns drets exclusius sobre el sector mexicà de les telecomunicacions quan aquest va ser privatitzat en la dècada del 1990.⁶¹

El fonamentalisme de mercat i el segrest democràtic han agreujat la desigualtat econòmica, a més d'afeblir les normes i reglaments que ofereixen una oportunitat justa a les persones més pobres i excloses, així com a les dones i les nenes.

//

En aquest país podem tenir democràcia o bé podem tenir molta riquesa concentrada a les mans d'una minoria, però no podem tenir totes dues coses.

LOUIS D. BRANDEIS
EXMAGISTRAT DEL TRIBUNAL
SUPREM DELS ESTATS UNITS

//

QUÈ ES POT FER PER POSAR FI A LA DESIGUALTAT EXTREMA?

L'agreujament de la desigualtat econòmica que té lloc actualment no és inevitable, sinó el resultat d'eleccions polítiques deliberades. Els governs poden començar a reduir la desigualtat rebutjant el fonamentalisme de mercat, oposant-se als interessos particulars de les elits poderoses, canviant les lleis i sistemes que han provocat l'actual explosió de desigualtat i adoptant mesures per equilibrar la situació mitjançant la introducció de polítiques que redistribueixin els diners i el poder.

La Maria viu a Malawi i treballa collint te. El seu salari està per sota del llindar de pobresa extrema (1,25 dòlars al dia per llar) i té dificultats per alimentar els seus dos fills, que pateixen desnutrició crònica. Però les coses estan començant a canviar. El gener del 2014, el Govern de Malawi va pujar el salari mínim aproximadament un 24%. Una coalició liderada per l'Ethical Tea Partnership i Oxfam està mirant de buscar noves vies per aconseguir que el treball digne sigui sostenible a llarg termini.⁶³

El camí equivocat: treballar per mantenir la situació

Els ingressos derivats del treball determinen la situació econòmica i les oportunitats de futur de la majoria de persones.⁶⁴ La immensa majoria de les persones més pobres del món, però, no poden escapar de la pobresa, per molt que s'esforcin, i moltes pateixen la indignitat d'uns salaris de misèria. Mentrestant, les persones més riques tenen uns salaris i primes elevats, i que augmenten ràpidament, a més dels considerables ingressos generats per la seva acumulació de capital i riquesa. Aquesta és la fórmula per accelerar la desigualtat econòmica.

Des del 1990, els ingressos derivats del treball constitueixen un percentatge cada vegada més petit del PIB, tant als països de renda alta com als de renda mitjana o baixa. Arreu del món, als treballadors del carrer cada dia els correspon una part més petita del pastís, mentre que els més rics n'acaparen cada vegada més.⁶⁵

El 2014, els directius de les cent empreses principals del Regne Unit van guanyar 131 vegades més que un empleat mitjà,⁶⁶ i tot i així només quinze d'aquestes empreses s'han compromès a pagar als seus empleats un salari digne.⁶⁷ A Sud-àfrica, un treballador d'una mina de platí hauria de treballar 93 anys per guanyar només les primes anuals d'un director executiu mitjà.⁶⁸

Mentrestant, la Confederació Sindical Internacional calcula que el 40% dels treballadors estan atrapats en el sector informal, on no existeix el salari mínim i s'ignoren els drets dels treballadors.⁶⁹ La investigació d'Oxfam ha trobat proves de salaris miserables i ocupacions insegures en països de renda mitjana com el Vietnam, Kenya i l'Índia, i de salaris per sota del llindar de la pobresa extrema a Malawi, malgrat complir la legislació nacional.⁷⁰

//

Si no es porten a terme intervencions polítiques deliberades, els elevats nivells de desigualtat tendeixen a autoperpetuar-se. Conduïen al desenvolupament d'institucions polítiques i econòmiques que treballen per mantenir els privilegis polítics, econòmics i socials de l'elit.

INSTITUT D'INVESTIGACIÓ DE
LES NACIONS UNIDES PER AL
DESENVOLUPAMENT SOCIAL⁶²

//

La immensa majoria dels treballadors dels països en desenvolupament somien amb un salari digne que els permeti subsistir. Les dones ho tenen encara més difícil que els homes; si la taxa de reducció de la bretxa salarial entre homes i dones continua al mateix ritme, caldran 75 anys per complir el principi d'igualtat de retribució per una mateixa feina.⁷¹

Els sindicats ofereixen als treballadors més possibilitats de cobrar un salari just. La negociació col·lectiva dels sindicats acostuma a incrementar en un 20% els sous dels seus membres i apujar els salaris de mercat de tots els treballadors.⁷² Molts països en desenvolupament, però, no han tingut mai sindicats forts, i en alguns d'aquests països s'està reprimint el dret d'associació dels treballadors.

El camí encertat: hi ha una altra via possible

Alguns països estan invertint la tendència que segueixen els salaris, el treball digne i els drets laborals. Al Brasil, el salari mínim es va incrementar gairebé un 50% en termes reals entre el 1995 i el 2011, amb la qual cosa es va contribuir paral·lelament a la reducció de la pobresa i la desigualtat.⁷³ Altres països, com ara l'Equador⁷⁴ o la Xina⁷⁵ també han incrementat els salaris deliberadament.

Algunes empreses innovadores i algunes cooperatives també estan prenent mesures per limitar els sous dels seus directius; per exemple, l'empresa brasilera SEMCO, que proporciona ocupació a més de 3.000 treballadors de diferents sectors, està adherida a una ràtio salarial de 10 a 1.⁷⁶ La Comissió de Govern Corporatiu d'Alemanya va proposar limitar els sous dels directius de totes les empreses alemanyes que cotitzen en borsa, i va admetre que la indignació de l'opinió pública pels excessius salaris dels directius havia influït en la seva proposta.

Impostos i despesa pública per equilibrar la balança

Bernarda Paniagua viu a Villa Eloísa de las Cañitas, una de les zones més pobres i desateses de la República Dominicana, on ven formatges per guanyar-se la vida. Víctor Rojas viu en una de les zones més riques del país i és el director d'una prestigiosa empresa. No obstant això, la Bernarda destina un percentatge més gran dels seus ingressos que en Víctor al pagament d'impostos indirectes.

Els habitants del barri d'en Víctor poden permetre's pagar als seus fills la millor educació, de manera que en el futur puguin aspirar a bones ocupacions i gaudir de prosperitat. El panorama no és tan prometedor per als fills de la Bernarda: la Karynely, la filla gran, no pot continuar estudiant ni tampoc aconsegueix una bona feina perquè no té els coneixements informàtics necessaris, ja que a l'escola on ella anava no hi havia cap ordinador.

El sistema fiscal és una de les eines més importants de què disposen els governs per fer front a la desigualtat. Dades de 40 països demostren la capacitat de la despesa pública i els sistemes fiscals redistributius per reduir la desigualtat d'ingressos impulsada per les condicions de mercat.⁷⁷

El camí equivocat: el gran fracàs fiscal

Malauradament, els sistemes fiscals dels països en desenvolupament, on la despesa pública i la redistribució són especialment importants, acostumen a ser els més regressius⁷⁹ i els que estan més lluny d'assolir el seu potencial de generació d'ingressos. Oxfam calcula que, si els països de renda mitjana i baixa (excepte la Xina) reduïssin a la meitat la seva bretxa fiscal, incrementarien la recaptació en gairebé un bilió de dòlars.⁸⁰ No obstant això, a causa de l'enorme influència de les grans empreses i els ciutadans rics, i de la intencionada manca de coordinació i transparència en l'àmbit fiscal a escala mundial, els sistemes fiscals no fan front a la pobresa i la desigualtat.

La "carrera a la baixa" en l'impost de societats és una part fonamental del problema. Les organitzacions multilaterals i les institucions financeres han encoratjat als països en desenvolupament a oferir incentius fiscals (exempcions, exoneracions i "zones franques") a fi d'atreure la inversió estrangera directa. Aquests incentius s'han disparat i han afeblit la base fiscal d'alguns dels països més pobres. Per exemple, el Govern de Ruanda va autoritzar, entre els anys 2008 i 2009, unes exempcions fiscals que, si no s'haguessin aplicat, podrien haver recaptat diners suficients per duplicar la despesa en sanitat i educació.⁸¹

Governos amb bona voluntat de tot el món sovint es veuen frustrats pels interessos creats en l'arquitectura fiscal internacional i per la falta de coordinació. Cap govern no pot, ell sol, evitar que els gegants empresarials s'aprofitin de la manca de cooperació fiscal a escala mundial. Les grans empreses poden contractar exèrcits d'experts fiscalistes per tal de minimitzar la seva contribució fiscal i col·locar-los així en posició d'avantatge enfront de les petites empreses. Multinacionals com Apple⁸² i Starbucks⁸³ han quedat en

//

No hi ha polítics que ens representin. Ja no es tracta només del preu dels bitllets d'autobús. Paguem molts impostos i som un país ric, però no ho percebem a les escoles, els hospitals i les carreteres.

JAMAIME SCHMITT
MANIFESTANT BRASILER⁷⁸

//

evidència per haver eludit el pagament de milers de milions en impostos, la qual cosa ha generat una pressió de l'opinió pública sense precedents a favor d'una reforma.

Els ciutadans més rics també poden aprofitar-se del secret bancari i els buits legals en matèria fiscal. L'any 2013, Oxfam va calcular que el món estava perdent 156.000 milions de dòlars d'ingressos fiscals per culpa de ciutadans rics que amaguen els seus actius en paradisos fiscals fora de les fronteres del seu país.⁸⁴ Són famosos els comentaris de Warren Buffet sobre la injustícia d'un sistema que li ha permès pagar menys impostos a ell que a la seva secretària.

Els ciutadans, tant als països rics com als pobres, es veuen perjudicats per l'evasió i l'elusió fiscals. Tanmateix, els paradisos fiscals estan dissenyats, de manera intencionada, per facilitar aquesta pràctica, oferint secret bancari i tipus impositius baixos, a més de no exigir una activitat empresarial real per registrar-hi una empresa o un compte bancari. Uglend House, a les illes Caiman, és un exemple paradigmàtic d'aquesta pràctica. Al seu edifici hi ha 18.857 empreses registrades, i és famosa per haver portat Barack Obama a afirmar que "o bé és l'edifici més gran del món o el frau fiscal més gran de què tenim notícia".⁸⁵ Els paradisos fiscals possibiliten molts fraus que afecten els països en desenvolupament, com és el cas de la manipulació dels preus de transferència, que fa que Bangla Desh deixi de recaptar 310 milions de dòlars anuals en concepte d'impost de societats. Aquesta quantitat permetria finançar gairebé el 20% del pressupost d'educació primària d'un país on només hi ha un professor per cada 75 alumnes en edat d'assistir a l'escola primària.⁸⁶

El camí encertat: l'esperança d'un futur més just

Alguns països han seguit el camí encertat i estan adoptant polítiques que fan front a la desigualtat. Després de l'elecció del nou president senegalès l'any 2012, el país va adoptar un nou codi tributari dirigit a recaptar diners dels ciutadans rics i les empreses per finançar els serveis públics.⁸⁷

El consens internacional també està canviant. Malgrat les limitacions de l'actual procés d'erosió de la base imposable i trasllat de beneficis (BEPS, segons les sigles angleses),⁸⁸ el fet que el G8, el G20 i l'OCDE l'incloguessin en la seva agenda del 2013 posa de manifest que hi ha un clar consens sobre la necessitat de reformar radicalment el sistema fiscal. L'FMI està reavaluant la imposició a què estan subjectes les empreses multinacionals i en un informe recent reconeixia la necessitat de traslladar la base fiscal als països en desenvolupament.⁹⁰ També està valorant la possibilitat d'introduir una "imposició unitària sobre una base mundial" com a alternativa per garantir que les empreses tributin allà on té lloc l'activitat econòmica.⁹¹ Els processos de l'OCDE, el G20, els Estats Units i la Unió Europea estan avançant en els àmbits de la transparència i l'intercanvi automàtic d'informació fiscal entre països a escala mundial, la qual cosa contribuirà a aixecar el vel de secretisme que facilita l'evasió i l'elusió fiscals.

Deu països de la Unió Europea també han acordat treballar plegats per establir una taxa sobre les transaccions financeres que podria generar uns 37.000 milions d'euros anuals.⁹² Alguns països estan debatent al voltant d'establir impostos sobre el capital, i el debat sobre un impost mundial sobre la riquesa ha cobrat nova vida amb les recomanacions fetes per Thomas Piketty al seu llibre *El capital en el segle XXI*, que ha rebut una gran atenció pública i política.

//

La manera com les
persones tributen,
quines persones tributen
i sobre què es tributa
són aspectes que diuen
més sobre una societat
que cap altra cosa.

CHARLES ADAMS⁸⁸

//

Oxfam ha calculat que un impost de l'1,5% sobre el patrimoni de les persones amb una fortuna superior als mil milions podria generar avui 74.000 milions de dòlars, una xifra que seria suficient per compensar el dèficit anual de finançament que caldria per poder escolaritzar tots els menors i proporcionar atenció sanitària en els 49 països més pobres del món.⁹³

No obstant això, els interessos particulars que s'oposen a les reformes necessàries són molt poderosos. Hi ha un risc real que les deficiències de la governança fiscal mundial no s'esmenin, la qual cosa permetria a les empreses i ciutadans més rics continuar aprofitant-se dels buits legals que fan servir per no pagar els impostos que els corresponen.

Sanitat i educació, unes armes poderoses en la lluita contra la desigualtat

Babena Bawa era un agricultor del districte ghanès de Wa East, una regió on no hi ha hospitals ni metges qualificats i que només té un professional de la infermeria per cada 10.000 habitants. El maig del 2014, en Babena va morir a causa de la picada d'una serp perquè els centres de salut locals no tenien reserves de l'antídot que podria haver-li salvat la vida. Aquest fet contrasta clarament amb el que va passar un any abans, quan el candidat a la presidència del país Nana Akufo-Addo va poder volar a Londres per rebre-hi tractament mèdic especialitzat per als seus problemes cardíacs.

El fet de disposar de clíniques, aules, metges i medicines pot contribuir a reduir les diferències en termes d'oportunitats de futur i brindar a les persones les eines necessàries per fer front a les normes que perpetuen la desigualtat econòmica. L'atenció sanitària i l'educació no només són drets humans, sinó que també suavitzen els pitjors efectes dels actuals desequilibris en termes d'ingressos i distribució de la riquesa.

Entre els anys 2000 i 2007, els "ingressos virtuals" proporcionats pels serveis públics van reduir la desigualtat d'ingressos als països de l'OCDE en una mitjana del 20%.⁹⁴ A cinc països de l'Amèrica Llatina (Argentina, Bolívia, el Brasil, Mèxic i l'Uruguai), només els ingressos virtuals derivats de l'atenció sanitària i l'educació han reduït la desigualtat entre un 10% i un 20%.⁹⁵ L'educació ha tingut un paper fonamental en la reducció de la desigualtat al Brasil⁹⁶ i ha contribuït a mantenir baixos nivells de desigualtat d'ingressos a la República de Corea.⁹⁷

//

Vaig anar a operar-me de cataractes. Em van dir que costava 7.000 lliures egípcies. Només en tenia 7, així que vaig optar per quedar-me cega.

UNA DONA DE 60 ANYS D'UN LLOGARET REMOT D'EGIPTE

//

El camí equivocat: taxes, privatització i medicaments per a la minoria

El predomini dels interessos particulars i de les eleccions polítiques dolentes (especialment les tarifes a què estan subjectes l'atenció sanitària i l'educació i la privatització dels serveis públics) poden exacerbar la desigualtat. Malauradament, massa països es troben en dificultats a causa d'aquestes polítiques equivocades.

Quan els serveis públics no són gratuïts en el lloc on es proporcionen, milions d'homes i dones es veuen exclosos de l'accés a l'atenció sanitària i l'educació. Durant molts anys, el Banc Mundial va fomentar l'aplicació de tarifes, un error que, segons afirma actualment el seu president, va tenir raons ideològiques. Tanmateix, malgrat els perjudicis que causen, les tarifes es mantenen. Cada any, cent milions de persones d'arreu del món es veuen sumides en la pobresa per haver de pagar l'atenció sanitària directament de la seva butxaca.⁹⁸ A Ghana, les famílies més pobres dedicaran el 40% dels ingressos familiars perquè només un dels fills pugui anar a una de les escoles "poc oneroses" de la cadena Omega.⁹⁹ Quan els serveis públics estan subjectes a tarifes, les dones i les nenes són les més perjudicades.

Les desgravacions fiscals i les associacions publicoprivades (PPP, segons les sigles angleses) acaparen considerables quantitats de diners que podrien invertir-se en la prestació de serveis que fan front a la desigualtat. A l'Índia, nombrosos hospitals privats s'han beneficiat d'incentius fiscals per proporcionar tractament gratuït als pacients pobres, però no han complert la seva part del tracte.¹⁰⁰ L'hospital Queen Mamohato de Lesotho, situat a la capital del país, Maseru, funciona a través d'una aliança publicoprivada que actualment consumeix la meitat del pressupost sanitari governamental, i es preveu un augment dels costos. Això està minimitzant els pressupostos dels serveis sanitaris de les zones rurals, que són els que utilitzen les persones més pobres, la qual cosa augmenta encara més les diferències entre rics i pobres.¹⁰¹

Tot i que està demostrat que un augment de la participació del sector privat en la prestació de serveis incrementa la desigualtat, els organismes donants i els governs de països rics com el Regne Unit, els Estats Units i el Banc Mundial estan pressionant perquè sigui així.¹⁰² El sector privat no és rellevant per a les persones més pobres perquè està fora del seu abast, i a més pot afeblir el suport de les persones riques als serveis públics, creant un sistema dual en el qual els rics poden triar no utilitzar els serveis públics i, per tant, ser reticents a finançar-los amb impostos. A tres països asiàtics on s'ha aconseguit la cobertura sanitària universal o s'aconseguirà aviat (Sri Lanka, Malàisia i Hong Kong), les persones més pobres pràcticament no utilitzen els serveis de salut privats.¹⁰³ Aquests serveis beneficien les persones riques i no pas les que més els necessiten, i això incrementa la desigualtat econòmica.

Les lleis internacionals també afebleixen les polítiques nacionals. Les clàusules sobre propietat intel·lectual incloses en els actuals acords internacionals de comerç i inversió incrementen el preu dels medicaments, de manera que només els més rics poden permetre's els tractaments. Els 180 milions de persones infectades pel virus de l'hepatitis C n'estan patint les conseqüències, ja que ni els pacients ni els governs dels països en desenvolupament poden pagar 1.000 dòlars diaris pel tractament, un preu derivat de l'existència d'aquest tipus de lleis.¹⁰⁴

//

Normalment assistíem només quatre o cinc parts al mes, i ara atenem més de 20 dones. Abans era molt car venir al centre de salut, però ara les dones poden donar a llum aquí de manera segura i gratuïta i no han d'esperar que els marits els en donin els diners.

UNA LLEVADORA DE
SURKHET, NEPAL

//

El camí encertat: reivindicar l'interès general

Malgrat tot, hi ha bons exemples a tot el món que demostren que ampliar els serveis públics contribueix a reduir la desigualtat.

La creixent atenció que rep la cobertura sanitària universal podria millorar l'accés a l'atenció sanitària i reduir la desigualtat. Jim Yong Kim, president del Banc Mundial, ha estat clar en referir-se a la importància que té la cobertura sanitària universal en la lluita contra la pobresa, afirmant que és "crucial per aconseguir els objectius globals [del Banc Mundial] d'eradicar la pobresa extrema i promoure una prosperitat compartida".¹⁰⁵ Les economies emergents, com ara la Xina, Tailàndia, Sud-àfrica o Mèxic, estan augmentant ràpidament la inversió pública en sanitat, i molts països de renda baixa han aconseguit que la desigualtat disminueixi gràcies a l'aplicació de polítiques de sanitat gratuïta finançades amb els pressupostos generals de l'Estat. En el seu primer any, el sistema tailandès de cobertura universal ha reduït a la meitat els diners que les persones més pobres dediquen als costos de l'atenció sanitària, a més de reduir les taxes de mortalitat infantil i materna.¹⁰⁶

També s'han produït victòries enfront dels intents d'algunes grans empreses farmacèutiques de bloquejar l'accés a medicaments assequibles. Ara els malalts de leucèmia poden prendre la versió genèrica del tractament contra el càncer Glivec®/Gleevec® per només 175 dòlars al mes, que és gairebé quinze vegades inferior als 2.600 dòlars que cobrava Novartis, gràcies al fet que el Tribunal Suprem de l'Índia ha rebutjat la sol·licitud de patent del medicament.¹⁰⁷

Des de la creació del moviment Educació per a Tothom i l'adopció dels Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni l'any 2000, el món ha experimentat avenços impressionants en l'àmbit de l'educació primària amb l'escolarització de desenes de milers d'infants pobres per primera vegada. A Uganda, la matriculació va augmentar un 73% en només un any (de 3,1 a 5,3 milions) després de l'eliminació de les taxes escolars.¹⁰⁸

Actualment, la millora de la qualitat de l'educació a través d'una inversió adequada en professors formats, instal·lacions i material és essencial per capitalitzar aquests prometedors avenços, com també ho són les polítiques per arribar als nens més exclosos, que corren el risc de quedar-se sense escolarització. Tot i que encara queda molt per fer, tenim diversos exemples d'aquests avenços, com el cas del Brasil, que ha liderat reformes que milloren l'accés a una educació de qualitat i dediquen més recursos als infants pobres, que acostumen a pertànyer a comunitats negres i indígenes. Això ha contribuït a reduir la desigualtat en termes d'accés a l'educació des de mitjan dècada del 1990;¹⁰⁹ el resultat ha estat que el 20% més pobre dels menors ha duplicat els anys d'escolarització, passant de 4 a 8 anys.¹¹⁰

La fiscalitat i una ajuda previsible a llarg termini són fonamentals per permetre als països més pobres incrementar la inversió en serveis educatius i sanitaris que posin fre a la desigualtat; també poden contribuir a fer front al segrest democràtic que concentra la riquesa a les mans de les elits. A Ruanda, per exemple, el suport pressupostari ha permès al Govern eliminar les taxes escolars i tractar més persones amb VIH i sida.¹¹¹ Els Estats Units estan mirant de destinar ajuda a consells de districte de zones pobres de Ghana i donar suport als agricultors perquè exigeixin responsabilitats als polítics.

Viure sense por

Tiziwenji Tembo té 75 anys i viu a Zàmbia, al districte de Katete. Fins fa poc, no tenia ingressos regulars i, sovint, ni ella ni els seus néts podien menjar. La vida de la Tiziwenji es va transformar quan, gràcies a noves mesures de protecció social, va començar a cobrar amb regularitat una pensió equivalent a 12 dòlars mensuals.¹¹²

La protecció social proporciona diners o prestacions en espècie, com ara subvencions per fills a càrrec, pensions a les persones grans o prestacions per desocupació, que permeten a les persones tenir una vida digna i sense por fins i tot en els pitjors moments. Aquestes xarxes de seguretat són les que distingeixen una societat solidària, disposada a unir-se per donar suport als més vulnerables. Com la sanitat i l'educació, la protecció social aporta ingressos a les butxaques dels qui més els necessiten, de manera que contraresta la desequilibrada distribució dels ingressos que hi ha actualment i suavitza els efectes de la desigualtat.

Malgrat tot, dades recents mostren que més del 70% de la població mundial es troba en risc d'exclusió per no comptar amb una cobertura adequada de protecció social.¹¹³ Les dades indiquen que fins i tot els països més pobres poden permetre's finançar nivells bàsics de protecció social,¹¹⁴ i països com el Brasil i la Xina tenen uns ingressos *per capita* semblants als que tenia Europa després de la Segona Guerra Mundial, quan s'hi van crear els sistemes de protecció social universal. La protecció social universal és necessària per garantir que ningú no quedi exclòs i perquè no es penalitzi els qui no han ascendit prou en l'escala econòmica.

Aconseguir la igualtat econòmica de les dones

Les dones poden veure's més afectades per les males decisions econòmiques. Els governs, si no tenen en compte les dones i les nenes en l'elaboració de polítiques, poden fer créixer involuntàriament la desigualtat de gènere.

A la Xina, per exemple, les iniciatives que van aconseguir crear noves ocupacions per a les dones es van veure afeblides per les retallades del suport estatal i de les empreses a càrrec dels infants i la gent gran, la qual cosa va incrementar la càrrega de feina no remunerada de les dones.¹¹⁵ Segons les investigacions fetes al voltant dels efectes de l'austeritat a Europa,¹¹⁶ després de la crisi financera les mares amb fills petits tenien menys probabilitats de trobar feina i més probabilitats d'atribuir la seva desocupació a les retallades dels serveis assistencials.¹¹⁷ Un estudi fet recentment a Ghana també va revelar que són les dones les que majoritàriament paguen els impostos indirectes sobre el querosè, que es fa servir per cuinar a les llars amb ingressos baixos.¹¹⁸

Unes polítiques adequades poden promoure la igualtat econòmica de les dones

Moltes de les polítiques que redueixen la desigualtat econòmica, com ara els serveis públics gratuïts o el salari mínim, redueixen també la desigualtat

de gènere. A Sud-àfrica, una nova subvenció per menors a càrrec concedida als pares o tutors de llars pobres ha resultat millor que iniciatives anteriors centrades en les dones negres, pobres i de zones rurals gràcies al fet que el Govern ha analitzat acuradament l'impacte que tindria la política tant en homes com en dones.¹²⁰ Al Quebec, l'augment de les subvencions de l'Estat per fer-se càrrec dels nens ha contribuït a aconseguir que aproximadament 70.000 mares més hagin pogut tornar a treballar, amb el consegüent augment dels ingressos fiscals gràcies a aquestes dones, un increment superior al cost del programa.¹²¹ Els governs han d'aplicar polítiques econòmiques dirigides a reduir les diferències tant entre homes i dones com entre rics i pobres.

El poder del poble: arrabassar l'1%

Per tal de lluitar contra la creixent desigualtat econòmica, els governs es veuen obligats a escoltar la ciutadania i no els plutòcrates, la qual cosa exigeix, com ha demostrat la història, una mobilització ciutadana massiva. La bona notícia és que, malgrat el predomini de la influència política de les elits acabalades i de la repressió que pateix la ciutadania en molts països, persones de tot arreu estan exigint que les coses canviïn. La majoria dels centenars de milers de persones que han sortit al carrer en les protestes que s'han produït durant els últims anys estava frustrada per la manca de serveis i d'un espai per expressar la seva opinió;¹²² les enquestes d'opinió confirmen que aquest sentiment de descontentament existeix arreu del planeta.¹²³

A Xile, el país més desigual de l'OCDE,¹²⁴ les manifestacions massives del 2011 van ser provocades inicialment pel descontentament causat pel preu de l'educació, però van créixer fins incloure també la inquietud suscitada per les profundes divisions de la riquesa al país i la influència de les grans empreses.¹²⁵ Una coalició d'estudiants i sindicats va mobilitzar 600.000 persones en una vaga de dos dies en la qual es van exigir canvis. Les eleccions celebrades a finals del 2013 van tenir com a resultat l'arribada d'un nou Govern, que va incloure membres clau del moviment de protesta compromesos amb la reducció de la desigualtat i la reforma de l'educació pública.¹²⁶

A principis del 2010, un seguit de protestes populars contra la proposta de rescat massiu dels tres principals bancs comercials d'Islàndia va obligar el Govern (que acabava de ser triat i s'havia compromès a protegir els col·lectius amb ingressos baixos i mitjans dels pitjors efectes de la crisi financera) a celebrar un referèndum. El 93% de la població islandesa va rebutjar una proposta en la qual els ciutadans, i no els bancs, havien de pagar per la fallida. Aquest resultat va impulsar l'elaboració conjunta d'una nova Constitució, que es va aprovar el 2012 i que incloïa noves disposicions referides a la igualtat, la llibertat d'informació, el dret a celebrar un referèndum, el medi ambient i la propietat pública de la terra.¹²⁷

La història posa de manifest que les accions de la ciutadania i el clam generalitzat en favor de polítiques progressistes poden fer que s'acabi el predomini de les elits.

//

La gent ja no tolera la manera com un petit nombre de grups econòmics es beneficia del sistema. Tenir una economia de mercat és molt diferent de tenir una societat de mercat. El que demanem, mitjançant la reforma educativa, és que l'Estat assumeixi un paper diferent.

CAMILA VALLEJO
VICEPRESIDENTA DE LA
FEDERACIÓ D'ESTUDIANTS DE
LA UNIVERSITAT DE XILE¹¹⁹

//

HA ARRIBAT EL MOMENT DE POSAR FI A LA DESIGUALTAT EXTREMA

L'extrema desigualtat actual ens perjudica a tots. A la pràctica, per a les persones més pobres de la societat, visquin a l'Àfrica subsahariana o al país més ric del món, la desigualtat anul·la qualsevol oportunitat de sortir de la pobresa i tenir una vida digna.

Oxfam fa una crida perquè s'adoptin mesures coordinades dirigides a construir un sistema econòmic i polític més just. Un sistema que reconegui i posi en valor la totalitat dels ciutadans. Els governs, les institucions i les grans empreses tenen la responsabilitat de fer front a la desigualtat extrema. Han d'abordar els factors que han impulsat l'actual explosió de desigualtat i aplicar polítiques que redistribueixin els diners i el poder de les mans de les elits a les de la majoria de la població.

1) Fer que els governs treballin per als ciutadans i facin front a la desigualtat extrema

Tots els acords mundials, així com les polítiques i estratègies nacionals, han d'estar guiats pel principi de l'interès general i l'objectiu de lluitar contra la desigualtat extrema. Això ha d'anar acompanyat d'una governança eficaç que representi la voluntat del poble en lloc dels interessos de les grans empreses.

Entre els compromisos concrets a què cal arribar hi ha: acordar un objectiu post-2015 dedicat a eradicar la desigualtat extrema abans del 2030; comissions nacionals de desigualtat; divulgació pública de les activitats de lobby; llibertat d'expressió i llibertat de premsa.

2) Fomentar la igualtat econòmica i els drets de les dones

La política econòmica ha de fer front a la desigualtat econòmica i a la discriminació de gènere conjuntament.

Entre els compromisos concrets a què cal arribar hi ha: compensació pel treball assistencial no remunerat; eliminació de la bretxa salarial entre homes i dones; igualtat entre homes i dones en els drets d'herència i sobre la terra; recollida de dades per avaluar els efectes de la política econòmica en les dones i les nenes.

3) Pagar als treballadors un salari digne i reduir les diferències amb les desorbitades remuneracions dels directius

Mentre que les grans empreses baten rècords de beneficis a tot el món i les remuneracions dels directius es disparen, hi ha massa persones que treballen sense cobrar un salari digne i en unes condicions que tampoc no són dignes. Això ha de canviar.

Entre els compromisos concrets a què cal arribar hi ha: apujar els salaris mínims fins que esdevinguin salaris dignes; avançar a una ràtio entre el sou més alt i el sou mitjà de 20 a 1; transparència pel que fa a la ràtio salarial; protecció del dret d'associació i de vaga dels treballadors.

4) Distribuir la càrrega fiscal d'una manera justa i equitativa

Hi ha massa riquesa concentrada a les mans d'una minoria. Són els ciutadans els qui suporten el gruix de la càrrega fiscal, alhora que les persones i

empreses més riques aporten menys del que caldria. Els governs han d'adoptar mesures conjuntes per corregir aquest desequilibri.

Entre els compromisos concrets a què cal arribar hi ha: traslladar la càrrega tributària del treball i el consum al patrimoni, el capital i les rendes que es deriven d'aquests béns; transparència sobre els incentius fiscals; aplicació d'impostos nacionals sobre el capital i exploració de la possibilitat de crear un impost mundial sobre la riquesa.

5] Esmenar els buits legals en la fiscalitat internacional i les deficiències de la seva governança

El sistema econòmic actual està dissenyat per facilitar l'evasió i l'elusió fiscals de les multinacionals i les persones riques. Fins que no es modifiquin les lleis i hi hagi una governança més justa en matèria fiscal, l'evasió i l'elusió fiscals continuaran buidant les arques dels estats i afeblint la capacitat dels governs per fer front a la desigualtat.

Entre els compromisos concrets a què cal arribar hi ha: un procés de reforma en el qual participin amb plena igualtat els països en desenvolupament i es creï un nou organisme mundial de governança per a qüestions fiscals; elaboració d'informes públics desglossats per països; registres públics dels beneficiaris reals; intercanvi multilateral i automàtic d'informació fiscal, també amb els països en desenvolupament que no puguin proporcionar aquesta informació; eradicació de l'ús de paradisos fiscals, mitjançant una llista negra i de sancions; fer que les empreses tributin en funció de la seva activitat econòmica real.

6] Aconseguir serveis públics gratuïts universals per a tothom abans de l'any 2020

La sanitat i l'educació poden contribuir a reduir les diferències entre rics i pobres, però un nivell insuficient de despesa, les privatitzacions i les tarifes a usuaris, així com les lleis internacionals, constitueixen un obstacle per a aquests avenços, i és necessari fer-hi front.

Entre els compromisos concrets a què cal arribar hi ha: eliminar les tarifes a usuaris; complir els compromisos de despesa; deixar de concedir subvencions públiques a la prestació de serveis sanitaris i educatius per part d'empreses privades amb ànim de lucre, i revisar les ja existents; excloure els serveis públics i els medicaments dels acords de comerç i inversió.

7] Modificar el sistema mundial de recerca i desenvolupament (R+D) i de fixació dels preus dels medicaments per garantir l'accés de tothom a medicaments adequats i assequibles

La dependència de la propietat intel·lectual com a únic estímul per a l'R+D atorga a les grans empreses farmacèutiques el monopoli de l'elaboració dels medicaments i la fixació dels seus preus, la qual cosa incrementa les diferències entre rics i pobres i posa vides en perill. Cal que aquestes normatives canviïn.

Entre els compromisos concrets a què cal arribar hi ha: un nou tractat mundial sobre R+D; incrementar la inversió en medicaments, incloent-hi la inversió en genèrics que siguin assequibles; excloure les normes de propietat intel·lectual dels tractats de comerç.

8) Establir una base de protecció social universal

La protecció social redueix la desigualtat i garanteix l'existència d'una xarxa de seguretat que protegeix les persones més pobres i vulnerables. Aquestes xarxes de seguretat han de ser universals i permanents.

Entre els compromisos concrets a què cal arribar hi ha: serveis universals d'atenció als menors i a la gent gran; ingressos mínims garantits mitjançant subvencions universals per menors a càrrec, prestacions per desocupació i pensions.

9) Destinar el finançament per al desenvolupament a la reducció de la desigualtat i la pobresa, i enfortir el pacte entre la ciutadania i els governs

El finançament per al desenvolupament, si es dedica a donar suport a la despesa governamental en béns públics, pot contribuir a reduir la desigualtat, a més de millorar la rendició de comptes dels governs davant els ciutadans.

Entre els compromisos concrets a què cal arribar hi ha: incrementar la inversió dels donants en serveis públics gratuïts i en la mobilització dels recursos domèstics; avaluar l'eficàcia dels programes en funció de com donen suport a la ciutadania perquè aquesta faci front a la desigualtat, i en termes de promoció de la participació democràtica.

La Salena i la Sahera caminen per Shanti Busti amb ampolles d'aigua cap a la terra erma que fan servir de lavabo. Índia (2008).
Foto: Tom Pietrasik/Oxfam

INTRODUCCIÓ

En Nthabiseng va néixer en una família pobra de raça negra a Limpopo, una zona rural de Sud-àfrica. En Pieter va néixer a prop, en un barri residencial ric de Ciutat del Cap. La mare d'en Nthabiseng no va rebre educació formal i el seu pare no té feina, mentre que els pares d'en Pieter van acabar els estudis universitaris a la Universitat de Stellenbosch i tenen ocupacions ben remunerades.

En conseqüència, les oportunitats de futur d'en Nthabiseng i les d'en Pieter són molt diferents. La probabilitat que en Nthabiseng mori durant el seu primer any de vida és gairebé 1,5 vegades més gran que la d'en Pieter,¹²⁹ i és probable que en Pieter visqui 15 anys més que en Nthabiseng.¹³⁰

En Pieter tindrà, de mitjana, 12 anys d'escolarització, i més possibilitats d'anar a la universitat, mentre que en Nthabiseng completarà, en el millor dels casos, un any d'educació.¹³¹ Serveis bàsics com ara sanitaris nets, aigua neta o una atenció sanitària digna¹³² estaran fora del seu abast. Si en Nthabiseng té fills, és molt probable que ells també creixin en la pobresa.¹³³

Tot i que en Nthabiseng i en Pieter no han triat el seu lloc de naixement, el seu sexe ni la riquesa i educació dels seus pares, els governs sí que tenen l'opció d'intervenir per tal que les oportunitats de futur dels ciutadans no siguin tan diferents. Si no s'adopten mesures explícites en relació amb aquest tema, la injustícia es repetirà a molts països de tot el món.

Aquest exercici de reflexió està extret de l'Informe sobre el Desenvolupament Mundial del 2006. Oxfam ha actualitzat les dades d'oportunitats de futur a Sud-àfrica.¹³⁴

//

Les desigualtats de renda extremes estan alentint la reducció de la pobresa i obstaculitzant el desenvolupament d'un creixement econòmic ampli.

KOFI ANNAN¹²⁸

//

La desigualtat econòmica*** (entesa com la distribució desigual de la renda i la riquesa) ha arribat a nivells extrems i continua augmentant. Actualment, 7 de cada 10 persones viuen en un país on la desigualtat econòmica és ara més gran que fa 30 anys.¹³⁶ Sud-àfrica, per exemple, és bastant més desigual avui que quan va acabar l'apartheid fa 20 anys.¹³⁷

Aquesta desigualtat afebleix els esforços per reduir la pobresa arreu del món i és perjudicial per a tots els ciutadans. Aquest informe se centra en els perniciosos efectes de la desigualtat, així com en possibles solucions per a aquesta xacra.

Iguals: posem fi a la desigualtat extrema comença posant de manifest que la bretxa entre rics i pobres és ja molt àmplia i que està augmentant en la majoria de països. A continuació, demostra per què la desigualtat econòmica extrema és perjudicial per a tots els ciutadans. En les societats més desiguals, tant les

//

Hi ha hagut una lluita de classes durant els últims 20 anys, i la meua classe ha guanyat.

WARREN BUFFETT
LA QUARTA PERSONA MÉS
RICA DEL MÓN¹³⁵

//

*** La desigualtat té moltes dimensions diferents, com ara la raça, el gènere, la geografia o l'economia, i aquestes dimensions poques vegades van aïllades. Aquest informe se centra principalment en la concentració dels recursos financers i de la riquesa a les mans d'una minoria, un fet que pot repercutir en els processos polítics, socials i culturals en perjudici dels més vulnerables. Així, en l'informe s'utilitza el terme *desigualtat* per fer referència a la desigualtat econòmica extrema (de riquesa i de renda). S'especificarà quan l'informe al·ludeixi a altres dimensions diferents de la desigualtat.

persones riques com les pobres viuen menys, i el risc de violència i inseguretat és més gran. La desigualtat dificulta el creixement econòmic i redueix la mobilitat social, a més de crear condicions favorables per a la proliferació de la delinqüència i la corrupció. La desigualtat econòmica va lligada a molts dels conflictes violents del món i constitueix un obstacle en la lluita contra el canvi climàtic.

De manera fonamental, aquest informe mostra que, si no reduïm la bretxa entre rics i pobres, perdrem la batalla contra la pobresa extrema; i, en aquest cas, persistirà la injustícia que suposa que milions de famílies en situació de pobresa extrema convisin amb una gran riquesa i prosperitat. Actualment, les persones riques poden pagar per tenir una vida més llarga i segura i una millor educació, i poden garantir llocs de treball per als seus fills. Mentrestant, les persones que no disposen de diners i influències tenen moltes més possibilitats que se'ls neguin fins i tot els drets bàsics. Quan es produeixen catàstrofes o es desapareixen els preus dels aliments, són les persones que no tenen riquesa ni poder els qui més sofreixen i els qui tenen més dificultats per recuperar-se.

Posteriorment, l'informe analitza els factors que impulsen aquest ràpid augment de la desigualtat econòmica extrema, centrant-se en dues causes principals: el fonamentalisme de mercat i el segrest democràtic i polític per part de les elits econòmiques. Moltes persones, com ara el multimilionari George Soros o el premi Nobel Joseph Stiglitz, consideren que el fonamentalisme de mercat és la causa principal de la ràpida concentració de la riquesa que s'ha produït durant les últimes quatre dècades. Quan la política i la formulació de polítiques estan influïdes per les elits i les empreses, es posen al servei dels interessos econòmics d'aquestes, en lloc de defensar els interessos de la societat en conjunt. Això és una realitat tant als Estats Units com al Pakistan i a Mèxic, i ha donat lloc a polítiques i mesures governamentals que beneficien una minoria a costa de la majoria, amb la qual cosa s'amplia la bretxa de la desigualtat.

A Oxfam, dècades d'experiència treballant amb les comunitats més pobres del món ens han ensenyat que la pobresa, la desigualtat i el cercle viciós generat per aquestes situacions de desavantatge no són accidentals, sinó el resultat d'eleccions polítiques deliberades per part dels governs i les organitzacions internacionals. El món necessita mesures coordinades per tal de construir un sistema polític i econòmic més just que valori la majoria dels ciutadans. Les normes i sistemes que han donat lloc a l'actual explosió de la desigualtat han de canviar. Calen mesures urgents que equilibrin la situació, mitjançant l'aplicació de polítiques que redistribueixin els diners i el poder, de les mans de les elits a les de la majoria de la població.

La segona part de l'informe analitza algunes de les eleccions polítiques deliberades que seran fonamentals per reduir la desigualtat. Governos i empreses poden adoptar mesures per garantir condicions laborals dignes, el dret d'associació dels treballadors i el dret a un salari digne, així com per posar límit a la desorbitada remuneració dels directius. Les empreses han de ser més transparents i cal promulgar polítiques per garantir que tant les empreses com les persones més riques tributin com els correspon. L'accés universal a la sanitat, l'educació i la protecció social servirà per suavitzar els desequilibris extrems que hi ha en l'actual distribució de la renda i perquè no s'exclouï les persones més vulnerables.

Encara que s'han produït avenços, no hi haurà un veritable canvi si no posem fi al control que actualment exerceixen els interessos particulars sobre els governs i les institucions i si la ciutadania no exigeix als seus governs que adoptin polítiques que afavoreixin la redistribució i la justícia.

La desigualtat econòmica extrema, objecte d'aquest informe, s'ha disparat en els últims 30 anys i ha esdevingut un dels problemes econòmics, polítics i socials més importants del nostre temps. Les antigues desigualtats, basades en el gènere, la casta, la raça i la religió són injustícies en si mateixes, però a més es veuen agreujades per l'augment de la bretxa entre rics i pobres.

Oxfam, amb el llançament mundial de la campanya **Iguals**, s'uneix a un corrent d'opinió que inclou multimilionaris com Warren Buffet, líders religiosos com el papa Francesc, dirigents d'institucions com Christine Lagarde, de l'FMI, i també el Banc Mundial, sindicats, moviments socials, organitzacions de dones, acadèmics i milions de ciutadans, que exigeixen als líders mundials que facin front a la desigualtat extrema abans que sigui massa tard.

Vistes de la *favela* de Santa Marta i del centre de Rio de Janeiro (2006).
Foto: John Spaul

1

DESIGUALTAT EXTREMA

Una història que necessita
un altre final

1.1

Leonard Kufeketa, de 39 anys, ven raspalls a Johannesburg, Sud-àfrica (2014). Foto: Zed Nelson

LA REALITAT ACTUAL DE RICS I POBRES

Les tendències de la renda i la riquesa expliquen una història clara: la bretxa entre rics i pobres és més àmplia que mai i continua augmentant, mentre que el poder està, cada vegada més, a les mans d'una petita elit.

MESURAMENT DE LA DESIGUALTAT: GINI, PALMA I LA BASE DE DADES DE LES RENDES MÉS ALTES DEL MÓN (WORLD TOP INCOMES DATABASE)

El mesurament precís i periòdic de la desigualtat és difícil des del punt de vista polític i s'acostuma a relegar, sobretot als països en desenvolupament. La dependència d'enquestes de llars i de declaracions fiscals fa que se subestimin sistemàticament els ingressos i la riquesa de les persones més benestants de la societat, ja que aquestes acostumen a disposar de mecanismes per evadir o eludir els impostos i ben poques vegades estan incloses en les enquestes. Aquesta dependència fa també que les desigualtats de gènere no es mesurin adequadament.

Històricament, la desigualtat en termes de renda, riquesa i altres béns, com ara la terra, s'ha mesurat amb el coeficient de Gini, anomenat així en honor a l'estadístic italià Corrado Gini. El coeficient de Gini és un mètode de mesurament de la desigualtat en el qual una puntuació de 0 reflectiria una igualtat total, en què a cada persona li correspon la mateixa porció, i una puntuació d'1 (o de vegades 100) significaria que una sola persona és propietària de tot. Al llarg de l'informe, ens basem en gran mesura en comparacions que utilitzen el coeficient de Gini, ja que acostuma a ser el mètode més habitual en les investigacions i dades disponibles sobre desigualtat econòmica.

No obstant això, una de les crítiques a Gini és que està massa influenciat pel 50% mitjà de la població.¹³⁸ La ràtio de Palma, que deu el nom a l'economista xilè Gabriel Palma, mira de superar aquest defecte mesurant la ràtio entre el percentatge de renda del 10% més ric de la població i el del 40% més pobre. Aquesta manera de mesurar la desigualtat està guanyant adeptes, com és el cas de Joseph Stiglitz, que ha proposat que sigui la base d'una meta dins d'un objectiu global de reducció de la desigualtat dels ingressos en el marc del procés post-2015. La ràtio de Palma és fonamental per mesurar l'augment de la concentració dels ingressos i la riquesa a les mans dels més rics, la qual cosa el converteix en una eina útil per a futures investigacions.

Recentment, les declaracions fiscals també s'han utilitzat amb molt èxit per enregistrar de manera més precisa les rendes més altes. La base de dades de les rendes més altes del món (World Top Incomes Database), cofundada per Thomas Piketty, inclou 26 països, amb informació sobre el percentatge dels ingressos abans d'impostos que va a parar a les mans de l'1% més ric des de la dècada del 1980.

No hi ha dubte que els governs i les institucions, com ara el Banc Mundial, han de mesurar la desigualtat més i millor, ja que aquest mesurament és un dels pilars fonamentals per fer front a la desigualtat extrema.

//

A Sud-àfrica, la situació està empitjorant. Les escoles públiques no són bones. Les persones que ens governen són molt riques, mentre que la resta som pobres.

LEONARD KUFEKETA,
DE 39 ANYS

//

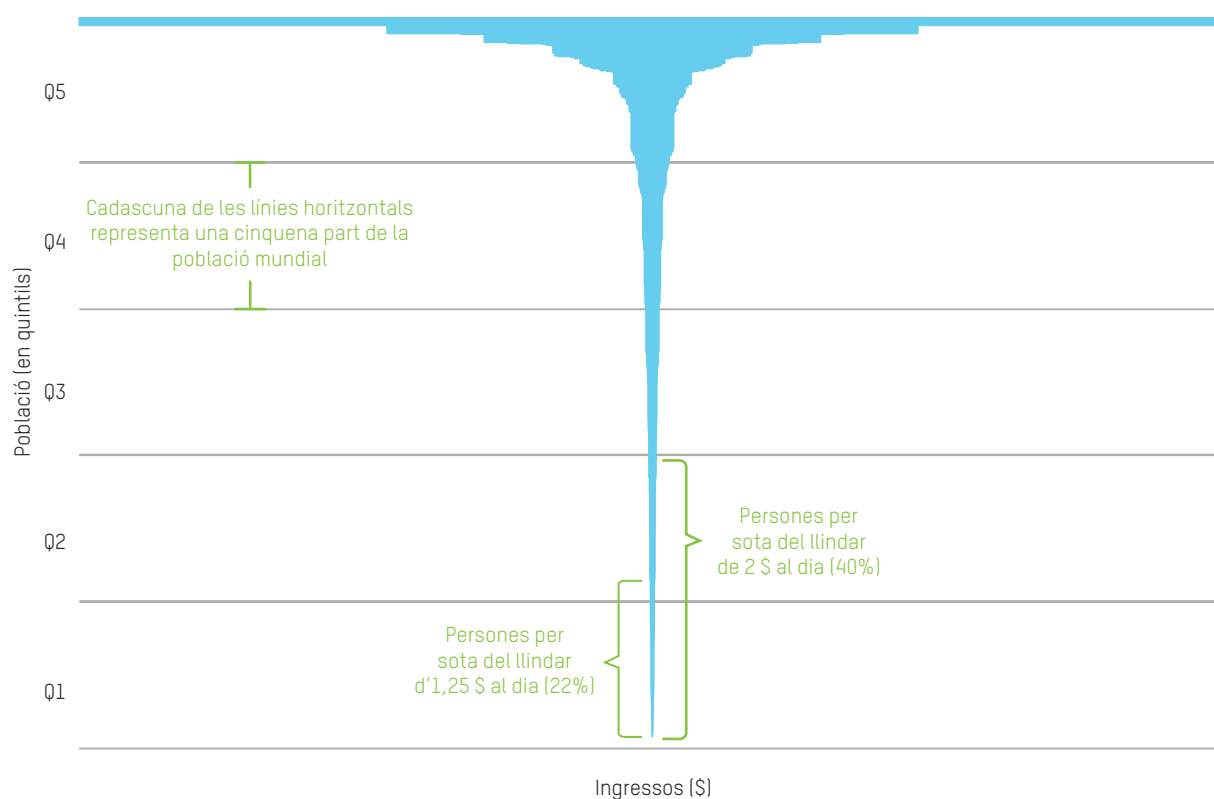
LA RENDA I LA RIQUESA, A LES MANS D'UNA MINORIA

La desigualtat mundial, és a dir, la que hi ha entre països, es va incrementar amb rapidesa entre el 1980 i el 2002,¹³⁹ però d'aleshores ençà s'ha reduït

lleugerament a causa del creixement dels països emergents, especialment de la Xina.

Des del 1990, els mil milions de persones més pobres del món (l'anomenat "club de la misèria") han incrementat la participació en els ingressos mundials en un 0,2%, sense arribar a assolir l'1%; a aquest ritme, caldrien més de vuit segles perquè la seva participació arribés al 10%.¹⁴⁰ El gràfic 1 (anomenat "la copa de cava" i elaborat per la UNICEF) posa de manifest que la major part dels ingressos mundials es concentra a les mans dels més rics, mentre que la immensa majoria de la població posseeix un percentatge dels ingressos comparativament escàs, i constitueix el "peu" de la copa.¹⁴¹

GRÀFIC 1: Distribució dels ingressos mundials per percentil de població, en dòlars

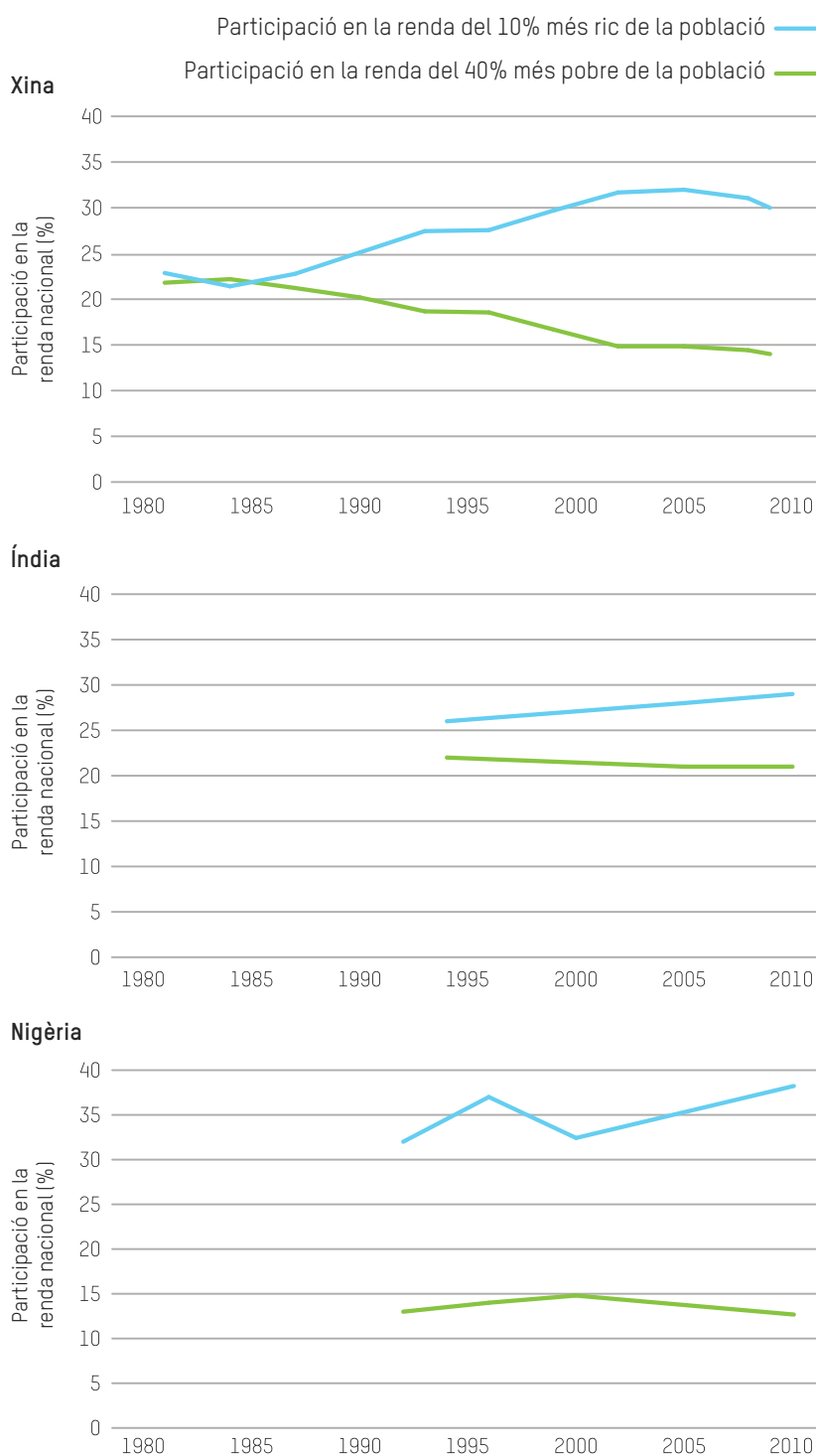

Tot i això, per a la vida de les persones és més important la desigualtat que es dona dins dels mateixos països, i aquesta augmenta ràpidament a gairebé tot el món. Avui dia, 7 de cada 10 persones del planeta viuen en un país on la desigualtat econòmica és més gran ara que fa 30 anys.¹⁴²

Actualment, les persones riques guanyen més, tant en termes absoluts com en relació amb la resta de la població. Segons la World Top Incomes Database, en els 26 països inclosos en la base de dades (excepte dos: Colòmbia i els Països Baixos), la participació en els ingressos de l'1% més ric de la població s'ha incrementat (i a Colòmbia s'ha mantingut en prop del 20%).¹⁴³

L'Índia, la Xina i Nigèria són tres de les economies en desenvolupament amb més població i amb un creixement més ràpid. El gràfic 2 mostra la distribució de la renda nacional entre el 10% més ric de la població i el 40% més pobre. Les dades posen de manifest que, cada vegada més, els beneficis del creixement s'acumulen a les mans dels membres més rics de la societat, la qual cosa fa augmentar encara més la desigualtat. Només en aquests tres països, més de 1.100 milions de persones (el 16% de la població mundial) posseeixen un percentatge dels ingressos cada vegada més reduït.¹⁴⁴

GRÀFIC 2: Augment de la desigualtat en tres països de renda mitjana¹⁴⁵

L'AUGE DELS MILMILIONARIS

La desigualtat en la riquesa és encara més extrema que la desigualtat de la renda. El nombre de milionaris en dòlars americans –coneguts com a “ciutadans amb un alt nivell de patrimoni” (*high net worth individuals*)– va passar de 10 milions de persones el 2009 a 13,7 milions el 2013.¹⁴⁶ Des que va començar la crisi econòmica, el nombre de milmilionaris gairebé es va duplicar, fins a arribar a les 1.645 persones a tot el món.¹⁴⁷ L'auge dels milmilionaris no és només cosa dels països rics: el nombre de persones que a l'Índia acumulen fortunes superiors als mil milions de dòlars ha augmentat de només dues a la dècada del 1990¹⁴⁸ fins a 65 a principis del 2014.¹⁴⁹ D'altra banda, actualment hi ha 16 milmilionaris a l'Àfrica subsahariana,¹⁵⁰ que conviuen amb els 358 milions de persones en situació de pobresa extrema.¹⁵¹

Una investigació realitzada per Oxfam a principis del 2014 va revelar que les 85 persones més riques del món posseeixen tanta riquesa com la meitat més pobre de la població mundial.¹⁵³ Aquesta dada es basa en la riquesa dels 85 multimilionaris més rics en el moment de la publicació de l'informe anual de Forbes el març del 2013. En el període d'un any, entre el març del 2013 i el març del 2014, la seva riquesa es va tornar a incrementar en un altre 14% o, el que és el mateix, en 244.000 milions de dòlars,¹⁵⁴ la qual cosa suposa un augment de 668 milions de dòlars diaris.

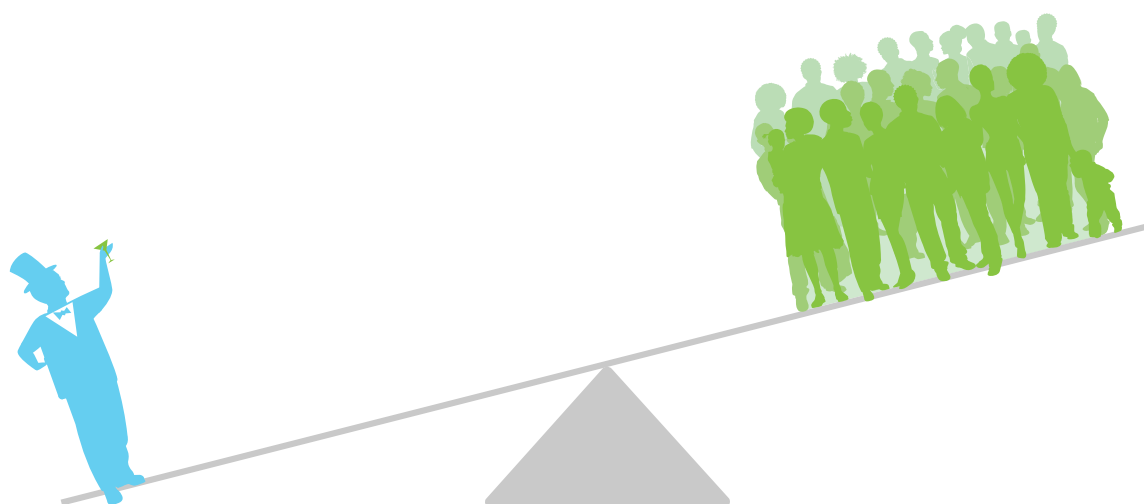
Un cop acumulada, la riquesa d'aquestes persones creix per si mateixa, en molts casos a més velocitat que el conjunt de l'economia. Si Bill Gates volgués convertir en efectiu tota la seva riquesa i es gastés un milió de dòlars al dia, necessitaria 218 anys per acabar tota la seva fortuna.¹⁵⁵ Encara que, en realitat, els interessos que genera la seva riquesa podrien reportar-li 4,2 milions de dòlars diaris, fins i tot encara que la tinguéssim en un compte d'estalvi modest (a un interès de l'1,95%). Actualment, el rendiment mitjà de la riquesa

//

Cap societat no pot mantenir un increment com aquest de la desigualtat. De fet, no hi ha exemples en la història de la humanitat en els quals la riquesa estigués tan acumulada sense que en algun moment les persones s'alcessin en armes. Dóna'm una societat enormement desigual i et mostraré un Estat policial. O una revolta. No hi ha excepcions.

NICK HANAUER¹⁵²

//

**A L'ÀFRICA SUBSAHARIANA HI HA
16 MILMILIONARIS QUE CONVIUEN AMB ELS
358 MILIONS DE PERSONES EN SITUACIÓ
DE POBRESA EXTREMA A LA REGIÓ**

dels mil·lionaris se situa al voltant del 5,3%;¹⁵⁶ entre el març del 2013 i el març del 2014, el patrimoni de Bill Gates es va incrementar en un 13% (va passar dels 67.000 als 76.000 milions de dòlars),¹⁵⁷ la qual cosa suposa un augment de 24 milions de dòlars al dia (un milió de dòlars cada hora).

Les deu persones més riques del món s'enfrontarien amb un problema igualment absurd si volguessin gastar-se la seva fortuna, tal com mostren les estimacions següents:

QUADRE 1: Nombre d'anys que necessitarien les deu persones més riques del món per gastar-se tota la seva fortuna i els seus guanys a tipus d'interès mitjans i modestos¹⁵⁸

Nom	Patrimoni (milers de milions de dòlars)	Anys necessaris per gastar-se tots els diners, a raó d'1 milió de dòlars al dia	Ingressos diaris a un tipus d'interès habitual de l'1,95% (milions de dòlars)	Ingressos diaris amb una rendibilitat mitjana per als multimilionaris (5,3%) (milions de dòlars)
Carlos Slim Helu i família (Mèxic)	80	220	4,3	11,6
Bill Gates (EUA)	79	218	4,2	11,5
Amancio Ortega (Espanya)	63	172	3,3	9,1
Warren Buffett (EUA)	62	169	3,3	8,9
Larry Ellison (EUA)	50	137	2,7	7,2
Charles Koch (EUA)	41	112	2,2	5,9
David Koch (EUA)	41	102	2,0	5,9
Liliane Bettencourt i família (França)	37	102	2,0	5,4
Christy Walton i família (EUA)	37	101	2,0	5,3
Sheldon Adelson (EUA)	36	100	1,9	5,3

La decisió que han pres Bill Gates i Warren Buffet de donar les seves fortunes és un exemple per a la resta de multimilionaris del món. De fet, molts milionaris i multimilionaris han manifestat que estan d'acord amb el fet que la riquesa extrema és una amenaça per a tots els ciutadans. Als Estats Units, un grup anomenat Milionaris Patriotes per la Fortalesa Fiscal treballa activament per instar el Congrés a eliminar les desgravacions fiscals als rics, afirmant per escrit que "per la salut fiscal de la nostra nació i el benestar dels nostres conciutadans, els demanem que apugin els impostos a les rendes que superin el milió de dòlars".¹⁵⁹

La riquesa conjunta dels milmilionaris s'ha incrementat en un 124% en els últims quatre anys, i actualment ascendeix a aproximadament 5,4 bilions de dòlars. Aquesta xifra duplica el PIB de França del 2012.¹⁶⁰

Oxfam ha calculat que, si just després de la crisi financera, s'hagués aplicat una taxa de només l'1,5% sobre la riquesa dels milmilionaris del món, es podrien haver salvat 23 milions de vides en els 49 països més pobres del món, sempre que la recaptació s'hagués destinat a invertir-hi en atenció sanitària.¹⁶¹ Tant el nombre de milmilionaris com la seva riquesa conjunta s'han incrementat tan ràpidament que, el 2014, una taxa de l'1,5% podria contrarestar el dèficit anual de finançament per poder escolaritzar tots els infants i oferir atenció sanitària en aquests països.¹⁶²

TERRA: LA FORMA MÉS ANTIGA DE DESIGUALTAT EN LA RIQUESA

Històricament, a les nacions riques, inicialment la riquesa la donava la terra, i als països en desenvolupament continua sent així. Els terrenys agrícoles són especialment importants per a la subsistència de les persones pobres als països en desenvolupament.¹⁶³ Malgrat això, massa persones de les zones rurals tenen dificultats per guanyar-se la vida amb petites parcel·les de terra. Moltes altres, especialment dones, no tenen uns drets segurs sobre la tinença de la terra, la qual cosa implica que poden ser expulsades de les seves terres i quedar-se sense fonts d'ingressos. Un estudi d'Oxfam fet amb organitzacions de dones de tres continents identifica la manca d'accés de les dones a la terra com una de les principals amenaces per a la resiliència de la comunitat.¹⁶⁴

En la majoria dels països de l'Amèrica Llatina, el coeficient de Gini amb relació a la desigualtat en la distribució de la terra supera el 0,8; molts dels països asiàtics se situen per sobre del 0,5. A Angola i Zàmbia, les petites explotacions constitueixen el 80% del total d'explotacions agrícoles, però només suposen al voltant del 2% del terreny agrícola.¹⁶⁵ La redistribució de terra a gran escala en països de l'Àsia oriental com Corea, el Japó i la Xina ha tingut un paper clau en la reducció de la desigualtat i ha aconseguit que el creixement sigui més favorable per a les persones pobres.

(CONTINUACIÓ DEL QUADRE)

En alguns països, com Brunei, l'Àrabia Saudita, Kuwait o Swazilàndia, els caps d'Estat són els principals propietaris de terra. A Rússia, l'empresa sucra Prodimex posseeix el 20% del total dels terrenys de propietat privada.¹⁶⁶

La desigualtat en la tinença de la terra no es limita al món en desenvolupament, encara que als països rics, on hi ha ocupacions alternatives, el fet de no tenir terra no representa un problema social tan greu. Segons una investigació recent a la Unió Europea, les grans explotacions agrícoles¹⁶⁷ constitueixen només el 3% del nombre total d'explotacions, però suposen el 50% del total del terreny agrícola.¹⁶⁸

1.2

Una dona passa per davant de dos policies fortament armats que fan guàrdia al costat d'uns grans magatzems de Manhattan (2008).
Foto: Panos/Martin Roemers

LA DESIGUALTAT EXTREMA ENS PERJUDICA A TOTS

El ràpid augment de la desigualtat econòmica constitueix un seriós obstacle tant per a l'eradicació de la pobresa com per a la distribució de la prosperitat, de la qual les persones pobres és difícil que es puguin beneficiar. La desigualtat extrema soscava tant el creixement econòmic com la capacitat que té el creixement per reduir la pobresa; limita les possibilitats de viure sense sobrepassar els recursos del planeta i guanyar la guerra contra el canvi climàtic; i dificulta en gran mesura la lluita a favor de la igualtat entre els sexes.

En un país molt desigual, els fills d'una persona que neixi pobra molt probablement també seran pobres. Les societats més desiguals pateixen en més mesura problemes socials com la delinqüència i la violència, que perjudiquen tant rics com pobres. Bàsicament, la desigualtat va en contra dels principis ètics, així com d'un sentit de la justícia compartit per la majoria dels ciutadans, que s'estimarien més que la distribució de la renda i la riquesa fos més equitativa del que realment és.

LA DESIGUALTAT EXTREMA CONSTITUEIX UN OBSTACLE PER A LA REDUCCIÓ DE LA POBRESA

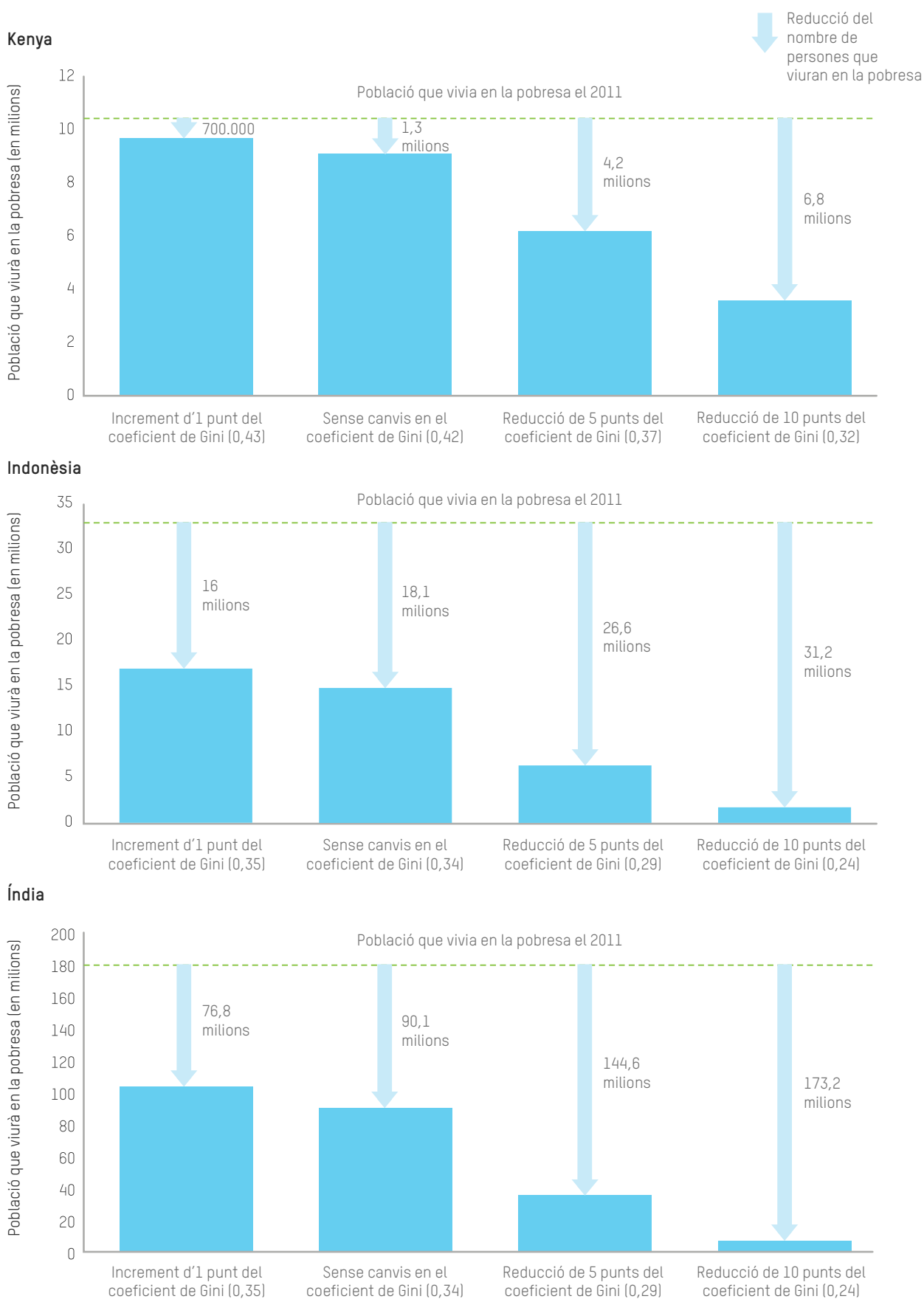
Durant les dues últimes dècades, el món ha conegut enormes avenços en la lluita per eradicar la pobresa extrema; actualment, més milions de persones tenen accés a l'atenció sanitària i l'educació, i hi ha prop de 150 milions d'homes i dones que han deixat de passar gana.¹⁶⁹ Tot i així, la desigualtat amenaça d'afeblir, i, en alguns casos, invertir, aquests avenços. Sovint, els fruits del creixement econòmic dels darrers anys no han beneficiat els més pobres sinó les persones de rendes més altes.

Noves investigacions d'Oxfam han fet estimacions dels nivells de pobresa possibles en alguns països de renda mitjana per als propers cinc anys, segons que el nivell de desigualtat es mantingui, es redueixi o augmenti a un ritme constant.¹⁷⁰ En tots els casos, els resultats ofereixen dades clares que demostren que la desigualtat és un obstacle per a la reducció de la pobresa.

Aquests en són tres exemples:

- A Kenya, si la desigualtat es manté al mateix nivell durant els propers cinc anys, podrien viure en la pobresa extrema tres milions de persones més que si el coeficient de Gini es reduís en només cinc punts, la qual cosa suposaria una disminució del 12%.
- Si Indonèsia reduís el coeficient de Gini en només 10 punts, l'equivalent a una reducció del 28%, el nombre de persones que viuen en la pobresa extrema podria reduir-se a 1,7 milions. Tot i així, si la desigualtat es manté en els nivells recents, 13 milions més d'indonesis viuran per sota del llindar de la pobresa extrema en un termini de cinc anys.
- En els darrers anys, l'Índia s'ha convertit en un país més desigual. Si s'hi volgués frenar l'augment de la desigualtat i s'hi mantinguessin els índexs de desigualtat actuals, el 2019 haurien sortit de la pobresa extrema 90 milions de persones. Si la desigualtat es reduís 10 punts, la qual cosa constituiria una disminució del 36%, sortirien de la pobresa 83 milions de persones més, de manera que pràcticament s'eradicaria la pobresa extrema.

GRÀFIC 3: Previsions de pobresa l'any 2019 per a diferents nivells possibles de desigualtat en tres països (milions de persones pobres)

The Brookings Institution ha desenvolupat una sèrie d'escenaris que posen de manifest el mateix problema a escala global: la desigualtat està frenant l'eradicació de la pobresa. Segons aquests escenaris, en cas que la desigualtat es reduís, arreu del món podrien sortir de la pobresa 463 milions de persones més que si la desigualtat augmentés.¹⁷¹

El repte de l'eradicació de la pobresa extrema és més gran a l'Àfrica, ja que, segons les previsions, l'any 2030 viuran en aquest continent el 80% (o fins i tot més) de les persones en situació de pobresa extrema. Si els països africans mantenen l'actual trajectòria de creixement sense que es produeixin canvis en els índexs de desigualtat d'ingressos, la taxa de pobresa del continent no caurà per sota del 3% (la qual cosa suposaria la fi de la pobresa, segons el Banc Mundial) fins al 2075.¹⁷²

ESTUDI DE CAS

LA REDUCCIÓN DE LA DESIGUALDAD, UN ELEMENTO ESENCIAL EN LA LUCHA CONTRA LA POBREZA EN SUDÁFRICA

Un nen salta per sobre d'un canal de desguàs al municipi de Masiphumelele, prop de Ciutat del Cap (2014).
Foto: Zed Nelson

El 2010, Sud-àfrica tenia un coeficient de Gini de 0,66, la qual cosa la convertia en una de les societats més desiguals del món. Les dues persones més riques de Sud-àfrica acumulen la mateixa riquesa que la meitat més pobre de la població.¹⁷³ Sud-àfrica és avui dia considerablement més desigual que quan s'hi va posar fi a l'*apartheid*.

Entre el 1995 i el 2006, el percentatge de població en situació de pobresa extrema es va reduir lleugerament, fins al 17%. No obstant això, atès l'augment demogràfic en el mateix període, el nombre total de sud-africans en situació de pobresa extrema va disminuir en només 102.000 persones. Encara que el creixement real del PIB per capita es va situar una mica per sota del 2%, l'elevadíssim i creixent nivell de desigualtat a Sud-àfrica ha impedit que s'hagi avançat més en la reducció de la pobresa.¹⁷⁴

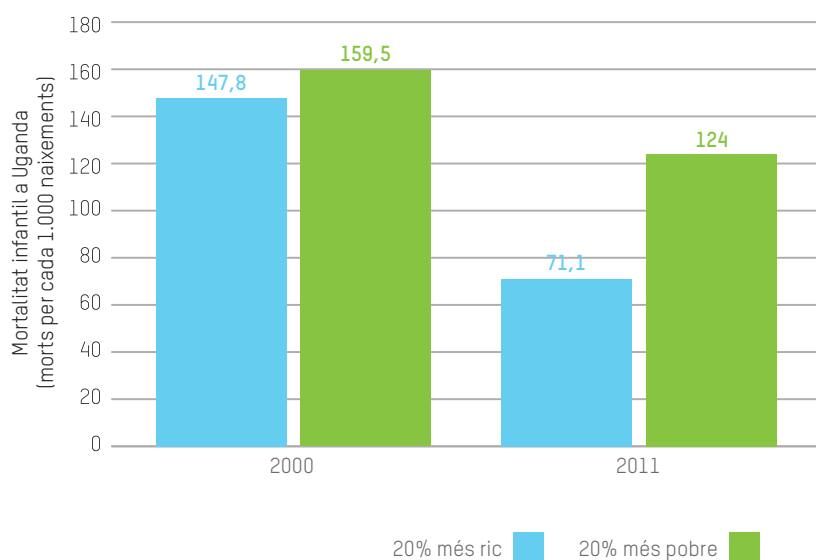
Les previsions d'Oxfam mostren que, fins i tot en el supòsit (molt conservador) que la desigualtat es mantingués, només 300.000 sud-africans menys viurien en situació de pobresa absoluta el 2019, amb gairebé vuit milions de persones per sota del llindar de la pobresa. En canvi, si el coeficient de Gini continua augmentant encara que només sigui en un punt, 300.000 persones més viuran en situació de pobresa d'aquí a cinc anys.¹⁷⁵

També hi ha dades que demostren clarament que la distribució de la renda en l'àmbit nacional té altres conseqüències importants per a la pobresa. Segons la seva renda mitjana, tant Bangla Desh com Nigèria són països de renda baixa. Bangla Desh és el més pobre dels dos,¹⁷⁶ però la distribució dels ingressos és força més equitativa allà que a Nigèria. Les diferències en termes de resultats de desenvolupament parlen per si mateixes:

- La taxa de mortalitat infantil a Nigèria és gairebé tres vegades més elevada que la de Bangla Desh.¹⁷⁷
- Mentre que Bangla Desh ha aconseguit l'educació primària universal i ha eliminat les diferències de gènere en l'assistència escolar fins als primers anys de l'educació secundària, més d'un terç dels menors nigerians en edat de rebre educació primària estan sense escolaritzar.¹⁷⁸

En molts països, els avenços en termes de resultats de desenvolupament han estat molt més ràpids en els sectors més rics de la societat, i les mitjanes han emmascarat la creixent bretxa entre rics i pobres. A Uganda, per exemple, la mortalitat en menors de 5 anys s'ha reduït a la meitat entre el 20% més ric de la població, mentre que en el cas del 20% més pobre només s'ha reduït en una cinquena part durant el mateix període. En altres països, com ara el Níger, l'avenç ha estat més uniforme, la qual cosa ha fet palès que hi ha diferents camins cap al progrés.¹⁷⁹

GRÀFIC 4: Taxa de mortalitat en menors de 5 anys (per cada 1.000 naixements) a Uganda (2000-2011)¹⁸⁰

LA DESIGUALTAT EXTREMA AFEBLEIX EL CREIXEMENT

Durant dècades, la majoria dels economistes especialitzats en desenvolupament i dels responsables de la presa de decisions polítiques han defensat que la desigualtat no tenia pràcticament impacte, si és que en tenia, en les perspectives de creixement d'un país. Això es basava en el supòsit que la desigualtat acompanya inevitablement les primeres etapes del creixement econòmic, però per poc temps, ja que de manera gradual el creixement es va "filtrant" a totes les capes de la societat, dels més rics als més pobres.¹⁸¹ Fa poc, nombroses dades han refutat de manera inapel·lable aquest supòsit, posant de manifest que, de fet, les desigualtats extremes són perjudicials per al creixement.¹⁸²

Per exemple, una anàlisi duta a terme per economistes de l'FMI en diferents països durant diverses dècades indica clarament que la desigualtat no només obstaculitza la funció del creixement com a element reductor de la pobresa, sinó que també redueix la fortalesa del mateix creixement.¹⁸³ L'FMI ha documentat que una equitat més gran pot fer que els períodes de creixement a escala nacional siguin més llargs¹⁸⁴ i que la desigualtat és un factor que va contribuir a la crisi financera del 2008.¹⁸⁵ El creixement és possible fins i tot en països amb uns alts índexs de desigualtat, però la desigualtat redueix les possibilitats que aquests períodes de creixement siguin sòlids i duradors. Així mateix, una anàlisi detallada dels països desenvolupats i en desenvolupament a partir de mitjan dècada del 1990 mostra que un nivell de desigualtat elevat constitueix un obstacle per al futur creixement econòmic,¹⁸⁶ ja que dificulta la inversió productiva, limita la capacitat de producció i consum de l'economia i afebleix les institucions, elements necessaris en les societats justes.¹⁸⁷

Si els governs nacionals aspiren a aconseguir un creixement fort i sostingut, haurien de donar prioritat a la reducció de la desigualtat, especialment en el cas dels països en desenvolupament, on la mitjana de la desigualtat és més elevada que als països rics. El Banc Asiàtic de Desenvolupament (BAD) ha arribat a suggerir que el creixement i l'equitat poden considerar-se "elements d'un cercle virtuós".¹⁸⁸

LA DESIGUALTAT OBSTACULITZA LA CAPACITAT DEL CREIXEMENT PER REDUIR LA POBRESA

Si es redueix la desigualtat, la reducció de la pobresa és més ràpida i el creixement és més sòlid. En canvi, si la desigualtat s'agreuja, la reducció de la pobresa s'alenteix i el creixement és més fràgil.¹⁸⁹

Per reduir la pobresa, no és tan important el creixement econòmic en si mateix com la seva distribució. Per exemple, el PIB *per capita* de Zàmbia va créixer una mitjana del 6% tots els anys entre el 2004 i el 2010, amb la qual cosa va fer que aquest país s'incorporés a la categoria de països de renda mitjana baixa del Banc Mundial. Malgrat el creixement, el nombre de persones que hi viuen per sota del llindar de pobresa d'1,25 dòlars al dia es va incrementar del 65% el 2003 al 74% el 2010.¹⁹⁰ L'experiència a Nigèria entre els anys 2003 i 2009 és

similar; la pobresa s'hi va incrementar més del que s'havia previst, i mentre que el 10% més ric de la població va augmentar en un 6% la seva participació en el consum nacional, la de la resta de la població es va reduir.¹⁹¹

Investigacions d'Oxfam i el Banc Mundial indiquen que la desigualtat és la baula perduda que explica per què una mateixa taxa de creixement pot donar lloc a diferents índexs de reducció de la pobresa.¹⁹² El Banc Mundial també ha detectat que, en països on la desigualtat d'ingressos és molt baixa, com per exemple a diversos països de l'Europa de l'Est, cada punt percentual de creixement econòmic havia reduït la pobresa en un 4%.¹⁹³ En països amb una desigualtat molt elevada, com ara Angola o Namíbia, el creixement pràcticament no havia tingut cap impacte en la pobresa.¹⁹⁴ Fins i tot en països de renda mitjana, el nivell de desigualtat pot repercutir enormement en el potencial del creixement per reduir la pobresa.¹⁹⁵ Els investigadors del Banc Mundial van arribar a la conclusió que "la capacitat del creixement per reduir la pobresa depèn de la desigualtat", tant del seu nivell inicial com de la seva evolució.¹⁹⁶

LA RIQUESA I LA DESIGUALTAT EXTREMES DESTRUEIXEN EL MEDI AMBIENT

El món s'està apropant a alguns "límits planetaris", la qual cosa vol dir que la humanitat gairebé ha utilitzat la màxima quantitat possible de recursos naturals com el carboni o l'aigua potable. Com més ens apropem a aquests límits, més marcada és la distribució enormement desigual d'aquests recursos.¹⁹⁸

Freqüentment, les persones més pobres són les primeres i principals afectades per la destrucció del medi ambient i els efectes del canvi climàtic.¹⁹⁹ En canvi, són les persones més riques les que tenen més impacte sobre els recursos del nostre planeta, fràgils i finits. Narinder Kakar, l'observador permanent de la Unió Internacional per a la Conservació de la Natura a les Nacions Unides, ha declarat que la degradació del medi ambient pot atribuir-se a menys del 30% de la població mundial.²⁰⁰ El 7% més ric de la població mundial (que equival a 500 milions de persones) és responsable del 50% de les emissions mundials de CO₂, mentre que el 50% més pobre de la població en produeix només el 7%.²⁰¹

En aquest aspecte, els models de consum dels més rics són clau. Als països rics, la major part de les emissions de les llars més riques són indirectes, com les procedents del consum d'aliments i de béns i serveis de consum, que en gran mesura es produeixen fora de les seves fronteres.²⁰² És probable que "sigui la població amb uns nivells de consum més alts la responsable de més del 80% de totes les emissions de gasos d'efecte d'hivernacle d'origen humà".²⁰³

Aquestes disparitats en termes d'emissions són similars pel que fa a la utilització dels recursos mundials, que es distribueix de manera desproporcionada. Per exemple, només el 12% de la població mundial utilitza el 85% dels recursos hídrics del planeta.²⁰⁴

//

El poder del creixement per reduir la pobresa (...) tendeix a minvar tant en funció del nivell inicial de desigualtat com amb l'increment de la desigualtat durant el procés de creixement.

F. FERREIRA
I M. RAVALLION¹⁹⁷

//

Un grup d'obreres treballa en la construcció d'oficines per a empreses informàtiques en un nou parc tecnològic de Bangalore, a l'Índia (2004).
Foto: Panos/Fernando Moleres

LA DESIGUALTAT ECONÒMICA AGREUJA LA DESIGUALTAT DE GÈNERE

Un dels tipus de desigualtat més estesos (i antics) és l'existent entre homes i dones. La desigualtat econòmica i la de gènere estan unides per un vincle molt estret. La discriminació per raons de gènere és un factor important en termes d'accés als ingressos i la riquesa i del seu control. Encara que les raons subjacents a la desigualtat entre homes i dones van més enllà dels diners, no hi ha dubte que la desigualtat econòmica i la de gènere estan molt relacionades.

Els homes copen de manera aclaparadora els segments amb un nivell d'ingressos més alt, mentre que les dones són majoria en els segments amb menys ingressos. De les 2.500 persones que van assistir al Fòrum Econòmic Mundial el 2014, només el 15% eren dones.²⁰⁵ Només 23 dels directors executius de les empreses de Fortune 500 són dones. Només 3 de les 30 persones més riques del món són dones. Les persones més riques de la societat acostumen a tenir una representació desproporcionada en altres posicions de poder, ja sigui en qualitat de presidents, parlamentaris, jutges o alts funcionaris. Les dones estan en gran mesura absents de les altes esferes.

Al mateix temps, arreu del món, els treballadors pitjor remunerats i que ocupen els llocs de treball més precaris són en gairebé tots els casos dones. La diferència salarial entre homes i dones a escala mundial continua sent persistentment elevada; els salaris de les dones són, de mitjana, entre un 10% i un 30% inferiors als dels homes per un treball equivalent en totes les regions i sectors.²⁰⁶ La bretxa salarial s'està reduint, però si es manté la taxa de reducció actual, caldran 75 anys perquè el principi d'igualtat de retribució per una mateixa feina sigui una realitat.²⁰⁷

<
Només 23

dels directors executius
de les empreses de
Fortune 500 són dones

>

AL RITME ACTUAL, CALDRAN 75 ANYS PERQUÈ LES DONES PERCEBIN EL MATEIX SALARI PER LA MATEIXA FEINA

La bretxa salarial és més àmplia en les societats amb una desigualtat econòmica més gran. Les dones tenen moltes més probabilitats de treballar en el sector informal, amb molta més inseguretat laboral que els homes. Aproximadament 600 milions de dones (el 53% de les dones treballadores al món) tenen feines insegures que normalment no estan protegides per la legislació laboral.²⁰⁸

A Bangla Desh, les dones constitueixen gairebé el 85% dels treballadors de la indústria tèxtil. Encara que aquest tipus d'ocupacions acostumen a ser millors per a les dones que l'agricultura de subsistència, el nivell de seguretat laboral i fins i tot de seguretat física que ofereixen és mínim. La majoria de les persones que van morir en l'enfonsament de la fàbrica tèxtil Rana Plaza a l'abril del 2013 eren dones. Al Brasil, el 42% de les dones treballen en feines insegures i precàries, enfront del 26% dels homes.²⁰⁹ Hi ha estudis d'àmbit nacional que també han demostrat que la distribució de la riquesa en funció del gènere, incloent-hi la terra i l'accés al crèdit, és força més desigual que la dels ingressos.²¹⁰

La major part del treball assistencial no remunerat també recau sobre les dones, i és un dels principals factors que fan que les dones es concentrin en ocupacions mal remunerades, precàries i desproveïdes de protecció. En molts països, en la pràctica, les dones subvencionen l'economia, duent a terme una

<
Només 3
de les 30 persones més
riques del món són
dones
>

mitjana diària d'entre 2 i 5 hores més de treball no remunerat que els homes.²¹¹ La càrrega de treball domèstic de les dones no acostuma a disminuir ni tan sols en el cas que tinguin una ocupació. Al Brasil, el percentatge dels ingressos familiars generats per les dones va créixer del 38% el 1995 al 45% el 2009, però la seva responsabilitat en el treball domèstic es va reduir en només un 2% durant la segona meitat d'aquest període (va passar del 92% el 2003 al 90% el 2009).²¹² La tendència és semblant en altres països.

La concentració dels ingressos i la riquesa a les mans dels homes els atorga a ells més poder de decisió en l'àmbit nacional, mentre que les dones amb prou feines hi tenen influència o representació. La legislació nacional acostuma a adoptar un enfocament fragmentat i incoherent a l'hora de fer front a la desigualtat de gènere; per exemple, s'engeguen polítiques que augmenten les oportunitats laborals per a les dones, però sense que hi hagi altres polítiques que evitin la baixa remuneració, promoguin unes condicions de treball adequades o ofereixin escoles bressol de qualitat.

Les lleis i pràctiques discriminatòries en relació amb la propietat dels béns i els drets d'herència impedeixen que les dones puguin sortir del segment més baix de l'escala econòmica. Aquest fet crea un cercle viciós, ja que les dones que viuen en la pobresa tenen menys possibilitats de tenir els drets legals, el temps i el poder polític necessaris perquè millorin els seus ingressos. Hi ha altres obstacles que exclouen les dones de l'accés al crèdit, com per exemple les lleis discriminatòries per qüestions de gènere i els requisits que imposen les institucions de crèdit.

Al seu Informe sobre el Desenvolupament Mundial del 2012, el Banc Mundial va assenyalar que les dones són més vulnerables enfront de les crisis d'ingressos, com ara la desocupació o un augment de la pobresa, precisament perquè el seu poder econòmic és menor. Les dones acostumen a tenir menys béns que els homes, menys accés a oportunitats econòmiques que els permetin fer front a canvis bruscs i un suport governamental més limitat en forma de subvencions.²¹³

Per tant, el ràpid creixement de la desigualtat econòmica que ha tingut lloc en la majoria de països constitueix un obstacle molt important per a les iniciatives que miren d'aconseguir la igualtat entre homes i dones.

//

A l'Índia, el salari mitjà diari d'un home és aproximadament 2,5 vegades més alt que el d'una dona que faci la mateixa feina.²¹⁴

//

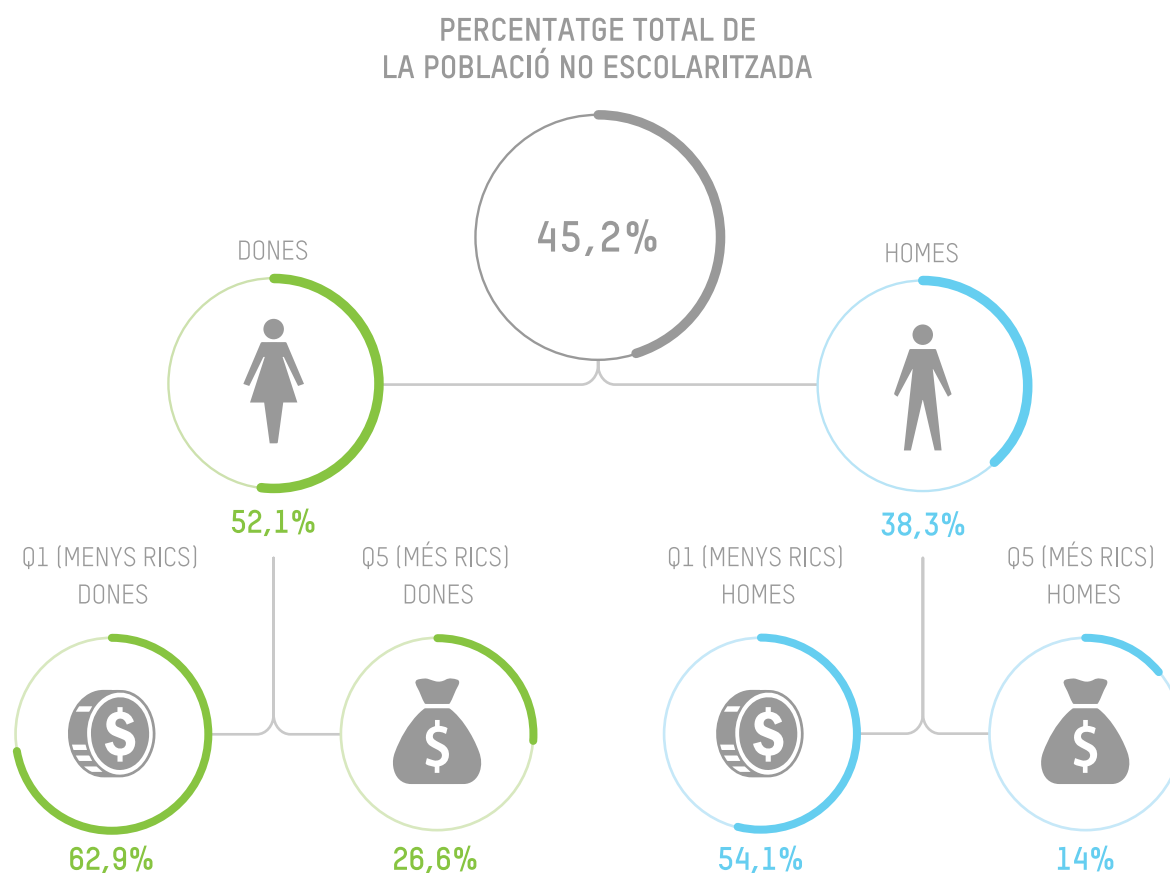
LA DESIGUALTAT ECONÒMICA ÉS CAUSA DE DESIGUALTATS EN LA SALUT, L'EDUCACIÓ I LES OPORTUNITATS DE FUTUR

La crua realitat és que l'estatus econòmic determina les oportunitats de futur: les persones pobres viuen menys. Es tracta d'un problema que afecta països rics i pobres. Al Regne Unit, per exemple, els homes nascuts a les zones més riques del país poden gaudir d'una vida nou anys més llarga que els homes nascuts en zones més deprimides.²¹⁵ La bretxa entre rics i pobres, que està augmentant ràpidament en la majoria de països, és preocupant no només en si mateixa sinó també per la manera com interactua amb altres desigualtats i amb la discriminació, exclouent més unes persones que unes altres.

La desigualtat econòmica afegeix noves dimensions a antigues disparitats, com ara les motivades pel gènere, la geografia o els drets dels pobles indígenes. En tots els països, les taxes de supervivència infantil, educació i accés a aigua potable són considerablement més altes entre els homes que entre les dones. Les dones que pertanyen a llars pobres tenen força menys probabilitats de rebre atenció prenatal quan estan embarassades i durant el part que les seves veïnes riques. Els seus fills tenen més probabilitats de patir desnutrició, i molts no passaran dels 5 anys. Si ho fan, és menys probable que acabin l'educació primària. Si troben feina quan siguin adults, probablement tindran un salari molt més baix que els fills de les famílies amb rendes més elevades. Aquest cicle de pobresa i desigualtat es transmet d'una generació a l'altra.

Utilitzant les darreres enquestes demogràfiques i de salut, Oxfam ha calculat com interactua la pobresa amb la desigualtat econòmica i altres desigualtats a Etiòpia, creant "paranys de desavantatge" que enfonsen els col·lectius més pobres i exclosos.

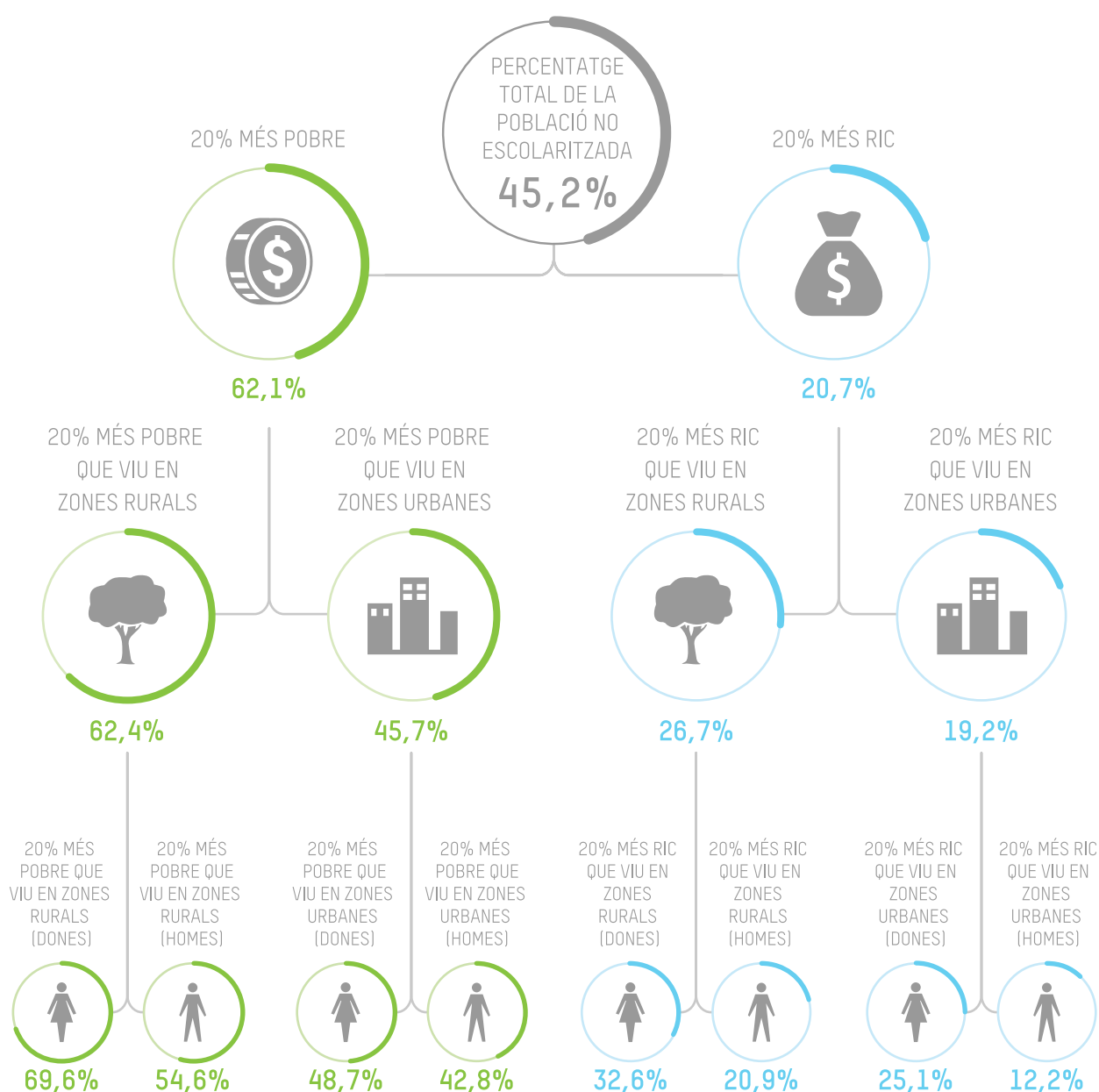
GRÀFIC 5: Desigualtat econòmica i de gènere: percentatge de població etiòp no escolaritzada

Més del 50% de les dones etiòps mai no han anat a escola, enfront de poc més d'un terç en el cas dels homes. Tot i així, com mostra el gràfic 5, si analitzem conjuntament la desigualtat econòmica i la de gènere, la diferència entre rics i pobres és molt més gran. Gairebé el 70% de les dones més pobres no van a escola, enfront de només el 14% dels homes més rics.²¹⁶

La situació de les persones que viuen en zones rurals també acostuma a ser pitjor. Com mostra el gràfic 6, els etiòps que viuen en zones urbanes, ja siguin rics o pobres, tenen més probabilitats d'anar a escola que els seus conciutadans amb ingressos equivalents de zones rurals. I, tenint en compte el gènere, una nena nascuda en una de les famílies més riques d'una zona urbana té la meitat de probabilitats d'anar a l'escola que un nen nascut en una família similar.

GRÀFIC 6: Desigualtats múltiples: percentatge de la població etiòp no escolaritzada

La casta, la raça, la procedència, la religió i l'ètnia, així com altres identitats que "s'atribueixen" a les persones des que neixen, exerceixen un paper important a l'hora de generar divisions entre rics i pobres. A Mèxic, la taxa de mortalitat materna de les dones indígenes és sis vegades més alta que la mitjana nacional, i tan elevada com en molts països africans.²¹⁷ A Austràlia, els pobles aborígens i els illencs de l'estret de Torres continuen sent el col·lectiu més desfavorit del país, i són els principals afectats per la pobresa, la desocupació, les malalties cròniques, la discapacitat, una esperança de vida més curta i uns índexs d'empresonament més elevats.

A tot el món, aquests diferents tipus de desigualtat s'uneixen per definir les oportunitats, els ingressos, la riquesa i la propietat dels béns de les persones, i fins i tot la seva esperança de vida.

CONDEMNATS A CONTINUAR SENT POBRES DURANT GENERACIONS

A més dels efectes que l'augment de la desigualtat econòmica té sobre la reducció de la pobresa i el creixement, cada vegada és més evident que la creixent divisió entre rics i pobres està desencadenant un seguit de conseqüències socials negatives que ens afecten a tots.

Seria difícil trobar algú que no estigui d'acord amb la idea que tothom hauria de tenir les mateixes oportunitats de triomfar a la vida, i que un infant que neixi en la pobresa no hauria d'enfrontar-se amb el mateix destí econòmic que els seus pares. Hi hauria d'haver una igualtat d'oportunitats que permetés ascendir en l'escala socioeconòmica; dit d'una altra manera, hi hauria d'haver la possibilitat de tenir mobilitat social. Aquesta idea està profundament arrelada en l'imaginari popular i està reforçada per desenes de pel·lícules de Hollywood, les històries d'ascens social de les quals continuen alimentant el mite del somni americà als Estats Units i a la resta del món.

//

Per això li diuen el "somni americà", perquè cal estar adormit per creure-hi.

GEORGE CARLIN
CÒMIC

//

"Els meus pares no van rebre educació. La mare no va anar a escola. El pare va anar a una escola pública fins al cinquè curs i va entendre la importància de l'educació. Em va animar perquè m'esforcés sempre més i més a classe. Vaig ser la primera persona de la meua família i del meu clan que va anar a l'escola secundària. Després, vaig anar a la universitat i vaig fer una formació per ser professor abans de tenir l'oportunitat de rebre formació especialitzada sobre ONG i poder cursar estudis de desenvolupament fora del meu país.

Crec que, actualment, el 75% dels estudiants admesos a la facultat d'agricultura procedeix de col·legis privats. La universitat està fora de l'abast del ciutadà mitjà de Malawi. No en puc estar segur, però em temo que, si jo hagués nascut actualment en les mateixes circumstàncies, hauria estat un agricultor pobre i m'hauria quedat al meu poble."

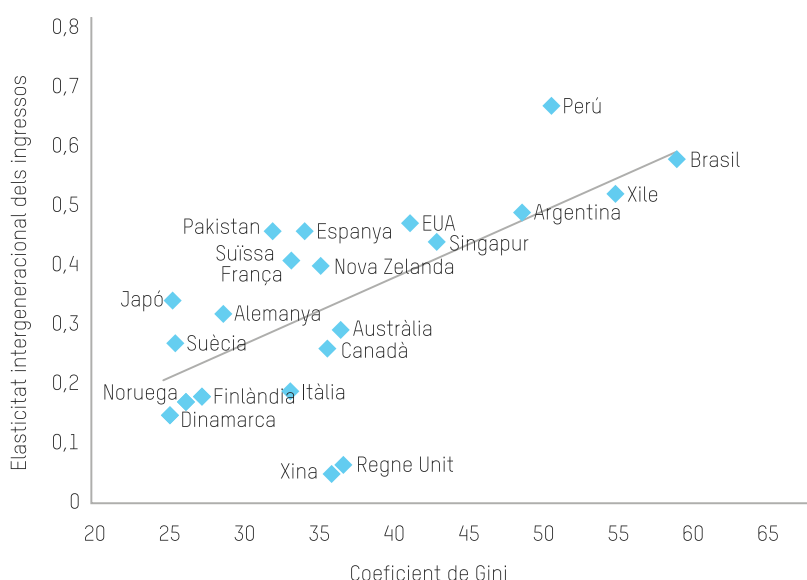
John Makina és el director d'Oxfam a Malawi

Tot i així, tant als països rics com als pobres, l'elevada desigualtat ha reduït la mobilitat social.²¹⁸ En països amb una desigualtat elevada, la majoria dels fills dels rics substituïran els seus pares en la jerarquia econòmica, de la mateixa manera que els fills dels pobres ocuparan el lloc dels seus pares.

En països amb uns índexs de desigualtat més elevats, és més fàcil que els fills heretin els privilegis dels seus pares, privilegis que els pares amb menys recursos no es poden permetre.²²⁰ L'exemple més clar és la despesa en educació. Els pares més rics acostumen a pagar als seus fills escoles privades molt cares que els faciliten l'accés a universitats d'elit, la qual cosa, al seu torn, els permet tenir unes feines més ben remunerades. Això queda reforçat per altres avantatges, com els recursos i les xarxes socials que els pares més rics comparteixen amb els seus fills i que els faciliten encara més les oportunitats educatives i laborals. Així, els més rics s'apropien d'oportunitats que es neguen als qui no disposen de recursos per pagar.²²¹

El gràfic 7 mostra la relació negativa entre l'augment de la desigualtat i la disminució de la mobilitat social en 21 països. A Dinamarca, un país amb un coeficient de Gini baix, només el 15% dels ingressos d'un adult jove ve determinat pels ingressos dels seus pares. Al Perú, que té un dels coeficients de Gini més elevats del món, aquest percentatge ascendeix fins a dues terceres parts dels ingressos. Als Estats Units, gairebé la meitat dels infants amb pares que tenen uns ingressos baixos esdevindran adults amb ingressos baixos.²²²

GRÀFIC 7: La corba del Gran Gatsby: en quina mesura els ingressos dels pares determinen els ingressos dels seus fills²²³

Al Pakistan, la mobilitat social és un somni llunyà. Si el pare d'un infant²²⁴ pertany al 20% més pobre de la població, aquest només té una probabilitat del 6,5% d'arribar a formar part del 20% més ric de la població.²²⁵

A molts països, la mobilitat social de les dones i dels grups ètnics exclosos és pràcticament impossible a causa de pràctiques discriminatòries molt arrelades, com ara el sistema de castes de l'Índia, que s'agreugen amb la desigualtat econòmica.²²⁶

Unes polítiques orientades a reduir la desigualtat poden oferir als infants pobres les oportunitats que es van negar als seus pares. En general, es considera que l'educació és el principal motor de la mobilitat social,²²⁷ ja que les persones amb un nivell educatiu més alt normalment aconsegueixen ocupacions més ben remunerades. Els països que dediquen més diners a oferir una educació pública de qualitat proporcionen als estudiants pobres els mitjans per competir d'una manera més justa al mercat de treball, i alhora redueixen els incentius dels pares més rics per educar els seus fills en escoles privades.

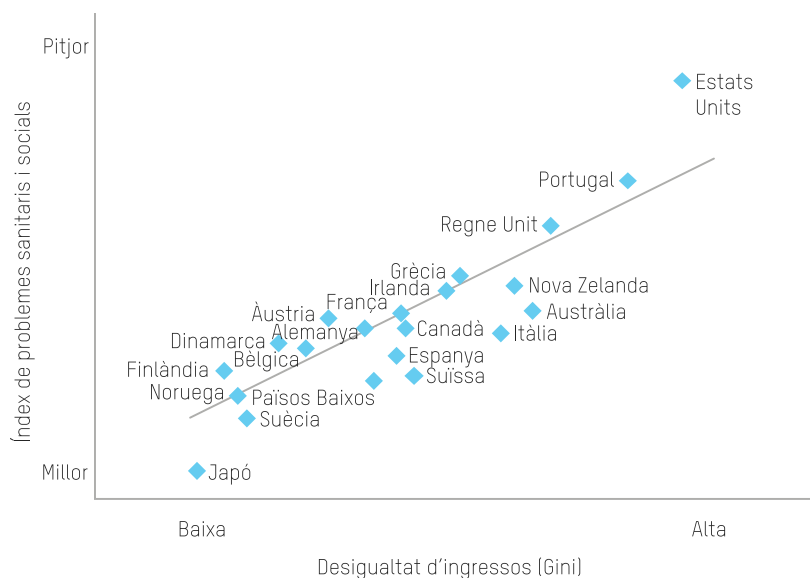
LA DESIGUALTAT EXTREMA ENS PERJUDICA A TOTS I CONSTITUEIX UNA AMENÇA PER A LA SOCIETAT

Cada vegada hi ha més dades que indiquen que la desigualtat repercuteix negativament en el benestar i la cohesió social. Al seu llibre *Desigualdad: un análisis de la (in)felicidad colectiva (The Spirit Level*, en el títol original en anglès), Kate Pickett i Richard Wilkinson demostren que els països amb uns índexs de desigualtat més alts en els ingressos presenten uns índexs més elevats d'una sèrie de problemes sanitaris i socials, per comparació a països més igualitaris.²²⁸ La desigualtat està associada amb unes vides més curtes, menys sanes i més infelices, i també amb unes taxes més altes d'obesitat, embarassos adolescents, delinqüència (especialment delictes violents), malalties mentals, penes de presó i addiccions.²²⁹

Wilkinson i Pickett expliquen que la desigualtat és tan tòxica a causa de la "diferenciació de l'estatus social": a més desigualtat, més poder i importància tenen la jerarquia social, la classe i l'estatus, i més necessitat tenen les persones de comparar-se amb la resta de la societat. En percebre grans diferències entre si mateixes i unes altres, les persones tenen sentiments de subordinació i inferioritat, emocions que provoquen ansietat, desconfiança i segregació social, i que al seu torn desencadenen una sèrie de problemes socials. Encara que els efectes de la desigualtat es perceben sobretot en les capes més baixes de la jerarquia social, les persones acomodades també els pateixen.²³⁰

Pel que sembla, el factor més influent és la desigualtat i no pas el conjunt de la riquesa d'un país, la qual cosa té una importància crucial. Els països rics amb alts nivells de desigualtat tendeixen a patir aquests problemes en la mateixa mesura que els països pobres amb una desigualtat elevada.²³¹ Aquests problemes són entre dues i deu vegades més comuns en els països desiguals que en els països amb més equitat.²³² Com mostra el gràfic 8, els Estats Units paguen un alt preu per la seva desigualtat d'ingressos tan elevada.

GRÀFIC 8: Els problemes de salut i socials són més greus als països més desiguals²³³

Les divisions socials reforçades per uns nivells de desigualtat més alts s'autoperpetuen, ja que les persones riques cada vegada comparteixen menys interessos amb les menys afavorides.²³⁴ Quan els qui són a l'esglaió més alt de la jerarquia econòmica compren la seva educació i la seva sanitat de manera individual i privada, tenen menys interès en la prestació pública d'aquests serveis a la majoria de la població. Això, al seu torn, amenaça la sostenibilitat d'aquests serveis, ja que les persones que no utilitzen els serveis públics tenen menys incentius per contribuir a finançar-los per mitjà dels impostos, la qual cosa afebleix encara més el contracte social.²³⁵

Quan els rics se separen físicament dels menys afavorits, la por i la desconfiança tendeixen a créixer, com han demostrat clarament les enquestes mundials d'opinió. L'enquesta mundial de valors World Values Survey pregunta a mostres aleatòries de població de nombrosos països si estan d'acord amb la frase "Es pot confiar en la majoria de la gent".²³⁶ Les diferències entre els diversos països són enormes, i hi ha una correlació clara entre la manca de confiança i uns nivells de desigualtat elevats.

//

La desigualtat és l'arrel de tots els mals socials.

PAPA FRANCESC

//

LA DESIGUALTAT EXACERBA LA VIOLÈNCIA

ESTUDI
DE CASHONDURES:
DESIGUAL I PERILLÓS

Colònia Flor del Campo a Tegucigalpa, Honduras (2014).
Foto: Oxfam

Hondures és considerat el país més perillós del món, amb un índex d'homicidis de 79 de cada 100.000 habitants²³⁸ (enfront de menys d'1 de cada 100.000 a Espanya²³⁹). La inseguretat ha augmentat des del cop polític del 2009,²⁴⁰ de la mateixa manera que la desigualtat.²⁴¹ S'han enregistrat unes taxes extremament elevades de violència contra dones i nenes, fins i tot molts assassinats.

La Regina, de 26 anys, viu en una comunitat residencial tancada d'alta seguretat a la capital hondurenya, Tegucigalpa, en la qual resideixen 150 persones.

"Els meus pares sempre pateixen per la meva seguretat i la de la meva germana. Podem sortir amb cotxe a la nit, però utilitzar el transport públic suposaria un problema. No aniria caminant a la nit. [...] Cal estar sempre alerta. Per protegir-te has de viure en cases tancades amb seguretat privada, i si no pots permetre-t'ho, has d'estar alerta."

La Carmen, de 34 anys, viu en un altre barri de Tegucigalpa, que no té aigua corrent, ni fanals, ni carrers asfaltats que hi permetin l'accés dels cotxes. Alguns dels seus amics i familiars han estat assassinats, dos d'ells al seu domicili.

"Em sento totalment desprotegida per l'Estat, sobretot perquè no es preocupen per nosaltres [els habitants del seu barri]. Al contrari, ens estigmatitzen perquè classifiquen els nostres barris com a 'barris calents', la qual cosa significa que saben com és de difícil per a nosaltres viure aquí, i opten per no fer res. He intentat denunciar actes de violència contra les dones que es produeixen a la meva comunitat, però cada vegada que ho he provat els pandillers m'han parat per dir-me que he de demanar-los permís abans de denunciar qualsevol abús."

Les cites s'han extret d'entrevistes amb Oxfam (2014).

//

Indubtablement, cap societat no pot ser pròspera i feliç si la major part dels seus membres són pobres i miserables. És, per afegiment, equitatiu que els qui alimenten, vesteixen i alberguen el poble sencer participin en el producte del seu propi treball de manera que també es trobin raonablement ben alimentats, vestits i allotjats.

ADAM SMITH²³⁷

//

Les dades mostren un vincle clar entre una desigualtat més gran i uns índexs més elevats de violència (incloent-hi la violència domèstica) i de delinqüència, especialment d'homicidis i agressions.²⁴³ Els països amb una desigualtat econòmica extrema són víctimes de gairebé quatre vegades més homicidis que els països més igualitaris.²⁴⁴ Encara que tota la societat se'n ressent, la violència i la delinqüència afecten sobretot les persones en situació de pobresa, que estan menys protegides per la policia i els sistemes legals, acostumen a viure en habitatges vulnerables i no poden permetre's pagar una protecció privada.

Els països llatinoamericans són un exemple descarnat d'aquesta tendència.²⁴⁵ Malgrat els avenços econòmics i socials de les darreres dues dècades, l'Amèrica Llatina continua sent la regió més desigual i insegura del món;²⁴⁶ s'hi troben 41 de les 50 ciutats més perilloses del món, i cada 18 hores mor assassinada una dona.²⁴⁷ L'aclaparadora xifra de persones assassinades a l'Amèrica Llatina entre el 2000 i el 2010 arriba a un milió.²⁴⁸

Sovint s'ha vinculat una desigualtat més elevada amb l'aparició i el risc de conflictes violents.²⁴⁹ Molts dels països més desiguals del món estan afectats pel conflicte i la fragilitat. A més d'un cúmul de factors polítics, la fragilitat oculta de Síria abans del 2011 es devia, en part, a l'augment de la desigualtat, ja que la disminució de les subvencions governamentals i la caiguda de l'ocupació en el sector públic va afectar uns col·lectius més que uns altres.²⁵⁰ En termes generals, la desigualtat no és més "causa de conflictes" que qualsevol altre factor aïllat, però cada vegada és més evident que forma part de la inflamable combinació de factors que augmenten les probabilitats que es desencadeni un conflicte o hi hagi una violència considerable.²⁵¹

//

Si la desigualtat es manté, es podrien desencadenar tensions socials i polítiques que poden acabar en conflicte, com passa actualment en algunes zones de l'Àsia.

**BANC ASIÀTIC DE
DESENVOLUPAMENT²⁴²**

//

VIURE AMB POR

Els habitants de ciutats d'arreu del món viuen amb por d'anar caminant sols; temen parar els cotxes als semàfors i ja no gaudeixen d'excursions familiars al parc o a la platja; tot per culpa de la por de ser atacats.²⁵² Aquestes són greus violacions de les llibertats humanes bàsiques i tenen un impacte enorme en la qualitat de vida de les persones i les comunitats, especialment en el cas de les dones i els col·lectius exclosos.

La violència, igual que la por de la violència, acostuma a provocar que les persones se separin de la resta de la societat; les persones que viuen en comunitats tancades en són l'exemple més cru. Com assenyala Joan Clos, director d'ONU-Habitat: "La comunitat tancada representa la segregació de la població. Els qui estan tancats, trien tancar-se, diferenciar-se, protegir-se de la resta de la ciutat".²⁵³

LA DESIGUALTAT POSA EN RISC LES VIDES DE LES PERSONES MÉS POBRES EN CASOS DE CRISIS I CATÀSTROFES

El risc no es distribueix d'una manera igualitària en la societat: els més vulnerables i exclosos queden més afectats per les crisis, la qual cosa els sumeix encara més en la pobresa. Els més afectats en les èpoques de crisi són sempre els més pobres, ja que dediquen un percentatge molt més elevat dels ingressos a comprar aliments i no tenen accés a mecanismes de benestar i protecció social, assegurances o estalvis que els ajudin a fer front a una emergència.

La desigualtat en termes de riquesa i poder també es tradueix en polítiques nacionals i internacionals que protegeixen els rics dels riscos, que passen a assumir les persones més pobres i febles. Les poblacions dels països amb un nivell de desigualtat econòmica més elevat són més vulnerables.²⁵⁴ La desigualtat entre països explica que el 81% de les morts en catàstrofes es produeixin en països de renda baixa i mitjana-baixa, tot i que hi tenen lloc només el 33% de les catàstrofes.²⁵⁵

//

Ser ric i estar valorat en una societat injusta és una desgràcia.

MAHATMA GANDHI

//

L'INSTINT D'IGUALTAT

Arreu del món, els camps de la religió, la literatura, el folklore i la filosofia coincideixen a preocupar-se per l'augment de les diferències entre rics i pobres, i consideren que aquesta disparitat és intrínsecament injusta i moralment condemnable. El fet que aquesta preocupació per la distribució de la riquesa estigui tan estesa en les diferents cultures i societats indica una preferència humana bàsica per societats justes i igualitàries.

John Rawls, un dels filòsofs polítics moderns més influents, ens suggereix que imaginem que estem coberts per un "vel d'ignorància" i que no sabem res sobre els diferents privilegis, socials o naturals, amb els quals naixem. Quins serien els principis d'una bona societat amb els quals estariem d'acord? Un dels principis més convincents que es desprèn d'aquest exercici de reflexió afirma que "les desigualtats econòmiques i socials han d'estar disposades de manera que les societats aportin el màxim benefici possible als menys afavorits i disposin de càrrecs i llocs accessibles a tots els seus membres en condicions de justa igualtat d'oportunitats".²⁵⁷

Moltes enquestes fetes arreu del món, que sistemàticament posen de manifest el desig que les societats siguin més igualitàries, són una altra mostra de la nostra preferència per la justícia i la igualtat.²⁵⁸ Una enquesta que Oxfam va fer a sis països (Espanya, el Brasil, l'Índia, Sud-àfrica, el Regne Unit i els Estats Units) ha revelat que la majoria de la població considera que les diferències entre els més rics de la societat i la resta és massa gran. Al Brasil, el 80% estava d'acord amb aquesta afirmació. La majoria dels enquestats avalava la frase "La reducció de la desigualtat redundarà en benefici d'una societat/economia forta".

//

La nostra estratègia ha consistit a intentar reduir les desigualtats. Aquest és el pilar de les nostres polítiques de reducció del risc, simplement perquè la desigualtat incrementa la vulnerabilitat.

MARÍA CECILIA RODRÍGUEZ
MINISTRA DE SEGURETAT DE
L'ARGENTINA²⁵⁹

//

En el marc d'una investigació en la qual es comparen les opinions de la població sobre quina seria una distribució ideal de la riquesa, una majoria aclaparadora va mostrar preferència per una societat més igualitària. Quan als Estats Units es va demanar als enquestats que triessin entre dues distribucions de la riquesa, la immensa majoria van preferir la que reflectia la distribució de la riquesa a Suècia, enfront de la dels Estats Units (el 92% enfront del 8%).²⁵⁹

Les actuals desigualtats en termes d'ingressos i riquesa contradiuen les opinions i els desitjos dels ciutadans de viure en una societat justa.

lots de luxe atracats a Port Adriano, Espanya (2013).
Foto: Panos/Samuel Aranda

1.3

QUINES SÓN LES CAUSES QUE LA DESIGUALTAT S'HAGI DISPARAT?

És obvi que la desigualtat econòmica és extrema i va en augment, un fet que influeix enormement en molts aspectes de la vida. Però quines són les causes dels nivells de desigualtat actuals?

Moltes persones consideren que la desigualtat és un efecte secundari necessari, encara que desafortunat, de la globalització i els avenços tecnològics. No obstant això, els diferents camins que han emprats determinats països refuten aquesta visió. El Brasil ha reduït la desigualtat tot i formar part d'un món globalitzat, mentre que, en el mateix període, la desigualtat ha augmentat ràpidament a l'Índia. L'increment de la desigualtat econòmica no és la conseqüència inevitable d'uns factors econòmics suposadament elementals, sinó el resultat de decisions econòmiques i polítiques deliberades.

Aquest capítol analitza dos factors econòmics i polítics que provoquen la desigualtat i que expliquen en gran mesura la desigualtat extrema que hi ha actualment. El primer és l'auge d'una variant extrema del capitalisme, anomenada "fonamentalisme de mercat". El segon és el segrest democràtic del poder i la influència per part de les elits econòmiques, com ara les empreses, que provoca una desigualtat encara més gran, ja que tant les mesures polítiques com el debat públic es configuren per adaptar-se als interessos dels més rics de la societat, en lloc de beneficiar la majoria de ciutadans. La combinació d'aquests dos elements és una barreja perillosa que incrementa enormement la desigualtat econòmica.

FONAMENTALISME DE MERCAT: LA FÓRMULA DE LA DESIGUALTAT ACTUAL

"Així com qualsevol revolució es menja els seus fills, el fonamentalisme de mercat sense control pot devorar el capital social necessari per al dinamisme a llarg termini del mateix capitalisme. Totes les ideologies tendeixen a l'extrem. El capitalisme perd el sentit de la moderació quan la confiança en el poder del mercat entra en el terreny de la fe. El fonamentalisme de mercat (reflectit en una regulació mínima, en la convicció que no és possible identificar les bombolles i que els mercats són sempre clars) ha contribuït directament a la crisi financera i al consegüent deteriorament del capital social."

Mark Carney, governador del Banc d'Anglaterra²⁶⁰

Amb regulació, el capitalisme pot ser un motor que contribueixi a impulsar amb èxit la igualtat i la prosperitat. Durant els darrers tres-cents anys, els governs han utilitzat l'economia de mercat per intentar que centenars de milions de persones tinguin una vida més digna, primer a Europa i l'Amèrica del Nord i, després, al Japó, la República de Corea i altres països del sud-est asiàtic.

Malgrat tot, si no hi ha un control dels seus mecanismes, el capitalisme pot provocar elevats nivells de desigualtat econòmica. Com ha demostrat Thomas Piketty en el seu recent i influent llibre *El capital* en el segle XXI, l'economia de mercat tendeix a concentrar la riquesa a les mans d'una petita minoria, la qual cosa fa que la desigualtat augmenti. No obstant això, els governs poden prendre mesures per corregir aquest defecte establint uns límits als mercats per mitjà de la regulació i la fiscalitat.²⁶¹

Durant una bona part del segle ^{xxi}, en les societats riques, la mobilització eficaç dels treballadors va convèncer les elits de la necessitat d'actuar d'acord amb aquesta realitat; així, van admetre la necessitat de dur a terme una fiscalitat, una regulació i una despesa social per part de l'Estat per mantenir la desigualtat dins d'uns límits acceptables.

Tot i així, en les últimes dècades, el pensament econòmic ha estat dominat pel que George Soros va definir com "fonamentalisme de mercat", un enfocament que insisteix en el contrari ja que considera que el creixement econòmic sostingut es produeix en deixar que els mercats funcionin per si mateixos. La fe en aquest enfocament ha impulsat de manera significativa el ràpid increment de la desigualtat d'ingressos i de riquesa des del 1980.

Quan els bons mercats s'esguerren: liberalització i desregulació

El fonamentalisme de mercat augmenta la desigualtat de dues maneres: canvia els mercats existents perquè estiguin subjectes a una regulació més feble, la qual cosa fomenta la concentració de la riquesa, i estén els mecanismes de mercat a cada vegada més àmbits de l'activitat humana, de manera que les disparitats de riquesa es reflecteixen en cada vegada més aspectes de la vida humana.

La mateixa recepta econòmica a tot el planeta

Durant les dècades del 1980 i el 1990, els increments del deute públic dels governs van portar els creditors (principalment l'FMI i el Banc Mundial) a imposar en països de tot el món una allau de desregulacions, privatitzacions, liberalitzacions financeres i comercials i ràpides reduccions de la despesa pública, a més de suprimir l'estabilització dels preus i posar fi a altres mesures públiques de suport al sector rural. Les grans empreses i els rics es van beneficiar de retallades fiscals generoses, i es va iniciar una competició per afeblir els drets laborals; alhora, es van eliminar les regulacions per protegir els treballadors, com la baixa per maternitat o el dret d'associació, així com la legislació en defensa de la competència que impedia els monopolis i les normes financeres de protecció dels consumidors.

A l'est de l'Àsia, el canvi liberalitzador es va iniciar a principis de la dècada del 1990 i es va accelerar després de la crisi financera del 1997, que va preparar el terreny per a les reformes del sector públic imposades per l'FMI, anomenades "programes d'ajust estructural". Aquests programes es van aplicar a molts països, entre els quals Tailàndia, la República de Corea i Indonèsia, on posteriorment es van incrementar els índexs de desigualtat econòmica. A Indonèsia, el nombre de persones que vivien amb menys de dos dòlars al dia va passar de 100 milions el 1996 a 135 milions el 1999;²⁶³ des del 1999, la desigualtat s'ha incrementat en gairebé un 25%.²⁶⁴

La ràpida liberalització dels mercats que es va dur a terme a l'Àfrica amb l'aplicació dels programes d'ajust estructural va exacerbar la pobresa, la fam i la desigualtat en molts països. Entre el 1996 i el 2001, el nombre de ciutadans de Zàmbia que vivien per sota del llindar de la pobresa va passar del 69% al 86%; a Malawi, aquesta xifra es va incrementar del 60% al 65% durant el mateix període.²⁶⁵ A Tanzània, la desigualtat va augmentar un 28%.²⁶⁶ El 2013, a l'Àfrica hi havia 50 milions de persones més amb desnutrició que entre els anys 1990 i 1992.²⁶⁷

//

Un dels defectes del fonamentalisme de mercat és que mai no ha parat atenció a la distribució dels ingressos, ni a la idea d'una societat bona o justa.

JOSEPH STIGLITZ²⁶²

//

Als països de l'antic bloc soviètic, el fonamentalisme de mercat posterior a la caiguda del comunisme en el període 1989-1991 va derivar en unes reformes econòmiques centrades en la liberalització i la desregulació, que van donar com a resultat un considerable augment de la pobresa i la desigualtat. A Rússia, el coeficient de Gini pràcticament es va duplicar en els 20 anys posteriors al 1991, i els ingressos del 10% més ric de la població són ara més de 17 vegades més elevats que els del 10% més pobre, amb la qual cosa es quadruplica la proporció de la dècada del 1980. Per contra, l'1% més ric dels russos (que es van beneficiar en gran mesura de l'opac procés de privatització durant la dècada del 1990) ara acumulen el 71% de la riquesa nacional.²⁶⁸

L'increment de la pobresa i la desigualtat va ser més moderat als països de l'Europa central i oriental, com ara Hongria o la República Txeca, on els governs van exercir un paper clau a l'hora de regular els mercats i van donar resposta a l'augment dels nivells de pobresa.²⁶⁹

ESTUDI DE CAS

DESIGUALTAT A RÚSSIA

En Vasily al costat de la fàbrica tèxtil abandonada de Vyshny Volochek, on treballaven ell i la seva dona (2007). Foto: Geoff Sayer/Oxfam

Va haver-hi un temps en què en Vasily i la seva dona treballaven a la fàbrica tèxtil de Vyshnevolotsky, al poble rus de Vyshny Volochek, però la fàbrica va tancar el 2002 i l'edifici que ocupava està abandonat. Des de la casa d'en Vasily i la seva família es veu la fàbrica, que donava ocupació a milers de treballadors de la comunitat del costat, fins que va tancar perquè no va aconseguir sobreviure a la privatització.

"Prop de 3.000 persones van perdre la feina. La meua dona treballava aquí, al tercer pis. Quan la fàbrica va tancar, va ser una època horrible. Tothom aquí es va quedar sense feina. Vam ser víctimes d'aquests canvis. Vam pensar que algú es preocuparia per la nostra situació, però no va ser així, ningú no ens va ajudar. A Moscou s'estaven fent rics, però el Govern no es va preocupar pel que passava aquí. Tothom va haver de muntar el seu propi negoci, no hi havia feina.

Quan la fàbrica va tancar, la meua dona era la vuitena de la llista per rebre un pis. Feia anys que esperava que l'hi donessin. Tot això va desaparèixer. No va haver-hi ni una indemnització. De fet, sí que els van donar alguna cosa: 100 rubles a cada u. Un insult."

A l'Amèrica Llatina, una regió on històricament la riquesa extrema conviu amb l'extrema pobresa, la desigualtat es va agreujar considerablement durant la dècada del 1980, quan la condonació del deute va estar supeditada a l'adopció d'un ampli conjunt de programes d'ajust estructural, que van retallar la despesa pública fins a reduir-la a uns índexs que es van convertir en els més baixos del món, al voltant del 20% del PIB,²⁷⁰ a més de retallar els drets laborals, els salaris reals i els serveis públics.

L'any 2000, la desigualtat havia aconseguit uns màxims històrics a l'Amèrica Llatina, on la majoria de països van enregistrar un augment de la desigualtat d'ingressos respecte a les dues dècades anteriors.²⁷¹ A tots els països de la zona, excepte l'Uruguai, la participació en els ingressos del 10% més ric de la població es va incrementar, mentre que la participació del 40% més pobre es va mantenir o es va reduir, la qual cosa va tenir unes importants repercussions en el nivell de vida i va incrementar de manera considerable el nombre d'homes i dones en situació de pobresa.²⁷² Es calcula que la meitat d'aquest increment de la pobresa durant aquest període va ser a causa de la redistribució de la riquesa en favor dels més rics.²⁷³

Encara que l'Amèrica Llatina continua sent la regió més desigual del món, a la majoria de països la desigualtat va començar a reduir-se en la darrera dècada.²⁷⁴ Això es deu a un canvi coordinat de les polítiques governamentals, que s'han allunyat de les polítiques afavorides pel model econòmic de l'ajust estructural (les quals s'analitzen més endavant en el quadre "Eradicar els mites de la desigualtat").

El fonamentalisme de mercat afecta més les dones

Els programes d'ajust estructural i les reformes de mercat s'han vinculat estretament al deteriorament de la posició relativa de la dona al mercat de treball, perquè les dones es concentren en només uns pocs sectors de l'activitat econòmica, i també perquè tenen menys mobilitat i pel paper que exerceixen en l'economia de cures no remunerada.²⁷⁵ La combinació de discriminació de gènere i escassa regulació afavorida pel fonamentalisme de mercat ha limitat enormement la capacitat de les dones (en especial de les dones pobres) per beneficiar-se dels fruits del creixement i la prosperitat o per progressar en l'aspecte econòmic. Les dones es continuen concentrant en ocupacions precàries, cobren menys que els homes i s'ocupen de la major part del treball assistencial no remunerat.

La liberalització del sector agrícola, incloent-hi l'eliminació de les subvencions a les entrades, com ara el crèdit o els fertilitzants, ha afectat tots els agricultors, però en molts dels països pobres són dones pobres les que fan la major part del treball agrícola. Les dones són les principals beneficiàries de moltes de les normes laborals que el fonamentalisme de mercat ha minimitzat o eliminat, com és el cas de la baixa per maternitat remunerada o el dret a vacances. L'eliminació d'aquestes normes afecta més les dones.

Les dones i els infants són també els beneficiaris principals de serveis públics com l'atenció sanitària i l'educació. Quan l'educació està subjecta al pagament de tarifes, normalment les nenes són les primeres a abandonar l'escola. Quan els serveis de salut es redueixen, són les dones les que han d'oferir als membres de la seva família l'atenció sanitària que abans prestaven les clíniques i hospitals públics. A més, la majoria de professors, professionals de

la infermeria i altres funcionaris públics són dones, de manera que qualsevol retallada de la prestació estatal d'aquests serveis implica un índex de desocupació més alt entre les dones que entre els homes.

Una cosmovisió persistent

El fonamentalisme de mercat, si bé és una versió extrema del capitalisme, actualment impregna l'arquitectura de les institucions socials, polítiques i econòmiques mundials. Moltes persones consideren que la crisi financera mundial i la recessió posterior posen de manifest els errors d'un fonamentalisme de mercat excessiu. Tot i així, l'embranchida de la liberalització, la desregulació i la més gran participació dels mercats s'han vist enfortits en molts llocs. Aquest fet és especialment evident a Europa, on el Comitè de la Troica (format per la Comissió Europea, el Banc Central Europeu i l'FMI) va imposar una sèrie de reformes de fonamentalisme de mercat molt radicals com a condicions prèvies al rescat financer dels països amb dificultats. Una d'aquestes mesures és, per exemple, proposar que s'obligui els treballadors grecs a treballar sis dies a la setmana.²⁷⁶

Molt possiblement, la persistència d'aquesta cosmovisió és conseqüència de dos elements que al seu torn també estan vinculats a la desigualtat: la ideologia dominant i l'interès particular de les elits.

Ideològicament, és molt més probable que siguin les elits que dominen pràcticament tots els àmbits, i no pas els ciutadans, les que donin suport a la cosmovisió del fonamentalisme de mercat. És molt probable que siguin especialment els economistes els que defensin fermament aquesta visió, que de fet ha dominat el debat públic durant els darrers trenta anys. Atès que concentra la riquesa a les mans de les elits, el fonamentalisme de mercat també afavoreix el seu interès particular. Les elits, per tant, utilitzen l'enorme poder i influència que tenen per apropiat-se del debat públic i de la política, a fi de continuar afavorint aquest enfocament de fonamentalisme de mercat, tal com es mostra al capítol següent.

EL SEGREST DEMOCRÀTIC I POLÍTIC PER PART DE LES ELITS HA AGREUJAT LA DESIGUALTAT

El segon factor més important que ha provocat el ràpid augment de la desigualtat és l'excessiva influència de les elits en la política, les idees, les institucions i el debat públic, influència que utilitzen per garantir que es protegeixin els seus propis interessos en lloc de defensar els del conjunt de la societat. Això ha suscitat que, en massa ocasions, els governs fallin als ciutadans, com és el cas de la (des)regulació financera als Estats Units o dels tipus impositius al Pakistan.

Les elits estan formades per aquells que se situen a l'esglaó més alt de la jerarquia social, econòmica o política, en funció de la riquesa, la influència política, el gènere, l'ètnia, la casta, la geografia, la classe i altres identitats socials. Els membres més rics de la societat poden ser l'elit, però també poden ser-ho ciutadans o grups amb influència política, o actors empresarials.

Les elits econòmiques utilitzen habitualment el seu poder per influir en les polítiques governamentals, les decisions polítiques i el debat públic, de manera que afavoreixin una concentració de la riquesa encara més gran. Els diners compren la influència política, i les persones més riques i poderoses usen aquesta influència per consolidar encara més el seu poder i els seus privilegis.

Altres elits no econòmiques, com els polítics o els alts funcionaris, aprofiten amb freqüència la seva influència i l'accés al poder per enriquir-se i protegir els seus interessos. En molts països no és inusual que els polítics deixin el Govern després d'haver acumulat una enorme fortuna personal. De vegades, les elits polítiques utilitzen l'Estat per enriquir-se, a fi de mantenir-se en el poder i amassar grans fortunes mentre són al Govern. Utilitzen el pressupost de l'Estat com si fos seu, per lucrar-se'n a títol individual. Les elits no econòmiques també acostumen a unir-se a altres elits en benefici d'ambdues.

Per exemple, les polítiques fiscals asimètriques, els règims reguladors i les institucions poc representatives que actualment hi ha a països d'arreu del món són el resultat d'aquest segrest democràtic per part de les elits.²⁷⁷ Les elits de països rics i pobres utilitzen la gran influència política que tenen per beneficiar-se de les decisions dels governs, en forma d'exempcions fiscals, contractes privilegiats, concessions de terra i subvencions, mentre pressionen les administracions perquè bloquin aquelles polítiques que puguin enfortir les posicions dels treballadors o dels petits productors d'aliments, o augmentar la fiscalitat per fer-la més progressiva. A molts països, l'accés a la justícia acostuma a tenir un preu, de manera legal o il·legal, atès que l'accés als millors advocats o la capacitat de pagar les despeses judicials només estan a l'abast d'una minoria privilegiada.

Al Pakistan, el patrimoni net mitjà dels parlamentaris és de 900.000 dòlars, i malgrat això molt pocs d'ells tributen. Més aviat al contrari, les elits parlamentàries aprofiten la seva posició per reforçar els buits legals en matèria impositiva.²⁷⁸ L'escassetat d'ingressos fiscals limita la inversió del Govern en sectors com l'educació o l'atenció sanitària, que podrien contribuir a reduir la desigualtat. A més, això fa que el país continuï depenent de l'ajuda internacional, la qual cosa impedeix el creixement d'una economia diversa i forta, i així es perpetuen les desigualtats econòmiques i polítiques.²⁷⁹

Moltes de les que avui són les persones més riques del món van acumular les seves fortunes gràcies a les exclusives concessions governamentals i la privatització que acompanyen el fonamentalisme de mercat. La privatització a Rússia i Ucraïna després de la caiguda del comunisme va convertir l'elit política en multimilionària de la nit al dia. El multimilionari mexicà Carlos Slim (que competeix amb Bill Gates pel lloc de persona més rica del món) va guanyar els molts milers de milions que té garantint-se uns drets exclusius sobre el sector mexicà de les telecomunicacions quan aquest va ser privatitzat en la dècada del 1990.²⁸⁰ Atès que el seu monopoli impedeix que hi hagi una competència rellevant, Slim pot inflar els preus que imposa als seus conciutadans, de manera que el cost de les telecomunicacions a Mèxic és un dels més elevats de l'OCDE.²⁸¹ Posteriorment, Slim ha utilitzat la seva riquesa per eludir els molts qüestionaments legals al seu monopoli.

A l'Índia, malgrat ser un país assolat per la pobresa, la quantitat de mil·lionaris ha augmentat notablement, passant de dos a mitjan dècada del 1990 a més de 60 actualment.²⁸² Un considerable nombre de mil·lionaris

indis han amassat les seves fortunes en sectors que depenen en gran mesura d'exclusius contractes i permisos governamentals, com ara el sector immobiliari, la construcció, la mineria, les telecomunicacions o els mitjans de comunicació. Un estudi del 2012 va calcular que almenys la meitat de la riquesa multimilionària de l'Índia procedia d'aquests sectors econòmics "intensius en capital".²⁸³ El patrimoni net dels mil milionaris indis seria suficient per eradicar dues vegades la pobresa absoluta al país,²⁸⁴ i tot i així el Govern continua sense destinar prou fons a la despesa social per als més vulnerables. Per exemple, la despesa pública per capita en sanitat a l'Índia el 2011 va ser de només el 4% de la mitjana dels països de l'OCDE.²⁸⁵ En conseqüència, la desigualtat a l'Índia s'ha agreujat.

Els interessos empresarials també han "segrestat" els processos polítics per utilitzar-los en benefici propi. Una anàlisi recent de la influència dels interessos empresarials en gairebé 2.000 debats polítics als Estats Units durant 20 anys ha conclòs que "les elits econòmiques i els grups organitzats que representen els interessos de les empreses tenen considerables efectes independents en la política governamental nord-americana, mentre que els grups d'interès de base àmplia i el ciutadà mitjà tenen poca o cap influència".²⁸⁶ Les institucions financeres dediquen més de 120 milions d'euros anuals a provar d'influenciar la Unió Europea.²⁸⁷

ESTUDI DE CAS

LA POLÍTICA DE DISTRIBUCIÓN DE LA TERRA AL PARAGUAI

Ceferina Guerrero a casa seva, a Repatriación, Caaguazú (2013).
Foto: Amadeo Velázquez/Oxfam

El Paraguai té una llarga història de desigualtat, perpetuada per dècades d'amiguisme i corrupció.²⁸⁸ Els grans propietaris de terra controlen el 80% del terreny agrícola.²⁸⁹ Cada any, 9.000 famílies de zones rurals són expulsades de les seves terres per cedir espai a la producció de soja i, moltes d'aquestes famílies, en haver perdut el seu mitjà de subsistència, es veuen obligades a traslladar-se a barris marginals de les ciutats.²⁹⁰

(CONTINUACIÓ DE L'ESTUDI DE CAS)

El 2008, després d'anys d'inestabilitat política, Fernando Lugo va ser elegit president, en qualitat de defensor dels pobres i amb la promesa de redistribuir la terra d'una manera més justa. No obstant això, el juny del 2012, després de la mort d'onze treballadors agrícoles i sis oficials de policia durant una operació per desallotjar els habitants de les barraques d'un terreny públic que un poderós terratinent (rival de Lugo) reclamava com a propietat privada, Lugo va ser enderrocat en un cop d'estat i substituït per un dels homes més rics del país, el magnat del tabac Horacio Cartes.

Actualment, el Paraguai és la quinta essència del desenvolupament econòmic desequilibrat i del segrest democràtic per part de les elits, la qual cosa ha comportat uns índexs de desigualtat increïbles. El 2010, l'economia del Paraguai creixia a un dels ritmes més elevats del món, gràcies a l'enorme augment de la demanda mundial de soja per a l'elaboració de biocombustibles i d'alimentació per al bestiar als països més rics;²⁹¹ malgrat això, una de cada tres persones continua vivint per sota del llindar de la pobresa, i la desigualtat va en augment.²⁹²

Ceferina Guerrero és una àvia de 63 anys que viu al districte de Caaguazú, al centre del Paraguai. Té una parcel·la, relativament petita, de cinc hectàrees de terra, que fins ara s'ha negat a vendre a cap gran empresa de soja.

"No tinc cap més alternativa que quedar-me aquí, encara que fer negoci és cada vegada més difícil. Ara, en aquesta zona, hi ha pobles on només queden conreus de soja. Tothom se n'ha anat, són pobles fantasma. És mentida que aquestes grans plantacions creïn oportunitats laborals. Compren maquinària agrícola moderna que ho fa tot, o sigui que només necessiten una persona que condueixi un tractor per llaurar cent hectàrees. A qui dona feina, això? Molta gent s'ha mudat als suburbis de les ciutats i viu en la misèria, al carrer. Són agricultors, com nosaltres, que es van vendre les terres i van marxar amb l'esperança de trobar-hi una vida millor. Vendre les nostres terres no és la solució. Necessitem terres, necessitem preus justos i necessitem més i millors recursos."

El segrest democràtic, fet per homes

El segrest dels processos polítics per part de les elits també es pot considerar el segrest que els homes fan d'aquests processos, la qual cosa contribueix a l'aplicació de polítiques i pràctiques que perjudiquen les dones, o que no contribueixen a equilibrar les oportunitats entre homes i dones. A conseqüència d'això, les dones també queden excloses, en gran mesura, de l'elaboració de polítiques econòmiques.

Si bé des de l'any 2000 s'han produït avenços considerables, el gener del 2014 al món només hi havia 9 dones que fossin cap de l'Estat i 15 que fossin cap del Govern; només el 17% dels ministres de tot el món eren dones, la majoria a càrrec de sectors socials, com l'educació o la família (i no de finances o

economia, per exemple);²⁹³ i només el 22% dels diputats de tot el món eren dones.²⁹⁴

El lideratge de les dones és vital per garantir que les polítiques econòmiques i socials promoguin la igualtat de gènere. La concentració de poder i riquesa a les mans d'unes elits acabalades, formades majoritàriament per homes, els atorga més poder en la presa de decisions a escala mundial i contribueix a fer que la legislació nacional no ajudi a equilibrar la situació de les dones. Arreu del món hi ha un llegat de lleis i pràctiques discriminatòries que agreugen la desigualtat de gènere, per exemple en àmbits com els drets d'herència, les pràctiques de concessió de préstecs, l'accés al crèdit o la propietat de béns de les dones.

LA CORRUPCIÓ AFECTA MÉS LES PERSONES MÉS POBRES

Quan les elits s'apropien dels recursos de l'Estat per enriquir-se, ho fan a costa de les persones més pobres; la corrupció a gran escala priva els governs de milers de milions d'ingressos, i de milers de milions més a causa de la ineficàcia de l'amiguisme en la concessió de contractes.

Al mateix temps, les persones pobres queden més afectades per la petita corrupció, que funciona com una privatització *de facto* d'uns serveis públics que haurien de ser gratuïts. Un estudi ha revelat que, a les zones rurals del Pakistan, les persones en situació d'extrema pobresa havien de pagar suborns als funcionaris el 20% de les vegades, mentre que per a les persones que no eren pobres aquesta xifra era de només el 4,3%.²⁹⁵

Les elits configuren les idees predominants i el debat públic

Durant molt de temps, les elits d'arreu han utilitzat els seus diners, poder i influència per modelar els dogmes i percepcions imperants en la societat, i han exercit aquest poder per oposar-se a mesures que reduirien la desigualtat.

Les elits utilitzen aquesta influència per promoure idees i normes que donen suport als interessos polítics i econòmics dels privilegiats, per mitjà d'idees com, per exemple, que la majoria de les persones riques han fet fortuna treballant de valent o que enfortir els drets laborals i gravar les primes dels banquers malmetria de manera irreparable l'economia. El llenguatge es desplega d'una manera intel·ligent i orwelliana rebatejant l'impost de successions com a "impost de la mort", mentre que els rics es converteixen en "creadors de riquesa".²⁹⁶ A conseqüència d'això, en una gran part del món hi ha una percepció força equivocada de la magnitud i l'abast de la desigualtat i les seves causes. A la majoria de països, també els mitjans de comunicació estan controlats per una elit econòmica, molt petita i formada per homes.

Un estudi elaborat per economistes acadèmics als Estats Units va revelar l'existència de nombrosos vincles, en gran mesura ocults, entre aquests mateixos acadèmics i el sector financer, i també una forta correlació entre aquests llaços i les postures intel·lectuals que, de manera activa, han eximit el sector financer de responsabilitats per la crisi financera.²⁹⁷ Aquests economistes han aparegut en nombroses ocasions als principals mitjans de comunicació en qualitat d'"experts" independents. Mentrestant, el percentatge de la població mundial que gaudeix d'una premsa lliure s'ha estancat en aproximadament el 14%, i només una de cada set persones viu en un país on la cobertura de la informació política és sòlida i independent, i la intromissió de l'Estat en els mitjans de comunicació és limitada.²⁹⁸

Les elits també utilitzen el seu poder per frenar activament la difusió d'idees contràries als seus interessos. En són un exemple els límits que alguns governs, impulsats per les elits, han imposat a la utilització de les xarxes socials. El Govern turc va provar d'impedir l'accés a Twitter després de les protestes massives al país, i Rússia ha aprovat una llei que equipara els bloguers populars amb els mitjans de comunicació, per poder-los exigir que respectin les lleis que regeixen els mitjans de comunicació, la qual cosa restringeix les seves publicacions.²⁹⁹

LES PERSONES QUEDEN EXCLOSES

El segrest democràtic per part de les elits afebleix la democràcia, en negar a les persones que no formen part d'aquests grups la capacitat de fer sentir les seves opinions en un pla d'igualtat, la qual cosa mina la capacitat de la majoria de la població per exercir els seus drets, a més d'impedir als col·lectius pobres i vulnerables sortir de la pobresa i la vulnerabilitat.³¹³ La desigualtat econòmica genera més desigualtat política, i molts ciutadans s'estan quedant al marge.

Des del 2011, la separació entre les elits i la resta de la ciutadania ha desencadenat protestes massives a tot el món, dels Estats Units al Pròxim Orient, tant en economies emergents (com Rússia, el Brasil, Turquia i Tailàndia) com a Europa (fins i tot a Suècia). La majoria dels centenars de milers d'homes i dones que van sortir als carrers eren ciutadans de classe mitjana que veien com els seus governs no donaven resposta a les peticions que els feien ni defensaven els seus interessos.³¹⁴

Lamentablement, a molts llocs, els governs han respost limitant de manera legal i extralegal el dret que té la ciutadania d'exigir responsabilitats a aquests governs i a les institucions, en lloc de prioritzar els seus drets en l'elaboració de polítiques i frenar la influència de les elits. Els governs de països tan diferents com Rússia, Nicaragua, l'Iran i Zimbàbue han llançat campanyes coordinades d'assetjament a les organitzacions de la societat civil, en un intent de frenar els ciutadans que proven d'expressar la seva indignació envers el segrest del poder polític i econòmic per part d'una minoria.³¹⁵

ERADICAR ELS MITES DE LA DESIGUALTAT

Els que afirmen que la desigualtat extrema no suposa un problema, o que forma part de l'ordre natural de les coses, acostumen a basar els seus arguments en una sèrie de mites, que són:

MITE 1

La desigualtat extrema és tan antiga com el món, sempre ha existit i sempre existirà.

Les grans variacions dels nivells de desigualtat al llarg del temps i entre els diferents països demostren que el nivell de desigualtat no és el resultat de cap ordre natural de les coses, sinó que depèn d'una sèrie de factors externs, com ara les polítiques governamentals.

El segle xx ofereix nombrosos exemples de com es pot reduir considerablement la desigualtat, i també de com la desigualtat pot augmentar radicalment en el transcurs de només una generació. El 1925, la desigualtat d'ingressos a Suècia era equivalent a la de Turquia avui dia. Però, gràcies a la creació de l'Estat del benestar suec, en el qual es van incloure disposicions d'accés universal gratuït a l'atenció sanitària i pensions públiques universals, el 1958 la desigualtat a Suècia s'havia reduït gairebé a la meitat, i va continuar disminuint durant els 20 anys posteriors.³⁰⁰ L'experiència de Rússia és inversa a la sueca. A finals de la dècada del 1980, Rússia tenia uns índexs de desigualtat equivalents als dels seus veïns escandinaus. Tot i així, des que el 1991 va començar la transició cap a una economia de mercat, la desigualtat gairebé s'ha duplicat.³⁰¹

En els darrers anys, a molts països llatinoamericans s'ha reduït la desigualtat considerablement. Entre el 2002 i el 2011, la desigualtat d'ingressos va disminuir en 14 dels 17 països llatinoamericans dels quals es disposa de dades comparables.³⁰² Al llarg d'aquest període, aproximadament 50 milions de persones van passar a formar part de l'emergent classe mitjana, i, per primera vegada en la història, es va aconseguir que en aquesta regió hi hagués més persones dins de la classe mitjana que en situació de pobresa.³⁰³ Aquest avenç és el resultat d'anys de pressió per part de moviments populars que han fet campanya en favor de polítiques socials i econòmiques més progressistes. Els governs triats per la ciutadania han optat per polítiques progressistes, com ara augmentar la despesa en la sanitat i l'educació públiques, ampliar els drets de pensió, la protecció social, una fiscalitat progressiva i increments de les oportunitats d'ocupació i el salari mínim. L'experiència llatinoamericana posa de manifest que les intervencions polítiques poden repercutir de manera significativa en la desigualtat d'ingressos.

També hi ha dades fiables que demostren que la desigualtat extrema s'ha incrementat en la resta del món durant les darreres tres dècades; per això, ara més que mai, les conseqüències negatives que implica s'han de considerar seriosament.³⁰⁴

MITE 2

Els rics ho són perquè s'ho mereixen i treballen més que la resta.

Aquest mite pressuposa que tothom parteix de la mateixa base, de manera que qualsevol pot fer-se ric si treballa prou. La realitat és que, en molts països, el patrimoni i els ingressos que pugui tenir una persona en el futur estan determinats en gran mesura pels ingressos que tenen els seus pares. Un terç de les persones més riques del món no va fer fortuna treballant molt, sinó que la va heretar.³⁰⁵

Aquest mite també és erroni en suposar que, a més treball, més gran és la recompensa en termes financers. Algunes de les ocupacions pitjor remunerades del món són les que exigeixen un treball més dur, mentre que alguns dels treballs més ben remunerats exigeixen menys esforç. Moltes de les persones més riques gaudeixen dels beneficis que generen les seves accions, les seves propietats immobiliàries i altres béns. Si es tenen en compte aquests factors, sembla clar que els qui menys cobren treballen tant o més que els qui tenen els sous més alts.³⁰⁶ Les dones dediquen més temps que les seves parelles (amb sous més alts) a les responsabilitats domèstiques i assistencials no remunerades, i tenen més probabilitats que els homes de tenir diverses feines.³⁰⁷

MITE 3

La desigualtat és necessària per recompensar les persones que fan les coses bé.

Incentivar la innovació i la iniciativa empresarial per mitjà de recompenses econòmiques sempre generarà un cert nivell de desigualtat, i això pot ser beneficiós. Tot i així, la desigualtat extrema i les remuneracions econòmiques desorbitades no són necessàries per oferir aquest incentiu. Seria absurd creure que el director d'una empresa que guanya 200 vegades més que el treballador mitjà és 200 vegades més productiu o que contribueix 200 vegades més a la societat. L'èxit de models de negoci alternatius com les cooperatives, que es basen en una igualtat d'ingressos més gran, també refuta aquest mite.

MITE 4

La política de la desigualtat no és més que la política de l'enveja.

Uns nivells de desigualtat elevats tenen conseqüències negatives per a tota la societat, tant per als rics com per als pobres. Com demostra aquest informe, les societats amb uns nivells de desigualtat econòmica més alts tenen, en general, uns índexs de delinqüència més alts, menys esperança de vida, uns nivells de mortalitat infantil més alts, una salut més precària i uns nivells de confiança més baixos.³⁰⁸ La desigualtat extrema també fa que el poder es concentri a les mans d'una minoria, la qual cosa constitueix una amenaça per a la democràcia,³⁰⁹ a més d'obstaculitzar el creixement econòmic i la reducció de la pobresa. El que impulsa els qui fan campanya en contra de la desigualtat no és l'enveja, sinó la preocupació pel benestar del conjunt de la societat.

MITE 5

El creixement i la reducció de la desigualtat són incompatibles, especialment per mitjà de la redistribució.

Durant molt de temps, la idea que un creixement sòlid i la introducció de mesures per reduir la desigualtat (especialment per mitjà de la fiscalitat i la redistribució de rics a pobres) exigeix una contrapartida ha estat un dogma fonamental de l'economia. No obstant això, en els últims temps cada vegada són més els estudis que demostren que és justament a l'inrevés. De fet, una desigualtat elevada i el seu augment són, en realitat, perjudicials per al creixement, ja que impliquen uns índexs més baixos de creixement, el qual és menys sostingut. Una anàlisi d'alt nivell recent, elaborat per economistes de l'FMI en diferents països durant diverses dècades, ha revelat que uns índexs de desigualtat més baixos s'associen amb un creixement més ràpid i durador, i que la redistribució no té un impacte negatiu en el creixement excepte en casos extrems.³¹⁰ De fet, la redistribució és beneficiosa per al creixement perquè redueix la desigualtat al mínim.

MITE 6

L'augment de la desigualtat és un efecte inevitable i desafortunat del progrés tecnològic i la globalització, i, per tant, poca cosa s'hi pot fer.

Aquest mite es basa en la idea que la combinació entre globalització i progrés tecnològic condueix inevitablement a una desigualtat més gran. Es fonamenta, però, en un seguit de supòsits que no reflecteixen tota la realitat. Per exemple, es basa en la idea que la globalització i les noves tecnologies beneficien els qui han rebut una educació superior i eleven els salaris dels treballadors més qualificats, la feina dels quals està molt buscada al mercat mundial; o que el mateix progrés tecnològic implica que actualment les màquines exerceixen molts treballs d'escassa qualificació, i que la tecnologia i un mercat cada vegada més globalitzat també han permès a les empreses traslladar una gran part del treball menys qualificat als països en desenvolupament, la qual cosa deteriora encara més els salaris dels treballadors no qualificats als països desenvolupats. El mite consisteix a creure que tots aquests factors provoquen un augment inexorable i inevitable de la desigualtat.

Tanmateix, si aquest mite fos cert, hi hauria poques diferències en el desenvolupament dels mercats de treball dels diferents països. De fet, mentre Alemanya ha resistit en gran mesura l'exportació massiva d'ocupacions i l'explosió de riquesa i salaris elevats entre els més rics, països com els Estats Units o el Regne Unit han experimentat un gran deteriorament dels llocs de treball mitjans, i també enormes concentracions de riquesa. De la mateixa manera, el Brasil ha aconseguit beneficiar-se de la globalització i, alhora, reduir la desigualtat econòmica, mentre que altres països com l'Índia han experimentat un enorme augment de la desigualtat.

Així doncs, encara que els canvis tecnològics, l'educació i la globalització són factors importants en la realitat de la desigualtat, la causa principal d'aquest fenomen és una altra, i rau en eleccions polítiques deliberades, com la reducció dels salaris mínims, la reducció dels impostos als rics o l'eliminació dels sindicats. Al seu torn, aquestes eleccions es basen en la política econòmica i la ideologia política, i no pas en factors econòmics inevitables i suposadament bàsics.

MITE 7

El problema no és la desigualtat econòmica extrema, sinó la pobresa extrema. Mentre es redueixi la pobresa dels qui menys tenen, no cal amoïnar-se per la desigualtat ni per l'augment de la riquesa d'uns pocs privilegiats.

La idea que la prioritat del desenvolupament hauria de limitar-se a treure els més pobres de la situació de pobresa, i que parar atenció a l'augment de la riquesa dels més rics és una distracció, està àmpliament estesa. La desigualtat econòmica extrema no només alenteix el ritme de reducció de la pobresa, sinó que pot capgirar-lo.³¹¹ No és possible eradicar la pobresa sense abordar la desigualtat econòmica extrema i la redistribució de la riquesa, des dels qui més tenen cap als que menys tenen. En un planeta amb uns recursos cada vegada més escassos, tampoc no és sostenible que tanta riquesa estigui en tan poques mans.³¹² Pel bé del món sencer, hem de centrar els nostres esforços a frenar la xacra que suposa la desigualtat econòmica extrema.

Amir Nasser, de 12 anys, al camp de refugiats de Jamam,
a l'estat de l'Alt Nil, Sudan del Sud (2012).
Foto: John Ferguson

2

QUÈ ES POT FER

per posar fi a la desigualtat
extrema?

EL CAMÍ EQUIVOCAT O EL CAMÍ ENCERTAT

La desigualtat no és inevitable, sinó el resultat d'eleccions polítiques. En aquest capítol s'analitzen algunes de les eleccions polítiques que han pres i prenen els governs i que repercuteixen en la desigualtat.

Dos articles ficticis, cadascun dels quals descriu un possible futur per a Ghana tal com apareixeria a la revista *The Economist* l'any 2040, reflecteixen l'elecció a què s'enfronten els governs: avançar pel camí de la desigualtat o allunyar-se'n.

A continuació, l'informe se centra en quatre àmbits clau en els quals una acció política decidida podria contribuir a fer front a la desigualtat: l'ocupació i els salaris, la fiscalitat, els serveis públics i les polítiques econòmiques que poden tractar específicament la desigualtat de gènere.

Finalment, el capítol analitza el tipus de canvis polítics progressistes que són necessaris per garantir que els governs posin fi al predomini dels interessos particulars i prenguin mesures en favor de la majoria de ciutadans i de la societat en conjunt.

És possible adoptar mesures per fer canviar les tendències que engrandeixen l'enorme bretxa que actualment separa els rics i els pobres, els poderosos i els que no tenen cap poder. El món necessita mesures coordinades per construir un sistema polític i econòmic més just que posi a la majoria per sobre d'una minoria. Les normes i sistemes que han donat lloc a la desigualtat extrema que hi ha actualment han de canviar, i cal prendre mesures per equilibrar la situació, introduint polítiques que redistribueixin la riquesa i el poder.

//

Si no es porten a terme intervencions polítiques deliberades, els elevats nivells de desigualtat tendeixen a autoperpetuar-se. Conduïx al desenvolupament d'institucions polítiques i econòmiques que treballen per mantenir els privilegis polítics, econòmics i socials de l'elit.

INSTITUT D'INVESTIGACIÓ DE
LES NACIONS UNIDES PER AL
DESENVOLUPAMENT SOCIAL
(UNRISD)³¹⁶

//

2.1

LA HISTÒRIA DE
DOS FUTURS

The Economist

1 d'abril del 2040

GHANA:
DEL COL·LAPSE AL MIRACLE

Els principals igualitaristes del món han arribat aquesta setmana a Accra per assistir a la reunió inaugural del grup de països progressistes (Progressive 20, P20). Ghana, que ha estat fonamental en la creació d'aquest nou grup, té moltes ganes d'exhibir les seves impressionants credencials en els àmbits de la redistribució i el desenvolupament. Molts dels assistents s'hi quedaran per fer turisme durant uns dies, entre altres raons perquè als carrers de Ghana no hi ha gairebé delinqüència.

Els líders que es reuneixen avui recordaran la "crisi de la maledicció del petroli" del 2015, quan la lluita de poder per les reserves d'hidrocarburs que s'acabaven de descobrir al país va amenaçar d'esquerdar la nació. Començaran recordant totes les persones que van perdre la vida o van resultar ferides durant els disturbis del 2015, que van donar lloc al New Deal ghanès.

Centenars de persones van morir en aquell conflicte, i això va instar diferents polítics i líders ètnics, liderats per la llegendària Daavi Akosua Mbawini (anomenada per molts "la Gandhi de Ghana"), a allunyar-se de l'abisme. Les eleccions del 2016 van atorgar el poder a l'Aliança de Ciutadans Progressistes (ACP), amb el suport d'una coalició multiètnica formada per les vibrants organitzacions ciutadanes de Ghana. L'ACP va emprendre de seguida un avenç cap al desenvolupament que hauria d'estudiar-se a les escoles.

Amb l'assessorament de Noruega i Bolívia, el nou Govern va negociar un considerable increment de les regalies del gas i el petroli, i va introduir un procés de licitació obert per a l'exploració i les perforacions.

Però això no és tot. A partir de les lliçons apreses d'altres experiències d'auge petrolier, Ghana va destinar el 40% dels ingressos generats pel petroli a un fons de patrimoni, perquè així les generacions futures poguessin ser participants dels beneficis d'aquests guanys extraordinaris (la producció ja ha caigut des del nivell màxim de l'any 2030). Els diners procedents de la famosa victòria del Govern sobre els paradisos fiscals suïssos al Tribunal Internacional de Justícia també va passar a engrossir les arques del fons.

La següent mesura del Govern va consistir a introduir una imposició directa progressiva gravant els més rics per així aplanar el camí de cara al final de l'època petroliera i reconstruir el "contracte social" entre Govern i ciutadania.

L'ACP va utilitzar aquests nous ingressos per a un clàssic exercici de reconstrucció nacional, acompanyada del retorn d'una gran quantitat de ghanesos molt qualificats que van tornar a casa des de les capitals europees i nord-americanes. El 2017, el país havia aconseguit la universalitat de la cobertura sanitària i de l'educació primària i secundària. Va invertir en un exèrcit de professionals de la infermeria i la medicina i en medicaments genèrics, que han aconseguit que el Servei Nacional de Salut de Ghana sigui avui dia l'enveja de la resta del món. El Govern va continuar avançant ràpidament cap a una millora de la qualitat educativa, liderant algunes de les formacions professionals i tècniques amb més èxit de l'Àfrica i fundant algunes de les millors universitats del continent.

Els diners del petroli van finançar carreteres i preses hidroelèctriques, la qual cosa va permetre a Ghana evitar participar en "associacions publicoprivades" arriscades com les que, algunes dècades més tard, continuen exhaurint les arques d'altres estats africans.

El país se sent especialment orgullós de la seva pionera política de “salari dignes”, que va vincular el salari mínim amb el salari mitjà, per després incrementar-lo des del 10% del salari mitjà fins a un 50% i reduir així la desigualtat. D'aleshores ençà, la política dels “salari dignes” ha esdevingut un requisit per formar part del P20. Altres mesures positives, com ara la Llei d'Igualtat de Retribució de Ghana, han repercutit molt positivament en les dones.

L'ACP també va prioritzar explícitament “fer bona política”. Les campanyes temporals d'acció afirmativa van reactivar

el sistema polític ghanès, portant al Parlament i a la funció pública els millors i més brillants membres d'entre les dones i els grups ètnics minoritaris. Els ciutadans i les seves organitzacions hi van participar des del començament (per exemple, en la campanya recent anomenada *Sigues un ciutadà responsable, paga els teus impostos*, que ha revitalitzat la base fiscal de Ghana).

Daavi Akosua Mbawini, una veterana i jubilada dona d'Estat, afirma que el seu país ha passat “del col·lapse al miracle en una generació”. Aquesta vegada, la retòrica política està justificada.

The Economist

1 d'abril del 2040

GHANA: OBERT PER FER-HI NEGOCIS?

Representants de les principals multinacionals del món s'adrecen aquesta setmana a Ghana per assistir a la fira comercial que cada any se celebra en aquest país, “Ghana, un país obert a les empreses”. La classe empresarial ghanesa pot atribuir-se el mèrit d'haver creat condicions favorables perquè la inversió estrangera, que ha experimentat elevades taxes de creixement en els últims anys, floreixi al país. Les empreses estrangeres que inverteixen a Ghana gaudeixen d'exempcions fiscals i accés a la mà d'obra més barata del món. L'absència de salari mínim fa que la majoria de treballadors guanyin, de mitjana, 0,50 dòlars l'hora.

Els assistents a la fira comercial aterrarán en el nou i avantguardista aeròdrom d'una illa d'estil Elisi al bell mig del llac Volta, on viuen les deu famílies que posseeixen el 99% de la riquesa del país. Les aigües infestades de cocodrils que envolten l'illa haurien d'evitar qualsevol protesta dels milions de persones que viuen en la misèria fora de l'illa.

Resulta difícil creure que va haver-hi un dia que Ghana era considerada la gran esperança de l'Àfrica Occidental per combinar una economia dinàmica i sostenible amb un sistema polític democràtic que impressionava per la seva estabilitat. Tot allò es va esfondrar a causa de la “maledicció dels recursos naturals”, que es va materialitzar després que s'hi descobrissin petroli i gas a principis del segle XXI.

L'elit governant de seguida va veure l'oportunitat i en poc temps va vendre al millor postor estranger els recursos que s'acabaven de descobrir, i va recollir personalment un dividend de les regalies com a pagament als seus esforços. Quan els sindicats i els moviments socials es van mobilitzar per exigir un repartiment més just del botí dels recursos naturals, l'elit política va respondre amb la mateixa rapidesa per criminalitzar les protestes ciutadanes i el procés de l'organització col·lectiva. Centenars de persones van morir en els disturbis, la qual cosa va portar al Govern a suspendre la Constitució i a instaurar una presidència “interina”.

Els ghanesos encara es lamenten per l'assassinat de Daavi Akosua Mbawini (anomenada “la Gandhi de Ghana”) quan la líder estava creant el moviment multipartidista Aliança de Ciutadans Progressistes, ja pràcticament oblidat.

Els ghanesos que viuen fora de l'illa disposen només d'unes poques hores d'electricitat al dia, en el millor dels casos. La població té por a sortir de casa, fins i tot durant el dia, perquè tem ser agredida. La sanitat i l'educació estan privatitzades i són desastroses; aquests serveis, en constant deteriorament, estan subjectes al pagament de tarifes i els ghanesos pobres gairebé no hi poden accedir. Els que poden permetre-s'ho, compren aigua potable emmagatzemada en cisternes; per a la resta, l'única opció és utilitzar l'aigua dels rius i pous contaminats. No és gens estrany que hi hagi brots de còlera amb regularitat i que la mortalitat infantil es trobi entre les més elevades de la regió. Els agricultors de moltes zones han tornat a l'agricultura de subsistència, ja que actualment és impossible accedir a mercats més lucratius.

Així, sembla lògic que els inversors estrangers que arriben a la regió de Volta no posin un peu fora de l'illa, i la seva presència passarà desapercibuda per a la immensa majoria de ghanesos.

2.2

Uns homes de negocis passen al costat d'una manifestació d'un sindicat oficial, convocada per protestar pels baixos salaris i la falta de prestacions socials dels treballadors de la neteja de la City de Londres (2007).

Foto: Panos/Mark Henley

EL CAMÍ CAP A UN MÓN MÉS EQUITATIU

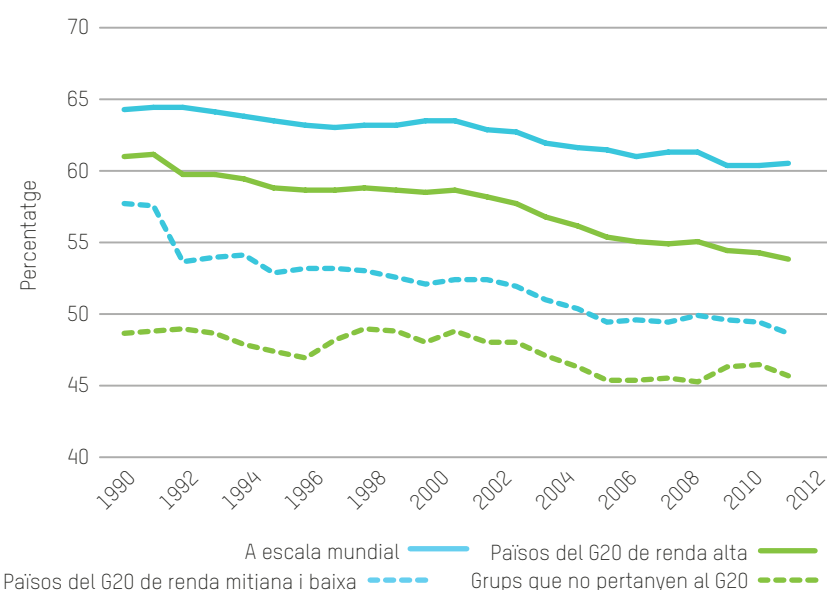
Els ingressos derivats del treball determinen la situació econòmica de la majoria de persones.³¹⁷ Tanmateix, la realitat de la majoria de les persones més pobres del món és que, per molt que s'esforcin, no poden escapar de la pobresa, mentre que la riquesa dels qui ja són rics continua creixent a un ritme cada vegada més ràpid, la qual cosa agreuja les desigualtats de mercat.

A Sud-àfrica, un treballador d'una mina de platí hauria de treballar 93 anys per guanyar la prima anual d'un director executiu mitjà.³¹⁸ El 2014, els directius de les cent principals empreses del Regne Unit van guanyar 131 vegades més que un empleat mitjà,³¹⁹ i tot i així només quinze d'aquestes empreses s'han compromès a pagar als seus empleats un salari digne.³²⁰

L'actual combinació de sous indecentment baixos per a la majoria de ciutadans i remuneracions escandalosament elevades per als alts directius i els accionistes és una fórmula perfecta per accelerar la desigualtat econòmica.

La decreixent participació del treball en la renda

GRÀFIC 9: Percentatge d'ingressos derivats del treball (respecte al PIB) al món i per grups de països³²¹

Des del 1990, tant als països de renda baixa com als de renda mitjana i als de renda alta, els ingressos derivats del treball constitueixen un percentatge cada vegada més petit del PIB, i un percentatge cada vegada més gran del PIB prové del capital, una tendència que augmenta la desigualtat material entre rics i pobres.

Segons l'Organització Internacional del Treball (OIT), les polítiques que redistribueixen els ingressos en favor del treball, com ara l'augment del salari mínim, millorarien significativament la demanda agregada i el creixement, a més de reduir la pobresa i la desigualtat.³²²

EL CAMÍ EQUIVOCAT: TREBALLAR PER MANTENIR LA SITUACIÓ

ESTUDI DE CAS

RECOL·LECTORS DE TE DE MALAWI: TREBALLADORS EN SITUACIÓ DE POBRESA EXTREMA

Recol·lecció de te a Mulanje, a la regió sud de Malawi (2009).

Foto: Abbie Trayler-Smith

Al massís Mulanje es concentra el gruix de la producció del te de Malawi, una indústria que fa 128 anys que funciona i que dona feina a més de 50.000 treballadors durant l'estació de pluges. La Maria té 32 anys i n'ha passat més de set recollint te en aquests pujols verds que semblen infinits. Ella i els seus companys recol·lectors de te són el rostre de la pobresa extrema entre els treballadors.

La Maria té la sort de viure a les cases que la plantació proporciona, i fa poc que li han fet un contracte de llarga durada; però gairebé tres quartes parts dels treballadors no gaudeix de cap de les dues coses.³²³ Les dificultats a què s'enfronten els treballadors es veuen agreujades pel fet que la majoria no tenen terres de la seva propietat i no poden complementar els seus ingressos ni la seva alimentació amb l'agricultura.

El treball és dur. Per rebre el seu salari diari en efectiu, la Maria ha de recollir, com a mínim, 44 quilos de te al dia. El seu salari està per sota dels 1,25 dòlars diaris que assenyala el Banc Mundial com a llindar de la pobresa extrema per llar;³²⁴ amb aquest sou, la Maria té dificultats per donar de menjar als seus dos fills i tots dos pateixen desnutrició. Segons una estimació recent del salari digne, el sou de la Maria hauria de ser el doble que l'actual només per poder cobrir les seves necessitats bàsiques i les de la seva família.³²⁵

Però les coses estan començant a canviar. El gener del 2014, el Govern de Malawi va apujar el salari mínim aproximadament un 24%. Una coalició liderada per Oxfam i l'Ethical Tea Partnership està mirant de buscar noves vies perquè el treball digne sigui sostenible a llarg termini.³²⁶

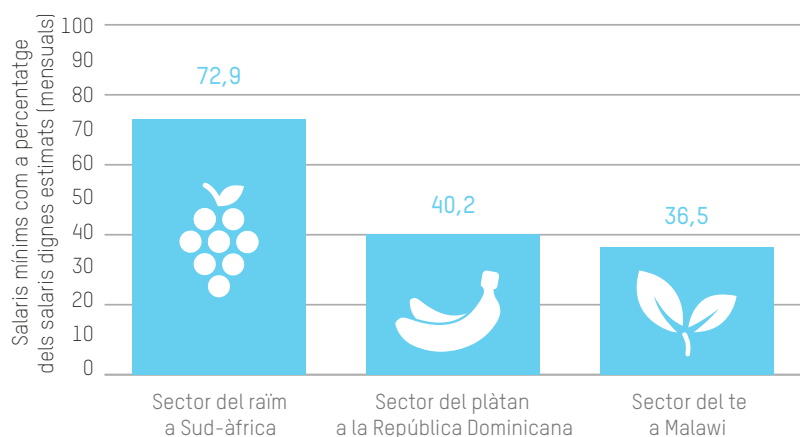
La regulació governamental i el dret dels treballadors a la negociació col·lectiva amb els seus ocupadors poden contribuir a augmentar els salaris dels treballadors i a fer front a la desigualtat. No obstant això, les últimes dècades s'han caracteritzat per un context de debilitament de la legislació laboral que, sumat a la repressió dels sindicats i a la capacitat de les indústries de traslladar-se allà on els salaris són baixos i els treballadors poc actius en la defensa dels seus drets, ha fet que moltes empreses hagin optat lliurement per oferir als seus treballadors uns salaris de misèria i unes condicions laborals precàries.

Segons la Confederació Sindical Internacional, més del 50% dels treballadors tenen ocupacions vulnerables o precàries, i el 40% estan atrapats en el sector informal, on no existeixen ni el salari mínim ni els drets laborals.³²⁷ En l'actual economia global, molts sectors s'organitzen en cadenes de valor mundials; és el cas de les indústries manufactureres, com la tèxtil o l'electrònica, i del comerç de productes agrícoles bàsics com el sucre o el cafè. En aquests sectors, les empreses multinacionals controlen complexes xarxes de proveïdors a tot el món i obtenen enormes beneficis pel fet de contractar treballadors als països en desenvolupament, molt pocs dels quals arriben a veure's recompensats pel seu treball.

Tres estudis recents d'Oxfam sobre salaris i condicions laborals han confirmat el predomini d'ocupacions "de segona categoria" en cadenes de subministrament rendibles. Els estudis han revelat que, a Vietnam i a Kenya, tots dos països de renda mitjana, són habituals els salaris de misèria i les ocupacions insegures; a l'Índia, els salaris se situen per sota del llindar de la pobresa, i a Malawi, per sota del llindar de la pobresa extrema, malgrat complir amb la legislació nacional.³²⁸

Un conjunt de tres estudis diferents sobre els salaris en les cadenes de subministrament d'aliments a Sud-àfrica, Malawi i la República Dominicana, encarregats per sis membres d'ISEAL, ha posat de manifest que els salaris mínims en els sectors analitzats se situen entre el 37% i el 73% del salari digne estimat, i que no són suficients per cobrir les necessitats d'alimentació, roba, habitatge i altres despeses necessàries.³²⁹

GRÀFIC 10: Salaris mínims com a percentatge dels salaris dignes estimats (mensuals)³³⁰

Algunes persones addueixen que la mala remuneració dels treballadors és el resultat de la demanda de preus baixos per part dels consumidors. Tanmateix, nombrosos estudis han demostrat que fins i tot un augment significatiu dels salaris en, per exemple, la indústria tèxtil, gairebé no farien variar els preus de consum.³³¹ Un estudi fet per Oxfam va revelar que, si es duplicués el sou dels treballadors de la indústria de les flors a Kenya, el preu d'un ram a les botigues del Regne Unit, que actualment és de 4 lliures (6,50 dòlars), augmentaria només 5 penics. Els ingressos mitjans d'un director de supermercat britànic (on es venen les flors de Kenya) s'han multiplicat per més de quatre entre els anys 1999 i 2010, passant d'un milió a més de 4,2 milions de lliures.³³² Si és possible que els models de negoci tinguin en compte les remuneracions dels directius, per què no s'hi pot incloure un salari digne per als treballadors dels quals depenen aquestes remuneracions?

Les dones estan un graó per sota dels homes en termes d'ocupació i salaris. A Honduras, per exemple, les dones predominen en els sectors en què no s'aplica la legislació laboral i no hi ha seguretat social. Guanyen menys que els homes encara que treballen més hores. El salari mitjà d'una dona només cobreix una quarta part del cost d'una cistella bàsica d'aliments a les zones rurals. La dependència econòmica de les seves parelles, unida a la discriminació a què s'enfronten en el conjunt de la societat, també pot fer que les dones es vegin atrapades en relacions abusives a la llar, i en situacions d'assetjament en el seu lloc de treball.

ESTUDI DE CAS

SALARIS DE MISÈRIA AL PAÍS MÉS RIC DEL MÓN

Detroit, Michigan (Estats Units).
Foto: Panos/Christian Burkert

Els salaris baixos i les ocupacions insegures no només es donen als països en desenvolupament. Tres dels sis treballs més habituals als Estats Units (caixers, manipuladors d'aliments i cambrers) reben

(CONTINUACIÓ DE L'ESTUDI DE CAS)

salaris miserables. L'edat mitjana d'aquests treballadors és de 35 anys, i molts d'ells mantenen les seves famílies. El 43% han rebut alguna formació universitària i molts tenen una llicenciatura de quatre anys.³³³ En una enquesta recent, la meitat dels enquestats per Oxfam van afirmar que havien hagut de demanar diners prestats per sobreviure, i només un 25% tenien baixa per malaltia, vacances pagades, assegurança de salut o pensió. Aquests treballadors viuen en un dels països més rics del món, però suporten una càrrega semblant a la dels treballadors dels països més pobres.

En Dwayne treballa en un restaurant de menjar ràpid de Chicago, i amb el seu sou ha de cobrir les necessitats de dues filles i les de dos membres més de la seva família, la seva mare i la seva àvia.

*"Sóc l'únic que porta diners a casa i no en tinc prou amb un salari de 8,25 dòlars l'hora... Els treballadors del sector del menjar ràpid ens mereixem una mica més en comparació del que ens fan treballar."*³³⁴

Als Estats Units, l'augment de la desigualtat s'ha produït alhora que disminuïa el valor real dels salaris mínims i l'afiliació als sindicats.³³⁵ Els ingressos del 90% més pobre dels treballadors gairebé no han augmentat, mentre que els ingressos mitjans de l'1% més ric s'han disparat.³³⁶

El deteriorament del poder de negociació

Els sindicats són un contrapès important als alts directius i els accionistes, la prioritat dels quals és maximitzar els beneficis. El poder de negociació dels sindicats contribueix, entre altres coses, a garantir que la prosperitat sigui compartida; la negociació col·lectiva acostuma a apujar els salaris dels seus membres en un 20%, a més d'incrementar els salaris de mercat de tots els treballadors.³³⁷ Els sindicats també exerceixen un paper fonamental a l'hora de protegir els serveis públics. A la República de Corea, per exemple, els sindicats del sector de la sanitat pública van organitzar una vaga i manifestacions de protesta durant el mes de juny del 2014, després que el Govern anunciés la desregulació i la privatització dels serveis sanitaris.

Molts països en desenvolupament no tenen una tradició sindical arrelada, i en molts llocs es reprimeix el dret d'associació dels treballadors, la qual cosa ha contribuït al descens de l'afiliació sindical. En la indústria tèxtil de Bangla Desh, on el 80% dels treballadors són dones, l'afiliació sindical se situa en una ràtio d'1 a 12.³³⁸ Segons una anàlisi de la traagèdia del Rana Plaza, a Bangla Desh els propietaris de fàbriques exerceixen "una influència desmesurada en la política del país, obstaculitzant l'establiment i l'aplicació de la legislació laboral".³³⁹

A la República de Corea, els treballadors s'enfronten a l'anul·lació de la inscripció dels sindicats, així com a detencions il·legals i mesures antivaga. El 2014, Yeom Ho-seok, un treballador sud-coreà d'una empresa de reparació de telèfons Samsung i fundador del sindicat Samsung Service, es va suïcidar després d'una època de dificultats econòmiques. Els informes diuen que,

després de la creació del sindicat Samsung Service, l'empresa va reduir el treball d'en Yeom i el seu sou va caure d'una mitjana de 3.000 dòlars al mes a només 400.³⁴⁰

El dret d'associació està consagrat en les convencions de l'OIT, però des del 2012 el grup oficial que representa les empreses (l'Employers Group) ha al·legat que aquestes convencions no inclouen el dret a vaga. El 2014, aquest conflicte es va remetre al consell d'administració de l'OIT. La vaga és l'últim recurs dels treballadors per negociar un acord just amb les empreses, i suspendre aquest dret suposaria un cop dur per als drets dels treballadors.

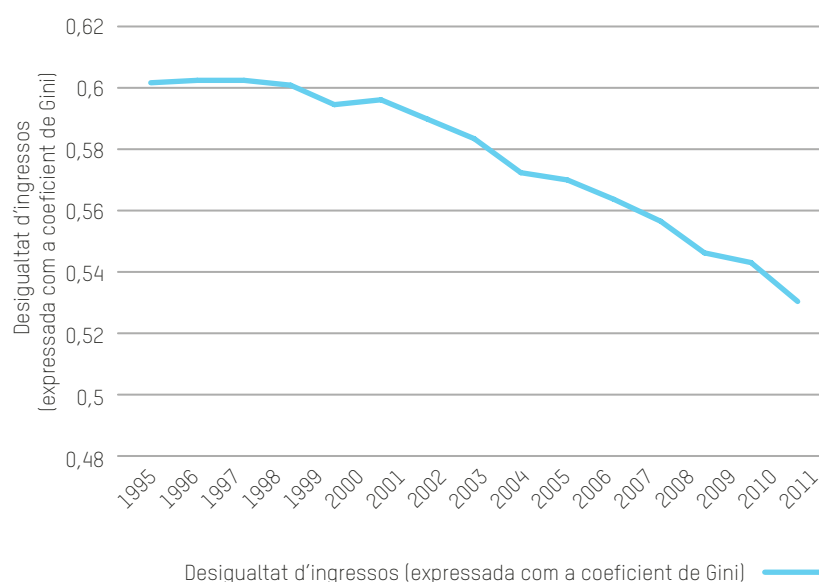
EL CAMÍ ENCERTAT: HI HA UNA ALTRA VIA POSSIBLE

Canviar la tendència dels salaris de misèria

Alguns països s'oposen a la tendència de reduir els salaris, el treball digne i els drets laborals.

El salari mínim al Brasil va augmentar en gairebé un 50% en termes reals entre els anys 1995 i 2011, un avenç que es va produir paral·lelament al descens de la pobresa i la desigualtat (gràfic 11).

GRÀFIC 11: Nivells de desigualtat al Brasil en el període en què el salari mínim va augmentar un 50%³⁴¹

És evident que les bones ocupacions ajuden les famílies i les societats a progressar amb més rapidesa. La nostra experiència a Tesco ens diu que aquesta afirmació també té sentit des del punt de vista empresarial; a llarg termini, els nostres millors proveïdors són els que inverteixen en la seva gent: acostumen a ser els més productius, els més fiables i els que elaboren els productes de més qualitat.

GILES BOLTON
DIRECTOR DEL DEPARTAMENT
DE PROVEÏMENT
RESPONSABLE, TESCO PLC,
AGOST DEL 2014³⁴²

Des que va assumir les seves funcions l'any 2007, el Govern equatorià presidit per Rafael Correa ha seguit la política d'incrementar el salari mínim nacional a un ritme més ràpid del que augmenta el cost de la vida.³⁴³ L'Equador es va unir al Fòrum Mundial Bananer a fi de millorar les condicions d'aquest sector exportador clau.³⁴⁴ Les empreses rendibles ja tenien l'obligació de compartir un percentatge dels beneficis amb el seu personal, però les noves normatives els exigeixen també demostrar que els paguen un salari digne que "cobreixi almenys les necessitats bàsiques del treballador i la seva família, i equivalent al preu de la cistella familiar bàsica de béns dividit per la mitjana d'assalariats per llar".³⁴⁵ Fa una dècada, molts treballadors guanyaven menys de la meitat d'aquesta quantitat.

A la Xina, on el Govern ha seguit l'estratègia d'augmentar deliberadament els salaris des de la recessió del 2008, es preveu que la despesa dels treballadors es duplicarà durant els propers quatre anys, fins arribar als 3,5 bilions de lliures, incrementant la demanda tant dels productes importats com dels nacionals.³⁴⁶

Algunes multinacionals han adoptat voluntàriament mesures per millorar les condicions dels seus treballadors. Unilever, International Procurement and Logistics (IPL) i l'Ethical Tea Partnership ("Associació Ètica del Te") han reconegut l'existència dels problemes laborals identificats per Oxfam en estudis recents elaborats conjuntament i estan desenvolupant diferents plans per fer-hi front.³⁴⁷ H&M ha publicat un "full de ruta cap a un salari digne", començant per tres fàbriques de Bangla Desh i Cambodja la producció de les quals està destinada al 100% a l'empresa.³⁴⁸ Al Regne Unit, 800 empreses, entre les quals hi ha Nestlé, KPMG i HSBC, estan acreditades com a ocupadors que paguen salaris dignes.³⁴⁹ Un altre senyal encoratjador és que, actualment, l'acord sobre seguretat i protecció contra incendis dels edificis de Bangla Desh compta amb més de 180 empreses adherides, i ha reunit en la mateixa taula les marques, el sector tèxtil, el Govern i els sindicats a fi d'establir un diàleg fructífer sobre l'associació dels treballadors a les fàbriques i de fer front al problema de les normes de seguretat.

Malgrat el que instintivament defensen algunes empreses, els augments del salari mínim no tenen pràcticament efectes negatius, si és que en tenen, sobre l'ocupació dels treballadors que cobren el salari mínim.³⁵⁰ Economistes de Goldman Sachs han revelat que és poc probable que l'increment del salari mínim es tradueixi en pèrdues d'ocupació importants, a causa del consegüent augment de la demanda dels consumidors.³⁵¹ L'increment dels salaris també beneficia les empreses, ja que, per exemple, acostuma a traduir-se en una menor rotació de treballadors, un factor que pot constituir un cost considerable.³⁵²

ESTUDI DE CAS

EMPRESSES INNOVADORES QUE SEGUEIXEN EL CAMÍ ENCERTAT

L'empresa Knights Apparel, dels Estats Units, ha establert a la República Dominicana una fàbrica que paga als treballadors salaris dignes i subministra roba ètica al mercat estudiantil.³⁵³ Maritza Vargas, presidenta del sindicat Proyecto Altagracia, descriu l'impacte que ha tingut en la seva vida el fet de cobrar un sou digne:

"Ara tinc accés a aliments nutritius i ja no he de preocupar-me mai per no poder alimentar la meva família. He pogut enviar la meva filla a la universitat i puc permetre'm mantenir el meu fill a l'institut; sempre havia estat el meu somni... Ara ens tracten amb respecte al nostre lloc de treball, una experiència totalment diferent a la de l'altra fàbrica."

L'augment del poder adquisitiu dels treballadors també ha repercutit positivament en les vendes i els negocis locals. Aquest canvi és el resultat de la pressió exercida pels consumidors però, encara que es tracta d'un exemple encoratjador, lamentablement no és habitual en les empreses que treballen a la República Dominicana.³⁵⁴

El sector de les flors tallades de Kenya va ser l'objectiu de campanyes de la societat civil al llarg de la primera dècada del segle XXI. D'aleshores ençà, els treballadors que processen aquests delicats i valuosos productes han constatat millores reals en alguns àmbits. Els seus salaris estan lluny de ser dignes,³⁵⁵ però els treballadors més qualificats, el 75% dels quals són dones, informen que s'ha millorat en els àmbits de la salut i la seguretat, s'ha reduït l'assetjament sexual i els contractes són més segurs que fa deu anys. La majoria dels treballadors entrevistats per a l'informe estaven d'acord que ara "és més fàcil passar d'un contracte temporal a un de permanent" que quan van començar a treballar.³⁵⁶

Entre els factors que contribueixen a aquestes millores hi ha l'aplicació de codis com el Codi Bàsic de la Iniciativa de Comerç Ètic (Ethical Trading Initiative Base Code), la certificació dels productes (Consell Floral de Kenya, comerç just), una major professionalització de la gestió dels recursos humans, la creació de comitès de gènere i la millora de la legislació.³⁵⁷ A la veïna Uganda, les condicions del sector han millorat encara més (tot i que des d'un punt de partida més baix), impulsades per una organització més gran dels treballadors.³⁵⁸

Posar fi a les retribucions excessives dels més rics

Si el descens del percentatge dels ingressos nacionals derivats de l'ocupació és una de les causes principals de l'augment de les desigualtats en termes de riquesa, una distribució més equitativa de la riquesa en el si de les empreses sembla una solució òbvia.

La idea de limitar els ingressos de la cúspide de la piràmide econòmica no és nova. Plató recomanava que els ingressos dels atenesos més rics fossin, com a molt, cinc vegades més grans que els dels ciutadans més pobres. I, des de la

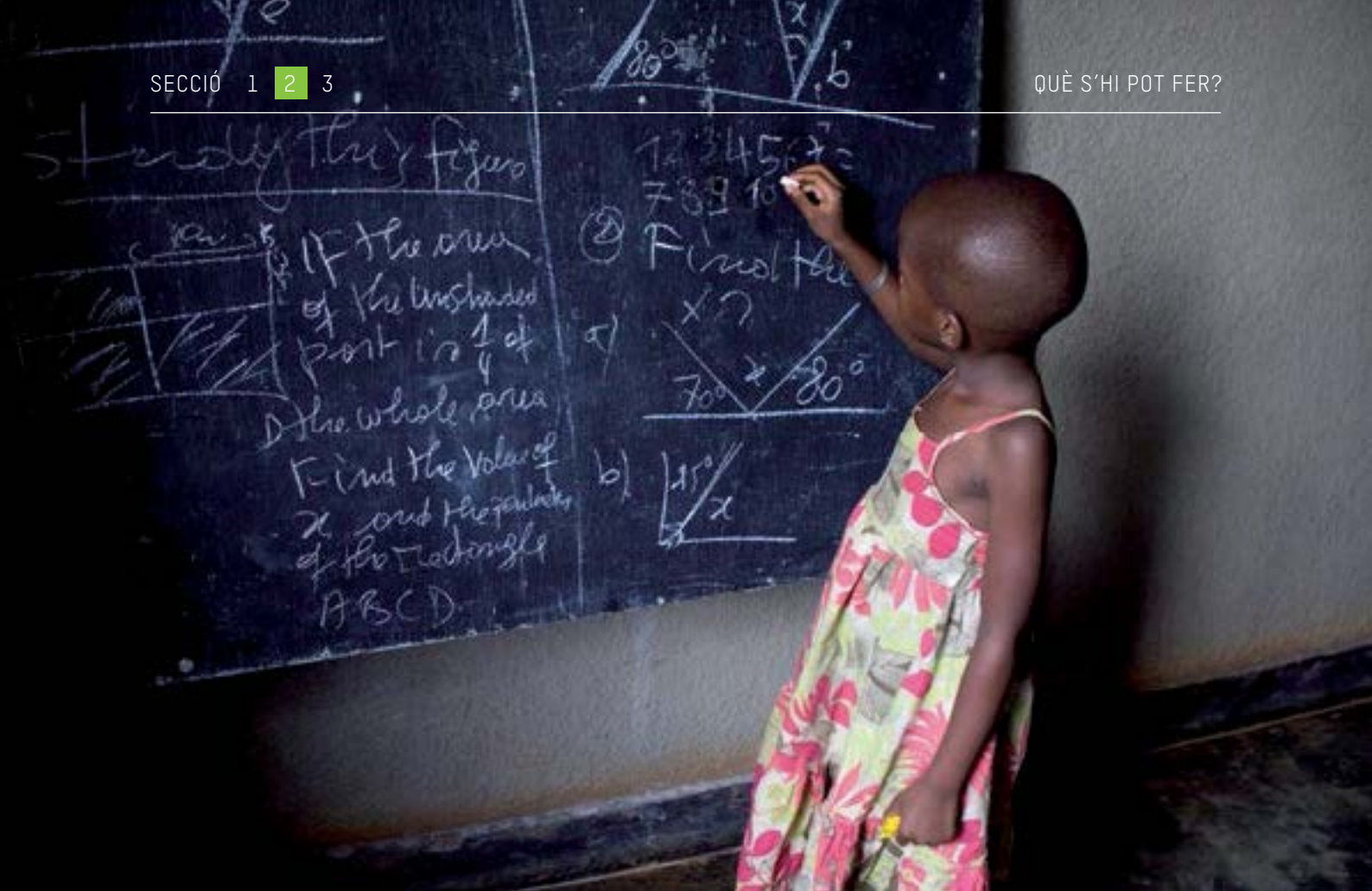
crisi financera del 2008, les multinacionals s'han vist sotmeses a una pressió cada vegada més gran per part de l'opinió pública per eliminar les primes als directius i limitar els sous més alts.

Algunes empreses innovadores, cooperatives i òrgans directius estan prenent mesures en relació amb aquest tema. L'empresa brasilera SEMCO, per exemple, té més de 3.000 treballadors en diferents sectors i està adherida a una ràtio salarial de 10 a 1.359. La Comissió de Govern Corporatiu d'Alemanya va proposar limitar els sous dels directius de totes les empreses alemanyes que cotitzen en borsa, i va admetre que la indignació de l'opinió pública pels excessius salaris dels directius "havia influït en la seva proposta". Dos estats dels Estats Units (Califòrnia i Rhode Island) han suggerit vincular l'impost de societats dels seus estats amb la ràtio salarial entre alts directius i treballadors (com més gran sigui la diferència salarial, més gran ha de ser el tipus impositiu).³⁶⁰

Un interès compartit: fomentar la participació dels treballadors

Cada vegada hi ha més dades que demostren que les empreses que són propietat dels seus empleats, si més no en part, tendeixen a mantenir-se durant més temps i assolir millors resultats. Al Regne Unit, aquestes empreses acostumen a obtenir més bons resultats que les de l'índex FTSE All-Share.³⁶¹ Pel que sembla, quan els empleats tenen veu en la governança d'una empresa i també participen en la seva propietat, els beneficis són encara més grans.³⁶² S'ha comprovat que les empreses participades pels seus empleats tenen nivells més bons de productivitat, i també que tenen més resistència econòmica en moments adversos, que són més innovadores, que milloren el benestar dels seus treballadors, que tenen índexs d'absentisme més baixos, que creen ocupacions a un ritme més ràpid, que disposen d'un major índex de retenció dels treballadors i que tenen un nivell més alt de comunicació i d'implicació del personal.³⁶³ Al seu torn, "a diferència dels canvis en la política fiscal (que poden anul·lar-se), la participació dels treballadors en l'accionariat és sostenible i a llarg termini".³⁶⁴ Es tracta d'una idea potent i pràctica en favor d'un capitalisme més inclusiu.

El treball productiu només esdevindrà una part de la solució a la desigualtat descontrolada si els governs defensen les ocupacions dignes amb salaris dignes i els drets dels treballadors. No n'hi ha prou que les empreses adoptin mesures voluntàries.

2.3

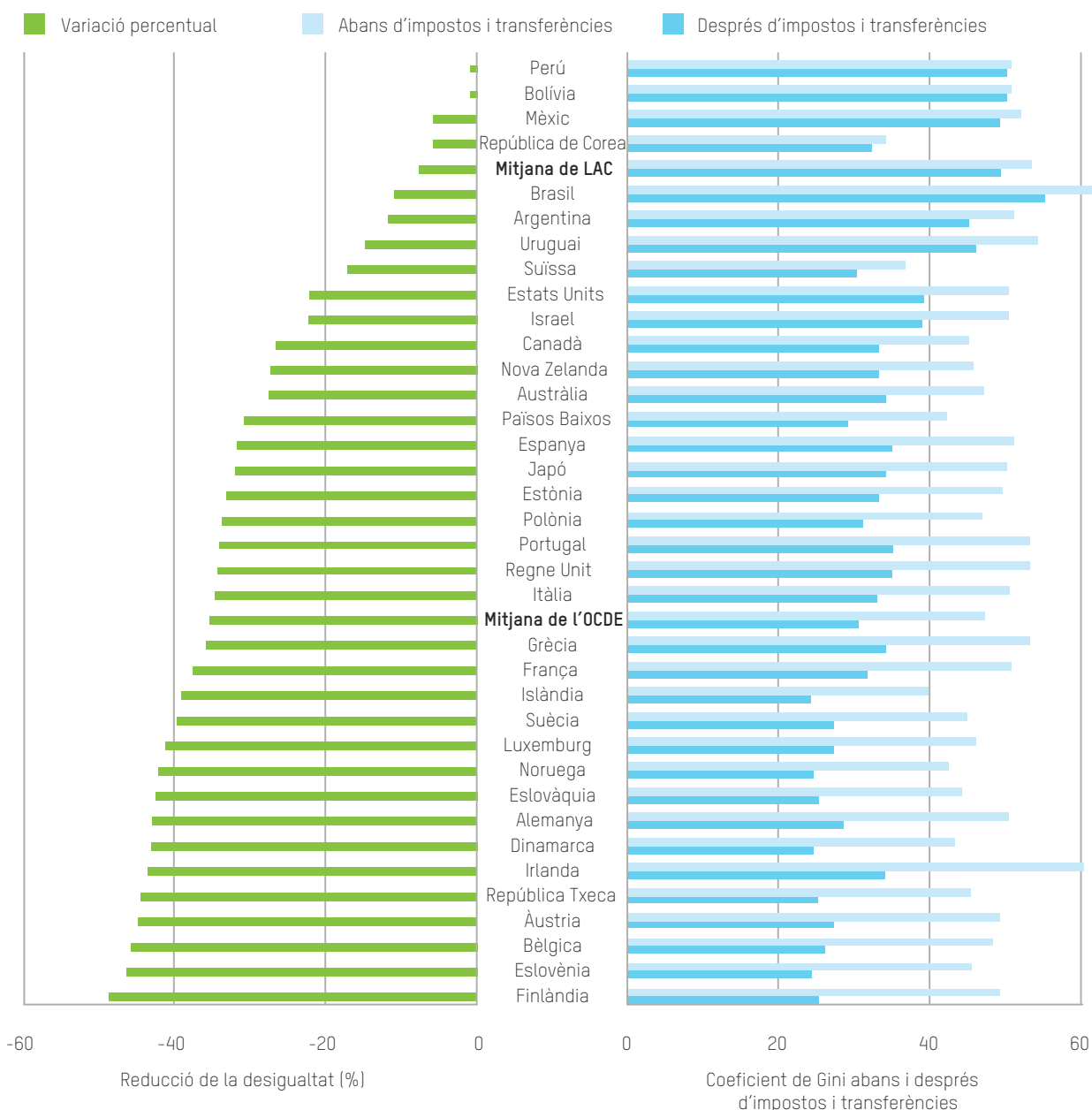
Hamida Cyimana, de 6 anys, fa càlculs en una pissarra a Kigali, Ruanda (2012).
Foto: Simon Rawles/Oxfam

IMPOSTOS I DESPESA PÚBLICA PER EQUILIBRAR LA BALANÇA

El sistema fiscal és una de les eines més importants que els governs tenen per fer front a la desigualtat.

Dades de 40 països mostren la capacitat redistributiva que té un sistema tributari ben dissenyat quan es combina amb la consegüent inversió pública per reduir la desigualtat d'ingressos provocada per les condicions de mercat.³⁶⁵ Finlàndia i Àustria, per exemple, han reduït la desigualtat d'ingressos a la meitat gràcies a un sistema tributari progressiu i eficaç acompanyat d'una despesa social ben orientada.

GRÀFIC 12: Coeficient de Gini (ingressos) abans i després d'impostos i transferències, a l'OCDE i països de Llatinoamèrica i el Carib (LAC) (2010)³⁶⁶

En canvi, els sistemes fiscals mal dissenyats poden empitjorar la desigualtat. Quan les rendes més altes gaudeixen de tipus impositius baixos i exempcions fiscals i poden aprofitar-se de buits legals en matèria impositiva, quan els més rics poden ocultar els seus diners en paradisos fiscals fora de les seves

fronteres, l'Estat sofreix pèrdues quantioses que la resta de ciutadans hem d'assumir, de manera que la riquesa es redistribueix en favor dels més rics.

Experts en fiscalitat internacional i organismes reguladors com l'OCDE i l'FMI reconeixen els perjudicis provocats per les exempcions fiscals, els buits legals en matèria impositiva i els paradisos fiscals,³⁶⁸ però el compromís que demostren a l'hora de buscar-hi solucions no és a l'alçada del problema. La connivència entre les empreses més poderoses i les elits nacionals i mundials fa que els sistemes fiscals nacionals i internacionals siguin cada vegada menys equitatius, fet que agreuja la desigualtat.

EL CAMÍ EQUIVOCAT: EL GRAN FRACÀS FISCAL

Tots els països, ja siguin rics o pobres, comparteixen la necessitat de disposar d'ingressos fiscals que els permetin finançar els serveis essencials, les infraestructures i els "béns" públics que beneficien el conjunt de la societat. Tanmateix, als països en desenvolupament (on la despesa pública i la redistribució són especialment importants per tal que la població surti de la pobresa), els sistemes fiscals acostumen a ser més regressius, i sovint penalitzen els més vulnerables.³⁶⁹ El 20% més pobre de la població de Nicaragua ha de destinar un 31% dels seus ingressos al pagament d'impostos, mentre que el 20% més ric contribueix amb menys del 13% dels seus ingressos.³⁷⁰ Els impostos indirectes (com ara l'impost sobre el valor afegit), que recauen d'una manera desproporcionada sobre els més pobres, representen, de mitjana, el 43% del total recaptat al Pròxim Orient i al nord de l'Àfrica, i fins al 67% a l'Àfrica subsahariana.³⁷¹

//

No hi ha polítics que ens representin. Ja no es tracta només del preu dels bitllets d'autobús. Paguem molts impostos i som un país ric, però no ho percebem a les escoles, els hospitals i les carreteres.

JAMAIME SCHMITT
MANIFESTANT BRASILER³⁶⁷

//

ESTUDI DE CAS

LA DESIGUALTAT DE LA CÀRREGA TRIBUTÀRIA A LA REPÚBLICA DOMINICANA

Bernarda Paniagua Santana a la seva botiga, a Villa Eloísa de las Cañitas, República Dominicana (2014).
Foto: Pablo Tosco/Oxfam

Bernarda Paniagua ven formatges i altres productes a Villa Eloísa de las Cañitas, una de les zones més pobres i desateses de la República Dominicana. Víctor Rojas dirigeix una prestigiosa empresa i viu en una de les zones més riques del país. La Bernarda destina un percentatge més gran dels seus ingressos que en Víctor al pagament d'impostos indirectes. Això succeeix perquè la majoria de la recaptació del país rau en impostos al consum, que afecten més les persones que han de dedicar una part més gran dels ingressos a consumir, és a dir, les persones més pobres. Al barri d'en Víctor, als nens no els falta de res: reben la millor educació possible i un metge els visita a casa quan tenen el més petit símptoma de febre.

En canvi, la Karynely, la filla gran de la Bernarda, va acabar l'institut fa quatre anys i ara ajuda la Bernarda a vendre formatges. No pot continuar estudiant ni trobar una bona feina perquè no té els coneixements informàtics necessaris, ja que a l'escola on ella anava no hi havia cap ordinador.

Els països en desenvolupament també tenen els índexs de pressió fiscal més baixos, la qual cosa significa que són els que estan més lluny d'aconseguir tot el seu potencial recaptatori. Mentre que en les economies avançades, de mitjana, la recaptació fiscal arribava al voltant del 34% del PIB l'any 2011, el percentatge era molt més petit als països en desenvolupament (només entre el 15% i el 20% del PIB).³⁷² Oxfam calcula que, si els països de renda mitjana i baixa (excepte la Xina) reduïssin a la meitat la seva bretxa fiscal, recaptarien un bilió de dòlars addicionals.³⁷³ La baixa recaptació fiscal soscava l'efectivitat en la lluita contra la desigualtat en aquells països que més necessiten la inversió pública per eradicar la pobresa i impulsar un desenvolupament sostenible.

La recaptació fiscal als països en desenvolupament també es veu afeblida per la limitada capacitat de les administracions tributàries. Els països de l'Àfrica subsahariana necessitarien contractar més de 650.000 inspectors fiscals addicionals en el conjunt de la regió per apropar-se a la mitjana d'inspectors

per habitant de l'OCDE.³⁷⁴ No obstant això, tan sols un 0,1% del total de l'ajuda oficial al desenvolupament (AOD) es destina a la reforma o modernització de les administracions tributàries,³⁷⁵ i els programes centrats a enfortir la gestió de les finances públiques, la recaptació fiscal i la participació de la societat civil no són prioritaris.

Deduccions fiscals: una multitud de privilegis fiscals, però només per a una minoria

La “carrera a la baixa” en l'impost de societats és una part fonamental del problema. Les organitzacions multilaterals i les institucions financeres internacionals han encoratjat els països en desenvolupament a oferir incentius fiscals (exempcions i beneficis fiscals o “zones franques”) a fi d'atreure la inversió estrangera directa (IED). Aquests incentius han erosionat considerablement la base fiscal dels països en desenvolupament.

El 1990, només un petit grup de països en desenvolupament oferia algun tipus d'incentius fiscals; en canvi, el 2001, la majoria d'aquests països ho feia.³⁷⁶ La quantitat de zones franques que ofereixen règims fiscals favorables als inversors s'ha disparat als països més pobres del món. El 1980, només un dels 48 països de l'Àfrica subsahariana tenia una zona franca; el 2005, ja eren 17; i la xifra continua creixent.³⁷⁷

Els incentius fiscals que Sierra Leone oferia l'any 2012 a només sis empreses eren equivalents al 59% del pressupost total del país, i a més de vuit vegades la seva despesa en sanitat o set vegades la seva despesa en educació.³⁷⁸ Entre els anys 2008 i 2009, el Govern ruandès va autoritzar exempcions fiscals per un valor que hauria permès duplicar la despesa en educació i sanitat.³⁷⁹

Ja hi ha un ampli consens que veu aquesta “carrera a la baixa” com quelcom molt perjudicial per als països en desenvolupament, atès que tendeix a beneficiar sobretot els qui més guanyen, a més de ser una pèrdua d'ingressos que podrien garantir una cobertura més gran dels serveis públics.³⁸⁰ Els països en desenvolupament depenen més de la recaptació per l'impost de societats i tenen menys capacitat per recórrer a altres fonts d'ingressos, com ara l'impost sobre la renda de les persones físiques. Per tant, qualsevol reducció de l'impost de societats els afecta més.³⁸¹ L'FMI ha demostrat recentment que els acords en matèria fiscal adoptats per un país tenen repercussions en països tercers que poden afeblir considerablement la base imposable de l'impost de societats, especialment en els països en desenvolupament, fins i tot més que l'efecte que tindria als països de l'OCDE.³⁸²

Paradisos fiscals i evasió i elusió fiscals: una combinació perillosa

Les debilitats del sistema fiscal internacional plantegen problemes a tots els països. Els governs amb bona voluntat que tracten de reduir la desigualtat mitjançant polítiques fiscals progressives sovint es veuen frustrats pels interessos creats en els processos internacionals de coordinació fiscal. Cap govern no pot, ell sol, evitar que els gegants empresarials s'aprofitin de l'absència d'una cooperació fiscal efectiva d'àmbit mundial.

Els paradisos fiscals són territoris que mantenen un elevat nivell de secret bancari i una baixa o nul·la tributació tant per a les empreses com per als no-

residents, no exigeixen que hi hagi una activitat econòmica substancial o real per registrar una empresa o un compte bancari i no intercanvien informació fiscal amb altres administracions tributàries. L'evasió i l'elusió fiscals de les multinacionals i dels més rics priva tots els països, rics i pobres, de recursos fonamentals per fer front als problemes econòmics i socials més urgents. Els paradisos fiscals estan dissenyats expressament per facilitar l'evasió i l'elusió.

La utilització dels paradisos fiscals ha esdevingut una pràctica molt generalitzada. En total, les cent principals empreses britàniques posseeixen aproximadament 30.000 filials, de les quals 10.000 estan radicades en paradisos fiscals.³⁸³ Uglad House, a les illes Caiman, és un edifici en el qual hi ha 18.857 empreses registrades, i és famosa per haver portat el president Barack Obama a afirmar que "o bé és l'edifici més gran del món o el frau fiscal més gran de què tenim notícia".³⁸⁴ De la mateixa manera, hi ha 830.000 empreses registrades a les illes Verges britàniques, tot i que té només uns 27.000 habitants. Almenys el 70% de les empreses de la llista Fortune 500 tenen una filial en un paradís fiscal.³⁸⁵ El cas dels grans bancs és especialment notori. Potser el Bank of America hauria de canviar de nom, ja que controla 264 filials estrangeres en paradisos fiscals, 143 de les quals es troben a les illes Caiman.³⁸⁶

Els paradisos fiscals faciliten el procés d'"anada i tornada" que permet a empreses i ciutadans treure diners del seu país, embolcallat en un vel d'opacitat, per tornar a introduir-lo en el país camuflat com IED, la qual cosa permet aquestes empreses i ciutadans aprofitar-se dels beneficis fiscals que s'apliquen únicament a la inversió estrangera. Aquest tipus d'inversions es beneficien així de deduccions fiscals en lloc d'estar subjectes als impostos sobre el capital i la renda a què està subjecta la inversió nacional. Per exemple, més de la meitat de l'IED que ha rebut l'Índia es canalitza des de paradisos fiscals, la major part des de Maurici.³⁸⁷ De fet, el 40% de tots aquests fluxos (55.000 milions de dòlars) procedeix d'un únic edifici situat al cor de la seva capital, Port Louis.³⁸⁸

Els paradisos fiscals també faciliten la manipulació de preus de transferència, el tipus de parany fiscal més freqüent i mitjançant el qual les empreses incrementen deliberadament el preu de les importacions o redueixen el de les exportacions de béns i serveis entre filials del mateix grup. La manipulació deliberada dels preus de transferència és una forma agressiva d'elusió fiscal, però resulta molt complex per a les autoritats fiscals dels països en desenvolupament controlar la manera com les empreses estableixen els preus dels béns i serveis en les transaccions entre filials del mateix grup, sobretot quan s'amaguen darrere de pagaments vinculats a costos per ús de marques i patents o despeses de gestió artificialment sobrevalorats.

Bangla Desh perd 310 milions de dòlars anuals en concepte d'impost de societats a causa de la manipulació dels preus de transferència. Aquesta quantitat permetria finançar gairebé el 20% del pressupost d'educació primària d'un país on només hi ha un professor per cada 75 alumnes en edat d'assistir a l'escola primària.³⁸⁹

La veritable magnitud de les pèrdues econòmiques que sofreixen tots els països a causa de l'evasió i l'elusió fiscals de les multinacionals resulta difícil d'estimar, però els càlculs més conservadors suggereixen una xifra suficientment elevada com per complir dues vegades amb els Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni.³⁹⁰

Resulta preocupant que aquesta tendència no mostri indicis de canvi. Els beneficis registrats per les empreses en paradisos fiscals s'estan disparant, la qual cosa indica que cada vegada és més gran la quantitat de beneficis que es traslladen de manera artificial i intencionada cap a aquestes jurisdiccions de baixa imposició i escassa transparència. A les illes Bermudes, els beneficis empresarials declarats van passar del 260% del PIB el 1999 a més del 1.000% el 2008, i a Luxemburg van créixer del 19% al 208% en el mateix període.³⁹¹

Els ciutadans més rics poden aprofitar-se dels mateixos buits en les diferents legislacions fiscals, així com de l'opacitat. El 2013, Oxfam va calcular que es van perdre aproximadament 156.000 milions de dòlars d'ingressos fiscals al món com a conseqüència dels actius no declarats que les grans fortunes porten a paradisos fiscals.³⁹² Però no es tracta d'un problema que afecti només els països més avançats; es calcula que les grans fortunes salvadorenques oculten 11.200 milions de dòlars en paradisos fiscals³⁹³ malgrat que al seu país el 35% de la població viu en situació de pobresa.³⁹⁴

Per als governs no hi ha cap manera de garantir que aquestes empreses globals i els ciutadans més rics realment tributin la part justa que els correspon, mentre els paradisos fiscals continuïn sent un terreny obert per a la creació de filials sense activitat real.

Per què encara no hi ha hagut una revolució fiscal?

Les decisions en política fiscal tendeixen a veure's dominades per interessos creats, especialment pels lobbies empresarials i les elits, que s'oposen a qualsevol proposta fiscal que suposi incorporar progressivitat i justícia tant a l'àmbit nacional com al mundial. El 1998, l'OCDE va reconèixer que la competència fiscal i la utilització de paradisos fiscals eren pràctiques molt perjudicials i que s'estaven estenent amb un ritme alarmant.³⁹⁵ No obstant això, davant la intensa activitat de lobby per part de grups que representen els interessos dels paradisos fiscals, a més de la pressió exercida pels propis paradisos fiscals i pels governs dels països rics, l'any 2001 els intents de l'OCDE per coordinar mesures en l'àmbit fiscal van quedar pràcticament abandonats.³⁹⁶

Des de la crisi financera del 2008, la reforma fiscal internacional ha tornat a esdevenir una prioritat de l'agenda internacional. Un gran nombre d'empreses molt reconegudes, entre les quals Apple³⁹⁷ i Starbucks³⁹⁸, han quedat en evidència per haver aconseguit eludir el pagament d'impostos, la qual cosa ha generat una àmplia indignació en l'opinió pública. El 2012, els països del G20 van encarregar novament a l'OCDE que engegués un pla d'acció per frenar el trasllat artificial de beneficis i altres mecanismes utilitzats per les multinacionals que erosionen les bases imposables. Aquest mandat va donar lloc a l'actual Pla d'Acció contra l'Erosió de la Base Imposable i el Trasllet de Beneficis (BEPS, segons les sigles angleses). Si es desenvolupés adequadament, podria aportar una coherència molt necessària en l'arquitectura fiscal internacional i contribuir a reduir les pràctiques d'evasió i elusió fiscals de les empreses, la qual cosa afavoriria tant els països rics com els pobres.

Tanmateix, hi ha un alt risc en el procés que està esbiaixat a favor dels interessos dels països rics, i obert a una major capacitat d'influència de les elits econòmiques i empresarials. A finals del 2013, l'OCDE va obrir un període de consultes a totes les parts interessades³⁹⁹ perquè aportessin comentaris

sobre diverses de les propostes presentades, entre les quals el model d'informe país per país. Gairebé el 87% dels comentaris procedien del sector empresarial, per la qual cosa no resulta sorprenent que gairebé tots mostressin la seva oposició a la proposta de més transparència. En total, els països en desenvolupament van enviar únicament cinc contribucions, i les altres 130 procedien de països rics.⁴⁰⁰

Encara hi ha interessos creats que tracten d'obstaculitzar l'avenç cap a una veritable reforma del sistema fiscal internacional.

EL CAMÍ ENCERTAT: L'ESPERANÇA D'UN FUTUR MÉS JUST

Malgrat el fosc entramat de paradisos fiscals i la considerable resistència als canvis, hi ha alguns senyals d'esperança. Alguns països segueixen una línia de reformes adequada i adopten polítiques fiscals que realment contribueixen a reduir la desigualtat. I per a molts actors prestigiosos també queda clar que el sistema fiscal mundial no funciona.

Remar contra corrent

Gairebé nou mesos després que, l'any 2012, Macky Sall fos escollit president del Senegal, el país va adoptar un nou codi tributari per promoure la generació d'ingressos que permetin finançar els serveis públics bàsics. Aquesta reforma va simplificar la normativa fiscal existent, va apujar el tipus nominal en l'impost de societats del 25% al 30%, va reduir l'aplicació de l'impost sobre la renda de les persones més pobres i el va incrementar en un 15% per a les més riques. Encara que al Senegal encara cal impulsar noves reformes, l'enfocament participatiu que es va posar en marxa (es van celebrar moltes rondes de consulta amb representants de la comunitat empresarial i de la societat civil) va obrir la porta a altres reformes progressives que també poden contribuir a reduir la desigualtat, especialment a una revisió del codi miner, per corregir les baixes regalies que paguen actualment les empreses mineres.⁴⁰¹

El 2005, el Govern que acabava de guanyar les eleccions a l'Uruguai, encapçalat pel president José Mujica, va impulsar una reforma que corregís la regressivitat en el disseny del sistema tributari del país. Es van aplicar rebaxes sobre els impostos de consum, es va recuperar l'impost sobre la renda de les persones físiques ampliant-ne la cobertura, es va consolidar l'impost de societats i es van eliminar alguns dels impostos més distorsionadors. El resultat de la reforma va ser una simplificació considerable de l'estructura tributària, amb la reducció de la càrrega fiscal sobre les rendes més baixes i les classes mitjanes, i alhora es va augmentar la pressió fiscal sobre les persones amb més ingressos. Actualment, el nivell de desigualtat després d'impostos és moltíssim més baix.⁴⁰² Malgrat aquest avenç en la política nacional, però, l'Uruguai encara és considerat un paradís fiscal que facilita l'elusió de milers de milions de dòlars que haurien de tributar a altres països.⁴⁰³

Aquestes reformes mostren clarament que, quan hi ha voluntat política, les polítiques poden avançar en la direcció adequada i garantir que els qui més tenen (grans empreses i grans fortunes) contribueixin més.

El consens internacional està canviant

Davant les tensions pressupostàries i la creixent indignació de l'opinió pública, també s'està produint un canvi en el consens internacional. Malgrat les limitacions del procés BEPS anteriorment descrit, el fet que el G8, el G20 i l'OCDE l'incloguessin en la seva agenda del 2013 posa de manifest que hi ha un clar consens sobre la necessitat de reformar radicalment la tributació de les empreses. L'anàlisi de l'OCDE també demostra que cal redefinir les normes internacionals a fi de frenar el trasllat artificial de beneficis i garantir que les empreses tributin allà on té lloc l'activitat econòmica i on es crea valor.⁴⁰⁴

Per la seva banda, l'FMI està reavaluant els criteris tributaris per a la contribució fiscal de les multinacionals. En un informe que s'acaba de publicar, reconeix la necessitat d'adoptar canvis legislatius que permetin traslladar la base impositiva cap als països en desenvolupament.⁴⁰⁵ També ha reconegut que els actuals processos en marxa no aborden adequadament la reassignació "justa" dels criteris fiscals ni reequilibren el poder entre estats a l'hora d'assignar on correspongui l'aplicació d'aquesta base imposable.

El projecte liderat per l'OCDE i les reformes legislatives als Estats Units i la Unió Europea també estan suposant avenços considerables en l'àmbit de la transparència fiscal, amb la finalitat de fer desaparèixer el vel de secretisme que envolta el sistema fiscal mundial. Les institucions europees han obert camí amb l'adopció d'un model de presentació d'informes per als bancs europeus que inclogui, entre altres coses, la llista de les filials de tots els països on operen, el seu volum de beneficis i el lloc on tributen. A més, aquesta informació haurà de ser pública, la qual cosa és especialment important després que molts d'aquests bancs fossin rescatats amb diners públics. El G8 ha avançat també en favor d'una major transparència, impulsant el registre de beneficiaris últims i reals, mitjançant registres públics. Per la seva banda, el G20 ha acordat un nou estàndard internacional per a l'intercanvi automàtic d'informació amb finalitats fiscals.

Així mateix, es barregen propostes alternatives que estan aconseguint que governs i institucions internacionals hagin de prendre mesures més significatives. Per exemple, l'FMI, en una publicació recent, considera necessari explorar el "model de taxació unitari basat en una renda mundial", un mètode alternatiu promogut per acadèmics i algunes organitzacions de la societat civil a fi de garantir que les empreses tributen allà on té lloc l'activitat econòmica.⁴⁰⁶ Deu països de la Unió Europea també han acordat treballar plegats per establir una taxa sobre les transaccions financeres que, si s'apliqués a una àmplia gamma de transaccions, podria desincentivar les operacions especulatives i generar entre 30.000 i 35.000 milions d'euros anuals.⁴⁰⁷

El debat sobre els impostos sobre el capital en els àmbits mundial i nacional ha captat l'atenció de l'opinió pública gràcies al llibre de Thomas Piketty *El capital en el segle XXI*, que proposa un impost mundial sobre el capital a fi de posar fre a la concentració de riquesa excessiva. L'autor planteja un gravamen amb una escala que vagi del 0,1% (per a aquells que tenen una fortuna que no supera el milió d'euros) al 10% (per als qui tenen "diversos centenars de milions o diversos milers de milions d'euros").⁴⁰⁸

El Govern brasiler també va presentar al Congrés una proposta de llei sobre un impost a la riquesa l'any 2013, després dels disturbis que van assolir el país.⁴⁰⁹

El 2012, es va comentar que l'FMI estava considerant la possibilitat d'establir un gravamen sobre la riquesa a un tipus del 10% en una sola vegada, amb l'objectiu de fer tornar molts països europeus a les ràtios de deute públic/PIB prèvies a la crisi. Però ràpidament es va negar que la institució donés suport a aquesta idea.⁴¹⁰ Sens dubte, la crisi econòmica i financera i el llibre *El capital en el segle XXI* han obert un debat seriós sobre com gravar la riquesa per fer front a la desigualtat econòmica. Oxfam ha calculat que si actualment s'apliqués un impost de l'1,5% sobre el patrimoni dels mil·lionaris del món, es podrien recaptar 74.000 milions de dòlars. Amb aquesta xifra n'hi hauria prou per compensar el dèficit anual de finançament que caldria per poder escolaritzar tots els infants i proporcionar assistència sanitària en els 49 països més pobres del món.⁴¹¹

Més enllà de les xifres: la fiscalitat defineix el nostre model de societat

"La manera com les persones tributen, quines persones tributen i sobre què es tributa són aspectes que diuen més sobre una societat que cap altra cosa."

Charles Adams⁴¹²

Els impostos són fonts d'ingressos essencials per finançar els serveis, les infraestructures i els "béns públics" que ens beneficien a tots, i poden arribar a ser l'eix de vinculació entre la ciutadania i l'Estat. Els governs han de reconstruir la confiança en el sistema fiscal i demostrar que, quan es dissenyen i gestionen com cal, el sistema tributari i la despesa pública poden reforçar la base d'una societat digna i cohesionada i servir amb justícia a tothom.

Les reformes dutes a terme a l'estat de Lagos, a Nigèria, han demostrat que és possible posar fi al cercle viciós de desconfiança cap als governs. Des que va arribar al poder el maig del 2007, el governador Babatunde Fashola ha invertit en carreteres i educació i ha comunicat als 15 milions d'habitants de l'estat que aquests serveis públics s'han finançat amb els seus impostos. Fashola va mantenir la seva enorme popularitat i va ser reelegit el 2011 amb una àmplia majoria. Aquell mateix any, un 74% dels ciutadans de Lagos, un percentatge realment significatiu, estaven satisfets amb la manera com el governador Fashola havia invertit els impostos fins aleshores. Això demostra que, encara que la ciutadania de molts països en desenvolupament (on normalment es considera que els governs són inútils i corruptes) està poc disposada a pagar impostos, unes reformes fiscals eficaces poden millorar ràpidament aquesta predisposició.⁴¹³

Són indicis esperançadors de cara al futur. Com acostuma a succeir, però, transformar la retòrica i el debat en mesures concretes requerirà una mobilització política suficientment gran com per obligar els governs a solidaritzar-se amb el 99% de la població i oposar-se als interessos particulars que es resisteixen a les reformes.

2.4

SANITAT I EDUCACIÓ: ARMES PODEROSSES EN LA LLUITA CONTRA LA DESIGUALTAT

Serveis públics com la sanitat o l'educació són fonamentals en la lluita contra la pobresa i la desigualtat.

Cartell col·locat damunt de la finestra de la farmàcia de l'hospital infantil Ola During, on es pot llegir "Gratis per als infants menors de 5 anys", a Freetown, Sierra Leone (2011).

Foto: Aubrey Wade/Oxfam

ESTUDI DE CAS

GHANA: LA DEBILITAT DELS SISTEMES DE SALUT ELS COSTA LA VIDA ALS MÉS POBRES

Babena Bawa era un agricultor del districte ghanès de Wa East, una zona remota i subdesenvolupada de la regió nord-occidental de Ghana, on set centres de salut atenen una població de gairebé 80.000 persones. No hi ha hospitals, ni metges qualificats, i només un professional de la infermeria per cada 10.000 persones. El maig del 2014, en Babena va morir a causa de la picada d'una serp que podria haver-se tractat fàcilment si algun dels centres de salut del seu districte hagués tingut reserves de l'antídot necessari. En Babena va passar les seves últimes hores de vida en una desesperada cursa contrarellotge per intentar arribar a l'hospital de la regió, a 120 km de distància. La carretera que condueix al centre regional estava en molt males condicions, el viatge va ser massa llarg i en Babena va morir abans d'arribar-hi.

La història d'en Babena contrasta clarament amb la del candidat presidencial Nana Akufo-Addo, que, quan el 2013 va tenir problemes cardíacs, va poder volar a Londres per rebre-hi tractament especialitzat.

Tenen la capacitat de transformar les societats, en permetre a les persones reivindicar els seus drets i exigir responsabilitats als governs. Donen veu a la ciutadania, permetent-li fer front a les lleis que perpetuen la desigualtat econòmica i millorar les seves oportunitats de futur. Es calcula que, si totes les dones tinguessin accés a educació primària, la incidència del matrimoni infantil i de la mortalitat infantil podria ser sis vegades menor, i la mortalitat materna cauria dos terços.⁴¹⁴

A més, hi ha proves que demostren que els serveis públics poden ser grans anivelladors en termes econòmics i poden suavitzar els pitjors efectes de la desequilibrada distribució dels ingressos i la riquesa actual. Els països de l'OCDE que van incrementar la despesa en serveis públics durant la primera dècada del segle XXI van aconseguir reduir la desigualtat d'ingressos, i ho van fer amb un índex d'èxit cada vegada més gran.⁴¹⁵ Entre els anys 2000 i 2007, els "ingressos virtuals" proporcionats pels serveis públics van reduir la desigualtat d'ingressos en una mitjana del 20% en el conjunt de l'OCDE.⁴¹⁶

Les tendències a llarg termini als països més pobres també reflecteixen aquestes conclusions. Els estudis demostren que, si es tenen en compte els "ingressos virtuals" derivats de l'atenció sanitària i l'educació, la desigualtat dels ingressos reals també s'ha reduït entre un 10% i un 20% en cinc països de l'Amèrica Llatina: Argentina, Bolívia, el Brasil, Mèxic i l'Uruguai.⁴¹⁷ A onze dels dotze països asiàtics analitzats, es va demostrar que la despesa pública en sanitat reduïa la desigualtat.⁴¹⁸ L'educació ha tingut un paper clau en la reducció de la desigualtat al Brasil,⁴¹⁹ i ha contribuït a mantenir uns nivells baixos de desigualtat d'ingressos a la República de Corea.⁴²⁰

No obstant això, el disseny, el finançament i la prestació dels serveis públics determinen fins a quin punt aquests són capaços de desenvolupar tot el seu

potencial de reducció de la desigualtat. Lamentablement, avui dia, en massa casos les decisions polítiques castiguen els pobres, ofereixen privilegis a les elits i enforteixen la desigualtat econòmica existent.

EL CAMÍ EQUIVOCAT: RETALLADES, TARIFES, PRIVATITZACIÓ I MEDICAMENTS NOMÉS PER A LES ELITS

Els serveis públics universals són una eina poderosa en la lluita contra la desigualtat. Tanmateix, el predomini dels interessos creats i les males eleccions polítiques (retallades pressupostàries, aplicació de tarifes a usuaris i privatitzacions) poden agreujar encara més la desigualtat.

Baix nivell de despesa pública i retallades

Els governs de molts països no estan complint amb les seves responsabilitats. El Govern de l'Índia inverteix gairebé el doble en despesa militar que en sanitat.⁴²¹ Fins ara, només sis països africans han complert amb el compromís d'Abuja de dedicar el 15% del pressupost estatal a la sanitat. Entre els anys 2008 i 2012, més de la meitat dels països en desenvolupament va retallar la seva despesa en educació i dues tercers parts ho van fer amb la despesa en sanitat.⁴²²

També hi ha un desequilibri que desvia la despesa pública en sanitat i educació cap a les zones urbanes més acabalades, i l'allunya de la inversió en escoles i centres de salut a les zones rurals més pobres. Els serveis de més qualitat es concentren sobretot als pobles i ciutats grans. A Malawi, on el nivell de despesa pública per cada infant en edat de rebre educació primària és un dels més baixos del món, sorprenentment, el 73% dels fons públics destinats al sector educatiu beneficien el 10% de la població amb nivell educatiu més alt.⁴²⁴

//

Qualsevol tarifa que hagin de pagar directament de la seva pròpia butxaca, per petita que sigui, pot reduir enormement la utilització [per part de les persones pobres] dels serveis necessaris. És tan injust com innecessari.

JIM YONG KIM
PRESIDENT DEL BANC
MUNDIAL⁴²³

//

Les tarifes encara suposen un cost desorbitat per a moltes persones

ESTUDI DE CAS

LA DESIGUALTAT DE LA CÀRREGA TRIBUTÀRIA A LA REPÚBLICA DOMINICANA

La família Hovhannisyan, de la comunitat rural de Verin Getak, a Armènia (2013). Foto: Oxfam

L'any 2010, Armènia va dedicar a la despesa en atenció sanitària un 1,62% del seu pressupost total. Aquesta manca d'inversió ha obligat la població a pagar quantitats considerables directament de la seva butxaca a fi de cobrir les seves necessitats mèdiques.

L'elevat cost de l'atenció sanitària a Armènia ha posat en Karo i la seva dona Anahit en una situació econòmica difícil. L'Anahit pateix hipertensió arterial i prolapse uterí, la qual cosa requereix una intervenció quirúrgica, mentre que en Karo ha sobreviscut a un infart de miocardi i continua patint les complicacions provocades per la diabetis que pateix. No compleixen els requisits per rebre atenció sanitària subvencionada i, a conseqüència del seu estat de salut, s'han vist obligats a sol·licitar un préstecs caríssims, a més de vendre les joies i el bestiar que tenien. Amb cada nou problema de salut que sorgeix, la família s'enfonsa més i més en l'endeutament i la pobresa.

//

Vaig anar a operar-me de cataractes. Em van dir que costava 7.000 lliures egípcies. Només en tenia 7, així que vaig optar per quedar-me cega.

UNA DONA DE 60 ANYS D'UN LLOGARET REMOT D'EGIPTE

//

Quan els serveis essencials no són gratuïts, milions de persones es veuen excloses de l'accés a l'atenció sanitària i l'educació. Cada any, cent milions de persones de tot el món cauen en la pobresa pel fet d'haver de pagar l'atenció sanitària de la seva butxaca.⁴²⁵ Un problema greu de salut pot condemnar una família a la pobresa o a la ruïna durant generacions. El pagament de l'atenció sanitària també agreuja la desigualtat econòmica als països rics: als Estats Units, els deutes per despeses mèdiques van contribuir al 62% de les fallides de ciutadans l'any 2007.⁴²⁶

S'ha demostrat que les taxes educatives acostumen a dissuadir de la matriculació escolar, especialment en l'educació secundària. Això succeeix perquè els més pobres simplement no poden permetre's enviar els fills a centres escolars que cobrin taxes, ni tan sols quan es considera que aquestes taxes són baixes.

Les dones i les nenes són les que pateixen més quan els serveis públics són de pagament. A molts països, el seu baix estatus i la seva falta de control sobre l'economia familiar impliquen que elles són les últimes a rebre educació o atenció mèdica. Fins i tot el Banc Mundial (que durant molt temps va promoure l'aplicació de tarifes) ha canviat de postura pel que fa a aquesta qüestió. Tot i això, continua havent-hi tarifes a molts dels països més pobres del món.

Un desviament perillós

S'està destinant una quantitat considerable de diners públics a enfortir el sector privat amb ànim de lucre, mitjançant subvencions directes i deduccions fiscals. A l'Índia, molts hospitals privats contractats i subvencionats per l'Estat per proporcionar tractament mèdic gratuït als pacients pobres no ho estan fent.⁴²⁷ Al Marroc, el recent i ràpid increment dels col·legis privats, que gaudeixen de fons del Govern i deduccions fiscals, ha vingut acompanyat d'un augment de les diferències en els resultats educatius. El 2011, els nens més pobres de les zones rurals tenien 2,7 vegades menys probabilitats d'assolir les capacitats de comprensió lectora bàsiques que els nens més rics de les zones urbanes; aquesta diferència s'ha ampliat en un 20% des del 2006.⁴²⁸

Al seu torn, els governs dels països en desenvolupament participen cada vegada més en cares i arriscades aliances publicoprivades. Lesotho constitueix un dramàtic exemple de com aquesta estratègia pot desviar els escassos recursos públics d'allà on són més necessaris i aguditzar la desigualtat en un país que ja figura entre els menys equitatius del món.⁴²⁹

ESTUDI DE CAS

UNA ALIANÇA PUBLICOPRIVADA EN L'ÀMBIT SANITARI POT PROVOCAR QUE EL MINISTERI DE SANITAT DE LESOTHO FACI FALLIDA

L'hospital Queen Mamohato, situat a Maseru, la capital de Lesotho, va ser dissenyat, construït i finançat a través d'una aliança publicoprivada (PPP, segons les sigles angleses) que inclou la prestació de tots els serveis clínics. La PPP es va establir seguint el consell de la Corporació Financera Internacional, l'instrument del Banc Mundial encarregat de la inversió del sector privat, amb la promesa que, amb el mateix cost anual, la PPP oferiria molts més serveis d'atenció sanitària, i de millor qualitat, que l'antic hospital públic.

Tres anys després, l'hospital i els tres centres de salut de la PPP:

- Costen 67 milions de dòlars anuals (com a mínim tres vegades més del que costaria actualment l'antic hospital públic) i consumeixen el 51% del pressupost sanitari total del Govern.
- Desvien recursos que els serveis sanitaris de zones rurals (on viuen tres quarts parts de la població i van en augment les taxes de mortalitat) necessiten urgentment.

(CONTINUACIÓ DE L'ESTUDI DE CAS)

- Esperen generar per als accionistes un rendiment del 25% sobre el capital aportat i un benefici net que multiplica per 7,6 vegades la inversió inicial.

Mentrestant, el Govern de Lesotho està compromès a complir 18 anys de contracte.

L'escalada de costos ha suposat que el Govern prevegi un increment de la despesa sanitària pública del 64% en els tres anys vinents. El 83% d'aquest increment correspon a la línia pressupostària que cobreix la PPP. Això suposa un minvament dels ja escassos fons públics dedicats a finançar professionals de la infermeria, centres de salut rurals i altres mecanismes d'eficàcia provada a l'hora de portar l'atenció sanitària als més pobres i reduir la desigualtat.

Per a més informació, consulteu A. Marriott (2014) "Un desvío peligroso. El PPP modelo de la IFC amenaza con arruinar el presupuesto del Ministerio de Salud de Lesoto", Oxfam: <http://oxf.am/5qa>

Els governs dels països rics i els organismes donants (com ara el Banc Mundial, l'Agència dels Estats Units per al Desenvolupament Internacional, el Departament de Desenvolupament Internacional del Regne Unit o la Unió Europea) també defensen una major participació del sector privat en la prestació de serveis.⁴³⁰ Això només pot tenir un resultat: més desigualtat econòmica.

De fet, un nivell elevat de participació privada en el sector sanitari va associat al fet que les persones pobres siguin víctimes d'una major exclusió, en termes generals, del tractament i l'atenció mèdics. En tres dels països asiàtics amb més bons resultats en aquest àmbit, països on s'ha aconseguit la cobertura sanitària universal o s'aconseguirà aviat (Sri Lanka, Malàisia i Hong Kong), el sector privat no és gens rellevant per al 20% més pobre de la població.⁴³¹ Dades recents i més detallades de l'Índia han revelat que la majoria de les dones que estan entre el 60% de la població femenina més pobre recorren als serveis públics per donar a llum, mentre que els serveis privats atenen les que estan entre el 40% més ric.⁴³² Els serveis privats beneficien més els rics que els més necessitats i incrementen la desigualtat econòmica.

En l'àmbit educatiu, hi ha cada vegada més entusiasme per les anomenades "escoles privades poc oneroses" (LFPS, segons les sigles angleses). Aquestes escoles, però, resulten prohibitives per a les famílies amb menys recursos i estan ampliant les diferències entre rics i pobres. A Ghana, enviar un nen a una d'aquestes escoles "poc oneroses" de la cadena Omega suposaria el 40% del pressupost d'una de les famílies més pobres.⁴³³ Per al 20% més pobre de les famílies del Pakistan, enviar tots els fills a una escola d'aquest tipus s'emportaria aproximadament el 127% dels ingressos familiars.⁴³⁴ A Malawi⁴³⁵ i a les zones rurals de l'Índia⁴³⁶ és habitual que les famílies pobres es juguin totes les cartes a donar prioritat a un o dos dels fills,⁴³⁷ i normalment són les nenes les que surten perdent: un estudi fet a l'Índia va posar de manifest que el 51% dels nens anaven a escoles "poc oneroses", enfront de només el 34% de les nenes.⁴³⁸

Els més rics poden triar i tenir accés a l'atenció sanitària i l'educació fora del sistema públic. Això afebleix el contracte social entre els ciutadans i l'Estat, i és perjudicial per a la democràcia. Quan són només els més pobres els qui utilitzen els sistemes públics, la classe mitjana-alta, majoritàriament urbana i amb més influència política i econòmica, no té cap interès personal que la impulsi a defensar la despesa en els serveis públics, a més de menys incentius per pagar impostos. Això desencadena una espiral descendent de deteriorament de la qualitat, com també el risc que les desigualtats estructurals s'agreugin, ja que els rics estan cada vegada més separats de la realitat i del patiment de les "subclasses".⁴³⁹

El sistema educatiu argentí ens ensenya una lliçó sobre aquest futur dual, ja que l'increment gradual de la desigualtat d'ingressos s'ha vist acompanyat d'una major segregació en l'educació.⁴⁴⁰ Les dades de Xile també demostren que la possibilitat d'optar per estar dins o fora del sistema públic ha repercutit negativament en l'eficiència i l'equitat del conjunt del sistema sanitari.⁴⁴¹

Les normes internacionals constitueixen una amenaça per als serveis públics

Com en el cas dels sistemes fiscals, les normes internacionals també poden socavar la política nacional. Les empreses de serveis sanitaris i educatius han pressionat durant molt de temps l'Organització Mundial del Comerç perquè s'estableixin normatives internacionals que exigeixin als països obrir els seus sectors sanitari i educatiu a interessos comercials privats; recentment, Wikileaks ha revelat que hi ha plans per presentar un acord sobre el comerç de serveis entre 50 països que garantiria la privatització dels serveis públics.⁴⁴²

En termes més immediats, les clàusules de propietat intel·lectual incloses en els acords de comerç i inversió actuals, que obliguen els governs a ampliar les patents de medicaments que salven vides, estan exhaurint els pressupostos nacionals de salut dels països en desenvolupament i impossibilitant que es puguin oferir molts tractaments que són de gran necessitat. Per exemple, dels 180 milions de persones infectades amb el virus de l'hepatitis C, la majoria no poden beneficiar-se de nous medicaments eficaços pel fet de viure en països del Sud, on ni els pacients ni els governs poden permetre's pagar una factura mèdica de 1.000 dòlars diaris.⁴⁴³ A l'Àsia, els medicaments constitueixen fins a un 80% de les despeses sanitàries directes.⁴⁴⁴ I encara que són els països pobres els més afectats pels preus dels medicaments, els països rics no són immunes al seu elevat cost. La despesa farmacèutica dels governs europeus es va incrementar en un 76% entre els anys 2000 i 2009,⁴⁴⁵ i actualment alguns països rebutgen oferir als pacients medicaments nous contra el càncer a causa del seu alt preu.

La forta protecció de la propietat intel·lectual també és un obstacle per a la competència dels medicaments genèrics, que constitueixen el mètode més eficaç i sostenible per reduir els preus. Només després que les empreses índies de genèrics entressin al mercat dels medicaments contra el VIH, els preus d'aquestes medicines es van reduir de 10.000 a aproximadament 100 dòlars anuals per pacient (la qual cosa va fer possible finalment que donants i governs poguessin finançar el tractament per a més de 12 milions de persones).⁴⁴⁶ No obstant això, s'està pressionant els països en desenvolupament perquè signin nous acords de comerç i inversió que, com l'Acord Transpacífic, reforcen la protecció de la propietat intel·lectual, amb la

qual cosa posen moltes vides en perill i, en últim terme, fan més gran la bretxa entre rics i pobres.

Quins interessos es defensen quan no es defensa l'interès general?

Tant en l'àmbit nacional com en el global, són poderoses coalicions d'interessos creats les que elaboren les lleis i dicten els termes del debat. Els governs dels països rics i les multinacionals utilitzen els acords de comerç i inversió per promoure els seus propis interessos, creant monopolis que apugen els preus dels medicaments i obliguen els països en desenvolupament a obrir els seus sectors sanitari i educatiu a interessos comercials privats.

A Sud-àfrica, les empreses privades d'assegurances mèdiques han estat acusades de pressionar contra la implantació d'un nou sistema nacional d'assegurança mèdica que promet oferir atenció sanitària bàsica a tota la ciutadania.⁴⁴⁷ L'any 2013, l'empresa farmacèutica Eli Lilly, dels Estats Units, va presentar una demanda de 500 milions de dòlars contra el Govern del Canadà per haver invalidat les patents de dos dels seus medicaments.⁴⁴⁸

El fet que només el 10% de la despesa farmacèutica en R+D es destini a malalties que afecten principalment el 90% més pobre de la població mundial⁴⁴⁹ serveix per recordar que les grans empreses farmacèutiques dicten les prioritats per ajustar-les als seus propis interessos comercials a costa de les necessitats de salut pública de la població. No és casualitat que no hi hagi cura per a l'ebola, ja que no hi ha hagut pràcticament inversió destinada a una malaltia que afecta principalment persones pobres de l'Àfrica.⁴⁵⁰ A Europa, la indústria farmacèutica dedica més de 40 milions d'euros anuals per influir en la presa de decisions de la Unió Europea, mitjançant un exèrcit d'aproximadament 220 lobistes.⁴⁵¹ Sovint aquesta influència es veu reforçada pels estrets vincles que aquestes empreses mantenen amb el poder. Per exemple, és molt coneguda l'existència d'una "porta giratòria" entre l'Oficina del Representant de Comerç dels Estats Units, que estableix les polítiques i normes comercials, i la poderosa organització Pharmaceutical Research and Manufacturers of America.⁴⁵²

Margaret Chan, directora general de l'Organització Mundial de la Salut (OMS) ho va explicar molt bé el 2014: "Alguna cosa bàsica funciona malament en aquest món quan una empresa pot oposar-se a unes polítiques governamentals establertes per protegir els ciutadans d'un producte [el tabac] que mata. Si els acords [comercials] impedeixen l'accés a medicaments assequibles, hem de preguntar-nos: de debò que això és progrés, especialment quan el cost de l'atenció sanitària s'està disparant a tot el món?".⁴⁵³

A escala nacional, les decisions sobre quant inverteixen els governs en serveis públics i qui se'n beneficia en última instància estan determinades per les lluites de poder entre grups amb interessos oposats. Massa sovint es prioritzen les necessitats de les elits econòmiques, mentre les reformes progressistes dels serveis públics troben resistència. A molts països de l'Amèrica Llatina, una vegada que es van instaurar les assegurances mèdiques entre els treballadors del sector formal, els intents d'ampliar la cobertura es van enfrontar a l'oposició dels qui ja estaven afiliats a aquestes assegurances, que no volien que els seus beneficis es "diluïssin".

**A MALALTIES QUE AFECTEN
PRINCIPALMENT EL 90% MÉS POBRE
DE LA POBLACIÓ MUNDIAL**

EL BON CAMÍ: REIVINDICAR L'INTERÈS GENERAL

Els governs han de recuperar el control de les polítiques públiques i garantir que els serveis públics es planifiquin, financin i proporcionin en favor de l'interès general, de manera que es pugui desenvolupar tot el seu potencial de reducció de la desigualtat. Alguns països constitueixen un bon exemple en aquest sentit, i ofereixen l'esperança que és possible triar el camí encertat. Per

tal que els governs optin per aquest camí, cal que la ciutadania es mobilitzi i expressi la seva opinió sobre unes decisions polítiques que, fins ara, han estat dominades per interessos creats.

Cobertura sanitària universal

La creixent atenció que rep la cobertura sanitària universal, en virtut de la qual totes les persones haurien de rebre l'atenció sanitària que necessiten sense que això els suposi dificultats econòmiques, obre la possibilitat de millorar enormement l'accés a l'atenció sanitària i reduir la desigualtat.

El 2013, Margaret Chan va descriure la cobertura sanitària universal com "el concepte més poderós que la sanitat pública pot oferir".⁴⁵⁴ Pel que fa al Banc Mundial, el seu president, Jim Yong Kim, ha afirmat amb rotunditat que la cobertura sanitària universal és essencial en la lluita contra la desigualtat, i ha declarat que és "crucial per aconseguir els objectius mundials [del Banc Mundial] d'eradicar la pobresa extrema l'any 2030 i promoure una prosperitat compartida".⁴⁵⁵

Alguns governs ja han començat a prendre mesures en aquest àmbit. La Xina, Tailàndia, Sud-àfrica i Mèxic són algunes de les economies emergents que estan augmentant ràpidament la inversió pública en atenció sanitària. Molts països de renda baixa han posat en funcionament polítiques d'atenció sanitària gratuïta per a tots o alguns dels seus ciutadans com a primer pas cap a la cobertura sanitària universal, per exemple eliminant les tarifes a usuaris pels serveis de salut materna i infantil. Els països que més han avançat cap a la consecució de la cobertura sanitària universal han donat prioritat al finançament de l'atenció sanitària amb càrrec als pressupostos generals de l'Estat, en lloc de dependre de primes d'assegurança o del pagament directe dels ciutadans. Cada pas en aquesta direcció de proporcionar accés a l'atenció sanitària a tothom pot reduir considerablement la desigualtat.

Abans que Tailàndia introduís l'any 2002 el seu sistema de cobertura universal, gairebé un terç de la població no tenia cobertura sanitària;⁴⁵⁶ la major part d'aquestes persones treballaven en el sector informal i no podien permetre's pagar les primes de les assegurances mèdiques. El Govern tailandès va passar a finançar la cobertura sanitària amb càrrec als pressupostos de l'Estat, i en només deu anys va reduir el percentatge de població sense cobertura sanitària a menys d'un 4%.⁴⁵⁷ Gràcies a aquesta reforma progressista, els diners que la població més pobre dedicava a cobrir el cost de l'atenció sanitària es va reduir a menys de la meitat durant el primer any.⁴⁵⁸ El percentatge de llars sumides en la pobresa a causa de pagaments excessius per l'atenció mèdica va caure del 7,1% l'any 2000 al 2,9% el 2009.⁴⁵⁹ Les taxes de mortalitat infantil i materna es van desplomar.

ESTUDI DE CAS

ATENCIÓ SANITÀRIA GRATUÏTA AL NEPAL

Un grup de mares joves s'esperen amb els seus fills per a un reconeixement mèdic en un petit centre de salut públic d'una zona rural de Makwanpur, al Nepal (2010). Foto: Mads Nissen/Berlingske

Des del 2005, el Govern del Nepal ha millorat notablement l'accés a l'atenció sanitària, eliminant les tarifes a usuaris dels serveis d'atenció primària (incloent-hi els medicaments bàsics) i oferint incentius econòmics a les dones que donin a llum en un centre de salut. En els districtes més pobres del Nepal, el percentatge de dones que van donar a llum en un centre de salut es va multiplicar per més de tres, passant del 6% al 20%, en només quatre anys.⁴⁶⁰ Abans d'aquestes reformes, el 20% de les dones amb rendes més altes tenia una probabilitat sis vegades més gran de donar a llum en un centre de salut que el 20% més pobre de les dones. Aquesta ràtio es va reduir a la meitat quan es van eliminar les tarifes a què estaven subjectes els parts.⁴⁶¹

"Sóc treballadora sanitària des de fa 18 anys. El nombre de pacients ha augmentat moltíssim des que es van establir els serveis de salut materna gratuïts. Normalment assistíem només quatre o cinc parts al mes, i ara atenem més de 20 dones. Abans era molt car venir al centre de salut, però ara les dones poden donar a llum aquí de manera segura i gratuïta i no han d'esperar que els marits els en donin els diners."

Infermera llevadora de Surkhet, Nepal

També s'han aconseguit victòries enfront dels tenaços intents d'algunes grans empreses farmacèutiques d'impedir l'accés a medicaments assequibles. El 2013, el Tribunal Suprem de l'Índia va rebutjar la patent de Glivec®/Gleevec®, un tractament contra el càncer desenvolupat per Novartis. Ara, els malalts de leucèmia mieloide crònica poden prendre les versions genèriques de Glivec per només 175 dòlars al mes, un preu amb el qual els governs haurien de poder pagar el tractament dels pacients i que és gairebé quinze vegades inferior als 2.600 dòlars que cobrava Novartis.⁴⁶²

Avenços prometedors en l'educació

Des de la creació del moviment Educació per a Tothom i l'adopció dels ODM, el món ha experimentat un avenç impressionant pel que fa al nombre d'infants que reben educació primària. Gràcies al creixent suport dels donants, a la despesa pública i a la condonació del deute, un grup de països ha pogut eliminar les taxes escolars i accelerar així l'accés dels nens més pobres a l'educació. Per exemple, a Uganda, la matriculació es va incrementar en un 73% en només un any (passant de 3,1 milions a 5,3 milions d'infants) després de l'eliminació de les taxes escolars,⁴⁶³ una mesura fonamental per fer front a la desigualtat i oferir més oportunitats als més pobres.

Tanmateix, la qualitat de l'educació oferta s'ha ressentit en aquests països, ja que no han aconseguit acompanyar l'augment de la matriculació d'una inversió adequada en professors formats, instal·lacions i material. Aquesta situació, que s'ha vist agreujada per l'irregular compromís dels donants i la reducció dels pressupostos públics a causa de la crisi econòmica mundial, amenaça de reforçar les desigualtats en termes de qualitat educativa entre els sectors públic i privat, i entre els nens més rics i els més pobres.

A més de l'eliminació de les taxes escolars, calen inversions complementàries i específiques a fi d'oferir als infants exclosos una educació de qualitat. Per exemple, finançament addicional per als col·legis de les zones rurals i desateses, així com polítiques dirigides a abordar altres obstacles econòmics que impedeixin l'accés a l'educació dels nens pobres (uniformes, transport, material escolar) i una major responsabilitat envers l'educació de qualitat a través de la participació activa de la comunitat en la gestió escolar.

Alguns països han pres la iniciativa en aquest àmbit. Per exemple, el Brasil ha liderat un seguit de reformes que milloren l'accés a una educació de qualitat i dediquen més fons públics a l'educació dels infants pobres, que sovint pertanyen a comunitats indígenes i negres.⁴⁶⁴ Aquestes reformes han contribuït a reduir la desigualtat en l'accés a l'educació des de mitjan dècada del 1990: la mitjana de temps d'escolarització del 20% més pobre dels nens s'ha duplicat, passant de quatre a vuit anys.⁴⁶⁵ La inversió en educació i atenció sanitària ha tingut un paper clau en la reeixida reducció de la desigualtat duta a terme pel Brasil recentment.

Diversos països de l'Àsia Oriental, com ara la República de Corea, el Japó o Singapur, han engegat programes específicament concebuts per promoure un aprenentatge equitatiu, per exemple a través de la inversió en professorat molt preparat. Actualment, l'aprenentatge dels estudiants, fins i tot en el cas dels més pobres, se situa per sobre del llindar mínim.⁴⁶⁶ Hi ha dades que mostren clarament que convertir l'equitat en un objectiu explícit de la política educativa pot millorar els resultats educatius de manera generalitzada.

La inversió pública en atenció sanitària i educació per a tota la població és una eina poderosa per abordar la desigualtat, i aquests exemples demostren que el canvi és possible, encara que impliqui haver de lluitar contra interessos creats.

L'ajuda pot fer front a la desigualtat i al segrest democràtic

Els sistemes fiscals i la mobilització de recursos domèstics són vitals per impulsar la despesa pública. Aprofitar l'ajuda i invertir-la bé, per exemple en els serveis públics de qualitat que els ciutadans necessiten i exigeixen, també ha contribuït a reduir la pobresa i la desigualtat en alguns països, on l'ajuda s'ha utilitzat per finançar els plans nacionals de serveis públics i impulsar la despesa pública.

El 2004, més d'una quarta part de l'ajuda rebuda per Ruanda (un país que havia dedicat deu anys a reconstruir les institucions nacionals i l'estabilitat econòmica després del genocidi del 1994) era ajuda pressupostària: ajuda a llarg termini que pot reforçar els sistemes sanitari i educatiu, a més de contribuir a l'enfortiment institucional. L'augment continuat de l'ajuda pressupostària fins al 2004 va permetre al Govern eliminar les taxes escolars en l'educació primària i la secundària bàsica, augmentar el pressupost per al tractament de persones amb VIH i sida i proporcionar crèdits agrícoles als agricultors.⁴⁶⁷

A molts països en desenvolupament, l'ajuda també pot influir tant en l'economia com en la política. En aquest sentit, quan els donants tracten activament d'invertir en governança responsable i participació ciutadana eficaç, l'ajuda també pot contribuir a contrarestar el segrest democràtic.

Els Estats Units, per exemple, estan tractant de canalitzar la inversió en agricultura al nord de Ghana (una regió tradicionalment pobra) mitjançant els consells de districte locals, en un intent que aquests consells prestin més atenció a les aportacions dels agricultors locals. Alhora, els Estats Units també estan donant suport a les organitzacions d'agricultors per tal que exigeixin una capacitat de resposta més gran als consells de districte, que en conseqüència reclamen més suport per part del Govern central.

Aquest tipus d'ajuda és fonamental, però des del 2009 l'ajuda destinada a les organitzacions de la societat civil s'ha estancat en aproximadament el 14% del total dels fluxos d'ajuda dels membres del consell d'administració de l'OCDE.⁴⁶⁸ Mentrestant, la tendència a llarg termini és l'increment de l'ajuda que els donants destinen al sector privat; l'ajuda multilateral al sector privat s'ha multiplicat per deu des de principis de la dècada del 1990.⁴⁶⁹ Es tracta d'una tendència preocupant, que resta prioritat al finançament de la despesa pública dedicada a millorar la governança, així com als serveis públics, la petita agricultura i altres béns públics que poden fer desaparèixer la desigualtat.

2.5

Ensanche Luperón, un venedor de llaminadures, surt cada tarda a vendre caramels de coco malgrat tenir una discapacitat que li limita la mobilitat i la capacitat per parlar, a la República Dominicana (2014).

Foto: Pablo Tosco/Oxfam

VIURE SENSE POR

Els èxits de les últimes dècades en l'àmbit del desenvolupament han millorat l'esperança de vida i han reduït les taxes de natalitat en una gran part del món en desenvolupament. Actualment, però, això suposa una pesada càrrega per a les xarxes de suport informal i deixa milions de persones en una situació desesperada. Les persones grans, sobretot les dones, han de fer front a condicions molt dures, com també els infants i les persones que no poden treballar a causa d'alguna discapacitat o de la manca d'oportunitats laborals.

ESTUDI DE CAS

ZÀMBIA: EL PODER DE LES PENSIONS

Tiziwenji Tembo té 75 anys i viu al districte de Katete, a Zàmbia. Onze dels quinze fills que ha tingut són morts, i ara té cura de quatre néts. Fins fa poc, no tenia ingressos regulars i, sovint, ni ella ni els seus néts podien menjar. Els nens normalment es negaven a anar a escola perquè no tenien ni uniformes ni llibres, i els companys se'n reien. Però les seves vides van canviar quan la Tiziwenji va començar a cobrar amb regularitat una pensió de 12 dòlars mensuals, la qual cosa ha permès a la família menjar amb més freqüència, comprar uniformes escolars i arreglar casa seva.⁴⁷⁰

La protecció social acostuma a implicar que els governs proporcionin diners o prestacions en espècie (subvencions per a menors a càrrec, pensions a les persones grans o prestacions per desocupació, per exemple) que, com l'atenció sanitària i l'educació, aporten "ingressos virtuals" als qui més ho necessiten i així es corregeix el desequilibri existent en la distribució dels ingressos. La protecció social no només és fonamental per reduir la desigualtat econòmica, sinó també per fer que la societat en conjunt sigui més solidària i igualitària i estigui menys basada en l'individualisme.

Després de la Segona Guerra Mundial, la majoria de països rics van establir sistemes de protecció social a gran escala, i normalment universals, que van servir per garantir a tots els ciutadans uns ingressos bàsics, a més d'oferir-los garanties enfront de la desocupació, la vellesa i la discapacitat, marcant un camí "des del bressol fins a la sepultura". Als Estats Units, la posada en marxa de la seguretat social i d'un sistema de pensions en la dècada del 1930 va reduir dràsticament els índexs de pobresa entre les persones grans.

La crisi financera del 2008 ha impulsat la creació de la Iniciativa de la Base de Protecció Social, liderada per l'OIT i l'OMS. La iniciativa insta els països a oferir uns ingressos mínims garantits a les persones aturades, als infants, a la gent gran, a les persones amb discapacitat i a tothom qui no pugui guanyar-se la vida dignament. Dades recents posen de manifest que, malauradament, però, més del 70% de la població mundial no disposa d'una cobertura adequada de protecció social.⁴⁷¹

CAP A LA COBERTURA UNIVERSAL

L'ambició de la majoria de països rics normalment no és oferir prestacions específiques a les persones que més ho necessiten sinó aconseguir la cobertura universal. Les raons acostumen a ser polítiques: oferir prestacions a tota la ciutadania contribueix a generar una major sensació de cohesió nacional i solidaritat, a més de garantir el suport de les classes mitjanes i evitar l'estigmatització de les prestacions dependents dels recursos.

Decidir qui mereix les prestacions socials és un exercici complex, canviant i sovint polèmic, que té el seu propi cost i pot estar exposat al frau. Un estudi

posa de manifest que les prestacions selectives són menys eficients als països de renda baixa a causa de les elevades filtracions, el dèficit de cobertura i els costos administratius: un sorprenent 25% dels programes selectius semblen ser regressius i, a l'Àfrica, transfereixen als pobres un 8% menys d'ingressos que els universals.⁴⁷² A més, els programes selectius estan dirigits normalment a l'àmbit familiar, de manera que les dones i els col·lectius vulnerables, com ara el de la gent gran, poden veure's exclosos en el procés.

Malgrat això, en les últimes dècades s'han afavorit cada vegada més les prestacions més petites, selectives i dependents dels recursos, especialment per part del Banc Mundial i l'FMI. Això és degut al fet que els fonamentalistes de mercat preveuen un paper molt més limitat dels governs i a la idea que molts països no poden permetre's prestacions universals. Aquesta tendència també encaixa amb la idea, cada cop més estesa, que les prestacions socials inhibeixen el treball, i que la prioritat hauria de ser que les persones es valguin per elles mateixes en lloc d'estar emparades pel "pare Estat".⁴⁷³

Vincular les prestacions a condicions o comportaments concrets, com ara vacunar els nens o fer que puguin anar a escola, és cada vegada més popular. Però la veritat és que no està demostrat que aquesta estratègia funcioni, i quan aquestes prestacions es dirigeixen només als pobres exigeixen un considerable treball administratiu i cal aplicar-hi un sistema de sancions.⁴⁷⁴ Aquest enfocament assumeix implícitament, en primer lloc, que les persones pobres no prendran les decisions adequades, i, en segon lloc, que és possible fer que canviïn de comportament amb diners.

Tots els països haurien de treballar per establir sistemes permanents de protecció social universal, ja que aquests sistemes redueixen la vulnerabilitat i incrementen la capacitat de resistència enfront de les crisis. També cal treballar perquè aquests mecanismes puguin ampliar-se ràpidament en èpoques de crisi, quan el nivell bàsic de protecció no és suficient. Una bona manera de començar seria garantir la protecció social de categories de població; per exemple, proporcionar prestacions a totes les mares o a totes les persones que superin una determinada edat. Això reduiria el debat, així com l'estigmatització que implica la comprovació dels recursos per identificar qui necessita més les prestacions.

Actualment, molts països en desenvolupament tenen nivells de renda equivalents als que tenien els països europeus quan van establir els sistemes universals de protecció social, la qual cosa qüestiona la idea que aquestes prestacions no siguin assequibles. Diferents estudis també han demostrat que els països en desenvolupament poden permetre's finançar un nivell bàsic de protecció social.⁴⁷⁵

La situació ja està canviant. Durant les dues últimes dècades, els països de renda mitjana han ampliat la seguretat social massivament. La Xina gairebé ha aconseguit la cobertura universal de les pensions per a la gent gran, mentre que l'Índia ha establert una garantia d'ocupació per a la població rural del país i milions de persones se'n beneficien.⁴⁷⁶ Així mateix, un estudi va revelar que una quarta part de la disminució del coeficient de Gini al Brasil és deguda a la protecció social.⁴⁷⁷

No hi ha dubte que ha arribat el moment que tots els països amplïin la protecció social, una eina fonamental per reduir la desigualtat, i garanteixin que les persones més vulnerables no pateixin cap mena d'exclusió social.

//

La veritable mesura de qualsevol societat rau en la manera com tracta els seus membres més vulnerables.

MAHATMA GANDHI

//

2.6

Bin Deshweri i Girijar fan una presentació per a l'ONG Samarpan Jan Kalayan Samiti a Konch, a l'estat indi d'Uttar Pradesh (2007).
Foto: Rajendra Shaw/Oxfam

ACONSEGUIR LA IGUALTAT ECONÒMICA DE LES DONES

Tant als països rics com als pobres, les dones fan la major part del treball no remunerat, tenen una presència majoritària en les ocupacions precàries i a temps parcial, i normalment cobren menys que els homes per la mateixa feina. Fins i tot en societats on es considera que, en general, s'ha aconseguit un elevat nivell d'igualtat de gènere, les dones han d'enfrontar-se a diferències notables respecte als homes en termes d'ingressos i capacitat d'influència.⁴⁷⁸ Cal una combinació adequada de polítiques per eliminar els obstacles que impedeixen la igualtat econòmica de les dones. Tanmateix, amb massa freqüència els responsables polítics no tenen en compte l'impacte que les mesures polítiques poden tenir sobre les dones.

EL CAMÍ EQUIVOCAT: FÓRMULES POLÍTIQUES QUE NO TENEN EN COMPTE LES QÜESTIONS DE GÈNERE

Si no tenen en compte les dones i les nenes en l'elaboració de polítiques, els governs poden reforçar involuntàriament la desigualtat de gènere, o treure amb una mà allò que donen amb l'altra. A la Xina, les iniciatives que van aconseguir crear noves ocupacions per a les dones van anar acompanyades de retallades del suport estatal i de les empreses encarregades dels nens i ancians, la qual cosa va incrementar la càrrega de feina no remunerada de les dones.⁴⁷⁹

La política fiscal també pot repercutir negativament, de manera involuntària, en les dones i les nenes. Les retallades fiscals dirigides a estimular el creixement econòmic, sigui en els impostos sobre la renda o en l'impost de societats, beneficien molt més els homes que les dones, atès que són les persones amb més ingressos i els accionistes de les empreses els qui obtenen uns beneficis més grans d'aquestes retallades. Un estudi recent fet a Ghana va revelar que són les dones les que majoritàriament paguen els impostos indirectes sobre el querosè, que s'utilitza per cuinar a les llars de baixos ingressos de les zones rurals i urbanes.⁴⁸⁰

No obstant això, és essencial que hi hagi impostos directes que gravin les persones que gaudeixen d'una millor situació per pagar-los, ja que els països amb menys ingressos fiscals tenen menys capacitat per fer front a les crisis econòmiques, i finalment es veuen obligats a aplicar mesures d'austeritat per equilibrar els pressupostos. Quan l'austeritat pressupostària exigeix una reducció de les ocupacions en el sector públic, les dones són les més perjudicades, perquè tenen una presència enorme en aquest sector. Quan les retallades impulsades per l'austeritat redueixen els serveis públics, les dones no només es veuen obligades a suportar una càrrega excessiva, sinó que s'enfronten a dificultats més grans per trobar feina. Segons una investigació sobre els efectes de l'austeritat a Europa,⁴⁸¹ després de la crisi financera, les mares amb nens petits tenien menys probabilitats de ser contractades que abans, i era més probable que la seva falta d'ocupació fos deguda a les retallades dels serveis d'escola bressol.⁴⁸²

Els governs s'han reunit una i altra vegada per comprometre's a eliminar la desigualtat de gènere. La Convenció sobre l'Eliminació de Totes les Formes de Discriminació contra la Dona obliga els estats a eliminar la discriminació i les diferències de tracte entre homes i dones fent servir "tots els mitjans oportuns". Així mateix, la Plataforma d'Acció de Beijing insta a adoptar polítiques macroeconòmiques i de desenvolupament que abordin les necessitats i iniciatives de les dones en situació de pobresa, i promou una "distribució més equitativa dels actius productius, la riquesa, les oportunitats, la renda i els serveis".⁴⁸³ Ha arribat el moment de complir aquests compromisos.

EL CAMÍ ENCERTAT: LES POLÍTIQUES ADEQUADES PODEN PROMOURE LA IGUALTAT ECONÒMICA DE LES DONES

Moltes de les polítiques que redueixen la desigualtat econòmica també contribueixen enormement a la reducció de la desigualtat de gènere.

L'educació primària i l'atenció sanitària gratuïtes beneficien molt més les dones i les nenes. Les dones utilitzen més els serveis públics, ja que aquests garanteixen que l'Estat assumeixi una part de la càrrega del treball assistencial que fan les dones, sigui l'atenció sanitària o la cura dels nens. Les prestacions socials, com ara les subvencions universals per menors a càrrec, també tenen un impacte positiu enorme en la igualtat de gènere. Les normatives sobre el salari mínim i la seguretat laboral, així com les que garanteixen les vacances pagades i les baixes per malaltia i per maternitat, contribueixen a reduir les diferències entre homes i dones. Un cop més, les dones són les beneficiàries principals, ja que tenen més probabilitats de tenir ocupacions insegures o mal remunerades. Una fiscalitat progressiva també beneficia sobretot les dones, ja que implica que la càrrega impositiva recaigui sobre els homes rics, mentre que els serveis públics finançats per aquests impostos beneficien en la majoria de casos les dones més pobres.

Entendre els diferents efectes que les polítiques públiques i les decisions de despesa pública tenen en les dones i els homes és fonamental per tal de maximitzar l'impacte positiu que aquestes polítiques tenen en la reducció de la desigualtat de gènere, i també en la reducció de la desigualtat econòmica. Els governs han de dur a terme anàlisis d'impacte amb una perspectiva de gènere, basant-se en dades desglossades per sexe. Així ho va fer Sud-àfrica, i li va servir per crear una subvenció per menors a càrrec concedida als pares o tutors dels nens petits de les llars pobres. Aquesta subvenció ha arribat d'una manera més efectiva a les dones pobres, negres i de zones rurals que altres mesures anteriors.⁴⁸⁴

A l'Índia, el Ministeri d'Agricultura va establir un programa pressupostari amb enfocament de gènere adreçat a les dones de les zones rurals, que són les principals productores d'aliments, i va tenir una considerable participació d'aquestes dones. Gràcies al programa, la política nacional d'agricultura de l'any 2000 instava els governs estatals a dedicar a les agricultores com a mínim el 30% de les assignacions del seu pressupost agrícola, i a supeditar a uns criteris mínims l'accés de les dones a subvencions per al risc, a formació, a crèdit i a organismes de govern agrícoles. L'enfortiment del paper de les dones en els programes agrícoles i en el si de les comunitats ha millorat la seguretat econòmica i alimentària de les seves famílies.⁴⁸⁵

La República de Corea ha adoptat una sèrie de mesures dirigides a les dones treballadores, com ara l'ampliació de les baixes per maternitat i paternitat abans i després del part, amb la qual cosa s'ha convertit en el primer país de l'Àsia Oriental que pren aquesta mesura. Els "centres de tornada a la feina" ofereixen a les dones informació sobre ocupació, formació professional i serveis de guarderia, així com generoses subvencions que incentiven les empreses perquè contractin i mantinguin les treballadores abans, durant i després de l'embaràs.⁴⁸⁶ No obstant això, la bretxa salarial entre homes i dones continua sent molt àmplia i durant els últims 40 anys s'ha reduït a un ritme més lent del que s'esperava, la qual cosa posa de manifest que encara hi queda molt per fer.⁴⁸⁷

El ràpid creixement econòmic de la República de Corea de la dècada del 1960 ençà ha estat impulsat per les exportacions intensives en mà d'obra, en les quals treballen principalment dones. En teoria, la demanda elevada i contínua de mà d'obra femenina, unida a les menors diferències de gènere en l'educació, haurien d'haver permès aconseguir avenços més grans cap a la paritat salarial, però, a la República de Corea, aquests avenços han estat molt lents, com també a altres economies de l'est asiàtic, com és el cas del Japó, Hong Kong, la Xina o Singapur.

ESTUDI DE CAS

PROGRAMA D'ATENCIÓ INFANTIL DE BAIX COST AL QUEBEC

El 1997, la província canadenca del Quebec va crear un programa d'atenció infantil de baix cost (que ascendeix a només set dòlars canadencs diaris per nen) destinat a millorar la situació de les dones i les famílies pobres i la preparació de la població activa. Durant els anys següents, el percentatge de nens del Quebec menors de 4 anys que van a escoles bressol va augmentar considerablement, passant del 18% el 1998 al 53% el 2011. A la resta del Canadà, els índexs d'assistència d'infants de fins a 5 anys es van mantenir estables al voltant del 20%.

El resultat més important del programa s'ha percebut en l'ocupació femenina i la capacitat de generació d'ingressos de les dones. Entre els anys 1996 i 2011, la taxa d'ocupació femenina es va incrementar amb més rapidesa al Quebec que a la resta del Canadà. Al Quebec, la participació de les mares en el mercat laboral va augmentar més ràpidament que la de les dones sense fills, cosa que no va succeir en el conjunt del país. A més, la taxa de pobresa relativa de les famílies de mares solteres es va reduir d'un 36% a un 22%, i els seus ingressos reals mitjans després d'impostos van augmentar un 81%.

Un estudi calcula que, el 2008, l'accés universal a l'atenció infantil de baix cost al Quebec va aconseguir que treballassin gairebé 70.000 mares més de les que ho farien si no hagués existit el programa, la qual cosa suposa un increment de l'ocupació femenina del 3,8%. El mateix estudi estima que, gràcies a això, el PIB del Quebec va ser un 1,7% més elevat (5.000 milions de dòlars canadencs) i que els beneficis que obtenen el Govern del Quebec i el Govern federal a través dels impostos superen folgadamente el cost del programa.⁴⁸⁸ Aquesta reforma no només va ser beneficiosa per a les dones, sinó que a més va impulsar l'economia i va fomentar la igualtat econòmica de les dones.

L'elaboració i aplicació de polítiques encaminades a eliminar els obstacles que impedeixen la igualtat econòmica de les dones necessita un canvi transformador. Els governs han d'abordar les responsabilitats del treball assistencial, que recauen principalment sobre les dones, a més de garantir ocupacions dignes i justes i igualtat salarial per a totes les persones, equilibrar la desigualtat en l'accés de les dones als actius i les finances, reformar les lleis discriminatòries sobre la terra i les herències i posar fi a la violència exercida contra les dones a les llars i als llocs de treball.

2.7

Un grup de dones es manifesta davant l'Assemblea Constituent de Tunísia per exigir que hi hagi paritat en la llei electoral. Tunísia (2014).
Foto: Serena Tramont/Oxfam

EL PODER DEL POBLE: ARRABASSAR L'1%

Aquest informe ha mostrat com la concentració massiva de recursos a les mans d'una minoria pot repercutir negativament en el conjunt de la societat, incloent-hi l'amenaça que suposa per a una governança responsable. Els poderosos poden utilitzar els diners per comprar més poder i manipular les lleis, normatives i polítiques al seu favor, la qual cosa genera una espiral d'augment de la desigualtat econòmica. Els polítics i institucions que haurien de representar els ciutadans i controlar la desigualtat, però, estan influïts pels rics i poderosos, i això dona lloc a polítiques i mesures que incrementen encara més les diferències entre rics i pobres.

Civicus, aliança mundial de grups de la societat civil, ha informat sobre l'augment de les amenaces a l'espai de la societat civil els últims anys.⁴⁸⁹ Oxfam, que treballa amb organitzacions de la societat civil arreu del món, n'ha estat testimoni de primera mà. Aquestes amenaces adopten diferents formes, que van de la repressió directa a l'aprovació de mesures legals que limiten les activitats legítimes de la societat civil, les restriccions financeres i, en alguns casos, la censura de les tecnologies de la comunicació.⁴⁹⁰

Tot i això, cada vegada hi ha més persones de tots els continents que s'estan unint per recuperar el poder, com s'ha pogut comprovar en el transcurs de les protestes massives dels últims anys,⁴⁹² en les quals centenars de milers de persones han sortit al carrer per expressar la seva frustració per la falta de serveis i per la seva pròpia manca de possibilitats per opinar.⁴⁹³ Aquest descontentament ha quedat reflectit en les enquestes d'opinió dutes a terme per Oxfam, entre d'altres, que mostren clarament que, arreu del món, la ciutadania està profundament preocupada perquè els governs no actuen en defensa dels interessos de la població sinó en nom de les elits nacionals i internacionals.⁴⁹⁴

La bona notícia és que ni el segrest democràtic ni la desigualtat són inevitables. La història ha demostrat una i altra vegada que l'antídoto contra el segrest democràtic és la mobilització d'una ciutadania activa, informada i amb poders,⁴⁹⁵ element essencial en la lluita contra la desigualtat. Hi ha nombrosos exemples de ciutadans i organitzacions de la societat civil de tot el món que exigeixen responsabilitats als seus governs i reclamen que la política sigui més inclusiva i representativa. Aquest informe analitza a continuació tres d'aquests casos: els de Xile, Hongria i Islàndia.

Xile: reforma educativa i un nou Govern gràcies a les protestes

L'any 2011 es van produir a Xile les manifestacions ciutadanes més nombroses des de la reinstauració de la democràcia el 1990. Les protestes, provocades inicialment pel descontentament causat pel cost de l'educació, van créixer fins incloure també la inquietud suscitada per les profundes divisions de la riquesa (Xile és el país menys igualitari de l'OCDE⁴⁹⁶) i pel control que els interessos empresarials exercien sobre el Govern.⁴⁹⁷ Una coalició d'estudiants i sindicats va mobilitzar 600.000 persones en una vaga de dos dies en la qual es van exigir reformes. Les eleccions celebrades a finals del 2013 van tenir com a resultat l'arribada d'un nou Govern, que incloïa membres clau del moviment de protesta, en una plataforma per reduir la desigualtat i reformar l'educació pública.⁴⁹⁸

La ciutadania hongaresa impedeix l'establiment de tarifes i la privatització dels serveis

L'any 2006, el Govern hongarès va proposar diverses reformes dels serveis sanitaris, entre les quals s'inclouien el tancament d'hospitals, l'aplicació de tarifes a usuaris i la creació de fons regionals d'assegurança mèdica parcialment privats. Després que el Parlament aprovés una primera llei que aplicava tarifes als pacients i als usuaris d'altres serveis públics, com ara l'educació universitària, es van recollir signatures suficients per obligar a la celebració de dos referèndums el 2008, que finalment van fer que el Govern renunciés a aprovar la resta de reformes.⁴⁹⁹

//

La gent ja no tolera la manera com un petit nombre de grups econòmics es beneficia del sistema. Tenir una economia de mercat és molt diferent de tenir una societat de mercat. El que demanem, mitjançant la reforma educativa, és que l'Estat assumeixi un paper diferent.

CAMILA VALLEJO
VICEPRESIDENTA DE LA
FEDERACIÓ D'ESTUDIANTS DE
LA UNIVERSITAT DE XILE⁴⁹¹

//

A Islàndia, la ciutadania participa en l'evolució política del país

A principis del 2010, un seguit de protestes populars contra la proposta de rescat massiu dels tres principals bancs comercials d'Islàndia va obligar el Govern (que acabava de ser triat i s'havia compromès a protegir els col·lectius amb ingressos baixos i mitjans dels pitjors efectes de la crisi financera) a celebrar un referèndum sobre aquesta decisió. El 93% dels islandesos van rebutjar una proposta en la qual els ciutadans, i no els bancs, havien de pagar per la fallida.

Es van aprovar disposicions formals sobre la participació ciutadana en el procés polític, i el resultat del referèndum va impulsar el Govern a desenvolupar l'elaboració conjunta d'una nova Constitució. El procés va començar amb l'elecció de ciutadans a l'atzar per constituir un fòrum inicial, seguida de la celebració d'eleccions per establir un consell constitucional i la publicació en línia i a les xarxes socials de l'esborrany de la Constitució perquè la població pogués expressar comentaris sobre aquest tema. La nova Constitució, que inclou noves disposicions sobre la igualtat, la llibertat d'informació, el dret a celebrar un referèndum, el medi ambient i la propietat pública de la terra, es va sotmetre a un referèndum i es va aprovar el 2012.⁵⁰¹

//

El Govern ha fallat a l'islandès mitjà. Protegeix els interessos de les institucions financeres i no podria preocupar-se menys de la gent normal, que no té feina ni ingressos i ja no pot donar de menjar a la seva família.

BALDUR JONSSON
MANIFESTANT ISLANDÈS⁵⁰⁰

//

ESTUDI DE CAS

COM BOLÍVIA HA REDUÏT LA DESIGUALTAT

Grups d'indígenes bolivians baixen des d'El Alto fins La Paz per exigir que es formi una assemblea constituent que reescrigui la Constitució boliviana (2004).

Foto: Noah Friedman Rudovsky

Fins fa poc, Bolívia era un país on la pobresa i la desigualtat estaven unides a la discriminació racial en contra d'una població indígena que, tot i ser majoritària, estava en gran mesura exclosa de la presa de decisions polítiques.⁵⁰² Després de llargues dècades de lluita dels moviments socials i de les organitzacions de la societat civil boliviana, l'any 2006 va arribar al poder Evo Morales, el primer president indígena del país.

Els moviments socials van impulsar la creació d'una nova i radical Constitució, que va consagrar una sèrie de drets polítics, econòmics i socials i que incloïa l'ampliació de les disposicions relatives a la governança comunitària i participativa. Aquest procés es va veure acompanyat d'un seguit de nous programes socials progressistes, finançats amb els beneficis obtinguts pel país en renegociar els contractes del seu petroli i el seu gas, en un moment d'elevats preus mundials de les matèries primeres bàsiques.⁵⁰³ Actualment, moltes més persones es beneficien de l'explotació dels recursos naturals del país.

El Govern, donant resposta a les demandes ciutadanes, va utilitzar els beneficis obtinguts dels recursos naturals per invertir en infraestructures, desenvolupar programes socials dirigits a determinats col·lectius i augmentar la universalitat del dret a pensió.⁵⁰⁴ També ha elevat el salari mínim i la despesa pública en sanitat i educació.

(CONTINUACIÓ DE L'ESTUDI DE CAS)

Encara que cal una despesa encara més gran en aquests serveis, la pobresa⁵⁰⁵ i la desigualtat⁵⁰⁶ no han deixat de disminuir al país durant els últims deu anys.

No obstant això, continua havent-hi problemes greus. Fins ara, els beneficis del petroli i el gas han permès al Govern evitar la qüestió de la reforma fiscal, que té un potencial considerable en termes de redistribució i sostenibilitat.⁵⁰⁷ Això significa que, fins avui, el model econòmic del país s'ha basat gairebé totalment en els ingressos generats per les indústries extractives, la qual cosa pot soscavar, a llarg termini, un desenvolupament sostenible i favorable per a les persones pobres.

Un grup de dones va a treballar als arrossars
del comtat de River Gee, a Libèria (2012).
Foto: Ruby Wright/Oxfam

3

HA ARRIBAT EL MOMENT

de posar fi
a la desigualtat extrema

L'extrema desigualtat actual ens perjudica a tots. A la pràctica, per a les persones més pobres de la societat, visquin a l'Àfrica subsahariana o al país més ric del món, la desigualtat anul·la qualsevol oportunitat de sortir de la pobresa i tenir una vida digna.

Oxfam fa una crida perquè s'adoptin mesures coordinades dirigides a construir un sistema econòmic i polític més just. Un sistema que reconegui i posi en valor la totalitat dels ciutadans, canviant les normes que fins ara s'han elaborat segons els interessos d'una minoria i que han provocat l'actual crisi de desigualtat; un sistema que equilibri la situació mitjançant polítiques que redistribueixin els diners i el poder.

Com hem apuntat al capítol 2, hi ha moltes mesures concretes que els governs i les institucions poden adoptar per començar a reduir aquesta bretxa entre rics i pobres. No es tracta d'una proposta exhaustiva, però aquestes mesures podrien reduir la desigualtat econòmica si existís el compromís real de dur-les a terme.

Cal que els governs, les institucions, les empreses multinacionals i les organitzacions de la societat civil s'uneixin per donar suport als canvis següents, abans que ens trobem irreversiblement abocats a un món on només es vegin satisfetes les necessitats d'una elit minoritària, mentre milions de persones són condemnades a viure en una situació de pobresa extrema.

1) FER QUE ELS GOVERNS TREBALLIN PER ALS CIUTADANS I FACIN FRONT A LA DESIGUALTAT EXTREMA

Tots els acords mundials, així com les polítiques i estratègies nacionals, han d'estar guiats pel principi de l'interès general i l'objectiu de lluitar contra la desigualtat extrema. Una governança eficaç i inclusiva és fonamental per garantir que els governs i les institucions representin la ciutadania i no els interessos empresarials organitzats. Per a això, cal posar fi al fàcil accés als processos de presa de decisions polítiques de què gaudeixen el poder empresarial, els interessos comercials i les persones més riques.

Cal que els governs i les institucions internacionals es comprometin a:

- Establir l'eliminació de la desigualtat econòmica extrema el 2030 com a objectiu específic en el marc del procés post-2015; l'objectiu ha de fer que que els estats es comprometin a reduir la desigualtat d'ingressos a tots els països, de manera que els ingressos després d'impostos del 10% més ric de la població no superin els ingressos després de transferències del 40% més pobre.
- Avaluar l'impacte que tenen les diferents accions polítiques en la desigualtat:
 - Els governs han d'establir comissions nacionals públiques sobre desigualtat que avaluïn anualment les diferents polítiques (normativa, sistemes tributaris i despesa pública, i privatització) i l'impacte que

tenen en la millora dels ingressos, la riquesa i les llibertats del 40% més pobre de la població.

- Les institucions han d'incorporar el mesurament de la desigualtat econòmica a totes les avaluacions d'impacte de polítiques, com les consultes de l'article IV de l'FMI.
- Publicar dades del coeficient de Gini (d'ingressos, riquesa i consum) i dades d'ingressos, riquesa i consum abans i després d'impostos per a tots els decils i per als deu percentils més alts, de manera que tant la ciutadania com els governs puguin identificar quan el nivell de desigualtat és inacceptablement elevat i prendre mesures per corregir-lo.
- Adoptar lleis que obliguin els governs a fer públiques les polítiques i normatives nacionals, així com els acords bilaterals i multilaterals, per tal que la ciutadania pugui analitzar-los abans que s'aprovin.
- Engregar mecanismes de representació i supervisió ciutadana en els processos de planificació, elaboració pressupostària i desenvolupament de normes, i garantir l'accés igualitari de la societat civil (incloent-hi els sindicats i les organitzacions de defensa dels drets de les dones) als polítics.
- Exigir la divulgació pública de totes les activitats de lobby, així com dels recursos dedicats a influir en les eleccions i en l'elaboració de polítiques.
- Garantir el dret de la ciutadania a la informació, a la llibertat d'expressió i a l'accés a les dades del Govern.
- Garantir la llibertat de premsa i donar suport a l'anul·lació de totes les lleis que limitin la informació periodística o que mirin de processar els periodistes.

Cal que les empreses es comprometin a:

- Deixar d'utilitzar la seva capacitat d'influència i el seu poder polític per promoure polítiques que agreugin la desigualtat i, en lloc d'això, fomentar una bona governança, a més d'impulsar altres grups a fer el mateix.
- Ser transparents en relació amb totes les seves activitats de lobby i amb els recursos que dediquen a influir en les eleccions i l'elaboració de polítiques.
- Donar suport a les condicions que permetin a la societat civil funcionar lliurement i independentment, i encoratjar la ciutadania perquè participi de manera activa en el procés polític.

2) FOMENTAR LA IGUALTAT ECONÒMICA I ELS DRETS DE LES DONES

La política econòmica no només està generant una desigualtat extrema, sinó que a més perpetua la discriminació contra les dones i obstrueix la seva

capacitació econòmica. Les polítiques econòmiques han de fer front tant a la desigualtat econòmica com a la de gènere.

Cal que els governs i les institucions internacionals es comprometin a:

- Aplicar polítiques econòmiques i lleis dirigides a reduir la desigualtat econòmica de les dones, incloent-hi mesures que promoguin la igualtat salarial, el treball digne, l'accés al crèdit i la igualtat en els drets sobre la terra i el dret d'herència, així com reconèixer, reduir i redistribuir la càrrega de treball no remunerat.
- Analitzar sistemàticament l'impacte que poden tenir sobre les dones i les nenes les polítiques econòmiques que es proposin, i millorar les dades en els sistemes nacionals i de comptabilitat (també més enllà de la llar) per tal de controlar i avaluar aquest impacte (per exemple, dades sobre la distribució del treball assistencial no remunerat).
- Prioritzar l'elaboració de pressupostos des d'una perspectiva de gènere a fi d'avaluar l'impacte que les decisions de despesa tenen sobre les dones i les nenes, i assignar els pressupostos de manera que promoguin la igualtat de gènere.
- Aplicar polítiques que promoguin la participació política de les dones, que facin desaparèixer la violència contra les dones i que abordin les actituds socials negatives de discriminació per raons de gènere.
- Incloure les organitzacions de defensa dels drets de les dones en els espais de decisió política.

Cal que les empreses es comprometin a:

- Posar fi a la bretxa salarial entre homes i dones i pressionar altres empreses perquè també ho facin.
- Garantir l'accés de les dones a oportunitats d'ocupació digna i segura, a més de la no-discriminació en el lloc de treball i el dret d'associació de les dones.
- Reconèixer la contribució del treball assistencial no remunerat i ajudar a reduir la càrrega de treball d'aquest tipus que recau majoritàriament sobre les dones, oferint escoles bressol i atenció per a les persones grans, a més de baixa familiar i baixa mèdica, un horari laboral flexible i baixes de maternitat i paternitat remunerades.
- Donar suport al lideratge de les dones, per exemple comprant subministraments a organitzacions de producció dirigides per dones, potenciant l'ascens professional de les dones i garantint que les dones ocupin llocs de direcció.
- Analitzar el comportament de l'empresa en matèria d'igualtat de gènere i informar sobre els resultats, per exemple a través de les directrius per a l'elaboració d'informes de sostenibilitat de la Global Reporting Initiative (GRI) i dels Principis per a l'Empoderament de les Dones de l'ONU.

3) PAGAR ALS TREBALLADORS UN SALARI DIGNE I REDUIR LES DIFERÈNCIES AMB LES DESORBITADES REMUNERACIONS DELS DIRECTIUS

Els homes i dones que treballen es mereixen rebre un salari digne. Les grans empreses estan batent rècords de beneficis arreu del món i la remuneració dels directius s'ha disparat. Tanmateix, moltes de les persones que fabriquen els seus productes, conreen els seus aliments, treballen a les seves mines o presten els seus serveis cobren sous miserables i treballen en unes condicions terribles. Hem de vetllar perquè els estàndards mundials i la legislació nacional, units a l'adopció de mesures urgents per part de les empreses, atorguin més poder als treballadors.

Cal que els governs i les institucions internacionals es comprometin a:

- Augmentar el salari mínim perquè arribi a un nivell digne.
- Incloure, en tots els acords nacionals i internacionals nous, mesures per reduir la diferència entre el salari mínim i un salari digne.
- Establir els contractes de compres públiques amb empreses que mantinguin rangs salarials amb bretxes que no vagin més enllà del 20 a 1 entre el sou màxim i el sou mitjà, i obligar-se a complir també aquest estàndard.
- Incrementar la participació dels representants dels treballadors en la presa de decisions de les empreses nacionals i multinacionals, amb una representació paritària entre homes i dones.
- Desenvolupar plans d'acció per fer front al treball forçós dins de les seves fronteres.
- Establir marcs reguladors que protegeixin el dret d'associació i vaga de tots els treballadors i derogar totes les lleis que vagin en contra d'aquests drets.

Cal que les empreses es comprometin a:

- Pagar als seus treballadors un salari digne i garantir que els treballadors que formen part de les seves cadenes de subministrament rebin un sou digne.
- Fer públics els salaris que es paguen a les seves cadenes de subministrament i el nombre de treballadors que cobren un sou digne.
- Fer públiques les dades de la ràtio entre el salari més alt i el salari mitjà, i establir l'objectiu de complir amb una ràtio de 20 a 1 a tots els països on operin.
- Incorporar la llibertat d'associació i la negociació col·lectiva a l'exercici de la diligència deguda en matèria de drets humans de l'empresa.

- Deixar d'utilitzar la seva influència política per fer minvar els salaris mínims i la protecció dels treballadors, a més de defensar els drets dels treballadors al seu lloc de treball i valorar els treballadors com a actors vitals en la presa de decisions empresarials.
- Identificar i fer públic el paper que tenen les dones en les seves activitats i en les cadenes de subministrament.
- Acordar un pla d'acció dirigit a reduir la desigualtat de gènere en les indemnitzacions i l'antiguitat.

4) DISTRIBUIR LA CÀRREGA FISCAL D'UNA MANERA JUSTA I EQUITATIVA

La concentració desmesurada de riquesa a les mans d'una minoria és el resultat d'un sistema econòmic injust. Les persones més pobres suporten una càrrega fiscal massa elevada, mentre que les grans empreses i persones més riques aporten molt menys del que haurien d'aportar. Tret que els governs corregeixin directament aquest desequilibri, no hi ha esperança de construir un futur millor per a la majoria de la societat. Tots, empreses i ciutadans, hem de tributar en funció de la nostra capacitat econòmica real, sense que ningú pugui defugir l'obligació de pagar impostos.

Cal que els governs i les institucions internacionals es comprometin a:

- Augmentar la pressió fiscal (els impostos recaptats com a percentatge del PIB) per apropar-se a la màxima capacitat contributiva, a fi de recaptar més ingressos públics en l'àmbit nacional.
- Reequilibrar els impostos directes i indirectes, de manera que disminueixi la càrrega tributària del treball i el consum i augmenti la del capital, la riquesa i les rendes derivades d'aquests béns a través, per exemple, d'impostos sobre les transaccions financeres, les herències i els impostos sobre el capital. Les institucions internacionals han de promoure i donar suport a aquest tipus de reformes progressives a escala nacional.
- Comprometre's amb una plena transparència sobre els incentius fiscals atorgats a escala nacional i evitar la concessió de privilegis fiscals a les multinacionals en cas que no estigui demostrat que l'anàlisi cost-benefici sigui favorable per al país.
- Adoptar impostos nacionals sobre el capital i considerar la possibilitat d'introduir un impost mundial sobre la riquesa per gravar globalment i regionalment els ciutadans més rics, i comprometre's a utilitzar els ingressos generats amb aquests impostos per lluitar contra la pobresa al món.
- Avaluar les polítiques fiscals des d'una perspectiva d'igualtat de gènere.

5) ESMENAR ELS BUI TS LEGALS EN LA FISCALITAT INTERNACIONAL I LES DEFICIÈNCIES DE LA SEVA GOVERNANÇA

El sistema econòmic actual està dissenyat per facilitar l'evasió i l'elusió fiscals de les multinacionals i les persones més riques. Els paradisos fiscals destrueixen el contracte social en permetre que els qui tenen més capacitat per contribuir triïn no pagar el que els correspon. Mentre les normes mundials no canvien, aquesta xacra continuarà dessagnant els pressupostos públics i afeblint la capacitat dels governs per fer front a la desigualtat. No obstant això, qualsevol procés de reforma ha de beneficiar també els països més pobres. Caldrà un marc institucional multilateral que supervisi la governança mundial de les qüestions de fiscalitat internacional.

Cal que els governs i les institucions internacionals es comprometin a:

- Garantir la participació igualitària dels països en desenvolupament en tots els processos de reforma.
- Prioritzar l'eliminació de l'evasió i l'elusió fiscals, com a part d'un pla per fer front als sistemes econòmics injustos que perpetuen la desigualtat.
- Donar suport a les iniciatives nacionals, regionals i mundials dirigides a promoure la transparència fiscal en tots els àmbits; per exemple, obligar les multinacionals a fer pública la informació sobre el lloc on generen els seus beneficis i el lloc on tributen (a través de la presentació obligatòria d'informes públics i desglossats per país), i també sobre qui són els veritables propietaris de les empreses, els fideïcomisos i les fundacions (mitjançant la divulgació pública dels seus beneficiaris efectius).
- Dur a terme l'intercanvi automàtic d'informació fiscal en el marc d'un procés multilateral que inclogui des del començament els països en desenvolupament, encara que aquests països no puguin proporcionar les dades esmentades.
- Combatre l'ús de paradisos fiscals i millorar la transparència a través de l'adopció d'una definició comuna, ambiciosa i vinculant del que és un paradís fiscal, així com de llistes negres i sancions automàtiques que penalitzin els països, empreses i ciutadans que els facin servir.
- Garantir que els impostos es paguin allà on té lloc l'activitat econòmica real i adoptar, per gravar les empreses, un sistema alternatiu a l'actual principi de plena competència (operacions entre empreses del mateix grup com si es tractessin d'empreses no relacionades), que ha demostrat que és inoperant.
- Concedir incentius fiscals només en cas que s'hagi dut a terme una avaluació d'impacte del valor agregat real per al país, a més d'un procés vinculant que obligui a divulgar i fer públics els incentius fiscals.
- Promoure la creació d'un organisme de governança mundial per a qüestions fiscals, a fi de garantir que els sistemes fiscals i l'arquitectura

fiscal internacional defensin l'interès general de tots els països, a més de garantir una cooperació eficaç i esmenar els buits legals.

Cal que les empreses es comprometin a:

- Deixar d'utilitzar paradisos fiscals.
- Donar suport a les iniciatives nacionals, regionals i mundials que promoguin la transparència fiscal en tots els àmbits, incloent-hi les que els exigeixin fer pública la informació relativa al lloc on generen els seus beneficis i el lloc on tributen (mitjançant la presentació d'informes públics i desglossats per país).

6) ACONSEGUIR SERVEIS PÚBLICS GRATUÏTS UNIVERSALS PER A TOTHOM ABANS DE L'ANY 2020

L'elevat cost de l'atenció sanitària i dels medicaments sumeix en la pobresa centenars de milions de persones cada any. Quan l'escolarització està subjecta al pagament de taxes, alguns infants poden tenir accés a una educació privada de qualitat però la majoria han de conformar-se amb una educació pública de baixa qualitat, la qual cosa genera un sistema dual. La privatització agreuja encara més les desigualtats entre els rics i els pobres, i soscava la capacitat de l'Estat per satisfer les necessitats de totes les persones.

Cal que els governs i les institucions internacionals es comprometin a:

- Garantir l'atenció sanitària i l'educació gratuïtes per a tothom, eliminant qualsevol tipus de tarifa.
- Engegar plans nacionals per finançar l'atenció sanitària i l'educació, dedicant almenys el 15% dels pressupostos de l'Estat a l'atenció sanitària i el 20% a l'educació. Els governs donants han de reflectir aquestes assignacions en l'ajuda bilateral i les institucions internacionals han de promoure l'indar de despesa social equivalents.
- Implantar sistemes de cobertura de riscos financers per finançar l'atenció sanitària a través dels impostos i evitar els sistemes d'assegurança mèdica basats en la contribució voluntària.
- Deixar d'oferir incentius i subvencions públiques a la prestació de serveis educatius i d'atenció sanitària per part d'empreses privades amb ànim de lucre, i revisar els que ja existeixen.
- Aplicar una normativa estricta als serveis d'educació i atenció sanitària privats per garantir-ne la seguretat i la qualitat, i per evitar que impedeixin utilitzar el servei als qui no puguin pagar-lo.
- Excloure l'atenció sanitària, els medicaments, les tecnologies mèdiques, el coneixement i l'educació de tots els tractats de comerç i inversió, siguin

bilaterals, regionals o internacionals, incloent-hi els que comprometin els governs nacionals amb la prestació privada de l'atenció sanitària i l'educació.

- Garantir que es prioritzen les necessitats sanitàries de les dones, que es defensen els drets sexuals i reproductius i que no es permet que l'ajuda bilateral limiti l'accés de les dones als serveis de salut reproductiva.

Cal que les empreses es comprometin a:

- Deixar de pressionar a favor de la privatització de serveis públics essencials com són la sanitat i l'educació.
- Donar suport a les iniciatives dels governs dirigides a regular els proveïdors privats de serveis d'atenció sanitària a fi de garantir que contribueixin positivament a la cobertura sanitària universal.

7) MODIFICAR EL SISTEMA MUNDIAL DE RECERCA I DESENVOLUPAMENT (R+D) I DE FIXACIÓ DELS PREUS DELS MEDICAMENTS PER GARANTIR L'ACCÉS DE TOTHOM A MEDICAMENTS ADEQUATS I ASSEQUIBLES

Dependre de la propietat intel·lectual com a únic estímul de l'R+D manté el monopoli de la fabricació de medicaments i de la fixació dels seus preus a les mans de les grans empreses farmacèutiques, la qual cosa posa vides en perill i provoca l'augment de la desigualtat entre els rics i els pobres.

Cal que els governs i les institucions internacionals es comprometin a:

- Consensuar un acord mundial sobre R+D que faci de la salut pública (i no dels interessos comercials) el factor decisiu per finançar l'R+D.
- Destinar un percentatge dels ingressos nacionals a la investigació científica, incloent-hi l'R+D en l'àmbit dels medicaments.
- Excloure les lleis de propietat intel·lectual estrictes dels acords comercials i abstenir-se d'adoptar qualsevol mesura que limiti l'acció política del Govern de cara a aprovar mesures de salut pública i augmentar l'accés als medicaments, les tecnologies mèdiques, el coneixement, la salut i els serveis educatius.
- Eradicar els monopolis i fomentar la fixació d'uns preus assequibles per als medicaments per mitjà de la competència dels genèrics.
- Incrementar la inversió en el desenvolupament de polítiques mèdiques nacionals i en les cadenes de subministrament de medicaments.

Cal que les empreses farmacèutiques es comprometin a:

- Ser transparents en relació al preu de l'R+D i buscar noves formes de finançar l'R+D a banda de la propietat intel·lectual.
- Deixar de pressionar a escala nacional i internacional per defensar els beneficis de les empreses privades a costa de la salut pública.

8) ESTABLIR UNA BASE DE PROTECCIÓ SOCIAL UNIVERSAL

La protecció social és fonamental, no només per reduir la desigualtat econòmica sinó també per fer que la societat sigui més solidària i igualitària i per abordar la desigualtat horitzontal. Cal que hi hagi una xarxa de seguretat permanent i universal que protegeixi els col·lectius més pobres i vulnerables en els pitjors moments.

Cal que els governs i les institucions internacionals es comprometin a:

- Oferir serveis universals d'atenció als menors i a la gent gran, reduir la càrrega de treball no remunerat que suporten les dones i complementar els sistemes de protecció social.
- Proporcionar un ingrés mínim garantit als menors, les persones grans, els aturats i les persones que no puguin tenir un salari digne, mitjançant prestacions universals per menors a càrrec, prestacions per desocupació i pensions.
- Garantir que la provisió de protecció social tingui en compte les qüestions de gènere per tal de proporcionar a les dones una xarxa de protecció que els permeti disposar d'altres maneres de controlar les despeses de la llar.

9) DESTINAR EL FINANÇAMENT PER AL DESENVOLUPAMENT A LA REDUCCIÓ DE LA DESIGUALTAT I LA POBRESA, I ENFORTIR EL PACTE ENTRE LA CIUTADANIA I ELS GOVERNS

El finançament per al desenvolupament té la capacitat de reduir la desigualtat, sempre que estigui ben dirigida i complementi la despesa del Govern en serveis públics com la sanitat, l'educació i la protecció social. També pot contribuir a enfortir el pacte entre el Govern i la ciutadania, a millorar la rendició de comptes davant la ciutadania i a donar suport a les iniciatives ciutadanes que busquin exigir responsabilitats als seus governs.

Cal que els governs donants i les institucions internacionals es comprometin a:

- Incrementar la inversió en un finançament per al desenvolupament previsible i a llarg termini, i donar suport als governs perquè proporcionin serveis públics universals i gratuïts a tots els ciutadans.
- Invertir en l'enfortiment de les administracions públiques amb l'objectiu de generar més recursos domèstics per mitjà d'una fiscalitat progressiva destinada a una despesa redistributiva.
- Valorar els programes en funció de com enforteixen la participació democràtica i de com contribueixen a donar veu als ciutadans perquè puguin fer front a les desigualtats econòmiques i socials (com ara les derivades del gènere o l'etnicitat).

NOTES

1. Basat en el gràfic 4.4 ("Índexs de mortalitat infantil del 2007, per província"), PNUD i estadístiques de Sud-àfrica, "OMD 4: Reduce child mortality", http://statssa.gov.za/nss/Goal_Reports/GOAL%204-REDUCE%20CHILD%20MORTALITY.pdf
2. National Planning Commission, *Divisive effects of institutionalised racism*, i Banc Mundial (2006) "Informe sobre el desenvolupament mundial 2006: Equitat i desenvolupament", Banc Mundial, http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSCContentServer/IW3P/IB/2005/09/20/000112742_20050920110826/Rendered/PDF/322040World0Development0Report02006.pdf
3. Estadístiques de Sud-àfrica (2012) "Cens 2011", <http://statssa.gov.za/publications/P03014/P030142011.pdf>
4. B. Harris et al. (2011) "Inequities in access to health care in South Africa", *Journal of Public Health Policy* (2011), 32, S102-23, <http://palgrave-journals.com/jphp/journal/v32/n1s/full/jphp201135a.html>
5. P. Piraino (2014) *Intergenerational earnings mobility and equality of opportunity in South Africa*, Southern Africa Labour and Development Research Unit, University of Cape Town, http://opensaldruct.ac.za/bitstream/handle/11090/696/2014_131_Saldruwp.pdf?sequence=1
6. Banc Mundial (2006), *op. cit.*
7. Warren Buffett, en una entrevista de la CNN, setembre del 2011.
8. Dades de Gini de la base de dades del Banc Mundial. El coeficient de Gini a Sud-àfrica era de 0,56 el 1995 i de 0,63 el 2009, <http://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI>
9. Grup per al Progrés de l'Àfrica (2012) "Jobs, justice and equity: seizing opportunities in times of global change", Suïssa: Grup per al Progrés de l'Àfrica, pàg. 6, <http://africaprogresspanel.org/publications/policy-papers/africa-progress-report-2012>
10. B. Milanovic (2009) "Global inequality and the global inequality extraction ratio: The story of the past two centuries", Policy Research Working Paper 5044, Washington DC: Banc Mundial, <http://elibrary.worldbank.org/doi/book/10.1596/1813-9450-5044>
11. Càlcul basat en B. Milanovic (2013) "All the Ginis Dataset" (actualitzat el juny del 2013), <http://econ.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTDEC/EXTRESEARCH/0,,contentMDK:22301380-pagePK:64214825-piPK:64214943-theSitePK:469382,00.html>
12. F. Alvaredo, A. B. Atkinson, T. Piketty i E. Saez (2013) "The World Top Incomes Database", <http://topincomes.g-mond.parisschoolofeconomics.eu>
13. Credit Suisse (2013) "Global Wealth Report 2013", Zuric: Credit Suisse, <https://publications.credit-suisse.com/tasks/render/file/?fileID=BCDB1364-A105-0560-1332EC9100FF5C83>; i Forbes (2013) "The World's Billionaires", <http://forbes.com/billionaires/list> (consultat el 16 de desembre del 2013). Quan Forbes va actualitzar aquestes dades uns mesos després, els rics encara s'havien enriquit més i tan sols la riquesa de les 66 persones més riques del món equivalia al total de riquesa dels més pobres. Les diferències entre rics i pobres són cada vegada més evidents. <http://forbes.com/sites/forbesinsights/2014/03/25/the-67-people-as-wealthy-as-the-worlds-poorest-3-5-billion>
14. Forbes (2014) "The World's Billionaires", *op. cit.* (consultat el març del 2013, el març del 2014 i l'agost del 2014).
15. Forbes (2014) "The World's Billionaires: #2 Bill Gates", <http://forbes.com/profile/bill-gates> (consultat l'agost del 2014).
16. Forbes (2014) "The World's Billionaires", <http://forbes.com/billionaires>
17. M. Nsehe (2014) "The African Billionaires 2014", <http://forbes.com/sites/mfonobongnsehe/2014/03/04/the-african-billionaires-2014>, càlcul de Laurence Chandy i Homi Kharas, de The Brookings Institution. Fent servir càlculs de PPA revisats de principis d'aquest any, segons aquesta xifra el llindar mundial de la pobresa és d'1,55 dòlars/dia en dòlars del 2005, <http://brookings.edu/blogs/up-front/posts/2014/05/05-data-extreme-poverty-chandy-kharas>
18. L'OMS ha calculat que, amb 224.500 milions de dòlars més, es podrien haver accelerat considerablement els avenços de 49 països de renda baixa cap a la consecució dels ODM relacionats amb la salut, i que d'aquesta manera es podrien haver evitat 22,8 milions de morts en aquests països. D'aquests 49 països, 39 haurien pogut complir l'objectiu de l'ODM 4, relatiu a la supervivència infantil, i almenys 22 països podrien haver aconseguit el de l'ODM 5, relatiu a la mortalitat materna. OMS (2010) "Constraints to Scaling Up the Health Millennium Development Goals: Costing and Financial Gap Analysis", Ginebra: Organització Mundial de la Salut, http://who.int/choice/publications/d_ScalingUp_MDGs_WHO_finalreport.pdf. Si s'hagués aplicat una taxa de l'1,5% a la riquesa (per sobre dels 1.000 milions de dòlars) dels multimilionaris del món entre els anys 2009 i 2014, s'haurien recaptat 252.000 milions de dòlars, segons els càlculs d'Oxfam basats en les dades de Forbes (amb tots els preus expressats en dòlars del 2005).
19. Si l'any 2014 s'hagués aplicat una taxa de l'1,5% sobre la riquesa dels milmilionaris, s'haurien recaptat 74.000 milions de dòlars, segons el càlcul fet amb les dades sobre la riquesa publicats per Forbes (consultats el 4 d'agost del 2014). El dèficit financer actual per proporcionar una educació bàsica universal és de 26.000 milions de dòlars/any, segons la UNESCO, i el d'oferir atenció sanitària bàsica (incloent-hi cures específiques com ara salut maternal, vacunació, malalties com el VIH/sida, la tuberculosi o la malària i per a l'enfortiment dels sistemes sanitaris per poder dur a terme aquestes cures mèdiques i d'altres tipus) el 2015 és de 37.000 milions de dòlars/any, segons l'OMS. Consulteu UNESCO (2014) *Enseñanza y aprendizaje: lograr la calidad para todos, 2013/14*, informe de seguiment de l'EPT al món, <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002261/226159s.pdf>

20. Per obtenir els coeficients de Gini, els autors van prendre els índexs de pobresa i les xifres mitjanes d'ingrés/ consum del 2010 i van establir quin coeficient de Gini seria compatible amb aquestes dues xifres si l'ingrés/consum tingués una distribució logarítmica normal al país (és a dir, si el logaritme ingrés/consum fa una corba de campana). Els coeficients de Gini eren els de l'Índia (0,34), Indonèsia (0,34) i Kenya (0,42). Per a les previsions de PIB per capita, els autors van utilitzar les xifres en dòlars PPA actuals extretes de l'informe "Perspectives de l'economia mundial" de l'FMI (*IMF World Economic Outlook*), de l'abril del 2014, ajustades a la inflació segons l'IPC dels Estats Units en els anys 2010-2012. Quant a les previsions de pobresa, els autors van utilitzar les elaborades per The Brookings Institution, a partir del full de càlcul de The Brookings "Country HC & HCR revisions - 05.14", rebut el 21 de juliol del 2014, tret dels índexs de la Xina, l'Índia i Indonèsia, agafats del correu electrònic enviat per L. Chandy el 22 de juliol del 2014; les mitjanes del 2010 del full de càlcul de The Brookings "Poverty means 2010", rebut el 22 de juliol del 2014; i els factors de conversió de creixement PIB *per capita* a creixement mitjà consum/ingressos, agafats de L. Chandy, N. Ledlie i V. Pencikova (2013), op. cit., pàg. 17. Per a aquestes previsions, els autors han utilitzat el llindar mundial de pobresa extrema d'1,79 dòlars del 2011 (1,55 dòlars del 2005) a causa de l'ajust anticipat del llindar mundial de pobresa extrema (per sobre d'1,25 dòlars). Va ser The Brookings Institution qui va calcular el llindar d'1,79 dòlars basant-se en noves dades del Programa Internacional de Comparació de Preus i en la metodologia per al llindar de la pobresa extrema del Banc Mundial. Per a més informació, podeu consultar <http://brookings.edu/blogs/up-front/posts/2014/05/05-data-extreme-poverty-chandy-kharas>
21. *Ibidem*.
22. Basat en càlculs sense publicar de L. Chandy aplicant la misma metodologia que a L. Chandy, N. Ledlie i V. Pencikova (2013) "The Final Countdown: Prospects for Ending Extreme Poverty By 2030", Washington DC: The Brookings Institution, http://brookings.edu/~media/Research/Files/Reports/2013/04/ending%20extreme%20poverty%20chandy/The_Final_Countdown.pdf
23. Grup per al Progrés de l'Àfrica (2013) "Africa Progress Report 2013: Equity in Extractives: Stewarding Africa's Natural Resources For All", Ginebra: Grup per al Progrés de l'Àfrica, http://africaprogresspanel.org/wp-content/uploads/2013/08/2013_APR_Equity_in_Extractives_25062013_ENG_HR.pdf
24. K. Deininger i L. Squire (1998) "New Ways of Looking at Old Issues: Inequality and Growth", *Journal of Development Economics*, 57(2): 259-287; A. Alesina i D. Rodrik (1994) "Distributive Politics and Economic Growth", *The Quarterly Journal of Economics* 109(2): 465-90; R. Benabou (1996) "Inequality and Growth", Working Paper 96-22, CV Starr Center for Applied Economics, Nova York: Universitat de Nova York, <http://econ.as.nyu.edu/docs/i0/9383/RR96-22.PDF>; A. Banerjee i E. Dufo (2003) "Inequality and Growth: What Can the Data Say?", NBER Working Papers, Cambridge: National Bureau of Economic Research, <http://nber.org/papers/w7793>; J. Ostry, A. Berg i C. Tsangarides (2014) "Redistribution, Inequality and Growth", IMF Staff Discussion Note, FMI, <http://imf.org/external/pubs/ft/sdn/2014/sdn1402.pdf>; Banc Asiàtic de Desenvolupament (ADB) (2014) "ADB's Support for Inclusive Growth", Thematic Evaluation Study, ADB, <http://adb.org/documents/adbs-support-inclusive-growth>
25. Podeu consultar, per exemple, A. Berg i D. Ostry (2011) "Warning! Inequality May Be Hazardous to Your Growth", <http://blog-imfdirect.imf.org/2011/04/08/inequality-and-growth>; T. Persson i G. Tabellini (1994) "Is Inequality Harmful for Growth?", *American Economic Review* 84(3): 600-621; A. Alesina i D. Rodrik (1994) "Distributive Politics and Economic Growth", *The Quarterly Journal of Economics* (1994) 109(2): 465-90.
26. M. Kumhof i R. Rancière (2010) "Inequality, Leverage and Crises", IMF Working Paper, FMI, <http://imf.org/external/pubs/ft/wp/2010/wp10268.pdf>
27. F. Ferreira i M. Ravallion (2008) "Global Poverty and Inequality: A Review of the Evidence", Policy Research Working Paper 4623, Washington DC: The World Bank Development Research Group Poverty Team, <http://elibrary.worldbank.org/doi/pdf/10.1596/1813-9450-4623>
28. Dades basades en els "Indicadors del Desenvolupament Mundial" del Banc Mundial, <http://data.worldbank.org/data-catalog/world-development-indicators>
29. E. Stuart (2011) "Making Growth Inclusive", Oxford: Oxfam Internacional, <http://oxf.am/RHG>; R. Gower, C. Pearce i K. Raworth (2012) "¿Olvidados por el G20? Cómo la desigualdad y la degradación medioambiental amenazan con excluir a las personas pobres de los beneficios del crecimiento económico", Oxford: Oxfam Internacional <http://oxf.am/oQa>
30. F. Ferreira i M. Ravallion (2008), op. cit.
31. *Ibidem*.
32. R. Wilkinson i K. Pickett (2010) *Desigualdad: un análisis de la (in)felicidad colectiva*, pàg. 59, Londres: Penguin, pàg. 59.
33. E. Godoy (2010) "Millennium Goals Far Off for Mexico's Indigenous Population", *Inter Press Service*, 18 d'octubre, <http://ipsnews.net/2010/10/millennium-goals-far-off-for-mexicos-indigenous-population>
34. Programa d'enquestes demogràfiques i de salut (DHS), <http://dhsprogram.com/Data>
35. Programa d'enquestes demogràfiques i de salut (DHS) (2011) "Ethiopia: Standard DHS, 2011", <http://dhsprogram.com/what-we-do/survey/survey-display-359.cfm>
36. R. Wilkinson (2011) "How economic inequality harms societies", TED Talk, http://ted.com/talks/richard_wilkinson
37. N. Hanauer (2014) "The Pitchforks are Coming... For Us Plutocrats", http://politico.com/magazine/story/2014/06/the-pitchforks-are-coming-for-us-plutocrats-108014.html#.U_S56MvVfY
38. M. Corak (2012) "Inequality from Generation to Generation: The United States in Comparison", <http://mileskorak.files.wordpress.com/2012/01/inequality-from-generation-to-generation-the-united-states-in-comparison-v3.pdf>
39. S. A. Javed i M. Irfan (2012) "Intergenerational Mobility: Evidence from Pakistan Panel Household Survey", Islamabad: Pakistan Institute of Development Economics, pàg. 13-14, <http://pide.org.pk/pdf/PSDPS/PSDPS%20Paper-5.pdf>
40. J. Stiglitz (2012) *El precio de la desigualdad: el 1% de población tiene lo que el 99% necesita*, Penguin, pàg. 23.

41. Fòrum Econòmic Mundial (2014) "Riscos mundials 2013", Suïssa: Fòrum Econòmic Mundial, pàg. 9, http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalRisks_Report_2014.pdf
42. S. V. Subramanian i I. Kawachi (2006) "Whose health is affected by income inequality? A multilevel interaction analysis of contemporaneous and lagged effects of state income inequality on individual self-rated health in the United States", *Health Place*, juny del 2006; 12(2): 141-56.
43. R. Wilkinson i K. Pickett (2010), *op. cit.*, pàg. 25. La investigació de Wilkinson i Pickett se centra en els països de l'OCDE (el grup dels països rics), però als països més pobres també es dona la mateixa correlació negativa entre desigualtat i benestar social.
44. Oficina de les Nacions Unides contra la Droga i la Delinqüència (UNODC) (2011) "Global Study on Homicide", Viena: UNODC, http://unodc.org/documents/data-and-analysis/statistics/Homicide/Globa_study_on_homicide_2011_web.pdf
45. PNUD (2013) "Informe Regional de Desarrollo Humano para América Latina 2013-2014", Nova York: PNUD, <http://latina-merica.undp.org/content/rblac/en/home/idh-regional>
46. J. Stiglitz (2012), *op. cit.*, pàg. 105
47. P. Engel, C. Sterbenz i G. Lubin (2013) "The 50 Most Violent Cities in the World", *Business Insider*, 27 de novembre, <http://businessinsider.com/the-most-violent-cities-in-the-world-2013-11?op=1>
48. PNUD (2013), *op. cit.*
49. T. Dodge (2012) "After the Arab Spring: Power Shift in the Middle East?", LSE Ideas, <http://lse.ac.uk/IDEAS/publications/reports/SR011.aspx>
50. Latinobarómetro (2013) "Latinobarómetro Report 2013", <http://latinobarometro.org/latContents.jsp>
51. J. Stiglitz (2012), *op. cit.*, pàg. 160.
52. M. Carney (2014) "Inclusive Capitalism: Creating a Sense of the Systemic", discurs pronunciat per Mark Carney, governador del Banc d'Anglaterra, en la conferència sobre capitalisme inclusiu celebrada a Londres el 27 de maig, <http://bankofengland.co.uk/publications/Documents/speeches/2014/speech731.pdf>
53. Per a més informació podeu consultar T. Piketty (2014) *El capital en el segle XXI*.
54. Intervenció en la sessió inaugural del XXVII Congrés Internacional del Centro Internacional de Investigación e Información sobre la Economía Pública, Social y Cooperativa (CIRIEC), Sevilla, 22-24 de setembre del 2008, <https://sipa.columbia.edu/sites/default/files/j.1467-8292.2009.00389.x.pdf>
55. UNCTAD (2012) "Informe sobre el comercio y el desarrollo, 2012", Ginebra: Nacions Unides, pàg. V, <http://unctad.org/en/pages/PublicationWebflyer.aspx?publicationid=210>
56. K. Watkins (1998) "Crecimiento económico con equidad: lecciones del este asiático", Oxford: Oxfam, pàg. 75, <http://oxf.am/RHx>
57. D. Ukhova (2014) "After Equality: Inequality Trends and Policy Responses in Contemporary Russia", Oxford: Oxfam, <http://oxf.am/gML>
58. M. F. Davis (2012) "Occupy Wall Street and International Human Rights", School of Law Faculty Publications, Paper 191, <http://hdl.handle.net/2047/d20002577>
59. S. Tavernise (2010) "Pakistan's Elite Pay Few Taxes, Widening Gap", *The New York Times*, 18 de juliol, http://nytimes.com/2010/07/19/world/asia/19taxes.html?pagewanted=all&_r=0
60. M. Wolf, K. Haar i O. Hoedeman (2014) "The Fire Power of the Financial Lobby: A Survey of the Size of the Financial Lobby at the EU level", Corporate Europe Observatory, The Austrian Federal Chamber of Labour and The Austrian Trade Union Federation, http://corporateeurope.org/sites/default/files/attachments/financial_lobby_report.pdf
61. El quasimonopoli de Carlos Slim sobre els serveis telefònics i d'Internet imposa un dels preus més alts de l'OCDE per aquests serveis, la qual cosa dificulta que les persones pobres puguin accedir-hi. OCDE (2012) "OECD Review of Telecommunication Policy and Regulation in Mexico", OCDE, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264060111-en>
62. UNRISD (2010) "Combatir la pobreza y la desigualdad", Ginebra: UNRISD/UN Publications, <http://unrisd.org/publications/cpi>
63. IDH (2014) "Raising wages for tea industry workers", estudi de cas, <http://www.idhsustainabletrade.com/site/getfile.php?id=497>
64. A més dels milions d'homes i dones que depenen d'un sou per alimentar-se, hi ha aproximadament 1.500 milions de llars que depenen de la petita agricultura o l'agricultura familiar (incloent-hi pastors, pescadors i altres petits productors d'aliments). Encara que una gran part de la feina d'Oxfam consisteix a donar suport als petits agricultors (vegeu, per exemple, l'informe: Oxfam (2011) *Cultivar un futuro mejor: justicia alimentaria en un mundo con recursos limitados*, Oxfam, <http://oxfam.org/en/grow/countries/growing-better-future>), aquest informe se centra fonamentalment en els problemes als quals han de fer front els treballadors mal remunerats amb ocupació assalariada.
65. J. Ghosh (2013) "A Brief Empirical Note of the Recent Behaviour of Factor Shares in National Income", *Global & Local Economic Review*, vol. 17(1), pàg. 146, http://gler.it/archivio/ISSUE/gler_17_1.pdf
66. High Pay Centre, <http://highpaycentre.org> (consultat l'agost del 2014).
67. Living Wage Foundation, "Living Wage Employers", <http://livingwage.org.uk/employers>
68. P. De Wet (2014) "Mining strike: The bosses eat, but we are starving", *Mail & Guardian*, <http://mg.co.za/article/2014-05-15-mining-strike-the-bosses-eat-but-we-are-starving>
69. Confederació Sindical Internacional (2014) "Frontlines Report", CSI, <http://ituc-csi.org/frontlines-report-february-2014-14549?lang=en>
70. R. Wilshaw *et al.* (2013) "Labour Rights in Unilever's Supply Chain: From Compliance to Good Practice", Oxford: Oxfam, <http://oxfam.org/en/research/labor-rights-unilevers-supply-chain>; R. Wilshaw (2013) "Exploring the Links between International Business and Poverty Reduction: Bouquets and Beans from Kenya", Oxford: Oxfam i IPL, <http://oxfam.org/sites/oxfam.org/files/rr-exploring-links-ipl-poverty-footprint-090513-en.pdf>; IDH (2013) "Comprender los salarios en la industria del té", Oxford: Oxfam i Ethical Tea Partnership, <http://oxfam.org/es/crece/informes/comprender-los-salarios-en-la-industria-del-te>

71. OIT (2011) "Una nueva era de justicia social", memoria del director general, informe 1(a), Conferència Internacional del Treball, 100a sessió, Ginebra.
72. L. Mishel i M. Walters (2003) "How Unions Help all Workers", EPI, http://epi.org/publication/briefingpapers_bp143
73. Font: Instituto de Pesquisa Econômica Aplicada (IPEA) i Departamento Intersindical de Estatística e Estudos Socio-econômicos (Brasil), <http://ipeadata.gov.br>. Per a un grup de dades *online* produïdes per l'IPEA, consulteu també <http://dieese.org.br>
74. Economist Intelligence Unit (2013) "Ecuador: Quick View – Minimum wage rise in the pipeline", *The Economist*, <http://country.eiu.com/ArticleIndustry.aspx?articleid=1101039494&Country=Ecuador&topic=Industry&-subtopic=Consumer%20goods>
75. S. Butler (2014) "Chinese shoppers' spend could double to €3.5 tn in four years", *The Guardian*, <http://theguardian.com/business/2014/jun/03/chinese-shoppers-spend-double-four-years-clothing-western-retailers>
76. Wagemark, "A brief history of wage ratios", <https://wage-mark.org/about/history>
77. CEPAL (2014) "Pactos para la igualdad: hacia un futuro sostenible. Trigésimo quinto período de sesiones de la CEPAL", <http://www.cepal.org/es/publicaciones/pactos-para-la-igualdad-hacia-un-futuro-sostenible-trigesimo-quinto-periodo-de>. El coeficient de Gini és una manera de mesurar la desigualtat en la qual una puntuació de 0 representaria una situació d'igualtat total (on tothom tindria el mateix percentatge de riquesa) i una puntuació d'1 significaria que una sola persona té tota la riquesa.
78. J. Watts (2013) "Brazil protests: president to hold emergency meeting", *The Guardian*, <http://theguardian.com/world/2013/jun/21/brazil-protests-president-emergency-meeting>
79. D. Itriago (2011) "Dueños del desarrollo: impuestos para combatir la pobreza", Oxford: Oxfam, <http://oxf.am/wN4>; FMI (2014) "Fiscal Policy and Income Inequality", IMF Policy Paper, Figure 8, Washington DC: FMI, <http://imf.org/external/np/pp/eng/2014/012314.pdf>
80. Els nous càlculs d'Oxfam es basen en els càlculs de l'FMI sobre esforç i capacitat fiscal. S'ha dut a terme una simulació per calcular quant es podria recaptar si la bretxa d'ingressos fiscals es reduís un 50% el 2020. Suposant que el PIB (en dòlars a preus actuals) creixés al mateix ritme anual mitjà que en el període 2011-2012, segons les dades registrades, i que la capacitat fiscal es mantingués constant en el nivell que presenten les xifres de l'FMI.
81. Institute of Policy Analysis and Research of Rwanda (2011) "East African Taxation Project: Rwanda Country Case Study", IPAR-Rwanda, http://actionaidusa.org/sites/files/actionaid/rwanda_case_study_report.pdf
82. Vegeu US Senate Committee, Homeland Security & Governmental Affairs (2013) "Permanent Sub-Committee on Investigations, May 2013 Hearing Report, 15 October 2013", <http://hsgac.senate.gov/subcommittees/investigations/media/levin-mccain-statement-on-irelands-decision-to-reform-its-tax-rules>
83. Vegeu UK Parliament (2012) "Public Accounts Committee Inquiry, HM Revenue and Customs Annual Report and Accounts, Inquiry Tax Avoidance by Multinational Companies", <http://publications.parliament.uk/pa/cm201213/cmselect/compubacc/716/71605.htm>
84. Per obtenir informació més detallada i completa sobre els càlculs i la metodologia d'Oxfam podeu consultar: Oxfam (2013) "Tax on the 'private' billions now stashed away in havens enough to end extreme world poverty twice over", 22 de maig, <http://oxfam.org/en/pressroom/pressreleases/2013-05-22/tax-private-billions-now-stashed-away-havens-enough-end-extreme>
85. Comentaris del president Barack Obama a la reforma de la política fiscal internacional, 4 de maig del 2009, http://whitehouse.gov/the_press_office/Remarks-By-The-President-On-International-Tax-Policy-Reform
86. EquityBD (2014) "Who Will Bell the Cat? Revenue Mobilization, Capital Flight and MNC's Tax Evasion in Bangladesh", Position Paper, Dhaka: Equity and Justice Working Group, <http://equitybd.org/online/records/mnutaxjustice>. Vegeu també C. Godfrey (2014) "Negocios entre amigos: por qué la reforma fiscal mundial todavía no quita el sueño a las empresas que evaden impuestos", Oxford: Oxfam, <http://oxf.am/chP>
87. Anàlisi de Forum Civil, organització sòcia d'Oxfam al Senegal que treballa sobre fiscalitat justa, <http://forumcivil.net/programme-craft>
88. C. Adams (1993) *For Good and Evil: The Impact of Taxes on the Course of Civilization*, Lanham: Madison Books.
89. Per a més informació podeu consultar C. Godfrey (2014), *op. cit.*
90. FMI (2014) "Spillovers in International Corporate Taxation", IMF Policy Paper, <http://imf.org/external/np/pp/eng/2014/050914.pdf>
91. S. Picciotto (2012) "Towards Unitary Taxation of Transnational Corporations", Tax Justice Network, desembre, http://taxjustice.net/cms/upload/pdf/Towards_Unitary_Taxation_1-1.pdf
92. La Comissió Europea va proposar un impost del 0,1% sobre les transaccions d'accions i bons i del 0,01% sobre els derivats. Vegeu http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/other_taxes/financial_sector/index_en.htm. L'Institut Alemany d'Investigació Econòmica (DIW) va calcular que d'aquesta manera es recaptarien 37.400 milions d'euros, http://diw.de/documents/publikationen/73/diw_01.c.405812.de/diwkompakt_2012-064.pdf
93. Si l'any 2014 s'hagués aplicat una taxa de l'1,5% sobre la riquesa dels mil·lionaris, s'haurien recaptat 74.000 milions de dòlars, segons el càlcul fet amb les dades sobre la riquesa publicats per Forbes (consultats el 4 d'agost del 2014). El dèficit financer actual per proporcionar una educació bàsica universal és de 26.000 milions de dòlars/any, segons la UNESCO, i el d'oferir atenció sanitària bàsica (incloent-hi cures específiques com ara salut maternal, vacunació, malalties com el VIH/sida, la tuberculosi o la malària i per a l'enfortiment dels sistemes sanitaris per poder dur a terme aquestes cures mèdiques i d'altres tipus) el 2015 és de 37.000 milions de dòlars/any, segons l'OMS. Consulteu UNESCO (2014), *op. cit.*, i OMS (2010), *op. cit.*
94. G. Verbist, M. F. Förster i M. Vaalavuo (2012) "The Impact of Publicly Provided Services on the Distribution of Resources: Review of New Results and Methods", OCDE Social, Employment and Migration Working Papers, núm. 130, OCDE Publishing, pàg. 60, http://oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/the-impact-of-publicly-provided-services-on-the-distribution-of-resources_5k9h363c5szq-en

95. N. Lustig [2012] "Taxes, Transfers, and Income Redistribution in Latin America", *Inequality in Focus*, 1(2), juliol del 2012, Banc Mundial, <http://siteresources.worldbank.org/EXTPO-VERTY/Resources/InequalityInFocusJuly2012FINAL.pdf>
96. Secretaria de l'OCDE (2010) "Growth, Employment and Inequality in Brazil, China, India and South Africa: An Overview", OCDE, <http://oecd.org/employment/emp/45282661.pdf>. També L. Ramos va demostrar que entre els anys 1995 i 2005 l'educació va ser l'element més important per explicar el descens de la desigualtat salarial al Brasil. Vegeu L. Ramos (2006) "Desigualdade de rendimentos do trabalho no Brasil, de 1995 a 2005", a R. Barros, M. Foguel i G. Ulyssea (ed.) *Sobre a recente queda da desigualdade de renda no Brasil*, Brasília: IPEA.
97. H. Lee, M. Lee i D. Park (2012) "Growth Policy and Inequality in Developing Asia: Lesson from Korea", ERIA Discussion Paper Series, <http://eria.org/ERIA-DP-2012-12.pdf>
98. K. Xu *et al.* (2007) "Protecting households from catastrophic health spending", *Health Affairs*, 26(4): 972-983.
99. C. Riep (2014) "Omega Schools Franchise in Ghana: 'affordable' private education for the poor or for profiteering?", a I. Macpherson, S. Robertson i G. Walford (ed.) (2014) *Education, Privatisation and Social Justice: case studies from Africa, South Asia and South east Asia*, Oxford: Symposium Books, <http://symposium-books.co.uk/books/bookdetails.asp?bid=88>
100. La investigació feta per Justice Qureshi va arribar a la conclusió que els hospitals privats indis eren "màquines de fer diners". Qureshi A. S. (2001) "High Level Committee for Hospitals in Delhi", Nova Delhi, informe no publicat del Govern de Delhi.
101. A. Marriott (2014) "Un desvío peligroso. El PPP modelo de la IFC amenaza con arruinar el presupuesto del Ministerio de Salud de Lesoto", Oxfam, <http://oxf.am/5QA>
102. A. Marriott (2009) "Optimismo ciego: los mitos sobre la asistencia sanitaria privada en países pobres", Oxford: Oxfam, <http://policy-practice.oxfam.org.uk/publications/blind-optimism-challenging-the-myths-about-private-health-care-in-poor-countries-114093>; Banc Mundial (2008) "The Business of Health in Africa: Partnering with the Private Sector to Improve People's Lives", International Finance Corporation, Washington DC: Banc Mundial, <http://documents.worldbank.org/curated/en/2008/01/9526453/business-health-africa-partnering-private-sector-improve-peoples-lives>
103. R. Rannan-Eliya i A. Somantnan (2005) "Access of the Very Poor to Health Services in Asia: Evidence on the Role of Health Systems from Equitap", Regne Unit: DFID Health Systems Resource Centre, <http://eldis.org/go/home&id=19917&type=Document#.VBBtVsJdVfy>
104. A. Cha i A. Budovich (2012) "Sofosbuvir: A New Oral Once-Daily Agent for the Treatment of Hepatitis C Virus Infection", *Pharmacy & Therapeutics* 39(5): 345-352, <http://ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4029125>
105. Discurs del president del Banc Mundial, Jim Yong Kim, en la conferència entre el Govern del Japó i el Banc Mundial sobre cobertura sanitària universal, Tòquio, 6 de desembre del 2013, <http://worldbank.org/en/news/speech/2013/12/06/speech-world-bank-group-president-jim-yong-kim-government-japan-conference-universal-health-coverage>
106. S. Limwattananon *et al.* (2011) "The equity impact of universal coverage: health care finance, catastrophic health expenditure, utilization and government subsidies in Thailand", Consortium for Research on Equitable Health Systems, Ministry of Public Health, <http://r4d.dfid.gov.uk/Output/188980>
107. Vegeu BBC News (2013) "Novartis: India rejects patent plea for cancer drug Glivec", secció "Business", 1 d'abril, <http://bbc.co.uk/news/business-21991179>
108. L. Bategeka i N. Okurut (2005) "Universal Primary Education: Uganda", Policy Brief 10, Londres: Overseas Development Institute, <http://odi.org/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/4072.pdf>
109. B. Bruns, D. Evans i J. Luque (2012) "Achieving World Class Education in Brazil: The Next Agenda", Washington DC: Banc Mundial, http://siteresources.worldbank.org/BRAZILINPO-REXTN/Resources/3817166-1293020543041/FReport_Achieving_World_Class_Education_Brazil_Dec2010.pdf
110. K. Watkins i W. Alemayehu (2012) "Financing for a Fairer, More Prosperous Kenya: A Review of the Public Spending Challenges and Options for Selected Arid and Semi-Arid Counties", The Brookings Institution, <http://brookings.edu/research/reports/2012/08/financing-kenya-watkins>
111. G. Ahobamuteze, C. Dom i R. Purcell (2006) "Rwanda Country Report: A Joint Evaluation of General Budget Support 1994-2004", https://gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/67830/gbs-rwanda.pdf
112. Z. Chande (2009) "The Katete Social Pension", informe no publicat elaborat per HelpAge International, citat a S. Kidd (2009) "Equal pensions, equal rights: Achieving universal pension coverage for older women and men in developing countries", *Gender & Development*, 17: 3, 377-388, <http://dx.doi.org/10.1080/13552070903298337>
113. OIT (2014) "Informe mundial sobre la protección social 2014/15: hacia la recuperación económica, el desarrollo inclusivo y la justicia social", Ginebra: OIT, http://ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/publication/wcms_245201.pdf
114. OIT (2008) "Can low-income countries afford basic social security?", Social Security Policy Briefings, Ginebra: OIT, http://ilo.org/public/libdoc/ilo/2008/108B09_73_engl.pdf
115. S. Wakefield (2014) "El G20 y la igualdad de género. Cómo el G20 puede hacer avanzar los derechos de las mujeres en el ámbito laboral, la protección social y las políticas fiscales", Oxford: Oxfam Internacional i Fundació Heinrich Böll, pàg. 7, <http://oxf.am/m69>
116. Vegeu A. Elomäki (2012) "The price of austerity: the impact on women's rights and gender equality in Europe", European Women's Lobby, http://womenlobby.org/spip.php?action=acceder_document&arg=2053&cle=71883f01c9eac4e-73e839bb512c87e564b5dc7358file=pdf%2Fthe_price_of_austerity_-_web_edition.pdf
117. A. Elomäki (2012), *op. cit.* El 2010, la taxa d'ocupació de les dones amb fills petits era un 12,7% més baixa que la de les dones que no tenien fills, enfront d'una taxa de l'11,5% el 2008. El 2010, el 28,3% de la inactivitat econòmica i el treball parcial de les dones era degut a la manca de serveis assistencials per a infants i gent gran, enfront del 27,9% del 2009. En alguns països, l'impacte de la manca de serveis assistencials s'ha incrementat considerablement. A Bulgària, aquesta xifra va arribar al 31,3% el 2010, enfront del 20,8% del 2008; a la República Txeca va passar del 13,3% al 16,7%.

118. I. Osei-Akoto, R. Darko Osei i E. Aryeetey (2009) "Gender and indirect tax incidence in Ghana", Institute of Statistical, Social and Economic Research (ISSER), Universitat de Ghana, citat a J. Leithbridge (2012) "How women are being affected by the global economic crisis and austerity measures", Public Services International Research Unit, Universitat de Greenwich, http://congress.world-psi.org/sites/default/files/upload/event/EN_PSI_Crisis_Impact_Austerity_on_Women.pdf
119. W. Wilson (2012) "Just Don't Call Her Che", *The New York Times*, <http://nytimes.com/2012/01/29/opinion/sunday/student-protests-rile-chile.html?pagewanted=all&r=0>
120. D. Elson i R. Sharp (2010) "Gender-responsive budgeting and women's poverty", a S. Chant (ed.) (2010) *International Handbook of Gender and Poverty: Concepts, Research, Policy*, Cheltenham: Edward Elgar, pàg. 524-525.
121. P. Fortin, L. Godbout i S. St-Cerny (2012) "Impact of Quebec's Universal Low Fee Childcare Program on Female Labour Force Participation, Domestic Income and Government Budgets", Universitat de Sherbrooke, Working Paper 2012/02, http://usherbrooke.ca/chaire-fiscalite/fileadmin/sites/chaire-fiscalite/documents/Cahiers-de-recherche/Etude_femmes_ANGLAIS.pdf
122. Civicus (2014) "State of civil society 2013: Creating an enabling environment", http://socs.civicus.org/wp-content/uploads/2013/04/2013StateofCivilSocietyReport_full.pdf
123. Una enquesta feta per Oxfam a tot el món reflecteix que la majoria de la població opina que actualment les lleis i regulacions estan concebudes per afavorir els rics. Una enquesta a sis països (Espanya, el Brasil, l'Índia, Sud-àfrica, el Regne Unit i els Estats Units) posa de manifest que la majoria de la població opina que les lleis estan dissenyades per afavorir els rics (a Espanya, 8 de cada 10 persones estava d'acord amb aquesta afirmació). Vegeu també Latinobarómetro (2013): <http://latinobarometro.org/latNewsShow.jsp>
124. OCDE (2014) "Society at a Glance: OECD Social Indicators", <http://oecd.org/berlin/47570121.pdf>
125. Civicus (2014) "Civil society profile: Chile", <http://socs.civicus.org/CountryCivilSocietyProfiles/Chile.pdf>
126. G. Long (2014) "Chile's student leaders come of age", BBC News, <http://bbc.co.uk/news/world-latin-america-26525140>
127. Civicus (2014) "Civil society profile: Chile", <http://socs.civicus.org/CountryCivilSocietyProfiles/Chile.pdf>
128. Grup per al Progrés de l'Àfrica (2012), *op. cit.*
129. Basat en el gràfic 4.4 ("Índexs de mortalitat infantil del 2007, per província"), PNUD i estadístiques de Sud-àfrica, "OMD 4: Reduir la mortalitat infantil", http://statssa.gov.za/nss/Goal_Reports/GOAL%204-REDUCE%20CHILD%20MORTALITY.pdf
130. National Planning Commission, *op. cit.*, i World Bank (2006), *op. cit.*
131. Estadístiques de Sud-àfrica (2012), *op. cit.*
132. B. Harris *et al.* (2011), *op. cit.*
133. P. Piraino (2014), *op. cit.*
134. Banc Mundial (2006), *op. cit.*
135. Warren Buffett, en una entrevista de la CNN, setembre del 2011.
136. Càlcul basat en B. Milanovic (2013), *op. cit.*
137. Dades de Gini de la base de dades del Banc Mundial. El coeficient de Gini a Sud-àfrica era de 0,56 el 1995 i de 0,63 el 2009, <http://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI>
138. Podeu trobar un debat més detallat sobre els avantatges relatius d'aquests mesuraments a A. Sumner i A. Cobham (2013) "On inequality, let's do the Palma (because the Gini is so last century)", <http://oxfamblogs.org/fp2p/on-inequality-lets-do-the-palma-because-the-gini-is-so-last-century>
139. B. Milanovic (2009), *op. cit.*
140. M. Cummins i I. Ortiz (2011) "Global Inequality: Beyond the Bottom Billion", Social and Economic Working Paper, Nova York: Unicef, http://unicef.org/socialpolicy/files/Global_Inequality.pdf
141. *Ibidem.* Les dades demogràfiques són del 2007 o de l'any més recent sobre el qual hi ha informació, en PPA de dòlars internacionals al valor constant del 2005 d'acord amb el model de comptabilitat internacional.
142. Càlculs basats en B. Milanovic (2013), *op. cit.*
143. F. Alvaredo, A. B. Atkinson, T. Piketty i E. Saez (2013), *op. cit.*
144. Calculat utilitzant dades del Banc Mundial (consultades el 2 de juliol del 2014) i de F. Alvaredo, A. B. Atkinson, T. Piketty i E. Saez (2013), *op. cit.* El total conjunt del 40% més pobre a Nigèria, l'Índia i la Xina és de 1.102.720.000.
145. *Ibidem.*
146. Merrill Lynch i CapGemini (2013), CapGemini Lorenz Curve Analysis, 2013, Nova York: CapGemini, http://worldwealthreport.com/reports/hnwi_population
147. Forbes (2014) "The World's Billionaires", <http://forbes.com/billionaires>
148. A. Gandhi i M. Walton (2012) "Where do Indian Billionaires Get Their Wealth?", *Economic and Political Weekly*, vol. XLVII, núm. 40, Mumbai: EPW Research Foundation, <http://epw.in/commentary/where-do-indias-billionaires-get-their-wealth.html>
149. Forbes (2013) "India's Richest List", <http://forbes.com/india-billionaires/list>
150. M. Nsehe (2014) "The African Billionaires 2014", <http://forbes.com/sites/mfonobongnsehe/2014/03/04/the-african-billionaires-2014>
151. Càlculs fets per Laurence Chandy i Homi Kharas, de The Brookings Institution. Fent servir càlculs de PPA revisats de principis d'aquest any, segons aquesta xifra el llindar mundial de la pobresa és d'1,55 dòlars/dia en dòlars del 2005: L. Chandy i H. Kharas (2014) "What Do New Price Data Mean for the Goal of Ending Extreme Poverty?", <http://brookings.edu/blogs/up-front/posts/2014/05/05-data-extreme-poverty-chandy-kharas>
152. N. Hanauer (2014), *op. cit.*

153. Credit Suisse (2013) "Global Wealth Report 2013", Zurich: Credit Suisse, <https://publications.credit-suisse.com/tasks/render/file/?fileID=BCDB1364-A105-0560-1332EC9100FF5C83>; i Forbes (2013) "The World's Billionaires", <http://forbes.com/billionaires/list> [consultat el 16 de desembre del 2013].
154. Forbes (2014) "The World's Billionaires", *op. cit.* [consultat el març del 2013, el març del 2014 i l'agost del 2014].
155. Forbes (2014) "The World's Billionaires: #2 Bill Gates", <http://forbes.com/profile/bill-gates> [consultat l'agost del 2014].
156. Wealth-X i UBS (2013) "Wealth-X and UBS Billionaire Census 2013", <http://billionairecensus.com>
157. Forbes (2014) "The World's Billionaires: #2 Bill Gates", *op. cit.*
158. Dades sobre la riquesa de Forbes (<http://forbes.com/billionaires/list/#tab:overall>), a 4 d'agost del 2014. Càlculs fets per Oxfam. La taxa de rendibilitat mitjana és indicativa dels beneficis que podrien obtenir-se a una taxa de rendibilitat fixa més modesta i de risc escàs; el 5,35% reflecteix el que han obtingut aquests inversors experimentats l'any transcorregut entre el juliol del 2012 i el juny del 2013. Vegeu Wealth-X i UBS Census (2013), *op. cit.*
159. Vegeu <http://patrioticmillionaires.org>
160. Càlculs d'Oxfam basats en les dades de riquesa de Forbes, a 4 d'agost del 2014. El PIB de França era de 2,7 bilions de dòlars el 2013, segons les perspectives de l'economia mundial de l'FMI.
161. L'OMS ha calculat que, amb 224.500 milions de dòlars més, es podrien haver accelerat considerablement els avenços de 49 països de renda baixa cap a la consecució dels ODM relacionats amb la salut, i que d'aquesta manera es podrien haver evitat 22,8 milions de morts en aquests països. D'aquests 49 països, 39 haurien pogut complir l'objectiu de l'ODM 4, relatiu a la supervivència infantil, i almenys 22 països podrien haver aconseguit el de l'ODM 5, relatiu a la mortalitat materna. OMS (2010), *op. cit.* Si s'hagués aplicat una taxa de l'1,5% a la riquesa (per sobre dels 1.000 milions de dòlars) dels multimilionaris del món entre els anys 2009 i 2014, s'haurien recaptat 252.000 milions de dòlars, segons els càlculs d'Oxfam basats en les dades de Forbes (amb tots els preus expressats en dòlars del 2005).
162. Si l'any 2014 s'hagués aplicat una taxa de l'1,5% sobre la riquesa dels mil·lionaris, s'haurien recaptat 74.000 milions de dòlars, segons el càlcul fet amb les dades sobre la riquesa publicats per Forbes (consultats el 4 d'agost del 2014). El dèficit financer actual per proporcionar una educació bàsica universal és de 26.000 milions de dòlars/any, segons la UNESCO, i el d'oferir atenció sanitària bàsica (incloent-hi cures específiques com ara salut maternal, vacunació, malalties com el VIH/sida, la tuberculosi o la malària i per a l'enfortiment dels sistemes sanitaris per poder dur a terme aquestes cures mèdiques i d'altres tipus) el 2015 és de 37.000 milions de dòlars/any, segons l'OMS. Consulteu UNESCO (2014), *op. cit.*, i OMS (2010), *op. cit.*
163. Una quarta part dels 1.100 milions de pobres que hi ha al món no té terres. Vegeu Fons Internacional de Desenvolupament Agrícola (IFAD) "Empowering the rural poor through access to land", Roma: IFAD, http://ifad.org/events/icarrd/factsheet_eng.pdf
164. L. Ravon (previst per al 2014) "Resilience in the Face of Food Insecurity: Reflecting on the experiences of women's organizations", Oxfam Canadà.
165. Banc Mundial (2008) "Informe sobre el desarrollo mundial 2008: agricultura para el desarrollo", Washington DC: Banc Mundial, http://siteresources.worldbank.org/INTWDR2008/Resources/WDR_00_book.pdf
166. Russia Today (2013) "Sugar producer tops Russia's largest landowner list", 17 de maig, <http://rt.com/business/russia-largest-land-sugar--428>
167. Definides aquí com les de més de 100 hectàrees.
168. The Transnational Institute (TNI) for European Coordination Via Campesina and Hands Off the Land Network (2013) "Land concentration, land grabbing and people's struggles in Europe", http://eurovia.org/IMG/pdf/Land_in_Europe.pdf
169. FAO (2013) "The State of Food Insecurity in the World 2013: The multiple dimensions of food insecurity", Roma: FAO, <http://fao.org/publications/sofi/2013/en>
170. Per obtenir els coeficients de Gini, els autors van prendre els índexs de pobresa i les xifres mitjanes d'ingrés/ consum del 2010 i van establir quin coeficient de Gini seria compatible amb aquestes dues xifres si l'ingrés/ consum tingués una distribució logarítmica normal al país (és a dir, si el logaritme d'ingrés/ consum fa una corba de campana). Els coeficients de Gini eren els de l'Índia (0,34), Indonèsia (0,34) i Kenya (0,42). Per a les previsions de PIB *per capita*, els autors van utilitzar les xifres en dòlars PPA actuals extretes de l'informe "Perspectives de l'economia mundial" de l'FMI (*IMF World Economic Outlook*), de l'abril del 2014, ajustades a la inflació segons l'IPC dels Estats Units en els anys 2010-2012. Quant a les previsions de pobresa, els autors van utilitzar les elaborades per The Brookings Institution, a partir del full de càlcul de The Brookings "Country HC & HCR revisions - 05.14", rebut el 21 de juliol del 2014, tret dels índexs de la Xina, l'Índia i Indonèsia, agafats del correu electrònic enviat per L. Chandy el 22 de juliol del 2014; les mitjanes del 2010 del full de càlcul de The Brookings "Poverty means 2010", rebut el 22 de juliol del 2014; i els factors de conversió de creixement PIB *per capita* a creixement mitjà consum/ingressos, agafats de L. Chandy, N. Ledlie i V. Penciakova (2013), *op. cit.*, pàg. 17. Per a aquestes previsions, els autors han utilitzat el llindar mundial de pobresa extrema d'1,79 dòlars del 2011 (1,55 dòlars del 2005) a causa de l'ajust anticipat del llindar mundial de pobresa extrema (per sobre d'1,25 dòlars). Va ser The Brookings Institution qui va calcular el llindar d'1,79 dòlars basant-se en noves dades del Programa Internacional de Comparació de Preus i en la metodologia per al llindar de la pobresa extrema del Banc Mundial. Per a més informació, podeu consultar <http://brookings.edu/blogs/up-front/posts/2014/05/05-data-extreme-poverty-chandy-kharas>
171. L. Chandy, N. Ledlie i V. Penciakova (2013), *op. cit.*
172. Basat en càlculs sense publicar de L. Chandy aplicant la misma metodologia que a L. Chandy, N. Ledlie i V. Penciakova (2013), *op. cit.*
173. Aquesta dada s'obté comparant la riquesa de la meitat més pobra de la població segons les dades de l'anuari de Credit Suisse amb les dades de Forbes, a març del 2014.
174. Consulteu la base de dades del Banc Mundial, <http://data-bank.worldbank.org/data/home.aspx>
175. Càlculs d'Oxfam. Vegeu la nota 72.
176. Grup per al Progrés de l'Àfrica (2013), *op. cit.*
177. *Ibidem.*

178. *Ibidem*.
179. Organització Mundial de la Salut, base de dades de l'Observatori Mundial de la Salut, <http://apps.who.int/gho/data/node.main.HE-1546?lang=en>
180. *Ibidem*.
181. Aquesta idea forma part de la teoria de la famosa "corba de Kuznets", desenvolupada per l'economista Simon Kuznets, guanyador d'un premi Nobel, i suggereix que és innecari i ineficient que les economies en desenvolupament es preocupin per l'augment de la desigualtat, ja que es reduirà sola amb el temps.
182. K. Deininger i L. Squire (1998), *op. cit.*; A. Alesina i D. Rodrik (1994), *op. cit.*; R. Benabou (1996), *op. cit.*; A. Banerjee i E. Dufo (2003), *op. cit.*; J. Ostry, A. Berg i C. Tsangardies (2014), *op. cit.*; Banc Asiàtic de Desenvolupament (ADB) (2014), *op. cit.*
183. A. Berg i J. Ostry (2011) "Inequality and Unstable Growth: Two Sides of the Same Coin?", IMF Staff Discussion Note, FMI, <http://imf.org/external/pubs/ft/sdn/2011/sdn1108.pdf>; J. Ostry, A. Berg i C. Tsangarides (2014), *op. cit.*
184. A. Berg i J. Ostry (2011), *op. cit.*
185. M. Kumhof i R. Rancière (2010), *op. cit.*
186. Podeu consultar, per exemple, A. Berg i D. Ostry (2011), *op. cit.*; T. Persson i G. Tabellini (1994), *op. cit.*; A. Alesina i D. Rodrik (1994), *op. cit.*
187. E. Stuart (2011), *op. cit.*
188. Banc Asiàtic de Desenvolupament (ADB) (2014), *op. cit.*
189. F. Ferreira i M. Ravallion (2008), *op. cit.*
190. Dades basades en els "Indicadors del Desenvolupament Mundial" del Banc Mundial, <http://data.worldbank.org/data-catalog/world-development-indicators>
191. Grup per al Progrés de l'Àfrica (2013), *op. cit.*
192. E. Stuart (2011), *op. cit.*; R. Gower, C. Pearce i K. Raworth (2012), *op. cit.*
193. Representat per un coeficient de Gini de 0,2, un nivell que molts països de l'Europa oriental tenien en la dècada del 1980 i que els països nòrdics tenen ara. F. Ferreira i M. Ravallion (2008), *op. cit.*
194. Com reflecteix el coeficient de Gini, de 0,6, d'un nivell semblant al d'Angola.
195. Com reflecteix el coeficient de Gini, de 0,4, d'un nivell semblant al d'Uganda o Singapur.
196. F. Ferreira i M. Ravallion (2008), *op. cit.*
197. *Ibidem*.
198. K. Raworth (2012) "Un espacio seguro y justo para la humanidad. ¿Podemos vivir dentro del donut?", document de debat d'Oxfam, Oxford: Oxfam, <http://oxf.am/VrP>
199. Podeu consultar, per exemple, D. Hillier i G. Castillo (2013) "Ningún accidente: resiliencia y desigualdad ante el riesgo", Oxfam, <http://oxf.am/UNG>
200. Aquest 30% de la població consumeix una mitjana de 6,5 hectàrees globals d'espai productiu per persona. N. Kakar, observador permanent de les Nacions Unides de la Unió Internacional per a la Conservació de la Natura, citat a Royal Government of Bhutan (2012) *The Report of the High-Level Meeting on Wellbeing and Happiness: Defining a New Economic Paradigm*, Nova York, pàg. 52.
201. F. Pearce (2009) "Consumption dwarfs population as main environmental threat", *The Guardian*, 15 d'abril, <http://the-guardian.com/environment/2009/apr/15/consumption-versus-population-environmental-impact>
202. I. Gough (2011) "The distribution of total embodied greenhouse gas emissions by households in the UK, and some implications for social policy", CASE Paper 152, London School of Economics and Political Science, <http://sticerd.lse.ac.uk/dps/case/cp/CASEpaper152.pdf>
203. A més, és probable que també siguin responsables d'un percentatge molt més gran de les emissions històriques. D. Satterthwaite (2009) "The implications of population growth and urbanization for climate change", *Environment and Urbanization*, vol. 21(2), http://cstpr.colorado.edu/students/envs_5720/satterthwaite_2009.pdf
204. N. Kakar, a Royal Government of Bhutan (2012), *op. cit.*
205. J. Martinson i A. Gani (2014) "Women at Davos: What's happening to the numbers?", *The Guardian*, 17 de gener, <http://theguardian.com/lifeandstyle/womens-blog/interactive/2014/jan/17/women-davos-numbers-world-economic-forum>
206. ONU Dones (2012) "2011-2012 Progress of the World's Women. Factsheet: Global", <http://progress.unwomen.org/wp-content/uploads/2011/06/EN-Factsheet-Global-Progress-of-the-Worlds-Women.pdf>
207. OIT (2011) "Una nueva era de justicia social", memoria del director general, informe 1(a), Conferència Internacional del Treball, 100a sessió, Ginebra.
208. ONU Dones (2012), *op. cit.*
209. P. Telles (2013) "Brazil: Poverty and Inequality. Where to Next?", Oxfam, <http://csnbricsam.org/brazil-poverty-and-inequality-where-to-next>
210. PNUD (2013) "Humanity Divided: Confronting Inequality in Developing Countries", Nova York: PNUD, capítol 5, http://undp.org/content/dam/undp/library/Poverty%20Reduction/Inclusive%20development/Humanity%20Divided/Humanity-Divided_Ch5_low.pdf
211. S. Wakefield (2014), *op. cit.*
212. P. Telles (2013), *op. cit.*
213. Banc Mundial (2012) "Informe sobre el desarrollo mundial 2012: igualdad de género y desarrollo", Washington DC: Banc Mundial, pàg. 85-87, <http://siteresources.worldbank.org/INTWDR2012/Resources/7778105-1299699968583/7786210-1315936222006/Complete-Report.pdf>
214. P. Das (2012) "Wage Inequality in India: Decomposition by Sector, Gender and Activity Status", *Economic & Political Weekly*, vol. XLVII, núm. 50, http://epw.in/system/files/pdf/2012_47/50/Wage_Inequality_in_India.pdf

215. Office for National Statistics (2014) "Inequality in Healthy Life Expectancy at Birth by National Deciles of Area Deprivation: England, 2009-11", pàg. 1, http://ons.gov.uk/ons/dcp171778_356031.pdf
216. Programa d'enquestes demogràfiques i de salut (DHS) (2011) "Ethiopia: Standard DHS, 2011", <http://dhsprogram.com/what-we-do/survey/survey-display-359.cfm>
217. E. Godoy (2010), *op. cit.*
218. T. M. Smeeding, R. Erikson i M. Janitzl (ed.) (2011) *Persistence, Privilege and Parenting: The Comparative Study of Intergenerational Mobility*, Nova York: Russell Sage Foundation.
219. R. Wilkinson (2011), *op. cit.*
220. J. Stiglitz (2012), *op. cit.*
221. M. Corak (2012), *op. cit.*
222. J. Stiglitz (2012), *op. cit.*
223. M. Corak (2012), *op. cit.*
224. Les dades sobre mobilitat social es limiten a pares i fills.
225. S. A. Javed i M. Irfan (2012), *op. cit.*
226. R. Wilkinson i K. Pickett (2010), *op. cit.*
227. *Ibidem*, pàg. 59.
228. La investigació de Wilkinson i Pickett se centra en els països de l'OCDE (el grup dels països rics), però als països més pobres també es dona la mateixa correlació negativa entre desigualtat i benestar social.
229. S. V. Subramanian i I. Kawachi (2006) "Whose health is affected by income inequality? A multilevel interaction analysis of contemporaneous and lagged effects of state income inequality on individual self-rated health in the United States", *Health Place*, 12(2): 141-156, <http://ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/16338630>
230. R. Wilkinson i K. Pickett (2010), *op. cit.*
231. *Ibidem*, pàg. 25.
232. *Ibidem*.
233. Dades proporcionades per Equality Trust, <http://equality-trust.org.uk>
234. E. Anderson (2009) "What Should Egalitarians Want?", *Cato Unbound*, <http://cato-unbound.org/2009/10/19/elizabeth-anderson/what-should-egalitarians-want>
235. *Ibidem*.
236. Enquesta mundial de valors (World Values Survey), <http://worldvaluessurvey.org/wvs.jsp>
237. A. Smith (1776) *Una investigación sobre la naturaleza y las causas de la riqueza de las naciones* (1904, 5a ed.), llibre I, capítol VIII, Londres: Methuen & Co., <http://econlib.org/library/Smith/smWN3.html>
238. UNAH-IUDPAS, <http://iudpas.org>
239. La taxa d'homicidis a Espanya és de 0,7 per cada 100.000 persones. Índex per a una vida millor de l'OCDE, <http://oecd-betterlifeindex.org/countries/spain>
240. Freedom House (2012) "Freedom in the World: Honduras Overview", <http://freedomhouse.org/report/freedom-world/2012/honduras#.U-jP9eNdWgo>
241. J. Johnston i S. Lefebvre (2013) "Honduras since the Coup: Economic and Social Outcomes", Washington DC: Centre for Economic and Policy Research, <http://cepr.net/publications/reports/honduras-since-the-coup-economic-and-social-outcomes>
242. I. Ali i J. Zhuang (2007) "Inclusive Growth Toward a Prosperous Asia: Policy Implications", ERD Working Paper, núm. 97, Manila: Banc Asiàtic de Desenvolupament, <http://adb.org/publications/inclusive-growth-toward-prosperous-asia-policy-implications>
243. R. Wilkinson i K. Pickett (2010), *op. cit.* pàg. 234-235; Centre for Research on Inequality, Human Security and Ethnicity (2010) "Horizontal inequalities as a cause of conflict: a review of CRISE findings", pàg. 1, <http://qeh.ox.ac.uk/pdf/pdf-research/crise-ib1>; Institute for Economics and Peace (2011) "Structures of peace: identifying what leads to peaceful societies", figura 5, pàg. 16, <http://economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2011/09/Structures-of-Peace.pdf>
244. Oficina de les Nacions Unides contra la Droga i la Delinqüència (ONUDD) (2011), *op. cit.*
245. J. Stiglitz (2012), *op. cit.*, pàg. 105.
246. PNUD (2013), *op. cit.*
247. P. Engel, C. Sterbenz i G. Lubin (2013), *op. cit.*
248. PNUD (2013), *op. cit.*
249. Centre for Research on Inequality, Human Security and Ethnicity (2010), *op. cit.*
250. T. Dodge (2012), *op. cit.*
251. D. Hillier i G. Castillo (2013), *op. cit.*, pàg. 16.
252. PNUD (2013) "Informe Regional de Desarrollo Humano para América Latina 2013-2014", Nova York: PNUD, resum executiu, pàg. 16, <http://latinamerica.undp.org/content/dam/rblac/docs/Research%20and%20Publications/IDH/IDH-AL-ExecutiveSummary.pdf>
253. C. Provost (2014) "Gated communities fuel Blade Runner dystopia and 'profound unhappiness'", *The Guardian*, 2 de maig, <http://theguardian.com/global-development/2014/may/02/gated-communities-blade-runner-dystopia-unhappiness-un-joan-clos>
254. D. Hillier i G. Castillo (2013), *op. cit.*
255. PNUD, Unicef, Oxfam i GFDRR "Disaster risk reduction makes development sustainable", http://undp.org/content/dam/undp/library/crisis%20prevention/UNDP_CPR_CTA_20140901.pdf
256. Oficina de les Nacions Unides per a la Reducció del Risc de Desastres (UNISDR) (2014) "New pact must integrate DRR and national development", <http://unisdr.org/archive/37652>
257. J. Rawls (1971) *Teoría de la justicia*, capítols 2 i 13, Cambridge: Harvard University Press.
258. Latinobarómetro (2013) "Latinobarómetro Report 2013", <http://latinobarometro.org/latContents.jsp>
259. J. Stiglitz (2012), *op. cit.*, pàg. 160.

260. M. Carney (2014) "Inclusive Capitalism: Creating a Sense of the Systemic", discurs pronunciat per Mark Carney, governador del Banc d'Anglaterra, en la conferència sobre capitalisme inclusiu celebrada a Londres el 27 de maig, <http://bankofengland.co.uk/publications/Documents/speeches/2014/speech731.pdf>
261. Per a més informació podeu consultar T. Piketty (2014) *El capital en el segle XXI*.
262. Intervenció en la sessió inaugural del XXVII Congrés Internacional del Centro Internacional de Investigación e Información sobre la Economía Pública, Social y Cooperativa (CIRIEC), Sevilla, 22-24 de setembre del 2008, <https://sipa.columbia.edu/sites/default/files/j.1467-8292.2009.00389.x.pdf>
263. T. Caverio i K. Poinasamy (2013) "La trampa de la austeridad: el verdadero coste de la desigualdad en Europa", Oxford: Oxfam Internacional, <http://oxf.am/UEb>
264. Base de dades del Banc Mundial, <http://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI>. El coeficient de Gini va pujar de 0,29 a 0,38.
265. M. Lawson (2002) "Death on the Doorstep of the Summit", Oxford: Oxfam Internacional, <http://oxf.am/RHN>
266. M. L. Ferreira (1999) "Poverty and Inequality During Structural Adjustment in Rural World Bank Policy Research", Working Paper 1641, Washington DC: The World Bank Policy Research Department Transition Economics Division, <http://elibrary.worldbank.org/doi/book/10.1596/1813-9450-1641>
267. FAO (2013), *op. cit.*
268. D. Ukhova (2014), *op. cit.*
269. A. Izyumov (2010) "Human Costs of Post-communist Transition: Public Policies and Private Response", *Review of Social Economy*, 68(1): 93-125, <http://tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/00346760902968421#.U-Y1eBb0Rpk>
270. A. Franco-Giraldo, M. Palma i C. Álvarez-Dardet (2006) "Efecto del ajuste estructural sobre la situación de salud en América Latina y el Caribe, 1980-2000", *Revista Panamericana de Salud Pública*, 2(7): 291-299, http://www.scielosp.org/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1020-49892006000500001
271. UNCTAD (2012), *op. cit.*
272. CEPAL (1999) "Balance preliminar de las economías de América Latina y el Caribe", Santiago de Chile: CEPAL, <http://www.cepal.org/es/balance-preliminar-de-las-economias-de-america-latina-y-el-caribe>
273. K. Watkins (1998), *op. cit.*
274. N. Lustig, L. López-Calva i E. Ortiz-Juárez (2013) "Deconstructing the Decline of Inequality in Latin America", Tulane University Working Paper Series, 1314, <http://econ.tulane.edu/RePEc/pdf/tul1314.pdf>
275. R. Assaad i M. Arntz (2005) "Constrained Geographical Mobility and Gendered Labor Market Outcomes Under Structural Adjustment: Evidence from Egypt", *World Development*, 33(3): 431-454.
276. I. Traynor (2012) "Eurozone demands six-day week for Greece", *The Guardian*, 4 de setembre, <http://theguardian.com/business/2012/sep/04/eurozone-six-day-week-greece>
277. M. F. Davis (2012), *op. cit.*
278. S. Tavernise (2010) "Pakistan's Elite Pay Few Taxes, Widening Gap", *The New York Times*, 18 de juliol, http://nytimes.com/2010/07/19/world/asia/19taxes.html?pagewanted=all&_r=0
279. U. Cheema (2012) "Representation without Taxation! An analysis of MPs' income tax returns for 2011", Islamabad: Centre for Peace and Development Initiatives i Centre for Investigative Reporting in Pakistan, <http://cirp.pk/Electronic%20Copy.pdf>; AFP (2012) "Report unmasks tax evasion among Pakistan leaders", *The Tribune*, 12 de desembre, <http://tribune.com.pk/story/478812/report-unmasks-tax-evasion-among-pakistan-leaders>
280. El quasimonopoli de Carlos Slim sobre els serveis telefònics i d'Internet imposa un dels preus més alts de l'OCDE per aquests serveis, la qual cosa dificulta que les persones pobres puguin accedir-hi. OCDE (2012) "OECD Review of Telecommunication Policy and Regulation in Mexico", OCDE, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264060111-en>
281. *Ibidem.*
282. Forbes (2014) "India's Richest List", <http://forbes.com/india-billionaires/list>
283. A. Gandhi i M. Walton (2012), *op. cit.*
284. Extret d'un discurs de Christine Lagarde a la Conferència Richard Dimbleby del febrer del 2014, a Londres, <https://imf.org/external/np/speeches/2014/020314.htm>
285. OCDE (2014), *op. cit.*
286. M. Gilens i B. I. Page (2014) "Testing Theories of American Politics: Elites, Interest Groups, and Average Citizens", *Perspectives on Politics*, <http://polisci.northwestern.edu/people/documents/TestingTheoriesOfAmericanPoliticsFINALforProduction6March2014.pdf>
287. M. Wolf, K. Haar i O. Hoedeman (2014), *op. cit.*
288. J. Hobbs (2012) "Paraguay's Destructive Soy Boom", *The New York Times*, http://nytimes.com/2012/07/03/opinion/paraguays-destructive-soy-boom.html?_r=0
289. Oxfam, "Pedimos tierra para los jóvenes de Curuguaty, Paraguay", <http://oxfam.org/es/crece/campanas/pedimos-tierra-para-los-jovenes-de-curuguaty-paraguay>
290. J. Hobbs (2012), *op. cit.*; E. Abramson (2009) "Soy: A Hunger for Land", *NACLA*, <http://nacla.org/soyparaguay>
291. Només per darrere de Singapur i Qatar. Font: base de dades del Banc Mundial, <http://data.worldbank.org>
292. FMI (2014) "IMF Executive Board Concludes 2013 Article IV Consultation with Paraguay", Press Release, <http://imf.org/external/np/sec/pr/2014/pr1462.htm>
293. Unió Interparlamentària i ONU Dones (2014) "Progress for women in politics, but glass ceiling remains firm", ONU Dones, <http://unwomen.org/en/news/stories/2014/3/progress-for-women-in-politics-but-glass-ceiling-remains-firm>
294. Banc Mundial (2014) "Voz y participación: empoderar a las mujeres y niñas para promover la prosperidad compartida", Banc Mundial, http://worldbank.org/content/dam/Worldbank/document/Gender/Voice_and_agency_LOWRES.pdf
295. A. Hussain (2003) "Pakistan National Human Development Report 2003", PNUD, <http://hdr.undp.org/en/content/pakistan-national-human-development-report-2003>

296. Consulteu, per exemple, F. Luntz (2007) *The Words that Work: It's Not What You Say, it's What People Hear*, Nova York: Hyperion. Més exemples a <http://nodeathtax.org/deathtax>
297. J. Carrick-Hagenbarth i G. Epstein (2012) "Dangerous interconnectedness: Economists' conflicts of interest, ideology and financial crisis", *Cambridge Journal of Economics* 36: 43-63.
298. K. Deutsch Karlekar i J. Dunham (2014) "Freedom of the Press 2014: Press Freedom at the Lowest Level in a Decade", Freedom House, http://freedomhouse.org/sites/default/files/FOTP2014_Overview_Essay.pdf
299. N. MacFarquhar (2014) "Russia Quietly Tightens Reins on Web With 'Bloggers Law'", *The New York Times*, http://nytimes.com/2014/05/07/world/europe/russia-quietly-tightens-reins-on-web-with-bloggers-law.html?_r=0
300. S. Gärtner i S. Prado (2012) "Inequality, trust and the welfare state: the Scandinavian model in the Swedish mirror", Departament d'Història Econòmica de la Universitat de Göteborg, http://ekonomisk-historia.handels.gu.se/digitalAssets/1389/1389332_g--rtner_prado-2012-hs.pdf
301. D. Ukhova (2014), *op. cit.*
302. N. Lustig, L. López-Calva i E. Ortiz-Juárez (2013), *op. cit.*
303. Banc Mundial (2012) "Cambiar la marcha para acelerar la prosperidad compartida en América Latina y el Caribe", Washington DC: Banc Mundial, <http://worldbank.org/content/dam/Worldbank/document/LAC/PLB%20Shared%20Prosperity%20FINAL.pdf>
304. T. Piketty (2014), *op. cit.*
305. Forbes (2014) "Forbes Releases 28th Annual World's Billionaires Issue", <http://forbes.com/sites/forbespr/2014/03/03/forbes-releases-28th-annual-worlds-billionaires-issue>
306. S. Steed i H. Kersley (2009) "A Bit Rich", New Economics Foundation, <http://neweconomics.org/publications/entry/a-bit-rich>
307. A escala mundial, les dones dediquen entre 2 i 5 hores més al dia a feines assistencials no remunerades que els homes (citada a OIT (2014), *op. cit.*).
308. R. Wilkinson i K. Pickett (2010), *op. cit.*
309. R. Fuentes-Nieva i N. Galasso (2014) "Gobernar para las élites: secuestro democrático y desigualdad económica", Oxford: Oxfam, <http://oxf.am/wgi>
310. *Ibidem.*
311. Grup per al Progrés de l'Àfrica (2012), *op. cit.*, pàg. 6.
312. J. M. Baland, P. Bardan i S. Bowles (ed.) (2007) *Inequality, cooperation, and environmental sustainability*, Princeton: Princeton University Press.
313. M. F. Davis (2012), *op. cit.*
314. Civicus (2014) "State of civil society 2013: Creating an enabling environment", http://socs.civicus.org/wp-content/uploads/2013/04/2013StateofCivilSocietyReport_full.pdf
315. *Ibidem.*
316. UNRISD (2010) "Combatir la pobreza y la desigualdad", Ginebra: UNRISD/UN Publications, <http://unrisd.org/publications/cpi>
317. A més dels milions d'homes i dones que depenen d'un sou per alimentar-se, hi ha aproximadament 1.500 milions de llars que depenen de la petita agricultura o l'agricultura familiar (incloent-hi pastors, pescadors i altres petits productors d'aliments). Encara que una gran part de la feina d'Oxfam consisteix a donar suport als petits agricultors (vegeu, per exemple, l'informe: Oxfam (2011) *Cultivar un futuro mejor: justicia alimentaria en un mundo con recursos limitados*, Oxfam, <http://oxfam.org/en/grow/countries/growing-better-future>), aquest informe se centra fonamentalment en els problemes als quals han de fer front els treballadors mal remunerats amb ocupació assalariada.
318. P. De Wet (2014), *op. cit.*
319. High Pay Centre, <http://highpaycentre.org> (consultat l'agost del 2014).
320. Living Wage Foundation, "Living Wage Employers", <http://livingwage.org.uk/employers>
321. J. Ghosh (2013), *op. cit.* Elaboració de les dades generades aplicant el model global de polítiques de les Nacions Unides (2013).
322. M. Lavoie i E. Stockhammer (ed.) (2014) "Wage-led Growth: An equitable strategy for economic recovery", OIT, http://ilo.org/global/publications/books/forthcomingpublications/WCMS_218886/lang--en/index.htm
323. E. Chirwa i P. Mvula (2012) "Understanding wages in the tea industry in Malawi", Wadonda Consultant, informe no publicat.
324. Oxfam i Ethical Tea Partnership (2013) "Understanding Wage Issues in the Tea Industry", Oxford: Oxfam, <http://oxf.am/wNZ>. Es tenen en compte els increments salarials des que Ergon Associates va dur a terme la investigació l'any 2011.
325. R. Anker i M. Anker (2014) "Living Wage for rural Malawi with Focus on Tea Growing area of Southern Malawi", Fairtrade International (Cap Occidental, Sud-àfrica), Fairtrade and Social Accountability International (República Dominicana) i Fairtrade Sustainable Agriculture Network/Rainforest Alliance i UTZ Certified (Malawi), http://fairtrade.net/fileadmin/user_upload/content/2009/resources/LivingWageReport_Malawi.pdf
326. IDH (2014) "Raising wages for tea industry workers", estudi de cas, <http://www.idhsustainabletrade.com/site/getfile.php?id=497>
327. Confederació Sindical Internacional (2014), *op. cit.*
328. R. Wilshaw *et al.* (2013), *op. cit.*; R. Wilshaw (2013), *op. cit.*; IDH (2013), *op. cit.*
329. Fairtrade International (2013) "Living Wage Reports", <http://fairtrade.net/workers-rights.html#c9571>
330. Investigació realitzada per Richard i Martha Anker. També van avaluar el valor dels beneficis en espècie i altres factors que influeixen en el salari dels treballadors. Es poden consultar els seus informes a <http://fairtrade.net/workers-rights.html#c9571>
331. R. Pollin, J. Burns i J. Heinz (2002) "Global Apparel Production and Sweatshop Labor: Can Raising Retail Prices Finance Living Wages?", *Cambridge Journal of Economics*, http://scholarworks.umass.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1012&context=peri_workingpapers; Workers Rights Consortium (2005) "The Impact of Substantial Labor Cost Increases on Apparel Retail Prices", http://senate.columbia.edu/committees_dan/external/wrc1105.pdf

332. A. Osborne (2012) "CEOs and their salaries: because they're worth it...?", *The Telegraph*, <http://telegraph.co.uk/finance/newsbysector/banksandfinance/9002561/CEOs-and-their-salaries-because-theyre-worth-it....html>
333. J. Schmitt i J. Jones (2012) "Low-Wage Workers are Older and Better Educated Than Ever", Center for Economic and Policy Research, <http://cepr.net/documents/publications/min-wage3-2012-04.pdf>; i dades recollides per Oxfam Amèrica.
334. Cita extreta de *Fight for 15*, <http://fightfor15.org/en/dwaynemitchell>. La campanya afirma que els contribuents dels EUA es veuen obligats a pagar gairebé 7.000 milions de dòlars anuals mentre els treballadors del sector del menjar ràpid depenen dels ajuts públics, <http://fightfor15.org/en/the-facts-2>
335. Economic Policy Institute (EPI) (2014) "As union membership declines, inequality rises", <http://epi.org/news/union-membership-declines-inequality-rises>
336. Oxfam Amèrica (2014) "Working Poor in America", Boston: Oxfam, <http://oxfamamerica.org/explore/research-publications/working-poor-in-america>
337. L. Mishel i M. Walters (2003), *op. cit.*
338. R. Wilshaw (2010) "Better Jobs in Better Supply Chains", Oxford: Oxfam, <http://oxf.am/aFg>
339. S. Labowitz i D. Baumann-Pauly (2014) "Business as usual is not an option: Supply chains sourcing after Rana Plaza", Stern Center for Business and Human Rights, http://stern.nyu.edu/sites/default/files/assets/documents/con_047408.pdf
340. Good Electronics (2014) "Samsung's no union policy claims another life", <http://goodelectronics.org/news-en/samsung2019s-no-union-policy-claims-another-life>
341. Font: Instituto de Pesquisa Econômica Aplicada (IPEA) i Departamento Intersindical de Estatística e Estudos Socioeconômicos (Brasil), <http://ipeadata.gov.br>. Per a un grup de dades online produïdes per l'IPEA, consulteu també <http://dieese.org.br>
342. Correu electrònic enviat a Oxfam el 4 d'agost del 2014.
343. Economist Intelligence Unit (2013), *op. cit.*
344. FAO, Comisión de Trabajo sobre Distribución de la Cadena de Valor, <http://fao.org/economic/worldbananforum/working-groups/wg02/en>
345. Cámara de Comercio de Guayaquil, "Boletín Económico", <http://lacamara.org/ccg/2013%20Feb%20BE%20CCG%20Salario%20Digno%20y%20las%20PYMES.pdf>
346. S. Butler (2014) "Chinese shoppers' spend could double to £3.5 tn in four years", *The Guardian*, <http://theguardian.com/business/2014/jun/03/chinese-shoppers-spend-double-four-years-clothing-western-retailers>
347. Vegeu R. Wilshaw (2013), *op. cit.*, "Unilever Response and Commitments", pàg. 94-95; R. Wilshaw (2013) "Exploring the Links between International Business and Poverty Reduction: Bouquets and beans from Kenya", *op. cit.*, IPL Commitments; Ethical Tea Partnership "Understanding Wage Issues in the Tea Industry", Press Release, <http://oxfam.org/en/pressroom/pressreleases/2013-05-02/new-coalition-formed-address-low-wages-tea-industry>
348. Vegeu H&M "A fair living wage for garment workers", <http://about.hm.com/en/About/sustainability/commitments/responsible-partners/fair-living-wage.html>
349. Living Wage Foundation, <http://livingwage.org.uk/employers>. El nombre d'empreses de l'FTSE 100 que han estat acreditades com a ocupadores que paguen salaris dignes ha passat de sis el desembre del 2013 a quinze l'agost del 2014.
350. D. Card i A. Krueger (1993) "Minimum Wages and Employment: A Case Study of the Fast Food Industry in New Jersey and Pennsylvania", *American Economic Review*, vol. 84(4), pàg. 772-793, <http://nber.org/papers/w4509>; A. Dube, T.W. Lester i M. Reich (2010) "Minimum Wage Effects Across State Borders: Estimates Using Contiguous Counties", IRLE Working Papers, núm. 157-07, <http://irle.berkeley.edu/workingpapers/157-07.pdf>
351. Huffington Post (2014) "Even Goldman Sachs Analysts Say a Minimum Wage Hike Wouldn't Be a Big Job Killer", http://huffingtonpost.com/2014/04/02/goldman-sachs-minimum-wage_n_5077677.html
352. Consulteu, per exemple, M. Reich, P. Hall i K. Jacobs (2003) "Living wages and economic performance: The San Francisco Airport model", Institute of Industrial Relations, http://irle.berkeley.edu/research/livingwage/sfo_mar03.pdf; W. Cascio (2006) "The High Cost of Low Wages", *Harvard Business Review*, <http://hbr.org/2006/12/the-high-cost-of-low-wages/ar/pr>
353. Alta Gracia, "What is a Living Wage?", <http://altagraciaapparel.com/living-wage.html>
354. S. Maher (2013) "The Living Wage: Winning the Fight for Social Justice", War on Want, <http://waronwant.org/overseas-work/sweatshops-and-plantations/free-trade-zones-in-sri-lanka/17978-report-the-living-wage>
355. R. Wilshaw (2013), *op. cit.*
356. L. Riisgaard i P. Gibbon (2014) "Labour Management on Contemporary Kenyan Cut Flower Farms: Foundations of an Industrial-Civic Compromise", *Journal of Agrarian Change*, vol. 14(2), pàg. 260-285.
357. S. Barrientos (2014) "Gender and Global Value Chains: Economic and Social Upgrading in Agri-Food", Global Governance Programme, propera publicació.
358. B. Evers, F. Amoding i A. Krishnan (2014) "Social and economic upgrading in floriculture global value chains: flowers and cuttings GVCs in Uganda", Capturing the Gains Working Paper 2014/42, http://capturingthegains.org/publications/workingpapers/wp_201442.htm
359. Wagemark, "A brief history of wage ratios", <https://wagemark.org/about/history>
360. P. Hodgson (2014) "Rhode Island tries to legislate skyhigh CEO pay away", *Fortune Magazine*, <http://fortune.com/2014/06/24/rhode-island-ceo-pay>
361. Dades de l'Employee Ownership Association, <http://employeeownership.co.uk/news/whitehall-update/employee-ownership-index>
362. National Center for Employee Ownership (2004) "Employee ownership and corporate performance: A comprehensive review of the evidence", *Journal of employee ownership law and finance*, vol. 14(1); Employer Ownership Association (2010) "The employee ownership effect: review of the evidence", Matrix Evidence.

363. J. Lampel, A. Bhalla i P. Jha (2010) "Do Employee-Owned Businesses Deliver Sustainable Performance?", Londres: Cass Business School; Matrix (2010) "The Employee Ownership Effect: A Review of the Evidence", Londres: Matrix Evidence; R. McQuaid *et al.* (2013) "The Growth of Employee Owned Businesses in Scotland", Report to Scottish Enterprise.
364. Richard Wilkinson, coautor de *Desigualdad: un análisis de la (in)felicidad colectiva*, durante una xerrada amb els treballadors d'Oxfam el juliol del 2014.
365. CEPAL (2014), *op. cit.*
366. Al gràfic 12, el coeficient de Gini no es mesura de 0 a 1 sinó de 0 a 100 per reflectir-hi amb precisió el canvi percentual abans i després d'impostos i transferències. (CEPAL) (2014), *op. cit.*
367. J. Watts (2013) "Brazil protests: president to hold emergency meeting", *The Guardian*, <http://theguardian.com/world/2013/jun/21/brazil-protests-president-emergency-meeting>
368. Vegeu FMI (2014) "Spillovers in International Corporate Taxation", IMF Policy Paper, <http://imf.org/external/np/pp/eng/2014/050914.pdf>; OCDE (2013) "Addressing base erosion and profit shifting", OECD Publishing, http://oecd-ilibrary.org/taxation/addressing-base-erosion-and-profit-shifting-g_9789264192744-en
369. D. Itriago (2011), *op. cit.*
370. Coordinadora Civil "Encuesta de hogares sobre medición del nivel de vida en Nicaragua", INIDE (Instituto Nacional de Formación de Desarrollo), <http://inide.gob.ni/bibliovirtual/publicacion/Informe%20EMNV%202009.pdf>; unit a J. C. Gómez Sabaini (2003) "Nicaragua: desafíos para la modernización del sistema tributario", Banc Interamericà de Desenvolupament, <http://iadb.org/regions/re2/EstudioNI.pdf>
371. "Fiscal Policy and Income Inequality", IMF Policy Paper, figura 8, Washington DC: FMI, <http://imf.org/external/np/pp/eng/2014/012314.pdf>
372. Consulteu les estadístiques de l'OCDE sobre la ràtio entre PIB i impostos als països de l'OCDE, <http://oecd.org/ctp/tax-policy/revenue-statistics-ratio-change-previous-year.htm>, i FMI (2014), *op. cit.*, per veure la ràtio PIB/impostos en les economies en desenvolupament.
373. Els nous càlculs d'Oxfam es basen en els càlculs de l'FMI sobre esforç i capacitat fiscal. S'ha dut a terme una simulació per calcular quant es podria recaptar si la bretxa d'ingressos fiscals es reduís un 50% el 2020. Suposant que el PIB (en dòlars a preus actuals) creixés al mateix ritme anual mitjà que en el període 2011-2012, segons les dades registrades, i que la capacitat fiscal es mantingués constant en el nivell que presenten les xifres de l'FMI.
374. Christian Aid i Tax Justice Network - Africa (2014) "Africa Rising? Inequalities and the essential role of fair taxation", <http://www.christianaid.org.uk/images/Africa-tax-and-inequality-report-Feb2014.pdf>
375. FMI, OCDE, ONU i Banc Mundial (2011) "Supporting the Development of More Effective Tax Systems: A Report to the G-20 Development Working Group by the IMF, OECD, UN and World Bank", pàg. 21, <http://oecd.org/ctp/48993634.pdf>
376. N. Shaxson (2012) *Treasure Islands: Tax Havens and the Men Who Stole the World*, Londres: Vintage Books.
377. M. Keen i M. Mansour (2009) "Revenue Mobilization in Sub-Saharan Africa: Challenges from Globalization", IMF Working Paper, pàg. 21, <http://imf.org/external/pubs/ft/wp/2009/wp09157.pdf>
378. M. Curtis (2014) "Losing Out: Sierra Leone's massive revenue losses from tax incentives", Londres: Christian Aid, <http://christianaid.org.uk/images/Sierra-Leone-Report-tax-incentives-080414.pdf>
379. Institute of Policy Analysis and Research of Rwanda (2011) "East African Taxation Project: Rwanda Country Case Study", IPAR-Rwanda, http://actionaidusa.org/sites/files/actionaid/rwanda_case_study_report.pdf
380. V. Tanzi i H. Zee (2001) "Tax Policy for Developing Countries", IMF Economic Issues, núm. 27, <http://imf.org/external/pubs/ft/issues/issues27/#5>
381. C. Godfrey (2014), *op. cit.*
382. FMI (2014), *op. cit.*
383. Consulteu A. Prats, K. Teague i J. Stead (2014) "FTSEcrecy: the culture of concealment through the FTSE", Londres: Christian Aid, <http://christianaid.org.uk/images/FTSEcrecy-report.pdf>
384. Comentarís del president Barack Obama a la reforma de la política fiscal internacional, 4 de maig del 2009, http://whitehouse.gov/the_press_office/Remarks-By-The-President-On-International-Tax-Policy-Reform
385. R. Phillips, S. Wamhoff i D. Smith (2014) "Offshore Shell Games 2014: The Use of Offshore Tax Havens by Fortune 500 Companies", Citizens for Tax Justice and US PIRG Education Fund, <http://ctj.org/pdf/offshoreshell2014.pdf>
386. *Ibidem.*
387. FMI (2014), *op. cit.*
388. A. Sasi (2012) "40% of India's FDI comes from this bldg", *The Indian Express*, 21 d'agost, <http://archive.indianexpress.com/news/40--of-indias-fdi-comes-from-this-bldg/990943>
389. EquityBD (2014), *op. cit.*
390. A. C. Godfrey (2014), *op. cit.*, Oxfam va calcular que la bretxa fiscal dels països en desenvolupament ascendeix a 104.000 milions de dòlars anuals, i que les exempcions fiscals d'aquests països a les empreses són de 138.000 milions de dòlars anuals. El conjunt d'aquests ingressos perduts podria finançar dues vegades els 120.000 milions de dòlars necessaris per complir els Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni relacionats amb la pobresa, l'educació i la salut, segons càlculs de l'OCDE: OCDE (2012) "Achieving the Millennium Development Goals: More Money or Better Policies (or Both)?", OECD Issue Paper, <http://oecd.org/social/poverty/50463407.pdf>
391. M. P. Keightley (2013) "An Analysis of Where American Companies Report Profits: Indications of Profit Shifting", CRS Report for Congress, Congressional Research Service, <http://fas.org/spp/crs/misc/R42927.pdf>
392. Per obtenir informació més detallada i completa sobre els càlculs i la metodologia d'Oxfam podeu consultar: Oxfam (2013) "Tax on the 'private' billions now stashed away in havens enough to end extreme world poverty twice over", 22 de maig, <http://oxfam.org/en/pressroom/pressreleases/2013-05-22/tax-private-billions-now-stashed-away-havens-enough-end-extreme>

393. M. Cea i F. Kiste (2014) "El Salvador 'oculta' 11.200 millones de dólares en paraísos fiscales", *El Mundo*, <http://elmundo.com/sv/el-salvador-oculta-11200-millones-en-para-isos-fiscales>, basat en els càlculs fets per James Henry a J. S. Henry (2012) "The Price of Offshore Revisited", Tax Justice Network, http://taxjustice.net/cms/upload/pdf/Price_of_Offshore_Revisited_120722.pdf
394. Dades extretes de la base de dades del Banc Mundial, <http://data.worldbank.org/country/el-salvador>
395. OCDE (1998), *op. cit.*
396. J. Sharman (2006) *Havens in a Storm: The Struggle for Global Tax Regulation*, Ithaca i Londres: Cornell University Press.
397. Vegeu US Senate Committee, Homeland Security & Governmental Affairs (2013) "Permanent Sub-Committee on Investigations, May 2013 Hearing Report, 15 October 2013", <http://hsgac.senate.gov/subcommittees/investigations/media/levin-mccain-statement-on-irelands-decision-to-reform-its-tax-rules>
398. Vegeu UK Parlament (2012), "Public Accounts Committee Inquiry, HM Revenue and Customs Annual Report and Accounts, Inquiry Tax Avoidance by Multinational Companies", <http://publications.parliament.uk/pa/cm201213/cmselect/cmpubacc/716/71605.htm>
399. El període de consultes és obert a tots els països que no són membres formals de l'OCDE i no són membres del G20.
400. C. Godfrey (2014), *op. cit.*
401. Anàlisi de Forum Civil, organització sòcia d'Oxfam al Senegal que treballa sobre fiscalitat justa, <http://forumcivil.net/programme-craft>
402. Actualment, l'Uruguai té les diferències de desigualtat més grans entre abans i després d'impostos de tota la regió de l'Amèrica Llatina i el Carib, la qual cosa demostra l'eficàcia de la seva política fiscal progressiva a l'hora de reduir la desigualtat. N. Lustig *et al.* (2013) "The Impact of Taxes and Social Spending on Inequality and Poverty in Argentina, Bolivia, Brazil, Mexico, Peru and Uruguay: An Overview", Commitment to Equity Working Papers, núm. 13, http://commitmenttoequity.org/publications_files/Latin%20America/CEQWPNo13%20Overview%20Aug%2022%202013.pdf. El 2013, el seu coeficient de Gini va descendir nou punts bàsics, passant del 0,49 al 0,40.
403. Al començament, l'Uruguai apareixia a la llista negra de paradisos fiscals del G20 en qualitat de centre financer compromès amb la normativa fiscal internacional (encara que sense haver-la aplicat íntegrament). El país va ser eliminat de la llista només cinc dies després, després d'haver-se compromès a intercanviar informació completa seguint les normes de l'OCDE. No obstant això, el país té unes lleis de secret bancari molt estrictes, incloent-hi un dels estatuts de secret bancari més restrictius del món i que prohibeix als bancs compartir informació llevat d'infreqüents ocasions excepcionals. Vegeu Tax Justice Network (2013) "Financial Secrecy Index: Narrative Report on Uruguay", <http://financialsecrecyindex.com/PDF/Uruguay.pdf>
404. OCDE (2013), *op. cit.*
405. FMI (2014), *op. cit.*
406. S. Picciotto (2012), *op. cit.*
407. La Comissió Europea va proposar un impost del 0,1% sobre les transaccions d'accions i bons i del 0,01% sobre els derivats. Vegeu http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/other_taxes/financial_sector/index_en.htm
408. T. Piketty (2014), *op. cit.*, pàg. 572.
409. Reuters (2013) "Brazil's ruling party to propose tax on large fortunes", 26 de juny, <http://reuters.com/article/2013/06/26/economy-brazil-wealth-idUSL2N-0F21P220130626>
410. Vegeu K. Rogoff (2013) "Why Wealth Taxes are Not Enough", <http://project-syndicate.org/commentary/kenneth-rogoff-on-the-shortcomings-of-a-one-time-wealth-tax#FpT-cXurUs6odiU2.9>, i FMI (2013) "IMF Statement on Taxation", Press Releases, núm. 13/427, <http://imf.org/external/np/sec/pr/2013/pr13427.htm>
411. Si l'any 2014 s'hagués aplicat una taxa de l'1,5% sobre la riquesa dels mil·lionaris, s'haurien recaptat 74.000 milions de dòlars, segons el càlcul fet amb les dades sobre la riquesa publicats per Forbes (consultats el 4 d'agost del 2014). El dèficit financer actual per proporcionar una educació bàsica universal és de 26.000 milions de dòlars/any, segons la UNESCO, i el d'oferir atenció sanitària bàsica (incloent-hi cures específiques com ara salut maternal, vacunació, malalties com el VIH/sida, la tuberculosi o la malària i per a l'enfortiment dels sistemes sanitaris per poder dur a terme aquestes cures mèdiques i d'altres tipus) el 2015 és de 37.000 milions de dòlars/any, segons l'OMS. Consulteu UNESCO (2014), *op. cit.*, i OMS (2010), *op. cit.*
412. C. Adams (1993), *op. cit.*
413. IIG (2011) "Raising revenue to reduce poverty", Briefing Paper 16, Oxford: IIG, <http://iig.ox.ac.uk/output/briefingpapers/pdfs/iig-briefingpaper-16-raising-revenue-to-reduce-poverty.pdf>
414. UNESCO (2013) "Education Transforms Lives", Education For All Global Monitoring Report, París: OCDE, <http://unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/ED/GMR/excel/dme/Press-Release-En.pdf>
415. G. Verbist, M. F. Förster i M. Vaalavuo (2012), *op. cit.*
416. *Ibidem.*
417. N. Lustig (2012), *op. cit.*
418. R. Rannan-Eliya i A. Somantnan (2005) "Access of the Very Poor to Health Services in Asia: Evidence on the Role of Health Systems from Equitap", Regne Unit: DFID Health Systems Resource Centre, <http://eldis.org/go/home&iid=19917&type=Document#.VBBtVsJdVfY>
419. Secretaria de l'OCDE (2010) "Growth, Employment and Inequality in Brazil, China, India and South Africa: An Overview", OCDE, <http://oecd.org/employment/emp/45282661.pdf>. També L. Ramos va demostrar que entre els anys 1995 i 2005 l'educació va ser l'element més important per explicar el descens de la desigualtat salarial al Brasil. Vegeu L. Ramos (2006) "Desigualdade de rendimentos do trabalho no Brasil, de 1995 a 2005", a R. Barros, M. Foguel i G. Ulysses (ed.) *Sobre a recente queda da desigualdade de renda no Brasil*, Brasília: IPEA.
420. H. Lee, M. Lee i D. Park (2012), *op. cit.*
421. El Govern de l'Índia dedica l'1,3% a la sanitat i el 2,4% a la despesa militar. Base de dades del Banc Mundial, <http://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS>

422. M. Martin i R. Watts (2013) "Putting Progress at Risk? MDG spending in developing countries", Development Finance International (DFI) i Oxfam Internacional, pàg. 28, <http://oxf.am/Upm>
423. Discurs del president del Banc Mundial, Jim Yong Kim, en l'Assemblea Mundial de la Salut, Ginebra, 21 de maig del 2013, sobre la pobresa, la salut i el futur de la humanitat, <http://worldbank.org/en/news/speech/2013/05/21/world-bank-group-president-jim-yong-kim-speech-at-world-health-assembly>
424. UNESCO (2014) *Enseñanza y aprendizaje: lograr la calidad para todos, 2013/14*, informe de seguiment de l'EPT al món, <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002256/225660e.pdf>
425. K. Xu *et al.* (2007), *op. cit.*
426. D.U. Himmelstein *et al.* (2009) "Medical Bankruptcy in the United States, 2007: Results of a National Study", *The American Journal of Medicine*, 122: 741-746, [http://amjmed.com/article/S0002-9343\(09\)00404-5/abstract](http://amjmed.com/article/S0002-9343(09)00404-5/abstract)
427. La investigació feta per Justice Qureshi va arribar a la conclusió que els hospitals privats indis eren "màquines de fer diners". Qureshi A. S. (2001) "High Level Committee for Hospitals in Delhi", Nova Delhi, informe no publicat del Govern de Delhi.
428. The Global Initiative for Economic, Social and Cultural Rights "Privatization of education in Morocco breaches human rights: new report", <http://globalinitiative-escri.org/privatization-of-education-in-morocco-breaches-human-rights-new-report-2>
429. Banc Mundial (2010) "Lesotho - Sharing growth by reducing inequality and vulnerability: choices for change - a poverty, gender, and social assessment", Reports, núm. 46297-LS, Washington DC: Banc Mundial, <http://documents.worldbank.org/curated/en/2010/06/12619007/lesotho-sharing-growth-reducing-inequality-vulnerability-choices-change-poverty-gender-social-assessment>
430. A. Marriott (2009), *op. cit.*; Banc Mundial (2008), *op. cit.*
431. R. Rannan-Eliya i A. Somantnan (2005), *op. cit.*
432. L. Chakraborty, Y. Singh i J.F. Jacob (2013) "Analyzing Public Expenditure Benefit Incidence in Health Care: Evidence from India", Levy Economics Institute, Working Papers Series, núm. 748, <http://levyinstitute.org/publications/analyzing-public-expenditure-benefit-incidence-in-health-care>
433. C. Riep (2014), *op. cit.*
434. B.R. Jamil, K. Javaid i B. Rangaraju (2012) "Investigating Dimensions of the Privatisation of Public Education in South Asia", ESP Working Paper Series, núm. 43, Open Society Foundations, pàg. 22, http://periglobal.org/sites/periglobal.org/files/WP43_Jamil_Javaid&Rangaraju.pdf
435. UNESCO (2009) "EFA Global Monitoring Report 2009 - Overcoming inequality: why governance matters", París: UNESCO, pàg. 166, <http://unesco.org/new/en/education/themes/leading-the-international-agenda/efareport/reports/2009-governance>
436. *Ibidem.* Dos terços de la població de Malawi viuen per sota del llindar de la pobresa; aquestes persones haurien de dedicar un terç dels seus ingressos disponibles per pagar fins i tot les petites taxes de les escoles privades "poc oneroses" de les zones urbanes. A les zones rurals d'Uttar Pradesh, a l'Índia, el cost seria encara més elevat. Es calcula que a una família mitjana pertanyent al 40% amb menys renda, l'escolarització de tots els fills en una escola "poc onerosa" li suposaria al voltant de la meitat del salari anual de la família.
437. Les famílies amb menys renda acostumen a tenir més fills i els resulta impossible enviar-los tots a aquestes escoles primàries "poc oneroses" o de baix cost.
438. J. Härmä i P. Rose (2012) "Low-fee private primary schooling affordable for the poor? Evidence from rural India", a S. L. Robertson *et al.* (ed.) (2012) *Public Private Partnerships in Education: New Actors and Modes of Governance in a Globalizing World*, Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
439. T. Smeeding (2005) "Public Policy, Economic Inequality, and Poverty: The United States in Comparative Perspective", *Social Science Quarterly*, vol. 86 (supl.), pàg. 955-983.
440. UNESCO (2014), *op. cit.*
441. E. Missoni i G. Solimano (2010) "Towards Universal Health Coverage: the Chilean experience", World Health Report 2010: Background Paper 4, Ginebra: Organització Mundial de la Salut, <http://who.int/healthsystems/topics/financing/healthreport/4Chile.pdf>
442. Public Services International (2014) "Wikileaks confirms TISA alarm raised by PSI", <http://world-psi.org/en/wikileaks-confirms-tisa-alarm-raised-psi>
443. A. Cha i A. Budovich (2012), *op. cit.*
444. Y. Lu *et al.* (2011) "World Medicines Situation 2011: Medicines Expenditures", Ginebra: Organització Mundial de la Salut, pàg. 6, http://who.int/health-accounts/documentation/world_medicine_situation.pdf; E. Van Doorslaer, O. O'Donnell i R. Rannan-Eliya (2005) "Paying out-of-pocket for health care in Asia: Catastrophic and poverty impact", Equitap Project: Working Papers, núm. 2, <http://equitap.org/publications/publication.html?id=502>
445. S. Vogler *et al.* (2011) "Pharmaceutical policies in European countries in response to the global financial crisis", *Southern Med Review* 4(2): 69-79.
446. OMS, amb UNICEF i ONUSIDA (2013) "Global update on HIV treatment 2013: Results, impact and opportunities", Ginebra: Organització Mundial de la Salut, http://unaids.org/en/media/unaids/contentassets/documents/unaidspublication/2013/20130630_treatment_report_en.pdf
447. M. Mackay (2012) "Private sector obstructed plans for NHI scheme - claim", *Sowetan Live*, <http://www.sowetanlive.co.za/news/2012/03/08/private-sector-obstructed-plans-for-nhi-scheme---claim>
448. Public Citizen (2013) "U.S. Pharmaceutical Corporation Uses NAFTA Foreign Investor Privileges Regime to Attack Canada's Patent Policy, Demand \$100 Million for invalidation of Patent", <https://citizen.org/eli-lilly-investor-state-factsheet>; HAI, Oxfam, MSF (2011) "The Investment Chapter of the EU-India FTA: Implications for Health", HAI Europe, <http://haieurope.org/wp-content/uploads/2011/09/11-June-2011-Fact-Sheet-The-Investment-Chapter-of-the-EU-India-FTA-Implications-for-Health.pdf>
449. P. Stevens (2004) "Diseases of poverty and the 10/90 gap", International Policy Network, <http://who.int/intellectualproperty/submissions/InternationalPolicyNetwork.pdf>
450. Vegeu, per exemple, <http://rt.com/news/177656-ebola-vaccine-treatment-africa>

451. Health Action International Europe i Corporate Europe Observatory (2012) "Divide and Conquer: A look behind the scenes of the EU pharmaceutical industry lobby", http://corporate-europe.org/sites/default/files/28_march_2012_divideconquer.pdf
452. Z. Carter (2011) "Bill Daley's Big Pharma History: Drugs, Profits And Trade Deals", *Huffington Post*, http://huffingtonpost.com/2011/09/28/bill-daley-big-pharma-trans-pacific-partnership_n_981973.html; G. Greenwald (2012) "Obamacare architect leaves White House for pharmaceutical industry job", *The Guardian*, <http://theguardian.com/commentis-free/2012/dec/05/obamacare-fowler-lobbyist-industry1>
453. Discurs de D. Margaret Chan, directora general de l'OMS, durant la 67a Assemblea General de l'Organització Mundial de la Salut celebrada a Ginebra el 19 de maig del 2014, http://apps.who.int/gb/ebwha/pdf_files/WHA67/A67_3-en.pdf
454. Discurs de D. Margaret Chan, directora general de l'OMS, durant la 65a Assemblea General de l'Organització Mundial de la Salut celebrada a Ginebra el 21 de maig del 2012, http://who.int/dg/speeches/2012/wha_20120521/en
455. Discurs del president del Banc Mundial, Jim Yong Kim, en la conferència entre el Govern del Japó i el Banc Mundial sobre cobertura sanitària universal, Tòquio, 6 de desembre del 2013, <http://worldbank.org/en/news/speech/2013/12/06/speech-world-bank-group-president-jim-yong-kim-government-japan-conference-universal-health-coverage>
456. V. Tangcharoensathien *et al.* (2007) "Achieving universal coverage in Thailand: what lessons do we learn? A case study commissioned by the Health Systems Knowledge Network", Ginebra: Organització Mundial de la Salut, http://who.int/social_determinants/resources/csdh_media/universal_coverage_thailand_2007_en.pdf
457. D. B. Evans, R. Elovainio i G. Humphreys (2010) "The World Health Report. Health systems financing: The path to universal coverage", Ginebra: Organització Mundial de la Salut, pàg. 49, http://whqlibdoc.who.int/whr/2010/9789241564021_eng.pdf?ua=1
458. S. Limwattananon *et al.* (2011), *op. cit.*
459. Health Insurance System Research Office (2012) "Thailand Universal Coverage Scheme: Achievements and Challenges. An independent assessment of the first 10 years (2001-2010)", Synthesis Report, pàg. 79, <http://gurn.info/en/topics/health-politics-and-trade-unions/development-and-health-determinants/development-and-health-determinants/thailand2019s-universal-coverage-scheme-achievements-and-challenges>
460. T. Powell-Jackson *et al.* (2010) "An early evaluation of the Aama 'Free Delivery Care' Programme", informe no publicat enviat al DFID, Katmandú.
461. *Ibidem.*
462. Vegeu BBC News (2013) "Novartis: India rejects patent plea for cancer drug Glivec", secció "Business", 1 d'abril, <http://bbc.co.uk/news/business-21991179>
463. L. Bategeka i N. Okurut (2005), *op. cit.*
464. B. Bruns, D. Evans i J. Luque (2012), *op. cit.*
465. K. Watkins i W. Alemayehu (2012), *op. cit.*
466. OCDE (2012) "PISA 2012 Results: Excellence through Equity: Giving Every Student a Chance to Succeed", vol. II, <http://oecd.org/pisa/keyfindings/pisa-2012-results-volume-ii.htm>
467. G. Ahobamuteze, C. Dom i R. Purcell (2006), *op. cit.*
468. Aquesta xifra correspon al percentatge d'AOD total destinada a (i canalitzada mitjançant) organitzacions de la societat civil entre els anys 2009 i 2011. O. Bouret, S. Lee i I. McDonnell (2013) "Aid for CSOs. Aid at a Glance: Flows of official development assistance to and through civil society organisations in 2011", OECD Development Cooperation Directorate, <http://oecd.org/dac/peer-reviews/Aid%20for%20CSOs%20Final%20for%20WEB.pdf>
469. P. Davies (2011) "The Role of the Private Sector in the Context of Aid Effectiveness", OCDE, pàg. 17, <http://oecd.org/dac/effectiveness/47088121.pdf>
470. Z. Chande (2009), *op. cit.*
471. OIT (2014) "Informe mundial sobre la protecció social 2014/15: hacia la recuperación económica, el desarrollo inclusivo y la justicia social", Ginebra: OIT, http://ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/publication/wcms_245201.pdf
472. D. Coady, M. Grosh i J. Hoddinott (2004) "Targeting Outcomes Redux", *The World Bank Research Observer*, vol. 19, núm. 1, pàg. 61-85, <http://elibrary.worldbank.org/doi/abs/10.1093/wbro/lkh016?journalCode=wbro>
473. Vegeu, per exemple, BBC News Magazine (2011) "A Point of View: In defence of the nanny state", 4 de febrer, <http://bbc.co.uk/news/magazine-12360045>
474. C. Arnold amb T. Conway i M. Greenslade (2011) "Cash Transfers: Evidence Paper", UK Department for International Development, <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/+http://dfid.gov.uk/Documents/publications1/cash-transfers-evidence-paper.pdf>
475. OIT (2008), *op. cit.*
476. A. de Haan (2013) "The Social Policies of Emerging Economies: Growth and welfare in China and India", Working Papers, núm. 110, International Policy Centre for Inclusive Growth, PNUD, <http://ipc-undp.org/pub/IPCWorkingPaper110.pdf>
477. N. Lustig *et al.* (2013), *op. cit.*
478. Informe sobre Desenvolupament Humà, "Gender Inequality Index (GII)", <http://hdr.undp.org/en/content/gender-inequality-index-gii>; Fòrum Econòmic Mundial, Informe Global sobre Desigualtat de Gènere, <http://weforum.org/issues/global-gender-gap>
479. S. Wakefield (2014), *op. cit.*
480. Institute of Statistical, Social and Economic Research, Universitat de Ghana (2009) *Gender and Indirect Tax incidence in Ghana*, citat a J. Leithbridge (2012), *op. cit.*
481. A. Elomäki (2012), *op. cit.*

482. A. Elomäki (2012), *op. cit.* El 2010, la taxa d'ocupació de les dones amb fills petits era un 12,7% més baixa que la de les dones que no tenien fills, enfront d'una taxa de l'11,5% el 2008. El 2010, el 28,3% de la inactivitat econòmica i el treball parcial de les dones era degut a la manca de serveis assistencials per a infants i gent gran, enfront del 27,9% del 2009. En alguns països, l'impacte de la manca de serveis assistencials s'ha incrementat considerablement. A Bulgària, aquesta xifra va arribar al 31,3% el 2010, enfront del 20,8% del 2008; a la República Txeca va passar del 13,3% al 16,7%.
483. Quarta Conferència Mundial sobre la Dona (1995) Declaració i Plataforma d'Acció de Beijing, paràgraf 58, <http://un.org/womenwatch/daw/beijing/platform>
484. D. Elson i R. Sharp (2010), *op. cit.*
485. Ministry of Women and Child Development (2007) "Gender Budgeting Hand Book for Government of India Ministries and Departments", Govern de l'Índia, pàg. 55-56, <http://wcd.nic.in/gb/material/Resource%20Material/GB%20Handbook%20and%20Manual/Hand%20Book.pdf>
486. K. Goulding (2013) "Gender dimensions of national employment policies: A 24 country study", Ginebra: OIT, http://ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/documents/publication/wcms_229929.pdf
487. Resulta especialment destacable l'enorme bretxa salarial que hi ha a la República de Corea, que s'ha mantingut en el 38,9%. El ràpid creixement econòmic de la República de Corea des de la dècada del 1960 ha estat impulsat per les exportacions intensives en mà d'obra, àmbit en el qual treballen principalment les dones. Vegeu PNUD (2013) "Humanity Divided: Confronting Inequality in Developing Countries", Nova York: PNUD, http://undp.org/content/dam/undp/library/Poverty%20Reduction/Inclusive%20development/Humanity%20Divided/HumanityDivided_Full-Report.pdf
488. P. Fortin, L. Godbout i S. St-Cerny (2012), *op. cit.*
489. Civicus (2014) "State of civil society 2013: Creating an enabling environment", http://socs.civicus.org/wp-content/uploads/2013/04/2013StateofCivilSocietyReport_full.pdf
490. *Ibidem.*
491. W. Wilson (2012), *op. cit.*
492. *Ibidem.*
493. *Ibidem.*
494. Una enquesta feta per Oxfam a tot el món reflecteix que la majoria de la població opina que actualment les lleis i regulacions estan concebudes per afavorir els rics. Una enquesta a sis països (Espanya, el Brasil, l'Índia, Sud-àfrica, el Regne Unit i els Estats Units) posa de manifest que la majoria de la població opina que les lleis estan dissenyades per afavorir els rics (a Espanya, 8 de cada 10 persones estava d'acord amb aquesta afirmació). Vegeu també Latinobarómetro (2013): <http://latinobarometro.org/latNewsShow.jsp>
495. Civicus (2014) "State of civil society 2013: Creating an enabling environment", http://socs.civicus.org/wp-content/uploads/2013/04/2013StateofCivilSocietyReport_full.pdf
496. OCDE (2014), *op. cit.*
497. Civicus (2014) "Civil society profile: Chile", <http://socs.civicus.org/CountryCivilSocietyProfiles/Chile.pdf>
498. G. Long (2014), *op. cit.*
499. D. Hall (2010) "Why we Need Public Spending", Greenwich: PSIRU, pàg. 59, <http://psiru.org/reports/2010-10-QPS-pubs-pend.pdf>
500. O. Valdimarsson (2010) "Icelanders Hurl Eggs at Parliament in Mass Protests", Bloomberg, <http://bloomberg.com/news/2010-10-04/icelanders-hurl-eggs-red-paint-at-parliament-walls-as-thousands-protest.html>
501. Civicus (2014) "Citizens in action 2011: Protest as process in the year of dissent", pàg. 53, <http://civicus.org/cdn/2011SOCsReport/Participation.pdf>
502. J. Crabtree i A. Chaplin (2013) *Bolivia: Processes of Change*, Londres: Zed Books.
503. El repartiment dels principals jaciments de gas del país es va invertir completament, amb un 82% per al Govern i un 18% per a les empreses, <http://oxfam.org/sites/oxfam.org/files/bp134-lifting-the-resource-curse-011209.pdf>
504. J. Crabtree i A. Chaplin (2013), *op. cit.*
505. Banc Mundial, <http://data.worldbank.org/country/bolivia>
506. CEPAL (2013) "Panorama social de América Latina", <http://www.cepal.org/es/publicaciones/panorama-social-de-america-latina-2013>
507. N. Lustig (2012), *op. cit.*

La creixent desigualtat entre rics i pobres es troba en un punt d'inflexió: o bé es consolida encara més, i posa en perill els nostres esforços de reducció de la pobresa, o bé fem canvis concrets que ens permetin corregir-la. Aquest valuós informe d'Oxfam analitza els problemes provocats per la desigualtat extrema, així com les decisions polítiques que els governs poden adoptar per construir un món més just on totes les persones tinguem les mateixes oportunitats. Aquest informe és una crida a l'acció en favor del bé comú. Hem de respondre-hi.

KOFI ANNAN

President de l'Àfrica Progress Panel (Grup per al Progrés de l'Àfrica),
exsecretari general de les Nacions Unides i premi Nobel de la Pau

Oxfam és una confederació internacional de 17 organitzacions que treballen conjuntament en més de 90 països com a part d'un moviment global a favor del canvi, per construir un futur lliure de la injustícia que suposa la pobresa:

Oxfam Alemanya www.oxfam.de
Oxfam Amèrica (EUA) www.oxfamamerica.org
Oxfam Austràlia www.oxfam.org.au
Oxfam Bèlgica www.oxfamsol.be
Oxfam Canadà www.oxfam.ca
Oxfam França www.oxfamfrance.org
Oxfam GB (Gran Bretanya) www.oxfam.org.uk
Oxfam Hong Kong www.oxfam.org.hk
Oxfam Índia www.oxfamindia.org
Oxfam Intermon (Espanya) www.oxfamintermon.org
Oxfam Irlanda www.oxfamireland.org
Oxfam Itàlia www.oxfamitalia.org
Oxfam Japó www.oxfam.jp
Oxfam Mèxic www.oxfamexico.org
Oxfam Nova Zelanda www.oxfam.org.nz
Oxfam Novib (Països Baixos) www.oxfamnovib.nl
Oxfam Quebec www.oxfam.qc.ca

Per a més informació, escriviu a qualsevol de les organitzacions o entreu a www.oxfam.org
E-mail: advocacy@oxfaminternational.org

© Oxfam Internacional, octubre del 2014

Aquest informe i la informació sobre la campanya poden trobar-se a: www.oxfam.org/even-it-up

Aquesta publicació està subjecta a *copyright* però el text pot ser utilitzat lliurement per a la incidència política i les campanyes, com també en l'àmbit de l'educació i el de la recerca, sempre que s'indiqui la font de manera completa. El titular del *copyright* sol·licita que qualsevol ús de la seva obra li sigui comunicat amb l'objecte d'avaluar-ne l'impacte. La reproducció del text en altres circumstàncies, o l'ús en altres publicacions, així com en traduccions o adaptacions, podrà fer-se després d'haver obtingut permís i pot requerir el pagament d'una taxa.

Poseu-vos en contacte amb
policyandpractice@oxfam.org.uk

La informació d'aquesta publicació és correcta en el moment d'enviar-se a impremta.

Publicat per Oxfam GB per a Oxfam Internacional amb ISBN 978-1-78077-725-2 (octubre del 2014).

Oxfam GB, Oxfam House, John Smith Drive, Cowley, Oxford, OX4 2JY, Regne Unit.

Oxfam GB està registrada com a ONG a Anglaterra i Gal·les (núm. 202918) i a Escòcia (SCO 039042) i és membre d'Oxfam Internacional.

Amb la col·laboració de:

Agència Catalana
de Cooperació
al Desenvolupament